

Gaziantep University Journal of Social Sciences

Vol. XV No. IV
2016

GAZIANTEP UNIVERSITY

JOURNAL of SOCIAL SCIENCES

Aims and Scope

Gaziantep University Journal of Social Sciences (GAUN-JSS) is a double blind peer-reviewed international academic journal published quarterly. A minimum of two peer reviewers, who are recognized specialists specific to the topic and area of the submissions, are appointed by the editors. All peer review reports are mailed to the contributors. GAUN-JSS is published by the Graduate School of Social Sciences at Gaziantep University, one of the foremost research universities in Turkey. The aims of the journal are to promote theoretical and research oriented studies, to foster excellence in research, and to encourage mutual sharing of academic research on national and international grounds. GAUN-JSS is an open access journal dedicated to the free flow of information and dissemination of knowledge. Although, GAUN-JSS is a multidisciplinary publication with a special focus on contribution from academia, we encourage submissions from professionals out-of-field and senior level graduate students.

The journal accepts articles written in English and Turkish. Articles on the field of Law written in French are also welcome.

GAUN-JSS accepts submissions and proposals in the following fields: Anthropology, Archaeology, Business Administration and Management Studies, Communication Studies, Economics, Educational Sciences, Geography, History, International Business Studies, International Relations, Law, Linguistics, Literature, Philosophy, and Sociology.

The objective of GAUN-JSS is to contribute to a vibrant social science and humanities environment and to promote excellence in studies reflecting the current state-of-the-art in Turkish academia while providing a robust and rigorously academic outlet for academicians from non-metropolitan universities.

Copyright

All articles published by GAUN-JSS are licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International (CC BY-NC-SA 4.0).

To view a copy of the license, visit <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>

For Editorial Correspondence and Subscription Inquiries

Gaziantep University, Graduate School of Social Sciences, GAUN-JSS
27310 Gaziantep, TURKEY

Tel: +90-342-318-1898 Fax: +90-342-360-1043

E-mail: editor@gantep.edu.tr

The Journal has an international editorial board.

Print

Gaziantep University Press

Abstracted and Indexed in

ULAKBİM National Academic Journals Index EBSCOHOST Academic Search Complete
Akademia Sosyal Bilimler İndeksi Türk Eğitim İndeksi
Indexcopernicus

Gaziantep University Journal of Social Sciences

GAUN-JSS

Owner

Gaziantep University

Rector Prof. Dr. Ali GÜR

Editor-in-Chief

Asst. Prof. Dr. Sinan Tankut GÜLHAN

Co-Editor

Asst. Prof. Dr. Meltem MUŞLU

Section Editors

Assoc. Prof. Dr. Zekiye
ANTAKYALIOĞLU
Assoc. Prof. Dr. Gökhan GÖKGÖZ

Assoc. Prof. Dr. Mehmet Emin SÖNMEZ
Assoc. Prof. Dr. Rüstem YANAR

Asst. Prof. Dr. Muharrem AÇIKGÖZ
Asst. Prof. Dr. Hasan AKSOY
Asst. Prof. Dr. Lider BAL
Asst. Prof. Dr. Mehmet KILIÇ
Asst. Prof. Dr. Fettah KUZU

Asst. Prof. Dr. Şenay Leyla KUZU
Asst. Prof. Dr. Atıncı OLCAY
Asst. Prof. Dr. N. Pınar ÖZGÜNER
Asst. Prof. Dr. Yunus Emre TANSÜ

Editorial Assistants

Res. Asst. Dr. Enes KAVAK

Res. Asst. Önder GÜNEŞ

Editorial Board

Asst. Prof. Dr. Sinan Tankut GÜLHAN
Prof. Dr. Hilmi BAYRAKTAR
Prof. Dr. Burak GÜRBÜZ
Assoc. Prof. Dr. Zekiye ANTAKYALIOĞLU
Assoc. Prof. Dr. Meltem KARADAĞ
Assoc. Prof. Dr. Rüstem YANAR
Asst. Prof. Dr. Mehmet BİÇİCİ
Asst. Prof. Dr. Meltem MUŞLU
Asst. Prof. Dr. Mehmet ULUKÜTÜK

Vol. 15, Issue 4, October 2016

Web: <http://jss.gantep.edu.tr> <http://dergipark.gov.tr/jss>

E-mail: editor@gantep.edu.tr

Gaziantep University Journal of Social Sciences

Advisory Board

Şinasi Aksoy
(METU, Türkiye)

Erman Artun
(University of Çukurova, Türkiye)

Yasin Ceylan
(METU, Türkiye)

Jean Crombois
(American University, Bulgaria)

Erdinç Didar
(American University, Bulgaria)

Lelio Iapadre
(University of L'Aquila, Italy)

Andrejs Geske
(University of Latvia, Latvia)

B. N. Ghosh
(Eastern Med. Univ. North Cyprus)

Michael Goldman
(University of Minnesota, USA)

Şeyma Güngör
(University of İstanbul, Türkiye)

Zeynep Hamamcı
(University of Gaziantep, Türkiye)

Nazmiye Özgüç
(University of İstanbul, Türkiye)

Uli Schamilogli
(University of Wisconsin-Madison, USA)

Kemal Silay
(Indiana University, USA)

Ülkü Şişik
(University of Hacettepe, Türkiye)

Bayram Ürekli
(University of Selçuk, Türkiye)

Ercan Tatlıdil
(University of Ege, Türkiye)

Tuba Üstüner
(Cass Business School, UK)

Mustafa Yılmaz
(University of Hacettepe, Türkiye)

GAZIANTEP UNIVERSITY
JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES

Vol. XV Issue No. IV

CONTENTS

SOCIOLOGY

SURİYELİ MÜLTECİLERİN İŞGÜCÜNE KATILIMLARI VE ENTEGRASYON:
ADANA-MERSİN ÖRNEĞİ 1001
İHSAN ÇETİN

THE DIALECTICS OF POST-MODERN URBANISM: ALLEGORY, HISTORY,
MEMORY, AND FLEXIBLE ACCUMULATION 1017
SİNAN TANKUT GÜLHAN

CLASS IDENTITIES AND CULTURAL PRACTICES: NEW DEBATES ON
RECENT THEORIES 1029
MELTEM KARADAĞ

LITERATURE

FIN DE SIÈCLE FEMALE WRITERS: REPRESENTING THE NEW FEMININITY
IN THE NEW WOMAN'S SHORT STORIES 1037
ENES KAVAK

APOTHEOSIS OF MORTAL MAN: STELLAR AND TERRESTRIAL IMAGERY
IN DYLAN THOMAS'S POETRY 1044
FAHRİ ÖZ

LAW

DEVLETLERİN TANINMASI VE 1933 MONTEVIDEO SÖZLEŞMESİ 1055
EZELİ AZARKAN

GAZIANTEP UNIVERSITY
JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES

Vol. XV Issue No. IV

CONTENTS (CONT'D.)

HISTORY

- A REVISION OF A PUBLISHED INSCRIPTION FOUND IN KERAIA 1070
ABDURRAHMAN UZUNASLAN

EDUCATION

- İLKOKUL VE ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN FİZİKSEL ETKİNLİĞE 1075
KATILIM NEDENLERİNİN BELİRLENMESİ: NEVŞEHİR ÖRNEĞİ
İREM KÜBRA DEMİREZEN, FATMA SAÇLI UZUNÖZ, YUNUS ARSLAN

- ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN AFFETME VE MÜKEMMELİYETÇİLİK 1086
DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ: DUYGUSAL ZEKÂNIN ARACI ROLÜ
FERİDUN KAYA, ADEM PEKER

- EXAMINING EFL TEACHER CANDIDATES' CONCEPTIONS OF ENGLISH 1095
LANGUAGE TEACHERS THROUGH METAPHORS
FADİME YALÇIN ARSLAN, EMRAH ÇINKARA

ECONOMICS

- DIŞA AÇIKLIK, DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLAR VE YOKSULLUK 1106
İLİŞKİSİ: TÜRKİYE ÖRNEĞİ
AHMET ŞAHBAZ, ABDÜLKADİR BULUŞ, FATİH KALECİ

COMMUNICATION

- SOCIAL MEDIA STRATEGIES OF THE EUROPEAN UNION BODIES: 1119
A COMPARISON WITH TURKEY'S EXPERIENCE
FATİH ÇÖMLEKÇİ, SERHAT GÜNEY

GAZIANTEP UNIVERSITY
JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES

Vol. XV Issue No. IV

CONTENTS (CONT'D.)

BUSINESS

- ASİMETRİK BİLGİ VE SİNYAL TEORİSİ: TEMETTÜ VE KAZANÇ
İLİŞKİSİNDE PANEL NEDENSELLİK YAKLAŞIMI 1132
YUNUS KILIÇ, MEHMET FATİH BUĞAN, B. DİLEK ÖZBEZEK
- ÇATIŞMA YÖNETİMİ İLE ÖRGÜTSEL DESTEK ARASINDAKİ İLİŞKİNİN
İNCELENMESİ 1146
FUAT OKTAY

SOCIOLOGY

Suriyeli Mültecilerin İşgücüne Katılımları ve Entegrasyon: Adana-Mersin Örneği*

Labor Force Participation of Syrian Refugees and Integration: Case of Adana and Mersin Cities

İhsan ÇETİN¹
Namık Kemal Üniversitesi

Özet

Bu makale, Türkiye’de şehirlerde yaşayan Suriyeli mültecilerin Adana ve Mersin illeri örneğinde işgücüne katılımlarını, bu alanda yaşadıkları zorluklar ve ekonomik entegrasyonlarının imkânlarını incelemektedir. Bu tartışmada bazı ekonomik bulguların yanı sıra, Suriyeliler tarafından oluşturulan pazar olgusu ele alınmaktadır. Bu olgu çerçevesinde mültecilere ait iş yerlerinin çoğalması ve bunun doğal bir sonucu olarak Arapça reklam tabelalarının görünürlüğünün artması, piyasada çalışan Suriyelilerin çoğalması gibi sebep ve sonuçların yerleşik toplumla ne gibi gerilimler yarattığı irdelenmektedir. Yasal kısıtlamalara ek olarak mültecilerin işgücüne katılımları konusunda gündelik yaşamda karşılaştıkları sorunlar, düşük ücret, ücretin gaspı, emek sömürsü gibi konular, makalede üzerinde durulan ana temaları oluşturmuştur. Tüm bu analizler Adana ve Mersin’de yapılan saha çalışması ile bu konuda yapılan diğer çalışmalara dayalı yapılmaya çalışılmıştır. Bunların ışığında makalede, Suriyeli mültecilerin ekonomik entegrasyonları için bir zaruret teşkil ettiği ileri sürülmektedir. Suriyelilerin Türkiye’deki varlıklarını geçici olarak konumlandıran "geçici koruma" statüsünün mevcut toplumsal koşullara yeterince karşılık veremediği, bu insanların kayıtlı halde işgücüne dahil olabilmeleri ve mültecileri barındıran bir ülke olarak Türkiye’de sosyal düzenin yerleştirilmesi ve sürdürümü için ekonomik entegrasyonlarının sağlanabilmesi amacıyla gerekli düzenlemelerin yapılması ve politikaların geliştirilmesi gerektiği savunulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Suriyeli Mülteciler, Ekonomik Entegrasyon, İşgücüne Katılım, Geçici Koruma.

Abstract

This article examines Syrian refugees in the context of their participation to labor market, difficulties that they face and possibilities of their economic integration in of Adana and Mersin cities. In this argument, , the market that is built by Syrian refugees is investigated, such as local shops, street vendors, and other fields of occupations, alongside examination of related some other economic data. During the discussion of Syrian market, the tension between refugees and local people are examined within its causes and results. In this debate, the increasing visibility of Arabic signboards as an outcome of rising number of shops owned by Syrians and also the growth of Syrian labor force market can be count as some of the main facts. Beside formal restrictions, other social problems such as obstacles that refugees face during their daily life about work, low wages, seizure of salaries, exploitation of labor etc. are examined. All of these analyzes are based on a field research which is conducted in Adana and Mersin cities, as well as on other researches related with Syrian refugees. As an outcome of this research, the article asserts that economic integration is an essential issue for Syrian refugees living in Turkey. It is underlined that the formal status "temporary protection" which defines Syrian as temporal in the country does not provide enough responses to the social realities o, thus it should be reconsidered in the way that allows participation of those people to the labor market legally. The article insists on the importance of doing some changes and developing new policies for economic integration for refugees in order to establish and sustain social order in Turkey with its new comers.

Keywords: Syrian Refugees, Economic Integration, Participation of Labor Force, Temporary Protection.

Giriş

2010 yılında Tunus’ta iktidar karşıtı protestolarla başlayan ve zamanla Mısır, Libya gibi diğer Arap ülkelerine yayılan ve bu yüzden "Arap Baharı" olarak isimlendirilen sürecin devamında ortaya çıkmış olan Suriye iç savaşı bugüne kadar 200 binden fazla insanın ölmesine, milyonlarcasının yerinden edilmesine sebep olmuştur. Bu savaş bugün İŞİD, El Nusra, YPG, ÖSO gibi içinde çok sayıda grubun

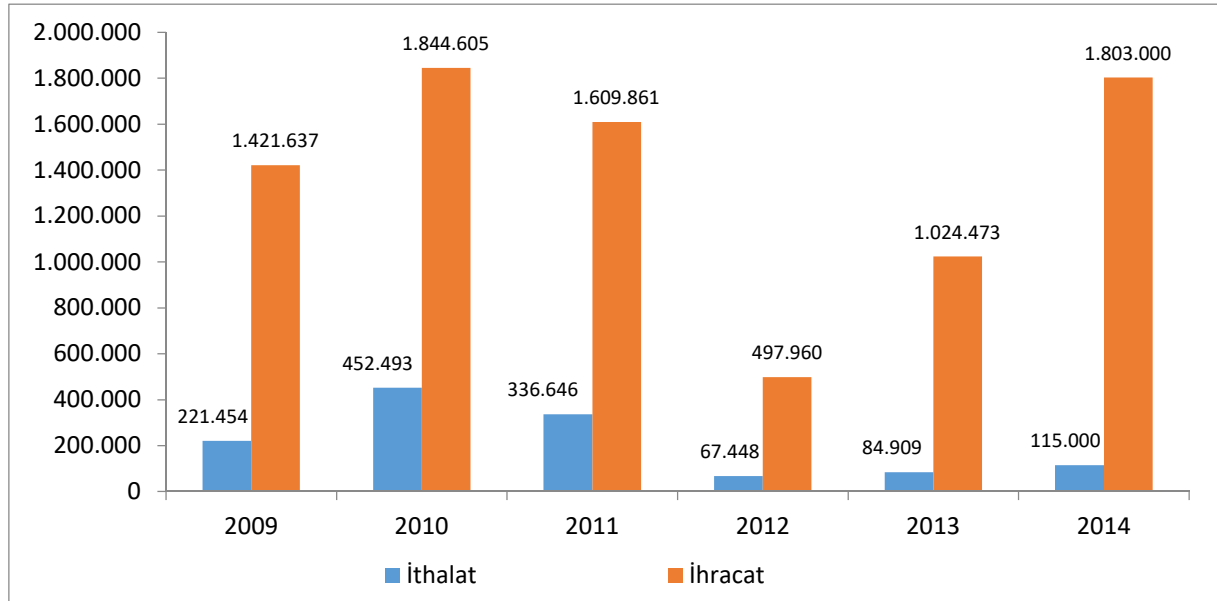
* Bu makale TÜBİTAK destekli 114K581 nolu 3001 programı araştırma projesinden türetilmiştir.

¹ Yrd. Doç. Dr., Namık Kemal Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü, icetin@nku.edu.tr

mücadele ettiği, birçok ülkenin müdahil olduğu bir "vekalet savaşına" (Taştekin, 2015) dönüşmüş durumda. Bu yönüyle de Suriye iç savaşının Ortadoğu coğrafyası tarihinde en karmaşık denklemler iç savaşlardan biri haline geldiği ileri sürülebilir. Bu savaş sebep olduğu 4,9 milyon insanın ülke dışında sığınmacı konumuna düşmesi (UNHCR, 2016a) bakımından küresel boyutta etkiler yaratmıştır. Sözelimi Suriye iç savaşının başladığı 2011 yılında dünyada zorla yerinden edilmiş insanların nüfusu 42,5 milyon iken, bu rakam 2012'de 45,2'ye 2013'de 51,2 milyona ve çatışmaların şiddetlendiği 2014 yılında da 59,5'e yükselmiştir. 2015 yılı itibarıyla bu rakam 65,3 milyona ulaşmıştır. 5 yıllık süredeki bu yükseliş %50'lik artıştan daha fazlasına karşılık gelmektedir ve bu rakamın oluşmasında Suriye'de ülke içinde yer değiştirmiş 6,6 milyon, toplamda ise 11,7 milyon insanın büyük bir payı bulunmaktadır. Suriye iç savaşının yarattığı bu kriz her şeyden önce insani bir kriz iken, Avrupa'ya yapılan kitlesel göçler neticesinde AB içinde siyasi krizlerin de tetikleyicisi olmuştur. Bu krizden en çok etkilenen ülkelerin başında hiç kuşkusuz Türkiye yer almaktadır. Sığınmacı krizi 2014 yılı itibarıyla Türkiye'yi dünyada en fazla mülteci barındıran ülke konumuna yükseltmiştir.

Yaşananlar yalnızca yüz binlerce insanın hayatını kaybetmesi ve milyonlarcasının mülteci konumuna düşmesiyle sınırlı değildir. Bu savaş sebebiyle Suriye devletinin ekonomisi neredeyse tümüyle çökme noktasına gelmiştir. Örneğin, 142 ülke arasında Suriye devleti, iç savaşın başladığı yıl olan 2011'de gelişmişlik sıralamasında 82. sıradayken her geçen yılla birlikte gerilere doğru gitmiştir. Gelişmişlik sıralamasında 2012 yılında 113, 2013'te 122 ve 2014 yılında ise 129. sıraya gerilemiştir İç savaş sebebiyle doğal olarak Suriye güvenliğinin en düşük olduğu ülkeler arasında 3. sırada yer almaktadır (www.prosperity.com, Erş. Tar: 13.02.2015).

Suriye'de ayaklanmaların başladığı hemen ilk aylarda Türkiye'nin Suriye hükümetiyle ipleri koparması en başta ekonomiyi vurmuştur. İki ülke arasındaki ticaret rakamlarına bakıldığında: iç savaşın başladığı ve Türkiye-Suriye diplomatik ilişkilerin kesildiği 2011 yılına değin taraflar arasındaki ticaret hacmi artmışken, 2012 yılında dip seviyeleri görmüş, ancak 2014 yılında yeniden artış göstermiştir (bkz. Şekil 1).

Şekil 1: Yıllara Göre Türkiye-Suriye Arasındaki Ticaret Hacmi (000 \$), Kaynak: TÜİK

Savaşın başlamasının hemen arifesinde iki ülke arasındaki siyasi ilişkiler iyiden iyice gelişmiş; hem Suriye hem de Türkiye'den gelen ve giden kişi sayısında periyodik bir artış oluşmuştur. 2010 yılında karşılıklı vize muafiyeti anlaşmasının yürürlüğe girmesiyle de her iki ülke arasında seyahat eden ziyaretçi sayısı neredeyse iki katına çıkmıştır (bkz. Tablo 1). Bu artış bilhassa sınıra yakın illerdeki gündelik yaşama da yansımaktaydı. Özellikle Halep ve Lazkiye'den gelen Suriyeli turistlerin bu illerin çarşılarında ve alış-veriş merkezlerindeki varlıkları gözle görülür şekilde fark edilmekteydi.

Tablo 1: 2007-2010 yılları arasında Türkiye-Suriye arasındaki sınır geçişleri. Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2015.

Türkiye-Suriye Ara Sınır Geçişleri	2007	2008	2009	2010
Gelen Suriyeli Sayısı	332.840	406.935	509.679	899.494
Giden Türkiyeli Sayısı	273.299	544.403	749.598	1.409.639

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR) rakamlarına göre Haziran 2016 itibarıyla Türkiye'deki toplam Suriyeli sığınmacı sayısı 2 milyon 743 bin civarındadır (UNHCr, 2016a). AFAD verilerine göre ise, bunların %10'luk oranına denk düşen 270 bin kişi geçici barınma merkezlerindedir (Göç İdaresi, 2015). Dolayısıyla geriye kalan %86,4'lük orana sahip 1 milyon 910 bin kişi ise başta sınıra yakın iller olmak üzere ülkedeki birçok kent ve kasabaya dağılmışlardır. Esas olarak Türkiye toplumuyla karşılaşan, onunla birlikte yaşayan esas kitleyi bu insanlar oluşturmaktadır. Bu rakamlar açısından değerlendirildiğinde Türkiye'de Suriyeli sığınmacılar probleminin esasının neredeyse Türkiye'nin her ilinde yaşamakta olan kendi kaderleriyle baş başa kalmış bu kitlenin oluşturduğu rahatlıkla iddia edilebilir.

İç savaştan kaçıp komşu ülkelerde sığınmacı konumuna düşmüş bu insanların evlerinden uzakta oldukları süre boyunca hayatlarını idame ettirebilmelerinin en başta gelen koşulu ekonomik gereksinimlerin karşılanmasıdır. Geçici barınma merkezlerinde kalan sığınmacılardan farklı olarak, şehirlerde yaşayan Suriyeli ailelere devlet veya uluslararası kuruluşlar tarafından sistematik şekilde yapılan yardımlardan pek söz edilemez. Yapılan yardımlar daha çok başta Kızılay olmak üzere, çeşitli sivil toplum kuruluşları ile bazı yardımsever şahıslar tarafından, ama düzensiz şekilde gerçekleştirilmektedir. Suriyeli mülteciler yaşamlarını idame ettirebilmek için ilkin yarılarında getirdikleri tasarrufları kullanırlarken, bunların tükenmesi, yardımların da yetersiz olması neticesinde kaçınılmaz olarak işgücü piyasasına dâhil olma yolunu seçmektedirler. Her ne kadar çeşitli iyileştirmeler yapılmışsa damültecilerin işgücüne dâhil olması konusunda halen çeşitli yasal ve sosyal zorluklar devam etmektedir.

Türkiye'de şehirlerde yaşayan Suriyeli sığınmacılarının işgücüne katılımları ve ekonomik entegrasyonlarına ilişkin çözümler yapmayı amaçlayan bu çalışma esas itibarıyla bir saha çalışmasına dayanan bu araştırmada bulguların toplanması için pilot uygulama sırasında yapılandırılmış bir görüşme cetveli kullanılmıştır. Bu cetvelde çoktan seçmeli soruların yanı sıra, ucu açık sorular da yer almıştır. Sorular araştırmacı tarafından görüşmeciye yöneltilmiş, verilen yanıtlara göre seçenekler işaretlenmiş veya boşluklar doldurulmuştur. Görüşmelerin tümüne yakını Arapça dilinde gerçekleştirilmiştir. Görüşme cetvelinin yanı sıra derinlemesine görüşme, sohbet grupları gibi diğer görüşme tekniklerine de başvurulmuştur. Bu görüşmelerde görüşmeciler mümkün olduğunda serbest bırakılmış, konular ve sorular kişilerin anlatımlarına göre şekillenmiştir. Saha çalışması süresince gözlem kayıtları tutulmuş ve bunlar bulguların analizlerinde kullanılmıştır.

Araştırma evrenini Türkiye'de şehir merkezlerinde kendi imkânlarıyla yaşamlarını idame ettirmeye çalışan Suriyeli sığınmacılar oluşturmaktadır. Araştırma sahası için ise nüfuslarının çok fazla olduğu Adana ve Mersin illeri seçilmiştir. Saha çalışmasının bu iki kentle sınırlandırılması araştırmanın, evreni temsil kabiliyetini kısıtladığı ifade edilebilir. Dolayısıyla bu araştırmanın Türkiye'deki tüm şehirlerde yaşayan Suriyeli mültecileri temsil etmediği not edilmelidir. Araştırma örneklemini bu şehirlerin çeşitli semtlerinde yoğun halde yaşayan Suriyeliler oluşturmuştur. Adana'da bu semtler; Meydan ve Gürselpaşa iken, Mersin'de bunlar; Yeni Pazar-Hal mahalleleri, Yeni Mahalle ve Mezitli olarak seçilmiştir (bkz. Harita 1 ve 2). Bu semtler seçilirken sınıfsal temelde tüm Suriyelilerin temsiliyetinin sağlanması gözetilmiştir. Sözelimi Adana'da Meydan Mahallesi ve civarı şehrin merkezine yakın olan ve daha çok Güneydoğu Anadolu'dan göç etmiş Kürt ve Arapların ağırlıklı yaşadığı, nüfusun çoğunluğunun düşük gelire sahip, evlerin 2 ve 3 katlı halde müstakil ev şeklinde olduğu ve kiralardan şehrin diğer semtlerine göre oldukça düşük olduğu bir bölgedir. Buna karşın, Gürselpaşa semti ve civarı henüz yeni imara açılmış ve yüksek katlı apartmanların bulunduğu, kiralardan ise şehrin ortalamasını yansıttığı bir başka bölgeyi oluşturmaktadır. Dolayısıyla her iki şehirde de hem yoksul hem de orta gelire sahip insanların yaşadığı semtlerde görüşmeler yapılmıştır.

Araştırma sahası için Adana ve Mersin illerinin tercih edilmesinin sebeplerinden birisi; bu şehirlerin farklı dönemlerde Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinden yoğun göç almış olmaları

sebebiyle çoketnili ve dinamik bir nüfusa sahip olmaları, bu sebeple de göç ve entegrasyon olguları bağlamında çok sayıda sosyolojik malzeme barındırmalarıdır. 1950'li yıllar sonrasında yaşanan içgöç hareketlerinin başlıca varış noktalarından biri Adana iken, Mersin 1990'lı yıllarda zorunlu göçlerin öncelikli duraklarından biri olmuştur. Bu açıdan her iki şehrin, göç etmiş insanların kent ve yerleşik toplumla uyum örüntüleri, ev sahibi-misafir karşılaşması, kentleşme sorunları gibi konularda uygun ortamları sağladıkları savunulabilir. Adana ve Mersin'de hem toplumsal hem mekânsal ayrışmanın varlığından söz edilebilir. Semtlerin birçoğu etnik, bölgesel ve sınıfsal kimliklere göre ayrılmış durumdadır. Bu yapı bağlamında Adana ve Mersin'e yerleşen Suriyelilerin gösterdikleri dağılım üzerinden etnik ve sınıfsal durumlarına ilişkin birtakım öngörülerin geliştirilmesi mümkün olmaktadır.

Saha çalışması sırasında elde edilen birkaç demografik veriden bahsedilecek olursa; kentlere göre görüşmelerin %62,7'si Mersin'de, %37,3'ü ise Adana'da gerçekleştirilmiştir. AFAD (2014a) verilerine göre kamp dışında yaşayanların cinsiyet dağılımı %48.5'i kadın ve %51.5'i de erkek şeklindeyken, bu çalışmaya katılan görüşmecilerin cinsiyete göre dağılımları %74'ü erkek, %26'sı kadın şeklinde olmuştur. Görüşmeler 18 ve üstü yaş grubuna dâhil olan bireylerle gerçekleştirilmiştir. Görüşmecilerin yaş ortalaması erkeklerde 36,9 kadınlarda ise 31,1 şeklindedir.

Araştırma kapsamında görüşülen bireylerin büyük bir çoğunluğu Halep doğumlulardan oluşmuştur. Halep doğumlular %70'lik oranı oluştururken, Şam ve Humus doğumlular %9,3'er oranlara, Haseke %2,7, İdlip ise %2'lik orana sahiptir. AFAD (2014a:43) verilerine göre ise kamp dışındaki Suriyelilerin doğum yerlerine göre dağılımı şu şekildedir: Halep %44,4, Rakka %21,8, Haseke %10,9, İdlip %5,3, Şam %5,3, Deyrzor %4,5. Her iki veride de Halep doğumlular en yüksek sayıyı oluşturmaktadır. Bu oranlardan hareketle, Türkiye'ye sığınmış Suriyelilerin ağırlıklı olarak Halep doğumlulardan oluştuğu görülmektedir.

Yine Suriyeli mültecilerin geldikleri şehir dağılımlarına bakıldığında, bu oranların bireylerin doğum yerleriyle yakın düzeyde örtüştüğü görülmektedir. Adana ve Mersin'deki Suriyelilerin %72,7'si Halep'ten, %9,3'ü Humus'tan, %8,7'si Şam'dan gelmiştir. Geriye kalanlar İdlip, Haseke ve Kamışlı gibi şehirlerden gelmişlerdir.

Ekonomik Entegrasyon ve Önündeki Engeller

Entegrasyon çoğunlukla sosyal, ekonomik ve kültürel sahalarda başarılması hedeflenen bir süreci anlatır. Şurası açık ki, entegrasyon bazı grupların dezavantajlı durumlarını perçinleyen toplumsal eşitsizlikler ve sınıflar arası çelişkiler gibi yapısal sorunlardan bağımsız düşünülemez. Bu sebeple, Suriyeli sığınmacıların ekonomik faaliyetlere katılımının sağlanması uyum süreçlerinin başarılması açısından şart olduğundan bahsedilebilir. Bu durum aynı zamanda bu topluluğun toplumdan izole olmasının önüne geçecek, marjinalleşmeyi önleyecek bir husus olarak da değerlendirilebilir.

Öte yandan, mevcut durum açısından değerlendirildiğinde, Suriyelilerin ekonomik entegrasyonlarına ilişkin henüz açık bir tablonun olduğundan bahsedilemez. Bu konuda devlet zirvesi tarafından yapılmış en üst düzeydeki beyanat Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın 2 Temmuz 2016 tarihinde Kilis'te yaptığı konuşmada verildi. Yaptığı konuşmada Cumhurbaşkanı Suriyeli mültecilere vatandaşlığın verilebileceği açıklamasında bulundu (www.aljazeera.com.tr, 02,07.2016). Bu beyanına daha sonraki röportajında açıklık getiren Cumhurbaşkanı Erdoğan, Suriyeli mülteciler arasında kalifiye olan insanların varlığına dikkat çekerek, ülke olarak bunlardan faydalanılabileceğini ifade etti (www.ntv.com.tr, 05.07.2016). Ancak bu beyanatlar sonrasında bu konuya ilişkin bir devlet kurumlarının bu yönde çalışmalarının olup olmadığına ilişkin bir gelişme yaşanmadı. Bu konuyla ilişkili olarak yine Suriyeli mültecilerin ekonomik entegrasyonlarına dair başlatılmış ve/veya kamuoyuna duyurulmuş bir program veya uygulamanın şu an için bulunmadığından bahsedilebilir. Oysa Cumhurbaşkanının açıklamasında işaret ettiği gibi, mülteciler arasında çok sayıda kalifiye olan insan bulunmaktadır. Bunların işgücüne katılımının, bir yanda Türk ekonomisine katkı sunacağı, öte yandan bu insanların ekonomik entegrasyonlarının sağlanmasına, dolayısıyla devlete veya bireylere muhtaç olmadan toplumla uyum içinde yaşamasına yardımcı olacağı savunulabilir.

Çalışma İzni Engeli

Bu bağlamda Suriyeli mülteciler açısından en dezavantajlı durumun, kendilerinin devlet katında halen geçici olarak konumlandırılmaya devam edilmeleri ve bu geçicilik statüsünün de onlara dönük geliştirilecek muhtemel politikaları büyük ölçüde belirliyor olması şeklinde ifade edilebilir. Geçicilik algısı

aynı zamanda onların yasal statüsünü de belirlemektedir. Adında da ikrar edildiği üzere, Suriyeliler Türkiye’de “geçici Koruma” statüsü altında değerlendirilmektedirler. Bu statü ulusal mevzuatta tanımlandığı haliyle mülteci olarak tanımlanan kişilere verilen bazı kritik haklardan mahrum, sınırlı bir kapsama sahiptir. Bu haklar arasında en başta çalışma izni hakkı gelmektedir. Suriyelilerin Türkiye’de buldukları süre boyunca bu konuda çeşitli tarihlerde bazı sınırlı sayıda adımlar atılmış ama nihayetinde bunların hiçbiri Suriyeli sığınmacılara çalışma iznini tümüyle açan bir içerikte olmamıştır. Bu konuda en son düzenleme Ocak 2016’da yapılmıştır. Bu düzenlemeye göre, çalışma izinleri bireysel veya kurumsal düzeyde Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığına yapılmak suretiyle alınabilmektedir. Yönetmelik, bir işletmede istihdam edilebilecek yabancı işçi sayısı toplam işçilerin yüzde onunu geçemeyeceği, fakat buna karşın mevsimlik tarım veya hayvancılık gibi işlerde ise çalışma izni şartının gerekmediği, ayrıca bu gibi bir kotanın uygulanmayabileceği gibi hükümler içermektedir. Suriyeli işçiler açısından en büyük mağduriyetlerden birini oluşturan düşük ücret problemi yine bu yönetmelikte geçen “geçici koruma sağlanan yabancılara asgari ücretin altında ücret ödenemez” hükmüyle giderilmeye çalışılmıştır (Resmi Gazete, 2016).

Asgari ücreti ödeme konusunda çekince belirtmekle birlikte işveren sendika ve odaları tarafından Suriyeli mültecilerin kayıtlı çalışabilmeleri için yasal düzenlemelerin yapılması çağrısı yapılmıştır (Gaziantep Ortak Akıl Raporu, 2014, MÜSİAD, Konya Şubesi). İşverenlerin mültecilerin çalıştırılması yönündeki açık duyarlılık ve isteklerinin temelinde elbette her şeyden önce Suriyeli işçilerin ucuz emeğinden faydalanma düşüncesi yatmaktadır. Bu gibi taleplerde işverenlerin istediği düzenleme daha çok devletin sigorta primlerinde destek vereceği, asgari ücretin mümkünse en düşük oranda tutulduğu ama nihayetinde Suriyeli işçilerin Türk vatandaşı işçiye göre yine daha düşük ücretlerde çalıştırıldığı bir düzenlemeyi öngördüğünden bahsedilebilir.

Suriyelilere çalışma hakkını düzenleyen son yönetmelikte dikkat çeken önemli hususlardan birini bu insanların mevsimlik tarım işçiliğinde çalışmaları için geniş bir serbestliğin tanınması olmuştur. Bunu yapmakla hükümetin bu sektör için önemli bir emek havuzunu oluşturan mültecileri daha çok bu sektörde istihdam etmeyi planladığı ve ileriki zamanlarda bu işlerde çalışan Suriyeli mültecilerin artarak devam edeceği tahmin edilebilir.

Mevsimlik tarım işçiliği daha çok açlık sınırında yaşayan, mülksüz, günü birlik kazançlarla veya yardımlarla yaşamını idame ettiren, toplumun en yoksul kesimi olarak nitelendirilebilecek sınıf-altı gruplarca yapılan bir iş kolunu oluşturur. Kalkınma Atölye (2016) tarafından mevsimlik tarım üretiminde yabancı göçmenler üzerine yapılan çalışmada aktarıldığı gibi, mevsimlik gezici tarım işçiliği bir nevi yoksulluk durağı olarak adlandırılabilir. Bu sektör farklı zaman dilimlerinde farklı toplumsal grupların nöbet tuttuğu bir durak olarak düşünülebilir. 1990’lı ve 2000’li yıllara kadar bu alanda Güneydoğu Anadolu bölgesinin kırsal bölgelerinde gelmiş ve çoğunlukla Kürtlerin önemli bir ağırlığı olmuştur. Bunlara son zamanlarda Gürcüler ve Azeriler eklenmeye başladı. Son olarak bu gruba Suriyelilerin dahil olduğu görülmektedir.

Kalkınma atölyesinin yaptığı kapsamlı çalışma bu konuda önemli bir tespiti yer vermektedir. O da nöbetleşe yoksulluk kavramının öznelere olan grupların çoğalmış ve bu nöbeti aynı anda birden fazla grup tarafından tutuluyor olması ile rekabetin kendi aralarına dönük şekilde yapılmaya başlanmasına ilişkindir. Bu rekabet ücretlerin düşük tutulmasına sebep olurken, düşkün duruma düşmüş mültecilerin emek sömürüsüne maruz kalmalarını kolaylaştırmaktadır. Nitekim rapora göre tarım işçiliğinin en düşük olduğu yerler Suriyelilerin en yoğun yaşadığı bölgeler olan Gaziantep ve Çukurova Bölgesidir.

“Mevsimlik tarımsal üretimde göçmen işçilerin çalışması birkaç açıdan Türkiye’de hem yoksulluk hem de işgücü piyasası analizine ilişkin bazı temel sonuçlar içermektedir. Bunlardan biri Türkiye’de yoksulluğun değişen görünümüdür. Yani, en yoksul gruplar tuttukları yoksulluk nöbetini yoksulluktan kurtulup, yeni yoksul gruplara devretmesi olarak nitelendirilen ‘nöbetleşe yoksulluk’ hâli artık birden fazla grubun aynı anda tutması durumudur. Nöbeti, farklı yoksul grupların aynı anda tutması bu grupların benzer işlere talip olması ile yoksulların arasında bir çeşit *yoksulların rekabeti* yaşanmaktadır. Yoksulların rekabeti farklı etnik kökene sahip yerli işçilerin yanı sıra farklı ülke vatandaşı yabancı göçmen işçilerin de katılması ile körüklendiği gözlenmektedir” (Kalkınma Atölyesi, 2016:25).

Bu hususa ilişkin son olarak şunlar söylenebilir: tekstil ve mevsimlik tarım işçiliği sektörleri başta olmak üzere, sanayi ve günübirlik işlerde kayıt dışı ve sigortasız çalıştırılan Suriyeli işçiler, her tür haksızlığa maruz kalabilecekleri koşullarda çalışmaktadırlar. Bu kitle iş piyasasının sömürüye en müsait grubunu oluşturmaktadır. Diğer çalışanlara göre daha düşük ücretin ödenmesi, ödemelerin geciktirilmesi

ve kimi zaman hiç ödenmemesi yoluyla hakkın gaspı Suriyelilerin çalışma yaşamlarında en sık karşılaştıkları sorunları teşkil etmektedir. Çalışma izninin bu insanlara tanınması bu anlamda hayati bir önem taşıdığından söz edilebilir. Suriyeli mültecilerin kayıtlı halde çalışabilmeleri için mevcut yasal engellerin kaldırılarak bunun kolaylaştırılması hem sosyal hem vicdani bir problemin çözüme kavuşturulmasına yardımcı olacaktır.

İşsizlik

İşsizlik Suriyeli mültecilerin karşılaştığı en önemli sorunlardan birini oluşturmaktadır. Bu sorunun ciddiyeti eve ekmek getiren kişi olarak aile reislerinin bakmakla yükümlü oldukları nüfusun, dolayısıyla hane büyüklükleri göz önünde bulundurulduğunda daha rahat anlaşılabilir. Saha çalışması bulgularına göre, Suriyeliler arasında hane büyüklüğü ortalaması 6.7'dir. Hane büyüklükleri ise 1 ile 25 kişi arasında değişebilmektedir.

Suriyeliler arasında hanelere göre çalışan kişi sayısı ortalaması 1,42 şeklindedir. Hanelerin %22'sinde çalışan kişi bulunmazken, %39'unda 1, %25'inde 2 ve %9'unda 3 kişi çalışmaktadır. Haneler arasında çalışan kişi sayısı 9'a kadar çıkmaktadır.

Araştırma sahaları bakımından karşılaştırıldığında Adana'ya göre Mersin'deki Suriyeliler arasında çalışan kişi sayısı ortalaması daha yüksektir. Bu ortalama Adana'da 1,25 iken Mersin'de 1,53'tür. Adana'da hanede çalışan kişi sayısı en yüksek 3 iken, Mersin'de bu oran 1,58 ve çalışan kişi sayısı en yüksek 9 şeklindedir.

Tablo 2: Hanede çalışan kişi sayısı

Arş. Sahaları	Ort.	N	Std. Sap.	En Düş	En Yük	Ranj	Varyans
Adana	1,2545	55	,77503	,00	3,00	3,00	,601
Mersin	1,5333	90	1,58078	,00	9,00	9,00	2,499
Toplam	1,4276	145	1,33721	,00	9,00	9,00	1,788

Suriye'deyken ve Türkiye'de buldukları sürelerde bireylerin yaptıkları iş durumlarına göre dağılımlarını gösteren aşağıdaki tablo incelendiğinde Suriyelilerin büyük bir çoğunluğunun kendi ülkelerinde belirli bir uğraş alanları olduğu, buna karşın Türkiye'de işsiz duruma düştükleri veya kendi meslekleri dışında işlere yöneldikleri görülmektedir. Bu değişim büyük oranda erkekler üzerinde gerçekleşmiştir. Erkeklerin çoğunluğu Suriye'de iken esnaf, zanaatkar veya profesyonel meslek sahibi iken Türkiye'de ya işsiz veyahut gündelik geçici işçi ya da ücretli işçi konumuna düşmüştür. Oranlar karşılaştırılacak olursa, Suriye'de işsiz olduğunu söyleyenlerin oranı %0,7 iken, Türkiye'de bu oran %31,3'e çıkmıştır. Yine gündelik geçici işlerde çalışma oranı Suriye'de %5,3 iken, bu oran Türkiye'de %15,3'e çıkmıştır. Diğer oranlar ise sırasıyla şu şekildedir: Ücretli işçi olarak çalışanların oranı Suriye'de %16,7 Türkiye'de ise %20. Zanaatkâr olarak çalışanların oranı Suriye'de iken %28,7 Türkiye'de %5,3. Profesyonel meslekte çalışanların oranı Suriye'de %12,7 iken Türkiye'de %0,7. Esnaf olanların oranı Suriye'de iken %9,3 Türkiye'de %6,7. Tüccar olanların oranı %1,3 iken bu oran Türkiye'de %0,7. Öğrenci oranı Suriye için %11,3 iken bu oran Türkiye'de %6'ya düşmüştür. Ev kadını olanların durumlarında herhangi bir değişim yaşanmamış, oran %14'te sabit kalmıştır.

Tablo 3: Suriye ve Türkiye'deki iş durumu dağılımları

İş Durumu		Suriye'de iken İş Durumu			Türkiye'de İş Durumu		
		Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam
İşsiz	Sayı	0	1	1	40	7	47
	%	,0%	2,6%	,7%	36,0%	17,9%	31,3%
Günlük geçici iş	Sayı	8	0	8	23	0	23
	%	7,2%	,0%	5,3%	20,7%	,0%	15,3%
Ücretli işçi	Sayı	25	0	25	29	1	30
	%	22,5%	,0%	16,7%	26,1%	2,6%	20,0%
Zanaatkâr	Sayı	39	4	43	7	1	8
	%	35,1%	10,3%	28,7%	6,3%	2,6%	5,3%
	Sayı	16	3	19	0	1	1

Profesyon el Meslek	%	14,4%	7,7%	12,7%	,0%	2,6%	,7%
Öğrenci	Sayı	7	10	17	1	8	9
	%	6,3%	25,6%	11,3%	,9%	20,5%	6,0%
Ev Kadını	Sayı	0	21	21	0	21	21
	%	,0%	53,8%	14,0%	,0%	53,8%	14,0%
Esnaf	Sayı	14	0	14	10	0	10
	%	12,6%	,0%	9,3%	9,0%	,0%	6,7%
Tüccar	Sayı	2	0	2	1	0	1
	%	1,8%	,0%	1,3%	,9%	,0%	,7%
Toplam	Sayı	111	39	150	111	39	150
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Araştırma bulgularına göre işgücü piyasasına dahil olmuş Suriyeli mültecilerin çoğunluğu %26'lık oranla ücretli işçi olarak istihdam edilmektedir. Bunların neredeyse tümü kayıt dışı halde imalat sanayisinde, çoğunlukla tekstil sektöründe, çalışan işçilerden oluşmaktadır. Bu durum, gelen bu insanların çoğunlukla Halep'ten gelmiş olması ve kentte savaş öncesi dönemlerde tekstil üretiminin yaygın olmasıyla yakından ilişkisi bulunmaktadır. Bunun yanında, Suriyeliler ahşap-doğrama, lokanta, gıda marketleri gibi başka sektörlerde de ücretli işçi olarak çalışmaktadırlar.

%21'lik oranla Suriyeli mülteciler geçimlerini sağlayabilmek için gündelik geçici işlerde çalışmaktadırlar. Bu işler başlıca şunlardan oluşmaktadır: Mevsimlik tarım işçiliği, inşaat ve atık kağıt-plastik toplayıcılığı, çiftlik işçisi gibi iş kollarıdır. Bu işler yoğun emek gücünü gerektirmelerine karşın çok düşük kazanç getiren uğraş alanlarını oluşturmaktadır. Sözelimi, bahçe işinde günde 12 saat çalışan bir işçinin yevmiesi 30-40 TL arasında değişmektedir (Kalkınma Atölyesi, 2016). Yine, atık kağıdın kilosu alıcı tarafından 20 kuruşa alınırken toplayıcı en iyi ihtimalle günde 40 TL civarı bir kazanç elde edilmektedir. Basında yer alan bazı haberlerde bu sektörde depo sahibi kişilerce Suriyeli çocukların günlük 5 TL'den 12 saat çalıştırıldığı görülebilmektedir (www.posta.com.tr, 31.05.2016). Sınıf-altı kesimle özdeşleştirilebilecek bu gibi iş kolları Suriyelilerin çaresizlikleri neticesinde tercih ettikleri geçici süreli işler olarak tarif edilebilir. Bugün Adana ve Mersin'de atık kağıt toplayıcılığı yapanların neredeyse tümü Suriyelilerden oluşmaktadır ve bu işlerde yoğun şekilde çocukların çalıştığı gözlemlenebilmektedir.

Türkiye'de esnafılık yapan %6,7'lik kesimin önemli bir kısmını *zahter, bakla, kahve, ekmek* gibi Suriye mamullerinin (bkz. foto 1 ve 4) satıldığı dükkânları işleten bireyler oluşturmaktadır (bkz. foto 2). Bu dükkânların neredeyse tümünün maliyede kaydı bulunmamaktadır. Belediyeler de bunlara işletme ruhsatı vermemektedir. Saha çalışması sırasında faal olan bu gibi bazı dükkânların daha sonra ruhsatları olmadığı gerekçesiyle kapatıldığı gözlemlenmiştir. Suriye'ye özgü mamuller ayrıca seyyar tezgâhlarda, kaldırım kenarlarında satılmaktadır (bkz. foto 3). İkinci sırada *humus, felaful, ful* gibi Suriye mutfağına özgü yemeklerin satıldığı kafe ve lokantalar gelmektedir (bkz. foto 5). Ayrıca Halep, İdlip, Humus'a özgü baklava ve tatlıların satıldığı pastaneler yer almaktadır. Gıdanın yanı sıra Suriyelilerin açtığı işyerlerinin üçüncü sırasında, özelde kadınlara hitap eden ve Suriye'ye özgü kıyafetlerin satıldığı giyim mağazaları gelmektedir (bkz. Foto 6).

Dil öğrenimine benzer olarak, Suriyeli sığınmacıların iş yaşamına dâhil olmak için güçlü bir isteklerinin bulunduğu rahatlıkla iddia edilebilir bir durumdur. Ancak bu konuda karşılaştıkları en büyük problem işsizliktir. Bu problem görüşmecilerin %44'ü tarafından başlıca sorun olarak dile getirmiştir. Suriyeli sığınmacılar (çoğunlukla erkekler) en başta, yasal statülerinden kaynaklı olarak çalışma izinleri konusunda yaşadıkları engeller sebebiyle istihdam edilmeleri hususunda sıkıntılar yaşamaktadırlar. İşverenler de yine bu gibi yasal prosedürler ve kayıt dışı işçi çalıştırmadan dolayı ceza alma riskleri sebebiyle Suriyelileri işe almaya sıcak yaklaşmamaktalar. Bunun yanında Türkiye'de Haziran 2015 itibarıyla 2 milyon 880 bin kişiyle %9,6 olan, gençler arasında ise %17,7 seviyesinde seyreden işsizlik (TÜİK, 2015) sığınmacıların iş bulmalarını zorlaştıran bir diğer etkeni oluşturduğundan söz edilebilir. AFAD (2014a:72) verilerine göre kamp dışında yaşayan Suriyelilerin %77'si iş aramıştır. Bu oran erkeklerde %77,1 kadınlarda ise %76,6 şeklindedir.

Düşük Ücret ve Ücretin Gaspi

Bugün Türkiye’de 2,5 milyonu aşkın sayıdaki Suriyeli mültecilerin yalnızca yaklaşık onda birlik bir kısmı geçici barınma merkezinde kalmaktadır. Geriye kalan mülteciler şehirlerde kendi imkanlarıyla yaşamlarını idame ettirmeye çalışmaktadırlar. Kentler merkezlerinde genelde kiralandıkları evlerde kalan bu insanların önemli bir çoğunluğunun ya hane fertlerinin iş bulamaması veya ailede işgücüne katılabilecek bireylerin bulunmaması sebebiyle herhangi bir kazancı bulunmamaktadır. Bu gibi aileler başta Suriye’den yanlarında getirdikleri tasarrufları olmak üzere, genellikle yurtdışında çalışan akrabalarının gönderdikleri paralarla giderlerini karşılamaktadır. Bunun yanı sıra, bu aileler kimi zaman valilik, belediye, sivil toplum örgütleri ve hayırsever insanların yaptıkları yardımlara erişebilmektedir.

Saha çalışması bulgularına göre ailelerin %66’sı geçimleri için tasarrufları ile akraba yardımlarına başvurmaktadır. Bu oran içinde %27’lik kesim Suriye’den gelirken yanlarında getirdikleri paralarla geçimlerini sağladıklarını, %7,3’lük kesim ise (çoğunlukla yurtdışındaki) akrabalarının desteğiyle yaşamlarını idame ettirdiklerini beyan etmiştir. Yine her iki araştırma sahaları toplamında Suriyeli ailelerin %32’si komşularından en az bir defa yardım aldıklarını, %19’u hayırseverlerden, %16’sı akrabalarından ve %3’ü başka yerlerden kendilerine yardım edildiğini ifade etmişlerdir.

Oranlardan da anlaşılacağı üzere şehirlerde yaşayan Suriyelilere yardımları en fazla buldukları mahalle veya semtlerde yaşayan, Türk, Kürt, Arap gibi farklı etnisitelere mensup ev sahibi konumundaki Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına kayıtlı birey ve aileler tarafından yapılmaktadır. Bu gibi yardımlar çoğunlukla yatak, halı, battaniye gibi ev için gerekli olan temel ihtiyaçlardan oluşmaktadır. Öte yandan, bu gibi yardımların çoğunlukla Suriyeli ailelerin vardıkları ilk zamanlarda yapıldığını, geçen süreyle birlikte komşular tarafından yapılan buna benzer yardımların azaldığı veya kesildiğini ayrıca not etmek gerekir. Bu durum bir yandan hayırsever komşuların ekonomik güçlerinin sınırlılığı (evlerinde verebilecekleri fazla eşyaları kalmaması gibi), öte yandan geçen süreyle birlikte Suriyelilerin "misafirlik" statülerinin silikleşmesi sonucuyla yakından bağlantılı olduğundan bahsedilebilir.

Geçici barınma merkezleri dışında kalan ve kent merkezlerinde kendi imkanlarıyla yaşamını idame ettiren Suriyeli mülteciler bunu başarabilmek için işgücü piyasasının birçok alanında faaliyet göstermektedirler. Bu insanlar yalnızca Türk vatandaşlarına ait iş yerlerinde ücretli işçi olarak çalışmakla kalmayıp, bazıları Suriye’deki işini Türkiye’de de devam ettirirken işveren olarak yine Suriyeli bireyleri çalıştırabilmektedir. Daha dikkat çeken ise yoğun halde yaşadıkları şehirlerde ve bölgelerde Suriyeli girişimlerin ön ayak olduğu ve mültecilerin alış-verişlerini yaptıkları, hizmet alabildikleri bir pazardan dahi söz edilebilir. Bu pazar asılan Arapça tabelalar ve ambalajlar aracılığıyla şehirler de rahatlıkla fark edilmektedir. Suriye’ye ait gıda ve mamullerin üretildiği ve satıldığı, eğitim ve sağlık gibi hizmetlerinin sunulduğu bu pazardan aynı zamanda Türk vatandaşları da faydalanmaktadır. Bu pazar içinde yer alan fabrika veya iş yerlerinin bazıları vergi avantajları veya diğer bürokratik, pratik avantajlarından dolayı Türk ve Suriye vatandaşlarının ortaklık kurması neticesinde kurulmuştur.

Elindeki sermayeyle Suriye’de yaptığı zanaatı Türkiye’de devam ettirmeye çalışan mülteci girişimcilerin yaşadıkları en büyük zorluklar iş yeri açma ruhsatı alma, vergi mükellefiyeti alma gibi zorlu bürokratik süreçler oluşturmaktadır. Bir de buna dil engeli eklenince bu süreç bu şahıslar için tümüyle zorlu ve çetrefilli hale gelmektedir. Saha çalışması sırasında bu konuda edinilen bulgulardan bir tanesinde, Suriyeli esnafın belediyeden iş yeri açma ruhsatı alma konusunda çeşitli zorluklarla karşılaştığı kaydedilmiştir. İş yerini açmış bireyler daha sonra yine kurumların denetimlerine ve engellemelerine maruz kalabilmektedir. Bunlardan bir tanesinde örneğin Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Suriyelilere ait iş yerlerinde asılan Arapça tabelaların kaldırılmasını, fiyat listesi gibi tüm yazıların Türkçe olmasını zorunlu kıldı (Haberturk, 21.08.2014). Arapçanın bu şekilde görünürlüğünün artmasına duyulan tepkinin aynı zamanda toplumsal bir tabanı olduğundan söz edilebilir. Bunun için yazılı ve sosyal medyada yeterince malzeme bulunabilir. Bunların bir tanesinde örneğin, Mersin Baro başkanı harf inkılabının 88 yıl önce yapıldığını hatırlatarak, Arapça tabela kirliliğinin önlenmesi için Mersin’deki belediyelere uyarı yazısı yazdı (Milliyet, 25.05.2016). Bunların dışında Suriyeli iş yeri sahipleri Türk vatandaşı esnaflarla da zaman zaman problemler yaşamaktadır. Bunun için Türkiyeliler esnafların ileri sürdüğü gerekçeler daha çok bu işyerlerinin kayıtdışı olduğu, bu yüzden vergi ödemedikleri, dolayısıyla da haksız kazanca sebep olduğu şeklindeki argümanlara dayanmaktadır. Mersin’de bir kooperatif başkanının yaptığı şu açıklama duyulan tepkiyi yansıtmaktadır. "MERSİN'in merkez Mezitli İlçe Esnaf ve Sanatkarlar Kredi Kefalet Kooperatif Başkanı Bünyamin Önel, kayıt dışı işyeri açan Suriyelilerin, 'Suriyeli ekmeği' adı altında piyasaya sürdükleri ürüne tepki gösterdi. Önel, hangi koşullarda üretildikleri belli olmayan ekmeğin halkın sağlığını

tehdit ettiğini ve haksız kazanca neden olduğunu söyledi” (DHA, 20.10.2015). Türkiye ve Suriye yurttaşı arasında rekabet ve kazanç temelinde yaşanan bu gerilim kimi zaman kavgalara ve çoğunlukla Suriyelilerin o bölgeden taşınmasıyla neticelenebilmektedir.

Suriyeli mültecilerin işsizlikten sonra karşılaştıkları ikinci en büyük ekonomik sorun çalıştıkları işlerde Türk vatandaşı iş arkadaşlarına göre bazen yarıya kadar düşebilen düşük ücret almalarıdır. Suriyelilerin aylık ortalama geliri 305 TL’dir.’ Bu oran erkeklerde 393 TL, kadınlarda ise 37 TL şeklindedir. AFAD (2014a:74) verilerine göre kamp dışında yaşayan sığınmacıların Suriye’de iken aylık ortalama gelirlerinin 218 ABD Doları (Temmuz 2014 tarihli 2,12 ortalama kuru üzerinden: 462 TL, http://www.tcmb.gov.tr/kurlar/kur2014_tr.html, Erş. Tar. 29.09.2016) olduğu kaydedilmektedir.

Araştırma sahaları açısından karşılaştırıldığında söz konusu ortalama Adana’da 441 TL iken Mersin’de 228 TL’de kalmaktadır. Öte yandan, her iki şehir arasında Suriyelilerin hane geliri ortalamalarına yüksek oranda değişkenlik bulunmaktadır. Aylık gelir Adana’da 5.000 TL’ye çıkabilirken, Mersin’de bu oran 1.000 TL düzeyinde kalmaktadır. Bunun yanı sıra, Suriyeli hanelerin yarısından fazlasının (%53) kazanç yoluyla elde ettiği sabit bir geliri bulunmamaktadır.

Tablo 4: Aylık ortalama gelir dağılımları

Arş. Sahaları	Ort.	N	Std. Sap.	En Düş	En Yük	Ranj	Varyans
Adana	441,13	53	735,52	,00	5000,00	5000,00	540994,84
Mersin	228,27	93	306,77	,00	1000,00	1000,00	94112,22
Toplam	305,54	146	514,07	,00	5000,00	5000,00	264273,14

Suriyeli mülteciler açısından mağduriyet yaratan düşük ücret sorunu çalışan Suriyeli bireylerin neredeyse tümü tarafından dile getirilmiştir. Sorunun esası "geçici koruma" statülerinden ileri gelen serbest çalışma izinlerinin bulunmaması (sonradan verilmiş olsa bile bürokratik sürecin çok çetrefilli olması), bu sebeple de kayıt dışı çalışmak zorunda olmalarından kaynaklanmaktadır. Bu durumdan kaynaklı olarak işveren, bu insanları istihdam etmekle bir bakıma risk aldığı için, bu sebeple de onlara bir anlamda "iyilik" yaptığını, bundan dolayı da düşük ücret verme hakkının olduğunu varsaymaktadır. Çalışan sığınmacılar da bu durumun farkındadırlar. Haksızlığı bildikleri ve gördükleri halde buna razı olmaktadır. Bu anlamda işveren ve çalışan sığınmacılar arasında mevzuatın elvermemesinden ileri gelen zımnî bir anlaşmanın olduğundan bahsedilebilir.

Bu olumsuz durum yalnızca Suriyeli sığınmacıları etkilememektedir. Çalışan sığınmacı işçilerin aldıkları düşük ücret, emek piyasasını da düşürmektedir. Bu durum haliyle çalışan diğer işçilerin de aldıkları ücretlerin nispeten düşmesi sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Bundan dolayı Türk vatandaşı olan işçiler Suriyeli sığınmacıları ücretleri düşürmekle suçlamalarına neden olmaktadır. Bu durumun elbette Suriyeli sığınmacı işçiler açısından çifte mağduriyet yarattığından bahsedilebilir.

Aldıkları düşük ücrete karşın Suriyeli işçiler hem uzun saatler hem de yoğun halde çalıştırılmaktadırlar. 30’lu yaşlarda olan ve bahçe işinde çalışan bir Suriyeli yaşadığı deneyimleri Suriye’deki emek piyasasıyla mukayese ederek şu şekilde aktarmaktadır:

“Türkiye’de insanlar çok erkenden işe gidiyor. Saat 5-6. Suriye’de ise 8,9,10’da iş başlar. Burada bahçe işine gidiyoruz. Durmadan ‘haydi millet, haydi millet’, ‘acele acele’ deniyor. Zaten çalışıyoruz. Suriye’de birisini bu şekilde zorlarsa o kişi işi bırakır. Orada işçiyi akıl-zekâ yoluyla çalıştırırlar. ‘Haydi haydi’ yok, ‘acele acele’ yok. İşveren sigaran bitmişse sana sigara bile ikram eder. Böyle olunca var gücünle çalışıyorsun. İşveren işçiyi üstünlük taslamaz. Burada çavuş kendisini Erdoğan sanıyor. Adam var gücüyle çalışırken çavuşun gelip ‘haydi acele’ demesi insanın hevesini kaçırıyor. Suriye’de işveren yalan söylemez. Bugün saat 2’ye kadar iş biterse gidersiniz der. Burada mesai bittiği halde çalıştırmaya devam ediyorlar. Burada Suriyeli işçiyi sabah 5’ten akşam 5-6’ya kadar çalıştırıyorlar. Haram”(A. Erkek, 45. Mersin)

Suriyeli sığınmacı işçiler açısından en büyük mağduriyet, hiç kuşkusuz emek sömürsü ötesinde, bu emeklerinin karşılığı olan ücretlerinin işveren tarafından gaspıdır. Görüşmeler sırasında birçok Suriyelinin ya şahsının ya da aile ferdinden birisinin çalıştığı iş karşısında ücretini alamadığı vakalarıyla karşılaşmıştır.

Bu kişilerden birisi olan 24 yaşındaki bir görüşmeci Mersin serbest bölgede tekstil sektöründe çalışırken aynı iş yerindeki Türk vatandaşlarının 1500 TL aldığını, buna karşın kendisine 800 TL verildiğini, buna rağmen ücretini almakta sıkıntılar yaşadığını ve bu sebeple de son ay ücretini almadan işten ayrıldığını ifade etmiştir.

Düşük gelire sahip Suriyelilerin yaşadıkları bölgelerin Doğu ve Güneydoğu'dan göç etmiş ve çoğunlukla Kürtlerden oluşuyor olması, iki topluluk arasında sosyal ve ekonomik ilişkilerin daha yoğun halde yaşanmasını ortaya çıkarmaktadır. Bu da onları başka etnisiteye mensup diğer gruplara nazaran Kürt işyeri sahibi veya işverenlerle daha sık ekonomik ilişkiler geliştirmeleri sonucunu yaratmaktadır. Mülteci işçiler ile Kürtler arasında gelişen sıkı ekonomik bağı yaratan diğer sebeplerden de bahsedilebilir. Bunlardan birincisi, ortak dil faktörüdür. Halep ve çevresinden gelen Suriyelilerin bir kısmı anadili Kürtçe olan ve Kürt kimliğine mensup bireylerden oluşmaktadır. Arap olanların bir kısmı da ikinci dil olarak Kürtçeyi konuşabilmektedir. Dil faktörü bu bağlamda Suriyelilerin Kürtlerle daha kolay münasebet geliştirmelerine imkan tanımaktadır. İkinci sebep ise, kayıt-dışı çalışmayı kolaylıkla sağlayabilen sektörlerin genelde Kürt etnisitesine mensup bireylerce yapılıyor olmasıdır. Yoğun ve ucuz emek ihtiyacının en fazla yaşandığı atölye işleri, sebze-meyve hali işleri, tarım işçiliği gibi iş kolları çalışma izni olmayan bireylerin işgücüne katılımını en rahat sağlayabilen, bu sebeple de Suriyeli işçilerin en fazla başvurdukları uğraş alanlarını oluşturmaktadır. Adana ve Mersin'de bu gibi iş kollarında Kürtlerin önemli bir payının olduğundan bahsedilebilir. Bu gibi iş sağlayabilmelerine karşılık, en güvencesiz çalışma koşullarına sahip uğraş alanlarını oluşturmaktadır. Bunun yanında, Kürtlerin Adana ve Mersin'de bulunan diğer etnisitelere mensup bireylere göre Suriyeli işçileri istihdam etmede daha Bunda kültürel yakınlık ile cemaatsel dayanışmacı ilişkilerin önemli bir payı olduğundan ayrıca söz edilebilir.

Saha çalışması sırasında görüşmecilerin bazıları tarafından dillendirilen ücretlerinin ödenmediği, işverenlerinin ise Kürt olduğu bulgusu, Kürtlerin Adana ve Mersin'e göçleri ve yerleşim süreçlerinde yaşadıkları zorluklar göz önünde bulundurulduğunda üzerinde durmaya değer bir husus olmaktadır.

Adana ve (özellikle) Mersin 1990'larda Güneydoğuda yaşanan çatışmalar sebebiyle boşaltılan köyler ve bunun sonucu olarak yaşanan zorunlu göçün başlıca varış noktası illerden bazıları olmuştur. Bu süreçte en büyük mağdur göçe hazırlıksız yakalanan ve çoğunluğu Kürtler'den oluşan göç eden insanlar olmuştur. Yaşadıklarını trajik kılan etken, 1950'lerde başlayan köyden kentlere yapılan göçlerden farklı olarak, ani şekilde göç etmek zorunda kalmış olmalarıdır. Geldikleri şehirlerde yaşadıkları zorlukların, bugün Suriyeli sığınmacıların yaşadıkları zorluklara benzer olduğundan bahsedilebilir. Barınma sorunu, geçim sıkıntısı, iş bulma derdi, geride bırakılmış mal-mülk, gurbet acısı gibi durumlar sözü edilen her iki grup için ortak problemler olmuştur. Geçen süreyle birlikte Adana ve Mersin'e yerleşmiş Kürt aileler kendi mekânlarını yaratmış ve bu mekânda kendi sosyal, ekonomik ve kültürel ilişkilerini yeniden üretmişlerdir.

Birkaç yıldan bu yana Türkiye'de bulunan Suriyeli sığınmacıların da benzer süreçlerden geçtikleri ileri sürülebilir. Düşük gelirli hanelerin ağırlıkla yaşadığı semtlerde kendi küçük mahallelerini, sokaklarını yaratmaktalar. Geçimlerini sağlayabilmek için enformel pazarlarını kurmaya çalışmaktalar. Bunu yaparken de çoğunlukla Kürtlerle münasebet kurdukları görülmektedir. *Nöbetleşe yoksulluk* (Işık ve Pınarcıoğlu, 2005) kavramının tanımında yer aldığı üzere, yoksulların yeni gelmiş diğer yoksullar üzerinden sermaye biriktirebilmeleri için zorunlu koşulu teşkil eden enformel bir piyasanın varlığı, yasal statülerinden dolayı Suriyeliler için de kaçınılmaz bir tercih olmaktadır. Bu piyasa koşullarında sömürüye dayalı ekonomik ilişkiler ağının geliştirilmesi ise çok kolaylıkla yaratılabilmektedir.

Suriyeli işçiler en başta kendilerine yeterince güvence sağlamayan yasal statüleri sebebiyle her türlü sömürüye açık halde ülkede yaşam mücadelesi vermektedirler. Hukuki güvenceleri bulunmayan bu insanların iş yaşamlarına haksızlıklara maruz kalmaları mevcut üretim ilişkileri bağlamında düşünüldüğünde bir anlamda kaçınılmaz bir sonuç olmaktadır. Suriyelilerin ise istihdam sahalarının daha çok Kürt bireylerce sağlanıyor olması Suriyeli işçilerin yaşadığı mağduriyetlerde Kürtlerin önemli bir payı olduğu düşüncesini ortaya çıkarmaktadır. Genellemeye kaçmaksızın, yukarıda Kürt göçleri ve sonrasında yaşananlar dikkate alındığında, Suriyeli işçiler ile Kürt işverenler arasında yaşanan haksızlıkların bir yerde "dönüşümlü sömürü" olarak kavramsallaştırılabilecek bir olguyu gündeme getirmektedir.

Bu kavramın olgusal bulgularına dair saha çalışması sırasında elde edilen şu bulgular sıralanabilir. Tarımın önemli bir ekonomik sektörü oluşturduğu Mersin'deki bahçelerde çok sayıda Suriyeli mevsimlik işçi olarak çalışmaktadır. Yoğun emek içeren bahçecilik sektöründe işçileri organize eden ve işi doğrudan mülk sahibinden alan, işçilerle de doğrudan muhatap olan ve "çavuş" olarak isimlendirilen şahıslar

genelde Kürtlerden oluşmaktadır. Doğrudan görüşülen bireylerin yanı sıra, akraba veya yakınları bu işte çalışan bireylerin aktardıkları genelde çavuşların Suriyelilere haksızlık yaptıkları, kendilerine söylenmiş gündelik ücretlerinde kesinti yaptıkları, geç ödedikleri ve nihayet bazen hiç ödemedikleri yönünde olmuştur.

Yine Halep doğumlu 25 yaşındaki bir Suriyeli günlüğü 40 TL'den günlerce mermer ocağında çalıştığı halde kendisini işe alan Kürt patronu tarafından 2 haftalık parası gasp edildiği görüşmeler sırasında karşılan bir diğer vaka olmuştur. Bir ihtimal çözüm bulunur diye mağdur genç, araştırmacının da kendisiyle görüşmesini istemiş, ancak (şahsım tarafından) yapılan görüşmeden de bir sonuç alınamamıştır.

Dönüşümlü sömürü kavramını olgusal anlamda temellendiren başka örneklere bu konudaki diğer araştırmalarda da rastlanabilmektedir. Sözgelimi, Ercüment Akdeniz'in (2014) *Mülteci İşçiler* kitabında yoğun saatlere karşın düşük ücretle çalışan, ücretleri patronlar tarafından gasp edilen onlarca Suriyeli ve diğer uyruktan gençlerin hikâyeleri aktarılmaktadır. Hikâyelerden biri Çağlayan'da bir tekstil atölyesinde alacağı gasp edilen Suriyeli Cuma'ya ait:

"Savaştan kaçıp Türkiye'ye geldim. Ailem önce Halep'te yaşıyordu. Evlerimiz bombalandı, yerle bir oldu. Mecburen Afrin'e gitmek zorunda kaldık. Hepsi benim maaşa bakıyor. Bu işyerinde beş aydır çalışıyorum. İşyerimizde çalışan 30 kişinin yarısı benim gibi Suriyeliydi. Suriyelilere Türkiyeli işçilere nazaran 100 ya da 70 lira az (haftalık, İ.Ç.) ücret veriyorlar. Onu da geçtik şimdi paramızı alamıyoruz" (Akdeniz, 2014: 26).

Başka bir örnekte, kendisi de Kürt kökenli bir Suriyeli sığınmacı şunları aktarıyor: "Hepsini aynı kefeye koymam ama çalıştığım üç-dört tane Kürt patron hakkımı yedi. Şu anda yine bir Kürt'ün yanında çalışıyorum, o muhterem biri" (Akdeniz, 2014: 40).

Suriyeli bu işçinin de hatırlattığı gibi, hiç şüphe yok ki bu konuda genellemeye gitmek çok büyük bir hata ve itham olur. Suriyeli sığınmacıların hakkı ne sadece Kürtler tarafından gasp edilmektedir, ne de her Kürt işveren çalışanına haksızlık eder. Fakat burada esas vurgulanmak istenen husus; Suriyeli sığınmacı işçilerin yaşadıkları bu gibi örnekler üzerinden *dönüşümlü sömürü* şeklinde kavramsallaştırılabilecek olgusal bir durum olduğudur. Bu durum kısmi düzeyde yaşanmış olsa bile üzerinde durulmasını gerektirecek bir öneme sahiptir. Yaşanan durum daha çok iki grup arasında yaşanan sosyal ve ekonomik ilişkilerin sıklığının doğal bir sonucu, fakat en önemlisi emek sömürüsünü temel alan işveren işçi arasındaki üretim ilişkilerinin güvencesiz halde bulunan Suriyeli işçiler açısından tereddütsüz ve bolca kullanılıyor olmasıyla yakından bağlantılı olduğundan söz edilebilir. Emek sömürüsü her şeyden önce çıkarı gözetken bir durumu ifade eder. Etnisitenin bu bağlamda önemli bir etken olarak savunulması ise güçtür. Yani bir Kürt işveren işçisi sırf Suriyeli uyruklu olduğu için ücretini gasp etmemektedir. Çıkarı bunu gerektirdiği için yapmaktadır. Bu olayda bir Türk vatandaşı işçi değil de Suriyeli işçinin kurban seçilmesi ise bu işçinin madun kimliğinde aranmalıdır.

Sonuç

Çoğunlukla göç alan Avrupa ülkelerinde güncel siyaset içinde sıklıkla dillendirilen bir olguyu oluşturan göçmen ve sığınmacıların entegrasyonu problemi öyle görünüyor ki, son on yılda bir göç ülkesi haline gelmekte olan Türkiye'de de görülmeye başlanacak. Sayıları milyonları bulmuş ve bu manada en büyük yabancı kitleyi oluşturan Suriyeli sığınmacıların varlığının kalıcı hale gelmesi sonrasında göçmen ve mültecilerin topluma uyum sağladıkları ve sağlıklı katılımları yönünde politikaların geliştirilmesinin zaruretinin apaçık hale geleceğinden bahsedilebilir.

Entegrasyon politikaları bağlamında bireylerin ekonomik süreçler içinde ilişkiler geliştirmeleri, pazara ve işgücüne dâhil olabilmelerinin önünün açılması gibi düzenlemeler olmazsa olmaz şartlardan bazılarını oluşturur. Şurası açık ki, entegrasyon bazı grupların dezavantajlı durumlarını perçinleyen toplumsal eşitsizlikler ve sınıflar arası çelişkiler gibi yapısal sorunlardan bağımsız düşünülemez. Bu sebeple, Suriyeli mültecilerin ekonomik faaliyetlere üretici olarak katılımlarının sağlanması, uyum süreçlerinin başarılması açısından şart olduğundan bahsedilebilir. Bu durum aynı zamanda bu topluluğun toplumdan izole olmasının önüne geçecek, marjinalleşmeyi önleyecek kritik bir husus olarak da değerlendirilebilir.

Türkiye'de şehirlerde kendi imkânlarıyla yaşamlarını idame ettirmeye çalışan Suriyeli sığınmacıların ekonomik durumlarına genel olarak bakıldığında, çoğunluğunun geçim sıkıntısı çektiği,

bazılarının ise açlık sınırında yaşadığından bahsedilebilir. Bunu yaratan başlıca sebep ise Suriyelilerin işgücü piyasasına yasal yoldan katılımlarının çeşitli hükümlerle kısıtlanmış olmasıdır. Bu ise onların yasal durumları yani "geçici koruma" statüsü tarafından belirlenen bir durumu oluşturmaktadır. Mültecilerin bu türden kayıtdışı ve güvencesiz halde işgücüne dahil olmalarına mecbur kılan bu statü onları aynı zamanda emek sömürüsüne açık hale getirmektedir. İşgücü piyasasına dahil olmuş Suriyeli mültecilerin bugün başlıca şikayetleri; TC vatandaşı olan meslektaşlarıyla aynı iş yüküne sahip olmalarına rağmen onlara göre daha düşük ücret alıyor olmalarıdır. Bunun daha kötüsü azımsanmayacak sayıda emeklerinin bedelinin hiç ödenmediği mültecileri de not etmek gerekir.

Geçimi sağlamanın onlar için oldukça güç olduğu Türkiye'de bunun başarabilmek için yapabilecekleri her türlü işi, Türkiye'nin her bölgesinde arama çabasına girmişlerdir. İstatistiklerde açıklandığı üzere bugün Suriyeliler Türkiye'nin her iline dağılmış haldeler (Göç İdaresi, 2016) ve yine Kalkınma atölyesi (2016) raporunda açıklandığı üzere yurdun dört bir yanında Suriyeli mülteciler mevsimlik tarım sektöründe çalışmaktadır. Yine sınıf altı yoksul kesimlerin uğraş alanlarını oluşturan atık kağıt ve plastik toplayıcılığında giderek artan Suriyeli nüfus bulunmaktadır. Bu gibi işlerde özellikle çocuk emeğinin kullanımının yaygın olduğunu hatırlatmak gerekir.

Oysa, gelen bu kitlenin önemli bir kısmı kalifiye işçi, zanaatkar, sermaye sahibi ve profesyonel meslek sahibi gibi işgücüne kolaylıkla dahil olabilecek, üretimde faal çalışabilecek bireylerden oluşmaktadır. 5 yıllık bir süre zarfında bu insanların işgücü piyasasına katılımlarına dönük sağlıklı bir politika geliştirilemediği için de bunların bir kısmı işsiz, bir kısmı ise kayıt dışı halde ücretli işçi olarak atölyelerde veya kendi mesleği dışında daha düşük nitelik gerektiren işlerde çalışmaktadırlar.

Tüm bu anlatılanlar aynı zamanda başta Suriyeliler olmak üzere, diğer mülteci ve sığınmacıların Avrupa ülkelerine ölümü göze alarak yaptıkları kitlesel göçleri (2015'te 1 milyon civarı) kısmen açıklar bir mahiyettedir. Mülteci ve göçmenler için Türkiye yeterince sosyal ve ekonomik imkanlar sunmamaktadır. Savaşın, ülkelerindeki baskılardan kaçan bu insanlar sığındıkları Türkiye'de kendilerini bu kez yaşamlarını idame ettirme, hayatta kalmayı başarma gibi yeni hayat mücadelesi içinde buldular. Alphan'ın (2016) ifadesiyle İnsan onuruna yakışmayan çalışma koşullarının varlığı Türkiye'yi onlar için bir kaçış noktası değil, yeni bir mücadele alanı kılıyor.

Ülke içinde serbest dolaşım ve sağlık hizmetleri gibi olumlu taraflarına karşın, işgücüne katılım ve çocukların eğitimi gibi konularda çok büyük eksiklikler bulunmaktadır. Bu durum aynı zamanda göçmen, sığınmacı ve mülteci gibi TC yurttaşı olmayan bireylerin Türkiye'de buldukları süre boyunca toplumla entegrasyonlarının sağlanmasına dönük politikadaki eksiklikler doğrudan irtibatlı bir mesele olduğundan bahsedilebilir.

Suriyeli mülteciler özelinde değerlendirildiğinde, ortada apaçık bir gerçeklik olan iç savaşın bitmesine dönük ufukta umutlandırarak bir emarenin görülmediği ve ülkede güvenliğin tesisi ve ekonominin canlandırılması için daha çok uzun yıllar gerekeceği göz önünde bulundurulduğunda, Suriyeli mültecilerin geçicilik statüsünde tutmanın toplumsal manada işlevsel olmadığı, aksine ileri de çözülmesi güç sosyal problemlere sebep olacağı ileri sürülebilir. 5 yıldır okul sistemi dışında kalmış 400 bine yakın mülteci çocuk var bu ülkede. Eğitim almamış halde büyüyen bu çocukların, ülkelerine dönmelerinin olanak dışı olduğu bir durumda toplum için ne gibi sakıncalar yaratabileceği rahatlıkla tahmin edilebilir. Yine işgücüne dahil olamayan, olup da sömürülen genç nüfusun kendilerine bol kazanç sağlayabilecek yasadışı iş kollarına rağbet göstermeyeceklerinin bir garantisi de bulunmamaktadır. Bu gibi olaylar üzerinden entegrasyonun ihmal edilmesi halinde ne gibi olumsuz durumların meydana gelebileceği uzunca tartışılabilir. Bu ve diğer örnekler üzerinden Türkiye'nin göçmen ve mültecilerin uyum sağlamalarına, işgücüne dahil olup ekonomik entegrasyonlarının sağlanmasına yönelik zaruret rahatlıkla ortaya konabilir. Dahası, Saha çalışması sırasında gözlemlenen en bariz bulgulardan bir tanesi sığınmacıların işgücüne katılmaya dönük istekleri olmuştur. Bu sebeple Suriyeli sığınmacılar arasında çalışıp emekleri karşılığında kazandıkları parayla yaşamaya dönük büyük bir motivasyon olduğundan rahatlıkla bahsedilebilir. Bu anlamda bu yönde bir politika geliştirilmesi halinde Suriyeli sığınmacıların ekonomik entegrasyonlarının sağlanmasının rahat olacağı, bu anlamda da Türkiye'nin bu konuda önemli avantajlara sahip olduğu iddia edilebilir.

Fotoğraflar

Fotoğraf 1: Zahter, kahve gibi Suriye mamulleri

Fotoğraf 2: Mersin'de Suriye mamulleri satan bakkal

Fotoğraf 3: Suriye'ye ait mamulleri satan seyyar satıcı ve kızları

Fotoğraf 4: Suriye ekmeği

Fotoğraf 5: Mersin'de Suriye yemeklerinin sunulduğu bir lokanta

Fotoğraf 6: Adana'da Suriyeli kadın kıyafetleri satan bir giyim mağazası

Kaynakça

- AFAD. 2014a. Suriye'den Türkiye'ye Nüfus Hareketleri, Kardeş Topraklarındaki Misafirlik. Ankara: AFAD Yayınları.
- AFAD. 2014b. Türkiye'deki Suriyeli Kadınlar. Ankara: AFAD Yayınları.
- Akdeniz, E. 2014. Suriye Savaşının Gölgesinde Mülteci İşçiler. İstanbul: Evrensel Kültür Kitaplığı.
- Al Jazeera 2014. Türkiye-Suriye İlişkileri: İnişler ve Çıkışlar. <http://www.aljazeera.com.tr/Erş>. Tar: 17.06.2015
- Alphan, M. 2016. Yoksulluk Nöbetinden Yoksulların Rekabetine. Milliyet, 06.06.2016.
- Doğanay, B. 2009. Türkiye-Suriye Turizm İlişkileri (Mersin-Lazkiye-Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Üçgeninde Yeni Bir Destinasyon Modellemesi Mümkün müdür?). Uzmanlık Tezi. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- Erdoğan, M.M. 2015. Türkiye'deki Suriyeliler, Toplumsal Kabul ve Uyum. (1. Basım) İstanbul: İstanbul Bilgi Ün. Yayınları.
- Gaziantep Ortak Akıl Raporu, 2014. Suriyeli misafirlerle ilgili yaşanan sorunlar ve Çözüm Önerileri, Gaziantep Ticaret Odası. www.gto.org.tr Son Erişim Tar. 10.08.2015
- Göç İdaresi G. Müd, 2015. Türkiye Göç Raporu. www.goc.gov.tr, Son Erş. Tar: 13.06.2016.
- Human Rights Watch, 2015. Turkey: 400.000 Syrian Children Not In School. <https://www.hrw.org/news/2015/11/08/turkey-400000-syrian-children-not-school>, Son Erişim Tarihi: 10.11.2015.
- Işık, O & Pınarcıoğlu, M. 2005. Nöbetleşe Yoksulluk, Sultanbeyli Örneği. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Kalkınma Atölyesi. (2016). Yoksulluk Nöbetinden Yoksulluk Rekabetine. Türkiye'de Mevsimlik Tarım Üretiminde Yabancı Göçmen İşçiler. Ankara. http://www.kalkinmaatolyesi.org/v2/wp-content/uploads/2016/06/yoksullarin_rekabeti.pdf. Son Erişim Tarihi: 27.06.2016.
- Koyuncu, A. 2014. Kentin Yeni Misafirleri Suriyeliler. (1. Basım). Konya: Çizgi Kitabevi.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2015. Sınır Giriş-Çıkış İstatistikleri. <http://yigm.kulturturizm.gov.tr/TR,9854/sinir-giris-cikis-istatistikleri.html>. Son Erişim Tarihi. 25.10.2015.
- Mazlumder. 2014. Adana'daki Suriyeliler Raporu. Mazlumder Adana Şubesi. Resmi Gazete. 2014. Geçici Koruma Yönetmeliği. <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/10/20141022-15-1.pdf>. Son erişim tarihi: 20.06.2015
- UNHCR. 2015. Küresel Eğilimler Raporu. <http://www.unhcr.org.tr/?content=640>, Son Erişim Tar: 20.06.2015.
- UNHCR, 2016a. Global Trends Forced Displacement in 2015. <http://www.unhcr.org/576408cd7> Son Erişim Tarihi: 24.06.2016.
- UNHCR. 2016b. <http://data.unhcr.org/syrianrefugees/regional.php> (Erş. Tar: 13.06.2016).
- Taştekin, F. (2015). Suriye, Yıkıl Git, Diren Kal. İstanbul: İletişim Yayınları.
- 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, Resmi Gazete. <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/04/20130411-2.htm>, Erişim Tarihi: 25.02.2015).

The Dialectics of Post-Modern Urbanism: Allegory, History, Memory, and Flexible Accumulation

Post-Modern Kent Fikrinin Diyalektiği: Alegori, Tarih, Hafıza ve Esnek Birikim

Sinan Tankut GÜLHAN¹
Gaziantep University

Abstract

This essay examines theoretical and rhetorical appurtenances exposed by the rupture inherent in the historico/geographical phenomenon known as postmodernism. Traversing the barrier between academic writings and discursive meanderings of a wide variety of the proponents, as well as critiques of postmodern urbanism, I intend to locate the place of postmodern problematic in a dialectical impasse. The essay forays into the allegorical nature of postmodern urbanism and extends a critical gaze to the earlier debates surrounding postmodernism. In this paper, it is argued that two sets of questions need to be dealt with before coming up with a successful refutation of postmodernism. The first set is related to the reproduction of knowledge and power, and the second set foregrounds the break within the dialectical paradigm that defined the experience of modernity, i.e. memory.

Keywords: Postmodernism, urbanism, urban theory

Öz

Bu makale postmodernizm adıyla tanınan tarihsel/coğrafi fenomenler bütünüünün esasında ürünü olduğu kırılmanın ve inkıtanın kuramsal ve retorik tartışmalarını inceler. Akademik tartışmalar ve postmodern kent düşüncesinin diskursif kurucu metinlerinde belirlenen safları ve muarızları takip ederek mahut bir sınır fikrini aşmayı hedefleyen bu yazıda, zıt kutupların doğduğu ve hepsinin kökenini teşkil eden mekân fikri ele alınmaktadır. Postmodern kent fikrinin alegorik doğasına ve postmodernizmin neşet ettiği bu doğanın erken tartışmalarına dair eleştirel bir bakışa dayanan yazı, öncelikle bilgi ve iktidar sorununun bir problematik kümesi olarak ele alır. Bunun üzerinden ise, modernlik tecrübesini sınavan mekânsal bir ürün olan hafızanın inşasını bir diğer sorunsal kümesi olarak tasvir eder.

Anahtar Kelimeler: Postmodernizm, kent çalışmaları, kentsel kuramlar

My home, my ancestral home, my old and inveterate...home!

(Borges, 1973, p. 10)

Postmodernism, more than any other defining feature that besets its epistemological disposition is best represented amidst a plethora of matrices of ploy (Boyer, 1994). In this paper, among the cornucopia of introduction(s) to postmodernism we have set our task to usher into an analysis through the opening provided by Edward Soja's *Postmodern Geographies* (Soja, 1989). As an attempt to situate and elaborate the central premises of urbanism under late capitalism, Edward Soja's book presents two invaluable pivotal points. Firstly, Soja enabled us to see postmodernism through the lens of a socio-spatial dialectics which neither denied the intricate processes of epistemic and ideological transformations, nor adhere closely to the academic orthodoxies. Hence, his analysis both temporally and spatially goes beyond the sterile critique of modernism, especially achieving the critical synthesis of spatiality and history in regard to the lucid contextualization of spatial thought from Kant to De la Blache,

¹ Asst. Prof. Dr., Gaziantep University, Dept. of Sociology, sinantgulhan@gantep.edu.tr

and from Marx to Foucault.² Second is his intentional use of a crucial allegory to describe postmodern geographies. Perhaps of all the allegories, metaphors, metonymies, allusions, and neologisms concerning postmodernism the most illustrative was suggested by Soja's appropriation of the Aleph as a fantastic imaginary device poised by Jorge Luis Borges (Soja, 1996, pp. 54–5).

After a brief introduction to the allegorical nature of postmodern urbanism, this paper extends a critical gaze to the theoretical underpinnings of postmodernism. There, two sets of questions emerge: first is related to the reproduction of knowledge and power, and second focuses on the break/brake within the dialectical paradigm that defined the experience of modernity. On the one hand we reckon the blurring of the lines between the hitherto accepted (dialectical) categories, on the other hand the withering boundaries and the rapid pace of hybridization as suggested by Jan Nederveen Pieterse and Homi Bhabha heralds a revival of a deeper struggle between the subject and object (Bhabha, 2004; Nederveen Pieterse, 1995).

The first set, a reinvigorated search for the ruptures and weak linkages prevalent in the power-knowledge nexus, is perhaps much more implicit in a wide array of epistemological discussions than the latter one and can hardly be foregrounded at the fleetingly disguised layers of reproduction of knowledge. While it is true that, turns of different sorts –linguistic, geographic, ontological, cultural, trans-sectional, interdisciplinary, and so it goes- make the fissures within reproduction of knowledge apparent, we can dimly sense the crisis in the epistemological and ontological dispositions of urbanism.

Albeit the referents of the crisis are buried in the ruptured transformation of the discursive space, we can still draw from the lucid hermeneutics of Walter Benjamin. Embodied in Benjamin's discussion of the transitory –and almost Oedipal- relationship between the allegorist and the collector a whole new series of questions embedded in the discontents of modernism arises. The city as the primary object of analysis, hence, attracts long forsaken interests in novel extrapolations of dialectical binaries like voluntary memory/involuntary recollection, history/memory, space/time and power/knowledge (W. Benjamin, 1999). Here appears the creative destruction of modernism as studied by Marshall Berman and David Harvey, neo-rationalist architectural theories of Aldo Rossi and Manfredo Tafuri, and Christine Boyer's *city of collective memory* (Berman, 1988; Boyer, 1994; Harvey, 1989, 2000b; Rossi & Eisenman, 1982; Tafuri, 1976).

The second one is directly concerned with the epistemological fissures of a latter-day fin-de-siècle in terms of the implosion of dialectical ensembles like base/superstructure, production/consumption, politics/ideology, and last but not the least form/function. This problematic is where we can locate the works of Mike Davis, David Harvey, Fredric Jameson, Michael Dear and Steven Flusty (Davis, 1990; Dear, 2000; Dear & Flusty, 1998; Harvey, 1989, 2003; F. Jameson, 1998).

On the Allegorical Nature of Post-Modernism: The Dialectics of History and Memory

Postmodernism is distinctively understood through an instrumentality of representation. Thereupon emerges the critical question of allegory. Among these allegories, within the framework of postmodernism as allegory, one can count Disneyland as the most enduring. From Sharon Zukin's *Landscapes of Power*, to Ada Louise Huxtable's *The Unreal America*, and to Michael Sorkin's *Variations on a Theme Park* the image of Disney became an uncanny spatial metonymy for postmodern architecture and urban planning (Huxtable, 1997; Sorkin, 1992; Zukin, 1991). Similarly, Jameson's visual play on Van Gogh's "A Pair of Boots" and Walker Evans's "Floyd Burroughs' Work Shoes" itself came to represent the cultural referent alongside Andy Warhol or "Blade Runner" (Fredric Jameson, 1991). Michael Dear and Steven Flusty come to the same point through verbal ploys suggestive of a capitalism which is similar to a board-game: keno capitalism (Dear & Flusty, 1998). Another resounding image is David Harvey's juxtaposition of Jonathan Raban's *Soft City* as the cultural logic of a new regime of

---

² Though this does not altogether mean that his study is free from the other-izing and Orientalizing bias –heavily, indebted to Perry Anderson's dissection of Marxist theory into two: Western Marxism and the rest- yet, this should not preclude any fecund theoretizations of the matter (Anderson, 1976).

capitalist accumulation (Harvey, 1989). For a growing number of architects postmodernism delineates the liberating transition from Le Corbusier to Las Vegas. Also, from another perspective, Foucault's panopticon-aptly put, his extrapolated account of Jeremy Bentham's Panopticon- the abstract machine of disciplinary societies according to Gilles Deleuze, stands as the suggestive metaphor for both John Bender and Christine Boyer (Bender, 1987; Boyer, 1983; Markus & Mulholland, 1982). Further yet, Giovanni Battista Piranesi's (1720-1778) fantastical scenographic perspectives had laid the imaginative grounds for an opening to a novel space of representation, attracting responses by divergent figures from Aldo Rossi and the Italian neo-rationalist school of architecture to Thomas Markus's elucidations on the history of carceral form in the Enlightenment Scotland to Boyer's excavations in the epistemic precedents of the city of collective memory (Boyer, 1994; Ellin, 1996).

We should be cautious though, in appropriating allegories, since they are not mere innocent explicatory tropes. As Walter Benjamin suggested "[t]he figure of the "modern" and that of "allegory" must be brought into relation with each other" (1999, p. 239). For him this juxtaposition was best represented by Baudelaire's oeuvre. Since Baudelaire was the embodiment of a perfect allegorist where he said:

Woe unto him who seeks in antiquity anything other than pure art, logic, and general method! By plunging too deeply into the past, ... he renounces the...privileges provided by circumstances; for almost all our originality comes from the stamp that *time* imprints upon our feelings<sensations> (1999, p. 239)

Elsewhere Benjamin points to this indelible attribute of the poet: "Baudelaire's genius, which is fed on melancholy, is an allegorical genius" (1986, p. 159). Thence we can employ allegory not only as a categorical instrument to define and delineate an epistemic object, but also as a binding element between the seemingly irremediable rupture modernism and postmodernism. The illustrative explanation comes in the form of a dialectical unity between the allegorist and collector

Perhaps the most deeply hidden motive of the person who collects can be described in this way: he takes up the struggle against dispersion...The *allegorist* is, as it were, the polar opposite of the collector. He has given up the attempt to elucidate things through research into their properties and relations. He dislodges things from their context and, from the outset, relies on his profundity to illuminate their meaning. The collector, by contrast, brings together what belongs together; by keeping in mind their affinities and their succession in time, he can eventually furnish information about his objects. Nevertheless-and this is more important than all the differences that may exist between them- in every *collector* hides an allegorist, and in every *allegorist* a collector. (1999, p. 211)

In Benjamin's complex allegories, an allegorist -like Baudelaire, stands for modernism-one who systematically accumulates keywords in order to give sense to the greater world. On the other hand, he projects his subjectivity through the idea of the collector, who collects for the sake of collection with a burning desire to fulfill the call of the *memoire involontaire* as against the *memoire volontaire*. Therefore, we can argue that Benjamin presciently recognized the turn to postmodernism, modernism's inherent yearning for a spatialized form of historicism (1999, p. 211).

Christine Boyer situates the clash of the allegorist and collector, embodied in the relationship between voluntary memory and involuntary recollection, at the level of negation of totalities. History, thus, serves to organize, accumulate and regulate memory. In other words,

History fixes the past in a uniform manner; drawing upon its difference from the present, it then reorganizes and resuscitates collective memories and popular imagery, freezing them in stereotypical forms...Collective memory...is a current of continuous thought still moving in the present (1994, p. 3).

As a corollary to this observation, Boyer's work focuses on the interplay between history and memory, objective thought and subjective testimonies that are mediated through a spatialized form of power. Drawing from Foucault's hermeneutics of power/knowledge, she conceives a historicized urbanism that progresses from 'the city as a work of art' to 'the city as panorama' and finally arriving at 'the city of spectacle'. However, Boyer refrains from totalizing allegories:

In our current negation of totalities, we no longer dare, as Sartre once said, to draw even a partial summing up of the historical and social situation to guide our future actions, to judge our collective project, or to prescribe necessary social transformations. Adrift in a sea of fragments and open horizons, our postmodern position is ambiguous (p. 3).

Amidst this theoretical ambiguity surrounding postmodernist iconoclasm the decisive intervention came from the architectural practice. Beginning from the 1960s the resuscitated spatiality was sparked by architectural theory. Especially the neo-rationalists of Italy, influenced by a strange combination of modernist thinkers –Quatramere de Quincy and Marx- have succeeded in engendering a new language in the urban practice. Contrary to Harvey, Davis, or even Jameson's conceptualizations where the temporality of capital circulation forced a transformation in spatiality; Manfredo Tafuri, Aldo Rossi and Leon Krier pushed for a revolutionary architecture engrained in memory.

Leon Krier, for instance, asked for an architectural practice in which the relationship between history and memory is reconfigured and raised the banner of architecture in his combat call: "Forward comrades, we must go back" (Ellin, 1996, p. 16). At around the same time, Aldo Rossi questioned the primacy of the "spectacle" in Le Corbusier and sought for an architectural sensitivity to the place. For Rossi "places are stronger than people, the fixed scene stronger than the transitory succession of events" (Ellin, 1996, p. 12). In Rossi's architectonic language memory is conveyed through symbols in direct confrontation to the official history of the ruling classes, thus "cities need monumentalism in order to possess the dignity and tension necessary to express greater social ambitions" (Ellin, 1996, p. 13).

The Spatiality of Late Capitalism Overcoming the Historico-Spatial Dialectic

At this point Soja's problematization of the relationship between history and space becomes meaningful because of his will to go beyond the infinitesimal particularities. He describes a dialectics of power, from whence historical and temporal categories are elevated to the hegemonic positions in the Western thought. The epistemological precedent of spatiality's relegation to a necessary but irrelevant and immobile condition is therein situated. The corroborating precedence is drawn from Kant's comprehension of space and time. Kant's epistemological interest in space becomes doubly pertinent considering that he served for decades as a professor of geography while developing a synthetical system of thought which would be one of the determinants of Western philosophy (Harvey, 2000a).

Kant defined five properties of space. Firstly, space is not empirical but a necessary and *a priori* representation. Therefore, secondly, is the ground of all outer institutions. Thirdly, inductively space carries a comparative universality; i.e. as a rule space is three dimensional. Fourth, space is a pure intuition. And finally, space is represented through a given infinite magnitude. In the light of these essential attributes Kant concludes that:

Space represents no property at all of any things in themselves nor any relation of them to each other...Space is nothing other than merely the form of all appearance of outer sense...[and] [t]hrough space alone is it possible for things to be outer objects for us (1998, p. 157).

Thence Kant constructs a dialectics of inside/outside in which "time is nothing other than the form of inner sense." Thus, while "space...is limited as an *a priori* condition merely to outer institutions" time belongs to the inner state (Kant, 1998, p. 157).³ In other words, as Michel Foucault put: "[s]pace was treated as the dead, the fixed, the undialectical, the immobile. Time, on the contrary was richness, fecundity, life, dialectic" (Foucault & Gordon, 1980; Soja, 1989, p. 10).

According to Soja, the postmodern condition creates the possibilities to overcome the ontological docility of space (1989). The postmodern geographies capture what Berger remarkably emphasized as "prophesy" that "involves a geographical rather than historical projection; it is space not

---

³ This partly explains, according to Boyer, why Bergson's quasi-metaphysical sense of time is shattered by the introduction of industrial production of clocks and their wide availability as outer disciplinary institutions; instead of residing at the inner-subjective-state of being (Boyer, 1994).

time that hides consequences from us." And therefore, "[a]ny contemporary narrative which ignores the urgency of [spatial] dimension is incomplete and acquires the oversimplified character of a fable" (1989, p. 22).

However, this brings us to a dilemmatic point, a crossroads where further questions emerge irretrievably. Which comes first: is postmodernism a condition instigated by outside determinations which permit the reformulation of the historico-spatial/socio-spatial dialectic? Or are the tensions existing between the historical/temporal and spatial/geographical reached a point of no return where the structures that determine the modernist paradigm came to a breaking point? In other words, is it the necessary causes that ignited postmodernism or is it through mere contingency of existential factor that led to the withering of modernism and the structural proponents of modern urbanism?

The first and foremost problem of postmodernism surfaces at the conjuncture of structural determination and contingency: i.e. the Aleph. The first set of problematic and the fissure entailed in the epistemological presuppositions of the questions reappears here. The crucial moment arrives at the breaking up of the relationship of base and superstructure. Postmodern urbanism claimed that either the causal relationship between the two has never really existed or has severely been transformed by the tremendous changes in the forces of production-or, as it is vulgarized by many, at the level of technology. Hence, postindustrial society dissolved the unilinear relationship between economy and representation-conveyed through the signifier/signified connection- and succeeded in emancipating the signifier from the signified.

Michael Dear and Steven Flusty defined this process at the level of urbanism:

just as the central tenets of modernist thought have been undermined, its core evacuated and replaced by a rush of competing epistemologies, so too have the traditional logics of earlier urbanisms evaporated, and in the absence of a single new imperative, multiple urban (ir)rationalities are competing to fill the void. (1998, p. 50)

Yet, a blunt and elaborate exposition of the changing matrices of relationality appears in Michael Dear's critique of David Harvey's *Conditions of Postmodernity* and Edward Soja's *Postmodern Geographies*. These two books were published around the same time, early 1990s, as extensive account of postmodern urbanism. According to Dear, Soja's project is deeply flawed. First, Soja's intention of writing postmodern *geographies* failed and faltered, since the book is but a singular narrative of a certain type of Marxist postmodern *geography*. Second, as a consequence of the former, his ontological Marxism is insulated from his Marxist epistemology. This inherent quality leaves the space/time/being triad hanging in the ontological air of postmodernism. In other words, Dear argues that "postmodernists are fence-sitters by definition. Soja has jumped down from the fence. From what perspective will he now teach difference?...And how are his ontological excursions blinkered by Marxism?" (Dear, 2000, p. 77).⁴ Third, the greatest damage is inflicted at the level of epistemology. By adopting "a fairly conventional historical materialism that privileges the economic over the politics and socio-cultural spheres" Soja "has written a peculiarly Modern account of postmodern geography." (2000, p. 77) And finally, by failing to recognize the possibilities opened by the postmodern (ir)rationalities and merely emphasizing the rational Soja imbued his work in the task of taming the postmodern through naming it (2000, p. 77).

A similar argument, the end of "sphere of production" as the legitimate object of study, was raised by Jacques Derrida:

I am more concerned with language than with "economic reality" itself when I speak of the *proper[oikos]*-which is nonetheless economical through and through...I am not directly concerned with what one may call "economic reality" in the strict and scientific sense (if that exists, independently and objectively) (Sprinker, 1993, p. 222).

However, not all the postmodern voices are so much critical of the Marxist or Enlightenment

⁴ See also, (Dear, 1991). As a side note, it is imperative to underline that Derrida would definitely object to such a statement, and the use of his name in the next paragraph, since it would mean an absolute foreclosure of the text to haphazardly use terms like "by-definition."

project as Michael Dear -ironically including Dear himself. In his earliest essay on postmodern urban planning -accepted by Nan Ellin as one of the cornerstones of postmodern urbanism (Ellin, 1996)- Dear argued that postmodernism can only be grasped in the light of deeper analysis of capitalist transformations in accumulation and further put:

I have to reject the notion of 'postmodern planning'. It has admirably served its function as a personal hermeneutic device. Yet to partition off an object called 'postmodern planning' seems confusing as it is in postmodern architecture and postmodern literature. Postmodernism should remain an ideal category...or an ideal type, in the Weberian sense (1986, p. 383).

Moreover, he saw that "academic conservatism and postmodernism are not unrelated" (1986, p. 367).

On the other end of the debate on the withering dialectics of historical materialism Fredric Jameson, Mike Davis, and David Harvey stand. Even though their diagnoses deeply differ they share the common ground that postmodernism-at the last instance- is a signifier of the seismic shift at the level of relations of production and circulation of capital.

Fredric Jameson, who arguably opened up a whole new terrain of criticism by his essay *Postmodernism or the Cultural Logic of Late Capitalism* -originally published in the New Left Review in 1984, and later became the central chapter of Jameson's influential book (Fredric Jameson, 1984, 1991)- based his analysis on a reading of Ernest Mandel's *Late Capitalism* (Mandel, 1999). He developed a three-leveled model of historical capitalism. At the beginning, the classical capitalism, we see Marx and the first volume of Capital enmeshed in a mire of primitive accumulation and imperialism. Second, is the monopoly capitalism and its cultural forms high modernism and the "International" style. Finally, we see the coming of late capitalism triggered by the clotted circulation of capital in the 1960s. The clot in the circulation of capital was to be resolved through a transformation in the Fordist regime of accumulation. A deep cutting set of transitions in the regime of accumulation, primarily a movement towards flexibility, resonated in the sphere of cultural logic and found its aesthetic equivalent in postmodernism and its Siamese twin commodity and consumer culture. Thus, late capitalism begets a new dominant cultural logic -a hegemonic norm- that is characterized by depthlessness, schizophrenic structures, decenteredness, or in general phenomena called by Jameson as "intensities." Under the cultural logic of late capitalism the classical humanist concepts "such as anxiety and alienation...are no longer appropriate" (Fredric Jameson, 1991, p. 14).

These postmodern intensities, marked by "the end of this or that," represent a clear-cut break instigated by a divergent array of political, social, and cultural layers: the end of ideology, art, or social class; the crisis of Leninism, social democracy, or the welfare state. However, Jameson underlines the matter of the fact that even if these layers of rupture might turn out artificial or epiphenomenal "all the constitutive features of postmodernism were identical with and continuous to those of an older modernism...the two phenomena would still remain utterly distinct in their meaning and social function, owing to the very different positioning of postmodernism in the economic system of late capital and, beyond that, to the transformation of the very sphere of culture in contemporary society" (1991, p. 5).

Although the starting point of Jameson's analysis depends upon Mandel's Marxism, in the last instance he indicates a groundbreaking transformation of the dialectics of base-superstructure. Therefore, he warns that;

The conception of postmodernism outlined here is a historical rather than a merely stylistic one. I cannot stress too greatly the radical distinction between a view for which the postmodern is one (optional) style among many others available and one which seeks to grasp it as the cultural dominant of the logic of late capitalism: the two approaches in fact generate two very different ways of conceptualizing the phenomenon as a whole: on the one hand, moral judgments....,and, on the other, a genuinely dialectical attempt to think our present of time in History (Fredric Jameson, 1991, p. 46).

The new mode of dialectical historicism opened the floodgates of subjectivity, though merely to contribute to the disappearance of that very subject and to the waning of distance. The possible exit

---

strategy from this zone of zero mediation emerges once the horizons of temporality is extended to the spatiality. We can argue that the spatial logic, in Jameson as well as in Kant, solely represents the necessary cause, perhaps as a metonymical return to the homely place/space, but is still far from determining or becoming as a final cause. Spatiality is rather invoked due to a crisis in history and historicism:

The crisis in historicity now dictates a return, in a new way, to the question of temporal organization in general in the postmodern force field, and indeed, to the problem of the form that time, temporality, and the syntagmatic will be able to take in a culture increasingly dominated by space and spatial logic (1991, p. 26).

However, Mike Davis, in a critical essay published in the NLR in 1985 presented a few bulwarks against Jameson's vision regarding the "virtually 'unmediated' relationship between postmodern experience and the structures of late capitalism" (1985, p. 106). First, Jameson's appropriation of Mandel's model on *Late Capitalism* does not quite fit the original structure of the concept. In *Late Capitalism*, Mandel argued that the real break and the definitive end of the long postwar wave of rapid growth came in 1974-5, not, as Jameson argued, in the 1960s (1999). The question turns into a crucial problem of historical and conceptual accuracy according to Davis, since Mandel conceived late capitalism's beginnings after 1945. Davis asks: "[a]re the Sixties the opening of a new epoch, or merely the superheated summit of the postwar boom (1985, pp. 107-8)." His disagreement with Jameson is not limited to the historicity, but also extends to the internal structural processes. Davis sees an incorrect conflation of Mandel and Wallerstein in Jameson, which contributes to the myopic response given to the third world. Instead of Jameson's homogenized account of world capitalism, Davis argues that the capitalism of postmodernism employs "the most primitive form of urban exploitation (1985, p. 110)."

Davis conceptualized postmodernism along two spheres: "first, the rise of new international rentier circuits in the current phase of capitalism; secondly, the definitive abandonment of the ideal of urban reform as part of the new class polarization taking place in the United States (1985, p. 108)." The former fuelled by "oil rents, third-world debts, military outlays, and the global flight of capital to the safe harbour of Reagan's America," and the latter represented the end of Miesian functionalism by means of Philip Johnson's ATT building and the Trump Castle, skyscraper fortress enclaves, and Bonaventura (1985, p. 109).

Following Davis, we can grasp the trajectory of primitive accumulation realized *qua* space under postmodernism. From his brilliant work on Los Angeles, *The City of Quartz*, to *Magical Urbanism* and to his most recent work *Planet of Slums*, we can attest to the far reaching effects of the claim that urban restructuring relays and ideologically configured return of primitive accumulation (Davis, 1990, 1998, 2000, 2006). Hence, in my view, Davis' contribution to contemporary urbanism is invaluable.

And, interestingly enough, even though he has not explicitly quoted or alluded to Michel Foucault in his works, there exists a common methodological position, again, in my view. They both started from the peripheral regions of collective consciousness, Foucault embarked upon a project of deciphering the discursive spatiality of modernity overdetermined by madness, incarceration, illness, quarantine, and criminality, while Davis imbued his analysis with the fecund space where riots, earthquakes, diseases, epidemics, squalor, brutal police violence, fleeting images of fear, fortress architecture, and forlorn socialist colonies reigned.

Also, Davis as an allegorist brings forward an unusual image. It is not the Aleph, but the California *noir* that defines the kernel of capitalist spatiality. Urban space that flows through Davis' texts is a space where catastrophe is imminent –and, even unapologetically welcome. Reworking the Faustian idea of creative destruction he derives a vision of postmodernism not quite distinct from the one ensconced in the *Blade Runner*.

In that movie, a film noir set in a dystopian city not so far from the present, the leading character is encapsulated by the dystopia where the urban space is once more reflected as insidiously dark, scarred by delving neonlights, nightmarishly pressing and immanently fixated-and the megalopolis is

---

run by a single controlling monopoly capitalist corporation-perhaps an uncanny reference to the modernist factory towns. We find the parallel in the *Zeitgeist* of postmodernism, described by Davis as a "profoundly anti-urban impulse, inspired by unfettered financial forces and a Hausmannian logic of social control" wedded to architecture's obedient service to Reaganism through a "decadent trope of a massified modernism" (Davis, 1985, p. 113).

Against the subordination imposed by capital, Davis proposes a war of positions "across a diversity of terrains, from UCLA to the streets of Compton" which antithetically pitches Gramsci against the dystopian spatiality of the *Blade Runner* (Davis, 1990, p. 83). The LA School perhaps fleetingly represented such resistance. As a Neo-Marxist group of urban researchers based in UCLA, the group sought to foreground the relationships between urban restructuring and a new regime of flexible capitalist accumulation.

Michael Dear mentioned an important meeting at Lake Arrowhead, attended by Dear himself, Dana Cuff, Mike Davis, Allen Scott, Edward Soja, Michael Storper and Jennifer Wolch, as a significant founding moment of the LA School. According to Dear, that meeting ended inconclusively as a brilliant representation of "the School's explosive fragmentation [as] a precise microcosm of everyday political life in LA" (Dear, 2000, p. 19).

Edward Soja, perhaps as the chief propagandist of the school, proclaimed that it all comes together in LA:

one might call the sprawling urban region defined by a sixty-mile circle around the centre of the City of Los Angeles a *protopos*, a paradigmatic place; or, pushing inventiveness still further, a *mesocosm*, an ordered world in which the micro and macro, the idiographic and the nomothetic, the concrete and the abstract, can be seen simultaneously in an articulated and interactive combination (1989, p. 191).

Yet, on the other hand, Davis poised –and, actually, rhetorically exhorted for a swift and honest exposition- a fundamentally epistemic question to be resolved by LA School: "its members remain undecided whether they should model themselves after the 'Chicago School' (named principally after its *object* of research), or the 'Frankfurt School' (a philosophical current named after its *base*)." He recognizes that the LA School is "a little bit of both" (1990, pp. 83–4). Marco Cenzatti affirms this view and claimed that LA School is a synthesis of both the Chicago School and Frankfurt School. The school dwells upon Los Angeles "not just as a blueprint or a finished paradigm of the new dynamics, but as a laboratory which is itself an integral component of the production of new modes of analysis of the urban" (Dear, 2000, p. 21). Therefore, the main task of the LA School lingered around the issue of whether to forge a brand new Aleph in the material conditions represented by the epicenter of their analyses, namely, the postmodern Los Angeles.

David Harvey, in his essay *Flexible Accumulation through Urbanization* opens another front in this allegorical war of positions. Responding to Charles Jencks' suggestion that the postmodern era began by the destruction of Pruitt-Igoe housing complex⁵ (1989, p. 39) he raised his objection "to the way in which a whole world of thought and cultural practice, of economy and institutions, of politics and way of relating, began to crumble as we watched the dust exploded upwards and the walls of Pruitt-Igoe come crashing down" (1987a, p. 263). The dynamiting of Pruitt-Igoe did not only spell the end of CIAM ideals in naked force, the 'International' style -which was centered around megastructures that are technologically rational, efficient and standardized- but also heralded a shift in the regime of accumulation.

Again, as in Davis, creative destruction appears to be the connecting thread between time and space. While "all that exists deserves to perish," (Marx, 2005) capitalism rightly claims to be "the spirit that negates...for all that comes to be deserves to perish wretchedly"(Goethe von, 1976, p. 161). And this negation starkly encapsulated the transformative and speculative logic of capital in all likelihood

⁵ Which was "a prize winning version of Le Corbusier's machine for modern living" (Harvey, 1989, p. 39).

resembling

the laws of fluid dynamics [that] are invariant in every river in the world, so the laws of capital circulation are consistent from one supermarket to another, from one labour market to another, from one commodity system to another, from one country to another and from one household to another. Yet New York and London are as different from each other as the Hudson is from the Thames (Harvey, 1989, pp. 343–4).⁶

Thus, it befell on the self-critical critical theory to overcome the tendency to treat "places, communities, cities, regions, or even nations as 'things-in-themselves' at a time when the global flexibility of capital is greater than ever"(Harvey, 1987a, p. 281).

This statement brings us to another point of discussion intrinsically related to the questions we raised at the beginning. Does postmodernism represent a break? At the conjunctural level of distanciation between base and superstructure is it possible to argue that the cultural logic of capitalism has been transformed? Or is the cultural/poststructural/postmodern turn a mere "rascal concept" (Smith, 1987) that engenders an imaginary relationship with reality?

Harvey attempted to solve the dilemma through a maneuver ensconced in French sociologist Pierre Bourdieu's oeuvre. Bourdieu described an epistemologically revolutionary standpoint similar to the Einsteinian revolution in physics. While "a matrix of perceptions, appreciations, and actions" can be put to practice in order to "achieve infinitely diversified tasks," that are concurrently determined "in the last instance" by the "objective structures (Harvey, 1987a, p. 267).

Mike Davis, on the other hand, suggested a rather unique methodological approach, what we may call as an immanently spatial historicism, or as Harvey would describe as historico-geographical materialism. Especially in *The City of Quartz* he employed a complicated historiography of the present in which the temporal actively engages in a fertile dialectical relationship with the spatial. His profoundly spatial historiography, contrary to the critical orthodoxy that see the spatial as reactionary, fuses geography with a multi-dimensional history where past and present join together at a specific place.

Yet, a much deeper reaction to the problematic of base-superstructure ensemble and the break/brake inherent to that conjuncture came from Michael Dear. He defined two key arguments that defined the postmodern challenge-concretely expressed in his criticism of Soja and Harvey. Firstly, according to Dear the postmodern challenge is related to the otherness: i.e. "the meaning and significance of alternative human subjectivities and experience." Second is the Derridean notion of difference which permits the reconsideration of non-Marxian social theory. The difference primarily pertains to the recognition that language is a prison house of the thought, and can be explained through textualities. In other words, textuality is reflecting more than the message conveys, and this entails an intricate series of discursive analysis-enhanced by Derridean appurtenances, i.e. erasure, double-coding, and most importantly, *différance*. Thereby Dear denounces Marxism's inimical stance to differences, and asks: "Why should we sacrifice our hard-won openness to thick description in favor of some new/old disclosure? Why pillory those who reject totalizing discourse?"(Dear, 2000, p. 268)

Conclusion

The theoretical landscape described in this paper represents a rupture within rupture where the discontents of modernism can no longer be repressed under the dual framework of modernization-modernism (Berman, 1988; Harvey, 1989; Soja, 1989). The postmodernist attempt to reveal the incongruence between the cultural logic and the economic reality corresponds to another -a deeper and perplexingly complicated- level of problematic. It is the relationship between the allegorist and the collector, the antithetical positioning ensconced in "all that is solid, melts into air," and most importantly, the fissure between history and memory. Here, postmodernism comes to play the role of liberator from the totalizing grand narratives of history. The grand narrative, as Dear argued, is to be replaced by

⁶ This is actually a reiteration of his arguments on the postmodern urbanism debate that erupted in 1987 on the pages of *Society and Space*: see, (Harvey, 1987b).

endless fragments-fractals of difference where the historically determined relationship between the whole and its parts is shattered.

However conflicting by way of (re)collections and allegories it is imperative to dwell upon the inherent complexities and what we came to see as the dialectics of postmodernism. It begins at the moment of introduction: the first and foremost problem-as it is with the quintessential aspect of describing the Aleph- is defining the postmodern. The first fissure surfaces at the point of a preliminary definition.⁷

Instead of a clear-cut definition we can grasp the epistemological and ontological underpinnings of postmodernism through a series of dualities. The most striking one is the breaking up of the relationship between what orthodox Marxism called as superstructure and infrastructure. A central claim of postmodern urbanism is that the causal relationship between the two has either never existed or been severed by the tremendous changes in the forces of production. As a corollary, a new set of problems –long submerged under the Godot-like waiting for the revolution- surfaced: the role of economy as against culture, which was claimed as mediated through the Engels’s famous “last instance” or its reappropriation by Louis Althusser (Althusser, 1977, 1984). Extending the problematic requires a thorough rethinking of the urban structure: is it merely the element of collective consumption or the last tier of the capitalist accumulation or are there any other inherent qualities of the city? (Castells, 1977; Harvey, 1982)⁸ The gist of the question boils down to qualitatively-and in a Kantian sense as a thing-in-itself- define urban structure as the centralizing centrality, as it was conceived by Henri Lefebvre (1991, 2003). These questions still reflect the contested terrain of spatiality waiting to beget new answers through novel forms of spatial practices.

Two concluding remarks are in order. Firstly, allegory, as indicated by Walter Benjamin’s critical evaluations of Baudelaire, still remains a crucial hermeneutic apparatus of critical reasoning. That, on the other hand, implies a significant common ground between postmodernism and modernism. In a sense, we can argue that postmodernism appropriated the instrumentality of its predecessor thoroughly in order to fully repudiate its genealogical lineage. Thus we can argue, in the first place, a historical dialectics of postmodernism is the reigning, but suppressed, vein of the ideological spatiality of late capitalism.

Second remark is at the heart of this paper. We have seen that the allegory between the Aleph and postmodernism prevails and is reproduced through and through. However, the question that still lingers regards the concrete spatiality of the Aleph. Jorge L. Borges, as Edward Soja would tell, is not an unmethodical writer who would haphazardly place his symbols in his short story. Indeed, Borges can be recognized as one of the most cryptic story writer, where every image, word, and even phoneme, would gain a standing among the intricately knitted plethora of allusions. So when Borges, out of all the locations in the world, or even in Buenos Aires, placed the Aleph in a bourgeois house’s cellar on Garay Street-which is mentioned five times in the short story- we face the ultimate question of the spatiality of the Aleph. In a sense, the story tell an upper-middle class men’s desire to hold on to his Garay Street home, and indeed it might altogether be a mere ploy to convey the sense of place-boundedness of bourgeoisie. Hence, it is not postmodern spatiality but the spatiality of the postmodern that the Aleph signifies; and maybe Soja found his Aleph in LA. Nevertheless, I share Borges’s conclusion in his postscript to the story: “Incredible as it may seem, I believe that the Aleph of Garay Street was a false Aleph” (Borges, 1973, pp. 15–17).

⁷ For instance, Jacques Derrida, one of the most important philosophers of postmodernism through his reworking of Heidegger, describes the task of deconstruction as “Deconstruction is not “possible” if “possible” means to work as a technical instrument functions or obeys a program. Deconstruction is an explanation with, an experience of the impossible.” (Sprinker, 1993, pp. 225–6)

⁸ The dated, but still important, debate between Henri Lefebvre and Manuel Castells in regard to the categorical and epistemological status of the urban can be located here.

References

- Althusser, Louis. *Essays on Ideology*. London: Verso, 1984.
- . *For Marx*. Translated by Ben Brewster. London: Verso, 1977.
- Anderson, Perry. *Considerations on Western Marxism*. London: Verso, 1976.
- Bender, John. *Imagining the Penitentiary : Fiction and the Architecture of Mind Ineighteenth-Century England, 1719-1779*. Chicago, Ill: University of Chicago Press, 1987.
- Benjamin, Walter. *The Arcades Project*. Cambridge, Massachusetts: The Belknap Press of Harvard University Press, 1999.
- Benjamin, Walter, and Peter Demetz. *Reflections : Essays, Aphorisms, Autobiographical Writing*. New York: Schocken Books, 1986.
- Berman, Marshall. *All That Is Solid Melts into Air : The Experience of Modernity*. New York, N.Y., U.S.A.: Viking Penguin, 1988.
- Bhabha, H. K., and H. K. Bhadha. *The Location of Culture*: Routledge, 1994.
- Borges, J. L., and N. T. Di Giovanni. *The Aleph and Other Stories, 1933-1969*: Pan Books [ua], 1973.
- Boyer, Christine M. *The City of Collective Memory: Its Historical Imagery and Architectural Entertainments*. Cambridge, Massachusetts: The MIT Press, 1994.
- . *Dreaming the Rational City: The Myth of American City Planning*. Cambridge, Massachusetts: The MIT Press, 1983.
- Castells, Manuel. *The Urban Question : A Marxist Approach*. [English-language ed, *Social Structure and Social Change*. London: Edward Arnold, 1977.
- Davis, Mike. *City of Quartz : Excavating the Future in Los Angeles*. London ; New York: Verso, 1990.
- . *Ecology of Fear : Los Angeles and the Imagination of Disaster*. 1st ed. New York: Metropolitan Books, 1998.
- . *Magical Urbanism : Latinos Reinvent the Us City*. London ; New York: Verso, 2000.
- . *Planet of Slums*. London ; New York: Verso, 2006.
- . "Urban Renaissance and the Spirit of Postmodernism." *New Left Review* 151 (1985).
- Dear, Michael J. *The Postmodern Urban Condition*: Blackwell Publishing, 2000.
- . "The Premature Demise of Postmodern Urbanism." *Cultural Anthropology* 6, no. 4 (1991): 538-52.
- . "Postmodernism and Planning." *Environment and Planning D: Society and Space* 4, no. 3 (1986): 367-84.
- Dear, Michael J., and Steven Flusty. "Postmodern Urbanism." *Annals of the Association of American Geographers* 88, no. 1 (1998): 50-72.
- Ellin, Nan. *The Postmodern Urbanism*. Cambridge: Blackwell, 1996.
- Foucault, Michel, and Colin Gordon. *Power/Knowledge : Selected Interviews and Other Writings, 1972-1977*. Brighton, Sussex: Harvester Press, 1980.
- Harvey, David "Cosmopolitanism and the Banality of Geographical Evils." *Public Culture* 12, no. 2 (2000): 529-64.
- . *The Condition of Postmodernity : An Enquiry into the Origins of Cultural Change*. Oxford [England] ; Cambridge, Mass., USA: Blackwell, 1989.
- . "Flexible Accumulation through Urbanization: Reflections on 'Post-Modernism' in the American City." *Antipode* 19, no. 3 (1987): 260-86.
- . "Three Myths in Search of a Reality in Urban Studies." *Environment and Planning D: Society and Space* 3, no. 2 (1987).
- . *The Limits to Capital*. Oxford [Oxfordshire]: B. Blackwell, 1982.
- Huxtable, Ada Louise. *The Unreal America*. New York: The New Press, 1997.
- Jameson, Fredric. *Postmodernism, or, the Cultural Logic of Late Capitalism, Post-Contemporary Interventions*. Durham: Duke University Press, 1991.
- Kant, Immanuel, Paul Guyer, and Allen W. Wood. *Critique of Pure Reason*. Cambridge ; New York: Cambridge University Press, 1998.
- Lefebvre, Henri. *The Production of Space*. Oxford, OX, UK ; Cambridge, Mass., USA: Blackwell, 1991.
- . *The Urban Revolution*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 2003.
- Markus, T. A., and H. Mulholland. *Order in Space and Society: Architectural Form and Its Context in the Scottish Enlightenment*: Mainstream, 1982.
- Marx, Karl. *The Eighteenth Brumaire of Louis Bonaparte*. New York: Mondial, 2005.
- Nederveen Pieterse, J. "Globalization as Hybridization." *Global Modernities*. London: Sage (1995): 45-68.
-

- Smith, N. "Rascal Concepts, Minimalizing Discourse, and the Politics of Geography." *Environment and Planning D: Society and Space* 5 (1987): 377–83.
- Soja, Edward W. *Postmodern Geographies : The Reassertion of Space in Critical Social Theory*. London ; New York: Verso, 1989.
- Sorkin, Michael. "See You in Disneyland." In *Variations on a Theme Park*, edited by Michael Sorkin. New York: Hill and Wang, 1992.
- Sprinker, Michael. "Politics and Friendship: An Interview with Jacques Derrida." In *The Althusserian Legacy*, edited by Michael Sprinker and E. Ann Kaplan. London: Verso, 1993.
- von Goethe, J. W. "Faust. Translated by Walter Kaufmann." New York: Doubleday. Part one and selections from part two, 1976.
- Zukin, Sharon. *Landscapes of Power : From Detroit to Disney World*. Berkeley: University of California Press, 1991.
-

Class Identities and Cultural Practices: New Debates on Recent Theories

Sınıf Kimlikleri ve Kültürel Pratikler: Çağdaş Sınıf Kuramında Öne Çıkan Tartışmalar

Meltem KARADAĞ¹
Gaziantep University

Abstract

It has been claimed that class analysis cannot explain contemporary social hierarchy and new forms of cultural alignments. The recent works of class theorists, on the other hand, rejects the arguments of the "death of class," instead propose a modification of class theory with an emphasis on culture and identity. Drawing on Beverly Skeggs and Mike Savage's studies among this group, the paper argues that including cultural formations into class theory these studies bring along a new perspective to the subject. In a recent study with Bennett et al. *Culture, Class, Distinction* (2008) Savage focuses on cultural dimension of class in contemporary Britain. However, the article questions the way the study explains people's experiences of class in their everyday life. Indeed, the paper argues that Savage and Bennett et.al's work gives a vague explanation of class identities and cannot explain questions about the everyday practices of class and identity. This is not to deny that the pattern of class and culture has been changed, rather the paper urges us to consider how relations of class are made and re-made within everyday life and how this effects class identity.

Keywords: Class identities, cultural class analysis, consumption

Özet

Sınıf analizinin günümüz toplumlarında öne çıkan sosyal ve kültürel hiyerarşileri açıklamakta yetersiz kaldığı iddia edilmektedir. Bununla birlikte, bir grup sınıf kuramcısının yakın zamanlı çalışmalarında "sınıf öldü" tartışmalarına karşı çıkılırken, kültürel kimliklerin öne çıkarıldığı yeni bir sınıf analizi önerilmektedir. Bu makalede, söz konusu sınıf kuramcıları arasında yer alan Beverly Skeggs ve Mike Savage'in çalışmalarına odaklanarak kültürel formların sınıf ile ilişkisinin incelenmesinin sınıf analizine getireceği açılımlar üzerinde durulacaktır. Savage'in, Bennett vd. ile yürüttükleri yakın zamanlı çalışmaları *Culture, Class, Distinction* (2008)'da, Savage günümüz Britanya'sında sınıfı kültürel boyutuyla birlikte incelemektedir. Bununla birlikte, makalede sınıfın gündelik yaşamda deneyimlemesinin bu biçimdeki sunumu eleştirilmektedir. Savage ve Bennett vd. söz konusu çalışmalarında sınıf kimlikleri belli belirsiz bir biçimde açıklanmakta ve gündelik yaşamdaki sınıf ve kimlik pratiklerinde öne çıkan sorulara yanıt verilememektedir. Bu eleştiri, günümüzde sınıf ve kültür süreçlerinin değiştiğini reddetmek anlamını taşımamakla birlikte, yazımda, sınıf ilişkilerinin nasıl yeniden kurulduğunun ve bunun sınıf kimliklerini nasıl etkilediğinin incelenmesinin önemine işaret edeceğim.

Anahtar Kelimeler: Sınıf kimlikleri, kültürel sınıf analizi, tüketim

Introduction

There has been a growth of interest on non-economic forms of social division that go along with an increased focus on culture and consumption. Postmodern theorists argue that increasing individualization accompanied by the rise of new sources of social identities represents the death of class. According to Pakulski contemporary social hierarchy reflects the divisions based on race, gender, citizenship, and the distribution of political power, rather than class. Indeed, for Pakulski (2005: 152-153) material inequality no longer gives rise to class communities, whilst a shift from class inequalities to complex inequality has taken place. Within this perspective, contemporary societies are highly unequal and individualized in a classless way. With special emphasis on individualization, Beck (2005:

¹ Assoc. Prof. Dr., Gaziantep University, Dept. of Sociology, meltemkaradag@gmail.com

88) also sees contemporary society as highly unequal but classlessly individualized. He argues that social identities relate increasingly to differences in lifestyles and gender, ethnicity, sexuality, physical disability, age and race. Under the conditions of reflexive modernity members of these groups attempt to gain political power, hence, they construct their own biographies and identities (Beck and Beck-Gernsheim, 2002: 40). Beck (2005: 88) claims this new forms of social identity reflects the 'individualisation' of class structure associated with the dissolution of the close link that formerly existed between class and culture.

Similarly, a terminological shift has also taken place from the discussion of the relationship between class and status through traditional status-based styles of life to a discussion of class subjectivities through lifestyles which are pluralistic, precarious and do not indicate any fixed social standards (Scott, 2002: 33-34). As Scott explains, Weber, without making a distinction between 'styles of life' and 'life styles,' identifies the totality of a group's whole way of life as their 'styles of life.' Weber argued that these styles of life are clearly linked to a person's status, but in some circumstances they are determined by specific class relations. Indeed, for Weber 'status groupings' reflect forms of social affiliation. On the other hand, in recent studies on cultural consumption and practices the term 'lifestyle' is used to indicate contemporary consumerism and its fluid, precarious, and transient character

Skeggs and Savage's new accounts on cultural and social formations in class analysis show if new bases of social identity and cultural alignments are to be studied there is still a need to study the links between class location and social identities. Indeed, studies on the impact of class on cultural practices and taste show the significance of class on identity, cultural taste, practices, and attitudes. As Savage and Devine (2000: 193,196) emphasized there is a need to explore how 'in various settings of social life, processes of inequality are produced and reproduced routinely and how this involves both economic and cultural practices.' Hence, these new accounts indicate how Beck and the critics of class analysis overstate the declining impact of class on social identity. They argue that the decline of class solidarity in no way implies that class is disappearing. On the contrary, Skeggs' (2001) study shows how despite the dissolution of class solidarity, people are still sensitive to class differences.

Drawing on recent studies on culture and class the question of the link between class and culture, and to what extent class shapes cultural habits and taste will be explored in the next section. Secondly, this article looks at Skeggs' and Savage's studies as an alternative analysis to explain how class is significant within the practices of everyday life, and subjectivity. The third section argues how Savage's recent study on class and taste in the UK leave questions about the everyday practices of class and identity unanswered.

Cultural Practices and Taste and Class Analysis

Recent studies on cultural consumption and practice show the relationship between class, everyday practices, consumption, and taste. Both qualitative and quantitative studies whose focus ranges from the impact of class on parenting or schooling to leisure and consumption practices show the significance of class on cultural taste, practices, and attitudes. For instance, research on practices of childrearing and attitudes toward education shows differences between working class and middle class parenting. In a series of works from *The State Nobility* (1998) to *Distinction* (2000) Bourdieu shows how the family's class and class culture is important in the accumulation and transmission of cultural capital. Drawing on empirical studies of subjective experience of class, Sayer (2005: 127) argues that practices of childrearing and attitudes toward education differ by class. Citing the works of Valerie Walkerdin and Helen Lucy, he states that in Britain, middle class mothers spend much of their time involved in their children's education while working class mothers are not keen to intervene with their children's studies. A parallel account is offered by Devine (2004: 16) in her comparative study of social mobility in America and Britain. Devine indicates how parents who went to the top universities and colleges mobilize their cultural resources for their children so that they do well in school and go into higher education as well.

Similarly, research on consumption and leisure practices indicates classed patterns of cultural taste and practice. As for the relevance of practices of consumption to social distinction and collectivities in contemporary society, Cheng et al. (2007) analyses the practices of eating in the UK using time diary data from 1975 and 2000. Whereas postmodern theorists argue the progressive disconnection of cultural difference from economic position, and the erosion of identifiable social divisions, according to Cheng

et al. (2007: 53) evidence about food shows that new social divisions are emerging that reflect re-structuring rather than fragmentation. While the data indicates some weakening in the effect of traditional socio-economic factors in food consumption, consumer practices show the emergence of new social divisions. The process is not de-coupling of cultural differences from socio-economic background, but rather a restructuring. While economic capital has little effect on the allocation of time to eating practices, the highly educated spend more of their time eating. Indeed, Cheng et al. point out Blow, Leicester and Oldfield's (2004) study on changing spending practices for eating out in the UK. They note that it is the rich and the highly educated who are engaged in leisurely and expensive meals when they dine out. Judging by the amount of money allocated by the most affluent, and by the time allocated by the possessors of higher cultural capital, Cheng et al. (2007: 52-53) posits that going out for eating has become a source of social distinction and symbolically important in the UK.

Similarly, using Geometric Data Analysis (GDA) and Multiple Correspondence Analysis (MCA) Le Roux et.al (2008) argue that class boundaries are drawn along cultural taste. This study shows an empirical overlap between class and cultural practices. The data indicate that there is a strong division between professionals and the working class in cultural practices. While professionals spend less time watching television and they spend more time visiting art galleries or museums, the working class spend more time watching television and the majority of them do not attend cultural events. Moreover, the television program preferences of professionals are different from the working class in that they prefer current affairs programs to soap operas. Hence, the study shows how class divisions are still significant and relevant in the UK and how they play an important role in determining cultural divisions (Le Roux et al., 2008: 1064-1066)².

The above studies indicate a close link between class, parenting, and cultural consumption and they show that parenting, education, and consumption practices reflect the classed nature of social and cultural practices. If, as these studies indicate, there is a systematic pattern of cultural taste and practice and this is closely connected with social class then a new question arises; is social identity still bound up with class? Or how do people define their own identities? Indeed, both Skeggs and Savage emphasize the existence of class patterns of cultural practices and taste. The main issue for Skeggs' and Savage's studies is the lack of clear cut class identities, despite persisting inequality of income. Skeggs emphasizes the change in the class identities in her qualitative analysis and identifies this process for working class as 'class dis-identification'. Savage's position on this issue is rather uncertain. While Savage's studies show a concern for issues of cultural identity, his latest study cannot explain how class informs subjectively everyday practices of individuals.

Skeggs and Savage on Cultural Class Analysis

Recent studies on class identity show if contemporary social identities are to be studied there is still a need to facilitate the toolbox of class analysis (Skeggs, 2001; Savage et al., 2001). Within these studies, however, a terminological shift has taken place. Indeed, these studies try to overcome the problems that previous class studies could not. The discussion of class subjectivities as 'identity' has replaced discussions of class subjectivities as 'consciousness.' While the former implies an imagery of class belonging without people's self-identification and understanding of their social world, the latter indicates people's awareness of shared interests, class-related culture and positions under which they

² Nevertheless, Chan and Goldthorpe (2007), in their study of the impact of class on cultural practices, propose a very different understanding of cultural consumption patterns. They argue that the connection between class and cultural practices is modest. Yet, they identify symbolic struggles in cultural consumption that generate collectivities and they place a strong conceptual distinction between class and status at the heart of their analysis. Following Weber they argue that taste should be considered in relation to status rather than class. Chan and Goldthorpe's (2007) analysis, which draws a sharp distinction between class and status, and Le Roux et al. (2008)'s research are not only distinct because they use different measurement models. There is a major difference between the two approaches indicated above. While Chan and Goldthorpe (2007:3) emphasize that they focus specifically on evidence of cultural consumption rather than taste, Le Roux et.al (2008:1054) concentrate on both the participation of cultural activities and taste so that expressions, and likes and dislikes are considered. Le Roux et al. (2008:1054) is right to argue that both signifying objects and signifying practice needs to be considered. Indeed, considering Holt (1997), Tampubolon (2008: 406-407) argues that even if people consume the same objects the modes of appreciation of those objects may vary according to the social structure. Similarly, Petersen and Kern (1996:904), in their study of cultural consumption in the US, also assessed the 'way' items of consumption are understood rather than on 'what' one consumes.

live. The study of class consciousness gives a priority to the study of dimensions related to work-based relations. The studies of class identity, on the other hand, are keen to draw on different dimensions such as schooling, parenting, leisure and consumption in the study of class subjectivity (SurrIDGE, 2007:207-208). This indicates the 'classed nature of social and cultural practices' rather than 'self-consciousness claims to class identity' (Bottero, 2004: 990)³.

Similarly, Skeggs recognizes the absence of explicit class identities, but she regards class as significant in identity formation. For Skeggs, lay denials of class are the result of class process. Within this perspective the absence of class identities is taken as evidence of class. Skeggs (2001: 94-95), for example, indicates that the women in her working class sample tend to 'dis-identify' themselves as working class. With the 'pathologized' representations of the working class culture, working class women unwillingly identify themselves with working class identity. Indeed, Skeggs explains female working class dis-identification with stigmatization and devaluation of working class culture. Moreover, Skeggs' study of class identity also indicates that there may be awareness in working class people to overcome the obstacles that are imposed on them. They may, for instance, struggle to change their own habitus. Skeggs' (2001) studies on working class women in Middlesbrough highlights working class women's struggles for respectability. As Sayer (2005:205) indicates these women are aware that they are judged more severely than middle class women. Labeled dirty, dangerous and without value, working class women deny representing their position. For working class women, class is tied up with conceptions of respectability which working class women think they lack due to their class. Hence, the label 'working class' is experienced by the women as exclusion and is a negative source of identity (Skeggs, 2001: 74). Skeggs indicates that they put forth an effort not to be recognized as working class through attending college courses. Attending these courses would provide them with an escape from the real working class; to change their own habitus, to gain respectability and to be different (Skeggs, 2001: 76). Hence, college courses offered working class women an opportunity to gain some status and personal value through their cultural capital. This struggle for respect can be seen in interviews with both the mothers and their daughters through their emphasis on improvement. Interviews indicate that mothers show concern for their daughters' improvement upon their lives while daughters want to improve their appearance, their body, their mind, their flat, their relationships and their future (Skeggs, 2001: 59, 76,82).

Savage (2000) in his studies seeks to renew class analysis, not by ignoring the dissolution of class consciousness, but by arguing that class process operates through individualized differentiation. According to Savage individualisation do not indicate the death of class, but rather reflects a shift in how class operates. He argues that while collective identities are weak, people continue to define their individual identities through relational comparisons with members of other classes. Indeed, Savage describes the 'social change in Britain as an example of the reforming of class cultures around individualized axes'(Savage, 2000:xiii). However, in a recent study with Bennett et al. (2008: 252) on 'the existence of systematic patterns of cultural taste and practice' in Britain; Savage indicates that middle class people do not define their individual identities in ways which involve relational comparisons with members of working class. They indicate that the middle class share more or less the same taste and common activities with the working class. Consequently, the working class is not related with a distinctive set of cultural practices. Still, they argue that this tendency do not indicate that working class are invisible, but rather the accounts of working class people reflect their hesitations and detachment (Bennette et al., 2008: 253).

Class Identification

Throughout his recent study Savage, together with Bennette et al. (2008), posits a new perspective that undermines class identities. While in his previous studies he focused on cultural identity and considered it in relation to class analysis, in *Culture, Class, Distinction*, Savage and Bennette et al. (2008) develop a class analysis that cannot explain the role of class on people's experience of inequalities. Indeed, in a previous study with Devine, he recognizes that people do not identify themselves with class, but argues that they perform classed social and cultural practices. Furthermore, in his book *Class Analysis and Social Transformation* Savage (2000: xiii) argued that even though

---

³ See also Bottero (2004) as she argues that this newer generation of class theorists retains aspects of traditional class theory.

---

collective class identities are weak, 'people continue to define their own individual identities in ways which inevitably involve relational comparisons with members of various social classes'. Hence, Savage in his previous studies recognized the change in class identities with an emphasis on individualised classed cultures and class identities. This form of class theory locates individualised social and cultural practices and identities to collective class cultures and class identity. However, while Savage emphasizes individualized class cultures, he indicates how people continue to define their identities comparison with other classes.

Nevertheless, in a recent study titled *Culture, Class, Distinction*, Savage and Bennette et al. (2008:252) argue that the culture of working class is not distinctive that middle class do not need to define their culture in relation to working class. This argument clearly does not consider any subjective struggle between working class and middle class, thus, the question of subjectivity and identity. Hence, cultural practice is explained to some extent in relation to class, and subjectivities and people's experience of inequalities are undermined. Indeed, contrary to old class model of middle class versus working class oppositions, cultural distinctions are characterized as relative and contextual.

Moreover, Bottero (2004) argues that moral distinctions like contrasting competences of self-assurance of middle class with unease of working class are also contextual. For instance not only working class feels unease and discomfort, but sections of middle classes also feel cultural shame and discomfort when they interact with higher social groups (Bottero, 2004:993). According to Bottero, when individualized differentiation is included in class analysis, the term 'class' must be used only for 'explicitly 'classed' discourses which emerge when organizational cultures, social networks, or politicized representations combine to create perceptions of social identity and social division in specifically 'economic' terms (Bottero, 2004: 1000).

However, within this perspective what is unanalyzed is how working class and middle class conceive, and live 'discomfort' differently. Indeed, a wealth of studies show that as a dimension of class identity such competences would be related to social class (Skeggs,2001; Sayer, 2005; Casey, 2010). Hence, accounts of contextual feature of cultural and moral distinction overlooks how class is experienced and struggled over and how it shapes our experiences and our evaluations of others. In a recent study, Casey (2010) shows how middle classes remake and redefine cultural distinctions that boundaries and cleavages are tightened and refined. Examining two contemporary cultural examples; Gambling Bill and February 2005 riots at Ikea, Casey (2010: 228) argues that consumer practices of middle class represent cultural coherence and solidarity. Considering Gambling Bill, Casey (2010:233) indicates that middle class constantly constructs an image of working class as weak, dangerous and wasteful. Furthermore, in the example of the Ikea riots, Casey argues how the practice of bargain itself is an arena of symbolic struggles. It is not just buying a product cheap, but it is important how to consume it in the right context. While mass shopping at Ikea is not an appropriate context for middle classes, being informed about bargain products via the design magazines and then buying this product is considered as respectful (Casey, 2010:235-236).

In casting classed identities as relative, theorists such as Bottero and Savage ignore class identities, and retain a class analysis without class identities. Abandoning class as a form of identity, Savage's work becomes an effort to allocate cultural preferences, practices and taste in relation to attributes such as occupation and education. However, Skeggs (2001:75) in her book *Formations of Class and Gender* emphasizes the importance of considering 'how class informs the production of subjectivity' in class analysis. She argues that this involves both 'an analysis of subjective construction' and 'an examination of how inequalities are consolidated, reproduced and lived as power relations'. Sayer (2005), referencing Skeggs also rightly emphasizes how the subjective and moral experiences of class are important. Underlining the moral significance of class, Sayer argues that sociological studies needs to unveil the matters of class to people's lives. However, discussing working class participation of legitimate culture Savage and Bennette et al. (2008: 212) argues that this is better be understood with 'detachment' rather than 'exclusion' as they indicate that working class do not feel as excluded. Moreover, Savage and Bennette et al. (2008: 212) indicates the lack of substantial clash of cultures between middle and working classes. According to Savage and Bennett et al. (2008: 212) the diffusion of working class communities, the spread of omnivorousness and the defusing of distinctively working-class politics would have fostered a weak sense of class identity.

The intention here is not to conservatively deny that social change is not occurring and the formation of classes has not changed, but to argue that there is still a need to explain how it is lived. As an illustration we can take an interview from Savage and Bennette et al.'s *Culture, Class, Distinction*, where skilled manual working class informants identify good taste and discuss eating out. One of the interviewees define good taste as follows:

Fine wines and just having the money, I think good taste is just having the money to go to a really posh restaurant where they get their food in fresh. Rather than, when you go to a pub it's all frozen (Bennette et al., 2008: 209).

Analysing this interview Savage and Bennette et al. (2008: 212) indicate that the informants were aware of classifications along taste, and they were also aware of 'politics of classification' that they indicated to being judged. Nevertheless, Savage and Bennette et al. (2008: 212) argue that this kind of identification can be seen only among skilled manual workers while the rest of the working class identify themselves as detached rather than being excluded. Referencing Runciman's arguments on the working class in the 1960's, Savage and Bennette et al. (2008:212), conclude that 'there is a faint awareness that legitimate culture is attributed a special value and commands advantages.' Still, non-manual worker working class member's relation with legitimate culture may indicate awareness of the experience of hierarchy that 'detachment' can be considered in relation to this awareness. Most notably, in *Culture, Class, Distinction*, Savage and Bennette et al. (2008: 251) concluded that there is a systematic pattern of cultural taste and practice. If cultural inequalities are still persisting, then working and middle class subjectivities and identifications of cultural inequalities need more explanation. Indeed, as discussed before Skeggs explains in her study on working class women that female working class dis-identify with the working class culture due to the stigmatization and devaluation of working class culture by the legitimate culture. Even though individualisation is central in the formation of class and cultural identity, the hidden forms of awareness of classifications and judgments along taste and class still need to be explained in detail.

Conclusion

Critics of class theory claim that economic inequality no longer gives rise to class collectivities as individualization has undermined the relationship that existed between class and cultural identity. Class, in this argument, is outdated while voluntarism, or the idea that individuals are free to choose their life styles, is emphasized. Within this climate studies of a newer generation of theorists such as Skeggs, Savage and Devine, rejecting the arguments of 'death of class', offered a reformulated class theory that capture the 'cultural turn' in sociology away from the traditional understanding of class. Skeggs (2001) emphasized the centrality of class in everyday lives of working class indicating their daily struggle to attain respectability. Savage while criticizing the centrality of the economic in class analysis, argues to include cultural formation into study of class. Together with Devine, Savage (2000:196) defines 'culturalist class analysis' as an analysis that shows how 'in various settings of social life, process of inequality are produced and reproduced routinely and how this involves both economic and cultural practices'.

In a recent study with Bennett et.al (2008), Savage focuses on the pattern of cultural consumption in the UK. In *Culture, Class, Distinction*, Savage (Bennette et al., 2008) identifies classed cultural distinctions as relative. The article argues that by doing this Savage (Bennette et al., 2008) ignores hierarchical distinctions and difference, and any form of relational comparisons, hence he ignores class identities. Criticizing Savage by putting more emphasis on individualized differentiation is not to conservatively deny that oppositional class cultures and explicit class identities are weakening. The objective, then, is to trace out the ways in which inequalities of class and boundaries are reconstructed, and the ways individuals experience class inequalities through their relationships and practices.

References

- Beck, U. (2005). *Risk Society*, London: Sage.
 Beck, U. & Beck-Gernsheim, E. (2002). *Individualization: Institutionalized Individualism and its Social*

-
- and Political Consequences, London: Sage.
- Bennette, T., Savage, M., Silva, E., Warde, A., Gayo-Cal, M. & Wright, D. (2008). *Culture, Class, Distinction*. London: Routledge.
- Bottero, W. (2004). Class Identities and the Identity of Class. *Sociology* 38(5):985-1003. doi: 10.1177/0038038504047182
- Bourdieu, P. (1998). *The State Nobility*. Cambridge: Polity.
- Bourdieu, P. (2000). *Distinction: A Social Critique of the Judgment of Taste*. London: Routledge & Kegan Paul.
- Cheng, S.L., Olsen, W., Southerton, D. & Warde, A. (2007). The Changing Practice of Eating: Evidence from UK Time Diaries, 1975 and 2000. *The British Journal of Sociology*, 58(1):39-61. doi: 10.1111/j.1468-4446.2007.00138.x
- Chan, T.W., & Goldthorpe, J. H. (2007). Social Stratification and Cultural Consumption: Music in England. *European Sociological Review*, 23(1):1-19. doi: 10.1093/esr/jcl016
- Devine, F. & Savage, M. (2000). Conclusion: Renewing Class Analysis, in R. Crampton, F. Devine, M. Savage, and J. Scott (eds.) *Renewing Class Analysis*, pp. 184-99. Oxford: Blackwell.
- Devine, F. (2004). *Class Practices*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Le Roux, B., Rouanet H., Savage M. & Ward, A. (2008). Class and Cultural Division in the UK. *Sociology* 42(6):1049-1071. doi: 10.1177/0038038508096933
- Li Puma, E. (1995). Culture and the Concept of Culture in a Theory of Practice in C. Calhoun, E. LiPuma and M. Postone (eds.) *Bourdieu: Critical Perspectives*, pp. 14-34. Oxford: Polity Press.
- Pakulski, J.(2005). Foundations of a Post-class Analysis in E. O. Wright (ed.) *Approaches to Class Analysis*, pp.152-179. Cambridge: Cambridge University Press.
- Sayer, A. (2005). *The Moral Significance of Class*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Savage, M. (2000). *Class Analysis and Social Transformation*. Philadelphia: Open University Press.
- Savage, M, Bagnall, G. & Longhurst B. (2001). Ordinary, Ambivalent and Defensive: Class Identities in the Northwest of England. *Sociology* 35 (4): 875-92. doi: 10.1177/0038038501035004005
- Scott, J. (2002). Social Class and Stratification in Late Modernity. *Acta Sociologica* 45(1):23-35. doi: 10.1177/000169930204500103
- Skeggs, B. (2001). *Formations of Class and Gender*. London:Sage.
- Surrige, P. (2007). Class Belonging: A Quantitative Exploration of Identity and Consciousness. *The British Journal of Sociology* 58(2): 207-226. doi: 10.1111/j.1468-4446.2007.00148.x
-

LITERATURE

***Fin De Siècle* Female Writers: Representing the New Femininity in the New Woman's Short Stories**

***Yüzyıl Sonu* Kadın Yazarları: Yeni Kadının Kısa Öykülerinde Yeni Kadınsallığın Temsili**

Enes Kavak
Gaziantep University

Abstract

The New Woman as a radical female figure and a controversial literary construct appeared in the works of *fin-de-siècle* feminist authors in Britain. Short story was a suitable form for the New Woman to represent new femininity and express her opinions both in content and form. Her short stories portrayed a large body of female characters that could be identified with her smoking habits, masculine outfits and manners as well as strong feminist arguments. This paper attempts to identify what the possible meanings are engendered by the constructions of new femininity and her unconventional personalities that promote women's artistic creativity, performance of pseudo-masculinity as well as free act and speech for gender equality. The stories examined in this paper have been selected from Elaine Showalter's book entitled *Daughters of Decadence: Women Writers of the Fin-de-Siècle*, which includes a representative selection of short stories written by female writers. In this selection, it has also been important to determine in what ways the collection of short stories in this edition offered a common discourse about these women's stance over the issue of female liberties and their personal struggle in their private lives.

Keywords: The New Woman, new femininity, *fin de siècle*, short stories

Özet

Radikal bir kadın figürü ve tartışmalı bir edebi karakter olarak *Yeni Kadın*, ondokuzuncu yüzyıl sonunda İngiltere'de feminist kadınlar tarafından yazılmış eserlerde ortaya çıktı. Kısa hikaye, yeni kadınlığın temsili ve görüşlerini ifade etmesi için hem içerik hem de biçim açısından uygun bir türdü. *Yeni Kadın*'in öyküleri, sigara içme alışkanlıkları, erkeksi duruşları ve davranışları ile güçlü feminist argümanlarıyla özdeşleşmiş çok sayıda karakteri canlandırdı. Bu makale, *Yeni Kadın*'in yaratılmasında sanatsal yaratıcılık, sözde erkeksiliğin sergilenmesi, kadın hakları hakkındaki ifade and davranış özgürlüğü ile ortaya çıkan anlamları tanımlamaya çalışmaktadır. Bu yazıda incelenen eserler, kadınlar tarafından yazılmış kısa öykülerin temsili bir derlemesini içeren, Elaine Showalter'un *Daughters of Decadence: Women Writers of the Fin-de-Siècle* başlıklı kitabından seçilmiştir. Bu seçimde, kitapta bulunan kısa hikaye tercihlerinin, kadın özgürlükleri ve kişisel mücadeleleri konusunda, hangi yönlerden ortak bir söylem yaratıldığını belirlemek önemli olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Yeni Kadın, yeni kadınsallık, yüzyıl sonu, kısa öyküler

Introduction

The New Woman, who used literature as a potent medium for self-expression and self-representation, is in essence a radical figure defying gender inequality, women's negligible role in public life and patriarchal politics as well as masculine scientific discourse on female sexuality in the late-nineteenth century Britain. Female characters constructed in the New Woman stories defy labels, but in many respects, their bold and eccentric personalities were hailed as the embodiment of the progressive feminism and they embody an antithesis to the docile and soulless female characters burdened literary works of the Victorian age.

The term, the New Woman, describes remarkably modern, artistically avant-garde and impudently eccentric women for their age, who were single in many cases, and championed their liberties by means of their outfits, manners and sentiments about womanhood and sexuality. As an immediate reaction, these women were not only branded deviant, but also a menace to the society in the published media at the turn of the twentieth century, especially in the popular periodicals and dailies such as *Punch* and *The Times*. To better illustrate, in a *Punch* caricature published in 1905, four women were portrayed playing cards around a table and discussing one of their friend's fiancé's reaction against her gambling and smoking in a bewildered and disapproving manner. They carry on playing cards while

critiquing and being shocked at people's antagonistic views on women's gambling in general. ("Primum Vivere, Deine Philosophar: First one must live, then one may philosophize", 1905). This was just one of the examples of how the mainstream media created contemptuous caricatures and condemned the lifestyles and personalities of these women and their presence in the public life. As Ann Heilmann puts it, "the New Woman became a battleground for contesting viewpoints" (p. 23). Namely, her identity became susceptible to numerous attempts of distortion and deconstruction.

It is crucial to understand the peculiarities of English *fin-de siècle* in order to appreciate the exceptionality of the New Woman characters. It is relatively problematic to define and categorise the last decade of nineteenth century (which is also called *Decadence* or *fin-de siècle*) when the New Man and the New Woman emerged as literary phenomena. It would be useful to remember Showalter's words at this point: "history warns that after the revolution comes the terror and decadence" (p. 20) to realise that this period was a time of confusion and questioning of moral and cultural values emerged in the aftermath of the industrial revolution in the nineteenth century. It was also a time of subversive ideas and experimental efforts in art as a reaction to the conservatism prevailed in the previous decades. The period simply featured a mix of misperception, transformation and avant-gardism, which again defy precise definitions and classifications. As Lionel Johnson defined in his *The Century Guild Hobby Horse*, the Decadence was "an age of afterthought, of reflection" as a literary and historical period (Johnson, 1891, p. 6).

In such a context, short story proved to be the genre that could provide the New Woman writer with a suitable form to express herself. Most basically, it did not need to carry the essential literary elements of longer genres such as plot, characterisation or a dénouement. The reason why a great many women writers at *fin-de-siècle* preferred short stories was simply to transgress the restrictions of literary production. Concerning their rejection of conventionality, neither realism nor naturalism was of use any longer in their works; instead their works were equated with the literary movements of aestheticism and symbolism (Pykett, p. 2). Short stories were diverse in their themes, yet the New Woman, by and large, reinterpreted the issues such as sexual desire, motherhood, marriage, death and female emancipation in experimental, at times avant-garde way. A selection of short stories of the period would be useful to define the constructions and characteristics of femininity championed by the New Woman writers. Therefore, this paper aims to reveal in what ways the New Woman offer a common and unified discourse on female liberties and differs herself from the conventional through her examination of sexuality, womanhood and personal freedom within the realm of short stories.

New Women in the Turn-of-the-century Short Stories

Kate Chopin's story *An Egyptian Cigarette*, which was published in 1897, portrays a bold scene of a woman's dream-like fantasy, depicting her as smoking cigarette in solitude. The heroine's silent and passionate expression of sexuality is embodied in the act of smoking cigarette or opium with their soothing and inspiring effects. The cigarette, itself, is a symbol of the New Woman with its masculine and machoistic allusions. It highlights Chopin's examination of female passion, aiming to show how a woman can feel intensely passionate and sexually free in her fantasies. However, in the story, the cigarette and its smoke also make allusions to the unknown past of the heroine. It is gifted by "a species of fakir" and "it bears no label, no stamp-nothing to indicate its contents" (Chopin, *An Egyptian Cigarette*, 1993, p. 1). The fact that characters have neither names nor identities contributes to the sense of ambiguity and mystery about the New Woman's character. Smoking suggests a sense of inspiration and excitement, and the narration is eroticised in a way that every inhalation takes the woman to the exotic world of "the Orient" (p. 1). The moment is described as if it took place in a mystical setting:

A subtle, disturbing current passed through my whole body and went to my head like the fumes of disturbing wine. I took another deep inhalation of the cigarette. The grey-green smoke arose in a small puffy column that spread and broadened, that seemed to fill the room. I could see the maple leaves dimly, as if they were veiled in a shimmer of moonlight. (Chopin, p. 2)

The representation of a woman in a scene of smoking with a sexualised undertone is in entire opposition to the Victorian belief in "women's passionlessness" and absence of female sexual desires (Showalter, 1990, p. 45). Proving her divergent character, the woman wishes to go away from "the

chatter of the women that reach[s] her faintly" (Chopin, p. 2). In a short period of seclusion, the heroine feels like travelling to an exotic country. Yet, it does not take long that her sexual passion turns into disillusionment with a memory of a man who disdains her:

Oh! I am tired of fetters, and kisses, and you, I am going away. You will never see me again. I am going beyond, where the monster stones are rising heaven ward in a moment for the unborn ages. Oh! I am tired. You will see me no more.
(Chopin, p. 3)

The man's despotic remarks result in pain in the woman's body and she experiences "the depths of human despair" (Chopin, p. 4), reminding the reader that women yearned for independence regarding her sexuality and self-expression. The story exemplifies the New Woman's argument for free expression of female passion and desire which were fully censored by the Victorian male writers. During the century, it was a common tendency for writers to emphasize women's chastity in their works. In Chopin's story, on the other hand, passion is presented as a natural instinct of femininity, so even a simple act of smoking can allude to an expression of liberated sexuality. Every inhalation comes with a different feeling of joy and relaxation and the moment she smokes is given with exotic references. Paradoxically, however, the end of the story does not portray a sense of satisfaction or sorrow, keeping the reader curious about the woman's feelings and contributes to the air of mystery, successfully attained through symbolism and elusive tone of the narrator.

The portrayal of female sexuality takes a new form in Victoria Cross' *Theodora: a Fragment*, which was published in the *Yellow Book* in 1895. The story appears to condemn artistic representation of physicality, by questioning the Decadent artists' dramatization of female characters as the sexual object of their art. Two of most famed and fascinating literary characters featured in *fin-de-siècle* British literature were the Decadent and The New Woman. Despite the fact that the Decadent attracted most of public attention, the New Woman campaigned against the double standard of patriarchy and predetermined gender roles, and diverged from the norms.

Victoria Cross does not offer us a conventional story, but she simply depicts a brief meeting of a man and woman: a short story, a fragment, of impressions from the perspective of a male narrator. The marks of imagination originate from the form and burgeon in the author's disapproval of male view on female attractiveness and aesthetic beauty. The narrator does not conceal his appreciation of feminine qualities, describing Theodora as though she were a possession of an artist or basically, a possessor her potential husband. Clair Hanson notes a common characteristics that many New Woman stories of the period

are structured around the encounter between a male narrator or protagonist and a woman who is presented in iconic terms, frequently with explicitly painterly references. (Hanson, p. 136)

In this light, a lengthy account of the artist's description of Theodora as his art piece offers us clues:

Unconsciously a certainty of possession of Theodora to-day, to-morrow, or next year, filled me for the moment as completely as if I had just made her my wife. The instinct that demanded her was immediately answered by a mechanical process of the brain, not with doubt or fear, but simple confidence. "This is a pleasant and delightful object to you- as others have been. Later it will be a source of enjoyment to you -as others have been." And the lulling of this painful instinct is what we know as pleasure. [...] If the object is worthy and lovely in any sense, we should be ready to love it as being such, for itself, as moralists preach to us of Virtue, as Theologians preach to us of the Deity. To love or at least to strive to love an object for the object's sake, and not our own sake, to love it in its relation to its pleasure, is to feel the only love which is worthy of offering to a fellow human being, the one which elevates - and the only one - both giver and receiver. (Cross, Theodora, 1990, p. 16)

This unmistakably masculine soliloquy of the narrator reminds two principally differing and irreconcilable views: the view that sees women as domestic servants and late-nineteenth century avant-garde male painters' or artists' wish to degrade woman to the level of a simple object featuring in their arts. The former view considers women to be passive, domestic and vulnerable creatures whose duty is to raise children, carry out errands and live as devoted wives, concealing her longings or bodily passion. As Marianne Berger Woods puts it, "Victorian society regarded women as incapable of taking

care of themselves, assuming the protection of men was necessary" (p. 6). The female refusal of this oppression brought about medicine and science's warnings that ambition to female self-development "would lead to sickness, freakishness, sterility and racial degeneration" (Showalter, 1990, p. 39). The fact that the only way for a woman to sustain a decent life in the era was via mercenary marriage with a man to support her is recurrently echoed here. Theodora is shown in a "risk of losing her money" and "if she married a poor man, it would be rather a severe drop for her" (p. 9). However, Theodora challenges idea of the women's living in a state of dependency.

Nevertheless, the latter view degrades woman as a lifeless object whose function can be no more than an ornament to be admired or the subject of art to be reconstructed or imitated. It is worth noting that this "commodification and fetishization of women [at *fin-de-siècle*] has been explored by feminist scholars" repeatedly (Hanson, p. 136), which aroused their disdain and criticism against male intellectual and artistic mind. Ostensibly, in this story a New Woman is formulated to break the barriers of the male artists' imagination, and Theodora notes her fondness on personal liberty, by declaring that she prefers sleeping on the floor instead of a couch due to its physical boundaries. This preference is not only a matter of a bed choice, but it reveals her choices in life as a whole. The narrator confirms this interpreting the woman's silent act:

I lay myself voluntarily on the floor, knowing it thoroughly as a trifle low, but undeceptive and favourable to the condition of sleep which will probably arise, and suitable to my requirements of ease and space. I avoid the restricted and uncertain couch, recognising that if I fall to sleep on that raised level, and the desire stretch myself should come, I shall awake with pain and shock to feel the ground, and see above me the couch from which I fell – do you see? [...] her eyes told me that these ethics of the couch and floor covered the ethics of life. (Theodora, p. 16)

Theodora's ethical values define those of the New Woman. For her, the confines of male imagination are insufficient and she should flee from her physical and artistic captivity. Cross places her heroine in a way in which she counteracts the male "narrator's delighted sense of ownership" (Theodora, p. 24) and the finale reinforces her desire for autonomy. She leaves the house, which signifies once more that "women's sexual narratives are unfinished" (Showalter, 1993, p. xi) and deserves a medium of articulation and proclamation. It is worth noting that Cross's strategy and argument are different from that of Kate Chopin, simply because *Theodora's* main focus seems more to despise the intellectual arrogance of masculinity about issues such as female freedom and her degraded value as a sexualised object. Nonetheless, Cross's preference for a form of disdain rather than a more defiant and marginal portrayal of a fully emancipated femininity creates a dilemma and this strategy seems to fail to examine the issue of women's self-determination and the significance of the New Woman as an intellectual figure, a rival to the Decadent artist.

Another examination of the relationship between two sexes and the institution of marriage are presented in Olive Schreiner's story *The Buddhist Priest's Wife* (1892). It is one of the most disputed stories of her time, which might be considered a candid dialogue between the New Woman and the New Man. The woman invites a politician friend to her small flat, whom she is covertly infatuated with, just before setting out for a journey to India. Despite her affection for him, she is aware of fact that they are not at the same page about her role as a single woman. The man fails to appreciate her needs and her feelings about a relationship. This results in his contemptuously mocking of her choices.

But really what have you been doing with yourself all this time? You've entirely disappeared from civilised life. When I was down at the Grahams' in the spring, they said you were coming down there, and then at the last moment cried off. We were all quite disappointed. What is taking you to India now? Going to preach the doctrine of social and intellectual equality to the Hindu women and incite them to revolt? Marry some old Buddhist Priest, build a little cottage on the top of the Himalayas and live there, discuss philosophy and meditate? I believe that's what you'd like. I really shouldn't wonder if I heard you'd done it! (p. 86)

The woman reacts to this angrily by describing the suitable woman for the man: "she must second you in a thoroughly rational manner. She must have the same aims and tastes that you have" (p. 91). Marriage, for Schreiner, stands for the feminine subservience, which is totally conflicting with the New Woman's enlightened character. In one of her letters, Schreiner argues that "it is not against

men we have to fight but against ourselves within ourselves" (Schreiner, p. 145). Being aware of intellectual potential of woman, she underpins the liberation of female intellect as the basis of her ultimate goal of autonomy. Similarly in her story *Life's Gifts*, she personifies "Life", who asks a sleeping woman to make a choice between "Freedom" and "Love". As a reply, she chooses her freedom; so appreciating her choice, Life tells her "the day will come when I shall return." (p. 317), assuring that both would have gone in her life if she preferred the other.

The man explains that the truth beneath his idea of marriage "is not love, passion, he wants; it's a home; it's a wife and children" (p. 90). The idea from which the New Woman writing is originated purely materializes in Schreiner's heroine's statements. As she says "for a woman, marriage is much more serious than for a man" (p. 90), she actually criticises what men look for in a marriage. That's why, the writer challenges "bourgeois woman's career of marriage and motherhood" as idleness (Ardis, p. 1). It is not a union based on an egalitarian ground, yet it is a product of bourgeois ideals, confining women into the private sphere, depriving them from formal education, and leaving her alone outside the public and social life. The author thus recognises the massive gap between the New Man's and the New Woman's views on marriage.

A final theme examined in the New Woman's short stories is the theme of death as an escape as well as a freeing act in the story *A White Night* (1903) by Charlotte Mew. A journey made by a male narrator, her newly-wed sister and brother-in-law to one of the unknown town in Spain is narrated in the tone of a quest novel. The place is described as "resolutely lifeless" (p. 123) and it invites them through "a little door, unlocked" (p. 123). As if travelling in an adventure land, characters find themselves in a church. At this point, the story implicitly refers to the novels of the quest romance writers of *fin-de-siècle* which, as a common subject, present its protagonist's travel to an unknown country, in which femininity is associated with helplessness and vulnerability. But, the crisis reveals at the point when these characters have to watch a woman's sacrifice secretly. The church scene unveils what Mew attempts to say:

And then one lost the sense of their diversity in their resemblance; the similarity persisted and persisted till the row of faces seemed to merge into one face - the face of the nothing human - of a system, of a rule. It framed the woman's and one felt the forces of it: she wasn't in the hands of men. (p. 129)

The notion of death for the female victim does not denote what it has meant to male characters in the story. The heroine dies not for the sake of her lover or society but herself. Death is described inevitable, but her courage in the wake of sacrifice appears to free herself from fear and the graveness of the situation. The writer degenerates the theme of death, carrying it to a greater and more philosophical context instead of just condemning the male quest fiction writer's narrow depiction of female participation and their overemphasis on so-called masculine values such as courage and fidelity to male bond. In *A White Night*, the woman is not frightened of her end; instead she seems victorious as the hero of male narratives does when he escapes from it. The death in the story is a proud act finishing the chaos and provoking the reader to question the popularity of selfless and vulnerable femininity in the *fin-de-siècle* novels.

A clear criticism comes forth when the narrator puts himself into a position in which he safely watches the dramatic scene of the burial as a religious ritual and an artistic scenery. Thus, indeed *A White Night* features a haunting narrative. The scene describes the group hiding in the secure distance and witness the whole proceeding of the ancient ritual performed by the monks, burying a woman alive. The woman is sacrificed in an unknown and secluded part of Spanish town. The group watching the live burial are overwhelmed by the words of the male narrator, Cameron. He seemingly criticises the woman's passive acceptance of her end. He instinctively does nothing to help the victim and waits to see her death, even blaming her for lifeless attitude: "it was she who had the key to what I might have done but didn't do" (p. 133). Cameron's words distance himself from any intimacy or understanding of the solemnity and graveness of the night-long criminal act. Instead, he describes the incident with a phrase such as "proud surrender" to describe the woman not as a victim but more of a willing surrender to the faith. Similarly, the monks are described as a group rather than individuals, making the criminal act a portrayal of the decision made by general consensus. Thus, humanly qualities disappear and a sense of crowd or a communal body is shaped, and legitimacy of the act seems to be intended. There are neither explanations made nor motives questioned in the story. Instead, the narrator paints an

obscure and evocative scene with an allusion to the symbolical silencing of woman by an oppressive society.

Conclusion

The New Woman, in short stories, seeks to redefine and degenerate the representation of woman, seeking to instigate a revolt against the literary presentation of femininity in the Victorian society. Realising that established forms and literary movements such as realism or naturalism would not serve to her ends, she instead integrates symbolism and avant-gardism in short stories as appropriate means of experimenting with form and content to create her unique form of expression. In her stories, she simply intends to reconstruct and re-present woman's identity problem, by freeing her heroine from what surrounding society appeals her to be. In doing so, she liberately discusses gender-focused issues such as feminine passion, sexuality, marriage and freedom. A possible conclusion shall be drawn from those stories by noting Sally Ledger's remarks:

If there was any common ground between the women who register most resonantly as New Woman Writers, it was an insistence on the need to explore, redefine and celebrate women's sexuality, and a need to show how artificially women's sexual, [intellectual and emotional] nature had been constructed (and contaminated) by a male dominated society. (Shaw and Randolph, p. 9)

The New Woman is ideologically committed to rejuvenate the idea of the female genius and defy the male control over literary and artistic sphere of the late nineteenth century. She marginalizes herself and her literary creation, fashioning her own characters. Using allusions to masculine attributes such as smoking can be seen as a consequence of these reconstructive attempts.

It is certain that the New Woman stories are not completely unified or cohesive. They differ in their themes, use of symbolism and their way of portraying femininity. Her short stories condemn the age's view of woman as an artistic object in the eyes of intellectual men. These writers clearly disapprove the limited representation of women in the male art. In short stories, heroines are exhausted of male mind's limitations. Theodora's description of her ethics on her sleeping place signifies her desire to get rid of these boundaries. Moreover, the New Woman purposefully attacks the patriarchal marriage. While the New Woman writers consider marriage to be mental submission, male authors constructed it as an essential element of bourgeois society. Likewise, death is a theme to have been re-textualized in the woman stories. To her, femininity should be freed from imperial ambitions of masculine texts. Dying females in these works are vulnerable, sentimental and stereotypical, but in short stories by turn-of-the-century women, the heroine, despite being a victim, is proud, unyielding and strong-minded. Therefore, these stories constitute an attack to the Decadent writers and the Victorian imperialism in romance fiction even though they are divergent and varying in content and symbolic in form.

Bibliography

- Ardis, Ann L. (1990). *New Women, New Novels: Feminism and Early Modernism*. London: Rutgers University Press.
- Chopin, K. (1993). An Egyptian Cigarette. In Showalter, E. (Ed.). *Daughters of Decadence: Women Writers of the Fin-de-Siècle*. (pp. 1-5). London: Virago Press.
- Cross, V. (1993). Theodora: a Fragment. In Showalter, E. (Ed.). *Daughters of Decadence: Women Writers of the Fin-de-Siècle*. (pp. 6-37). London: Virago Press.
- Fletcher, I. (Ed.). (1979). *Decadence and the 1890s*. London: Edward Arnold Publishers.
- Gardiner, J. (Ed.). (1993). *The New Woman*. London: Collins and Brown Publishing.
- Hanson, C. (1996). The Lifted Veil: Women and Short Stories in the 1880s and 1890s. *The Year Book of English Studies*. 31, pp. 135-142.
- Heilmann, A. (2000). *New Woman Fiction: Women Writing First-Wave Feminism*. London: Macmillan Press.
- Mew, C. A White Night (1903). In Showalter, E. (Ed.). *Daughters of Decadence: Women Writers of the Fin-de-Siècle*. (pp. 118-138). London: Virago Press.
- "Primum Vivere, Deinde Philosophare: First one must live, then one may philosophize". *Punch*. 1905.
- Pykett, L. (Ed.). (1996). *Reading Fin de Siècle Fictions*. Essex: Longman Addison Wesley.

-
- Schreiner, O. (1988). Letter to Mary Roberts (1889). Rive R. (Ed.), *Olive Schreiner: Letters*. London: Oxford University Press.
- Shaw, M. and Randolph, L. (2007). *New Woman Writers of the Late Nineteenth Century*. Devon: Northcote.
- Showalter, E. (Ed.). (1993). *Daughters of Decadence: Women Writers of the Fin-de-Siècle*. London: Virago Press.
- Showalter, E. (1990). *Sexual Anarchy: Gender and Culture at the Fin de Siècle*. London: Virago Press.
- Woods, Marianne B. (2009). *The New Woman in Print and Pictures: An Annotated Bibliography*. London: McFarland & Company Publishers.
-

Apotheosis of Mortal Man: Stellar and Terrestrial Imagery in Dylan Thomas's Poetry

Ölümlü İnsanın Tanrısallaştırılması: Dylan Thomas Şiirinde Yıldız ve Yeryüzü İmgeleri

Fahri ÖZ¹
Ankara University

Abstract

Dylan Thomas's poetry is replete with the images of life and death and their cyclical and rebirth. Such images include stars that stand for human beings' potential to reach godly heights on the one hand, and the grass that symbolizes their mortality on the other. Such images appear most prominently in his elegies "After the Funeral", "And death shall have no dominion", "Do not go gentle into that good night" and "Fern Hill", which harbours pastoral elements. The images in these poems can be treated as a strong sign of his interest in paganism. The analysis of such images can provide us with clues about the elucidation of Thomas's marginal yet indispensable place within English poetry since these images attest to the fact that he was not only influenced by English Romantic poets like John Keats but also Nineteenth-century American poets like Emily Dickinson and Walt Whitman.

Key Words: Apotheosis, Rebirth, Paganism, Stars, Earth, Elegy, Pastoral, Tradition

Öz

Dylan Thomas'ın şiirleri yaşam-ölüm çevrimselliğini ve yeniden doğuşu imleyen imgeler açısından zengindir. Bu imgeler arasında insanın ölümlü varoluşunu gösteren çimenler olduğu kadar onun tanrısal bir konuma erişebilme gizilgücünü simgeleyen yıldızlar da yer alır. Söz konusu imgeler ağıt türüne dâhil edilebilecek "After the Funeral", "And death shall have no dominion", "Do not go gentle into that good night" ve pastoral öğeler içeren "Fern Hill" adlı şiirlerinde öne çıkmaktadır. Bu şiirlerdeki imgeler şairin paganizme olan derin ilgisinin bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Zira Thomas'ın şiirlerinde bu imgelerin irdelenmesi onun İngiliz şiirindeki sıra dışı konumunun ve şiir geleneği içinde yerinin daha iyi anlaşılması için önemli ipuçları vermektedir. Zira, Thomas'ın şiirlerinde kullandığı imgeler ve izlekler onun sadece John Keats gibi romantik İngiliz şairlerinden değil aynı zamanda Emily Dickinson ve Walt Whitman gibi on dokuzuncu yüzyıl Amerikan şairlerinden etkilenmiş olduğunu tanıtlamaktadır.

Anahtar Sözcükler: Tanrısallaştırma, Yeniden Doğuş, Paganizm, Yıldızlar, Yeryüzü, Ağıt, Pastoral, Gelenek

This article will attempt to unravel Dylan Thomas's use of stellar and terrestrial imagery in his poems, especially in elegies where the speaker grapples with life and death. What these images reveal is that Thomas's poetry aims to create and depict a pantheistic world that exists between the grass on the soil and stars in the sky. His is a cosmological poetics encapsulating almost everything from the minutest to the greatest. Exploring the way Thomas employs such stellar images may contribute to the elucidation of his allegedly obscure poetics as was put forward by Holbrook (1964), who found Thomas suffering from "dissociated phantasy—that which exerts a strong energy in the direction of avoiding reality and defending the self against it" (p. 9), or from lack of logic (p. 57), of meaning (p. 77) and of sense of rhythm (p. 91); thus these images will help situate him more accurately within the Anglo-American poetic canon by laying bare the poets that influenced him in terms of these images.

The issue of placement is a significant one since Thomas has so far been seen as a parochial poet. Thomas's relationship and communication with American and some early Modernist poets have so far been neglected. Thomas has usually and aptly been associated with Welsh poetic tradition and various British authors such as Donne, Keats, Hopkins, Yeats, Lawrence and Joyce. There are also critics

¹ Dr., Ankara University, fahrioz@gmail.com

who include surrealist poets among possible sources of influence, though this is a much disputed issue. Lucie-Smith (1987), for example, states that Thomas was influenced by the surrealists (p. 69), and Goodby (2013) observes "the early prose and poetry [of Dylan Thomas] exists in a fruitful dialogue with Surrealism" (p. 272) while according to Barbara Hardy (2000), Thomas differed radically from the surrealists in the way he resisted "the irrational, and the uncontrolled" (p. 43). Thomas's catalogue of influences is much wider and more complicated than these. A closer reading of his poems would also invite American poets such as Walt Whitman and Emily Dickinson. On one hand, like Keats and other Romantics, he has a tendency to consecrate human beings by placing them in a cosmological context. On the other, like Whitman, who adopted the voice of a cosmic prophet as well as a diurnal citizen, Thomas has a Janus-like quality bringing together earthly images with astronomical ones. It would be no hasty generalization to assert that Thomas's images range from the lowly blades of grass to distant constellations. McNees, approaching Thomas's poetry from a theological viewpoint, names this inclination as the "doubleness of sacred and secular", in which "he randomly intertwines natural, biological, and religious realms, and announces that all three are equally sacramental. He bases this conclusion on his own body, substituting himself for God and Christ and thereby assuming a prophetic authority" (p. 111). This two-headed imagery appears in early as well as late poetry of Thomas, especially in his elegiac poems, pointing to the wide range of his influences.

"After the Funeral"²

"After the Funeral" is one of the earliest elegies in which stellar and earthly images play a key role to show the tension between mortality and immortality. Thomas calls the poem he penned for his aunt as "the only one I have written that is, directly, about the life and death of one particular human being I knew" (W. Davies & R. Maud, 1989, p. 223). Though he wrote other elegiac poems this one stands out in its directness and intimacy, revealing his emotional and artistic wavering about the death of his aunt. Written in 1933, revised 1938, and published in *Life and Letters Today* in 1938 (W. Davies & R. Maud, 1989, p. 223), the poem appeared in his book *Map of Love* (1938).

In "After the Funeral" the body of the late Ann Jones oscillates between earth and heaven, between the grave she is lowered into and the sky to which Thomas promotes her. The lyric speaker is aware of the elegiac poet's dilemma which Ramazani (1994) cites as one of the defining traits of modern elegy, namely the persona's guilty conscience emanating from turning a tragic experience into an artistic opportunity (p. 6). As a mourner, Thomas finds it difficult to overcome this dilemma and at certain points in the poem he realizes that he is translating his grief into an aesthetic product and that he is not totally at ease with this apparently opportunistic act. Interestingly, at the very beginning of the poem the mourners are compared to mules braying, which implies the poet's incredulity of people's callous expression of grief and which also foreshadows his own exaggerated shower of emotions later in the poem:

After the funeral, mule praises, brays,
Windshake of sailshaped ears, muffle-toed tap
Tap happily of one peg in the thick
Grave's foot, blinds down the lids, the teeth in black,
The spittled eyes, the salt ponds in the sleeves,
Morning smack of the spade that wakes up sleep (p. 101)

Ackerman (1991) interprets the mourners' gush of emotion ("spittled eyes") as faking grief, "as though the mourners have been spitting on their eyes to feign tears" (p. 76). "Salt ponds" is obviously a hyperbole that lays bare mourners' lack of sincerity. Such metonymic and synecdochic signs of grief expressed by mule-like mourners with "sailshaped ears" are sham, which is also evident in the line "Morning smack of the spade that wakes up sleep" where the participants' displeasure is made manifest by having to wake up so early. This grotesque and funny treatment of the funeral cortege is rare in elegy as a genre and implies a transgression of elegiac conventions. When the speaker finds himself with the dead body of Ann in a room with stuffed animals and dry ferns his negative and doubtful

---

² All the quotations of Thomas's poems in this paper are from John Goodby's *The Collected Poems of Dylan Thomas: The New Centenary Edition* (2014).

rendering of the mourners is balanced. His sombre description of the dead Aunt is a combination of realistic as well as hyperbolic tropes in alliterative lines:

I stand, for this memorial's sake, alone
 In the snivelling hours with dead, humped Ann
 Whose hooded, fountain heart once fell in puddles
 Round the parched worlds of Wales and drowned each sun
 (Though this for her is a monstrous image blindly
 Magnified out of praise; her death was a still drop;
 She would not have me sinking in the holy
 Flood of heart's fame; she would lie dumb and deep
 And need no druid of her broken body). (pp. 101-102)

The elegizing poet metamorphoses the lifeless Ann into a saint, a national protectress, a meteorological goddess securing fertility and regeneration with her bountiful showers. And thus, the speaker ironically associates himself with the mule-like "praises, brays" of the mourners carrying the coffin at the beginning of the poem. However, he does not end his high-blown consecration of which Ann would have been critical. Instead, he raises himself above this mortal setting by putting himself on a pedestal:

But I, Ann's bard on a raised hearth, call all
 The seas to service that her wood-tongued virtue
 Babble like a bellbuoy over the hymning heads, (p. 102)

This is of course a comic rendering of a prophetic speaker giving orders to the seas in a domestic setting. The lyric speaker plays or mimics, childishly perhaps, the role of the priest on the pulpit, orchestrating the whole ceremony. As the elegizing subject, Thomas attributes gigantic or heightened qualities to both himself and Ann, and thus attenuates the elegiac dilemma. In the rest of the poem he continues to elevate her into a symbol, an immortal object of admiration, in total contrast to her mortal self:

Her flesh was meek as milk, but this skyward statue
 With the wild breast and blessed and giant skull
 Is carved from her in a room with a wet window
 In a fiercely mourning house in a crooked year. (p. 102)

Though her body is conceived in terms of earthly images ("meek as milk") Ann is heavenward bound ("skyward statue") and once again given a gigantic and regenerative image, as the rain drops on the "wet window" imply. The rest of the poem exhibits similar doubtful moves about the way the late aunt should be mourned.

I know her scrubbed and sour humble hands
 Lie with religion in their cramp, her threadbare
 Whisper in a damp word, her wits drilled hollow,
 Her fist of a face died clenched on a round pain;
 And sculptured Ann is seventy years of stone.
 These cloud-sopped, marble hands, this monumental
 Argument of the hewn voice, gesture and psalm
 Storm me forever over her grave until
 The stuffed lung of the fox twitch and cry Love
 And the strutting fern lay seeds on the black sill. (p. 102)

The lyric speaker swings back and forth between the real, mortal, earth-bound Ann and the one that resembles an Olympian goddess. The end-stopped line "And sculptured Ann is seventy years of stone" also involves a similar oscillation, expressing a down-to-earth fact with a grammatical twist. The use of the present tense points to Ann's immortalized condition while sculpture signals her translation into artistic or poetic expression. The sculpture of the aunt is, in a sense, the poem Thomas has written in memory of her, constructed out of, and interwoven with words. "Cloud-sopped marble hands" reads as a continuation of the swinging back and forth between the earth and sky, and between fact and fiction. In this quasi-surrealistic image Ann's hands are presented through a combination of domestic

and quasi-mythological iconography. Sopped hands imply such chores as washing, cleaning, and cooking. However, modified by the word "cloud", this domestic image acquires the quality of a surrealist or Dadaist collage. The addition of marble further complicates the trope by juxtaposing words denoting aerial-light-liquid substances and those denoting hardness and durability. The hands can also be read as Ann's hands raised in prayer, which Thomas attempts to give a paganistic turn by adding a goddess-like quality. Despite these wavering statements, the poem ends optimistically with the possibility of resurrection heralded by the taxidermic fox uttering the word love and the dry ferns dropping their seeds. With love proclaimed and the fern seeds scattered propitiously the fertility rite is completed. Thus, the poet resolves the elegiac dilemma by accepting and performing his vatic, priestly role in a ritual of resurrection.

Such images in Dylan Thomas's poetry might lead one to see him as a surrealist poet. However, though he was widely read in surrealist poetry and took part in International Surrealist Exhibition in London in 1936, reading poems with Paul Éluard, Thomas does not agree with and stick to all the tenets of the surrealist movement. As Goodby (2013) explicates quite clearly and persuasively, Thomas was influenced by the Surrealist movement and this is apparent in some of his early poems such as "When like a running grave" and the sonnet sequence "Altarwise by owl-light" (2013, pp. 271-277; 2014, "Introduction", pp. xxxi-xxxiii). Nevertheless Thomas's relationship was not in the form of a total submission to the practice of his French fellow-poets. He agrees with the encyclopaedic definition of surrealism, which Breton sees "as an awareness of certain forms of associations previously neglected, but particularly immanent in the dream state, in sexual attractions, and in the free play of thought, creating heightened sensory perceptions that could open new vistas for the arts and help 'solve the principal problems of life'" (Balakian, 1993, p. 1234). It is difficult to say, however, that Thomas was a practitioner of automatic writing, which Breton explicated in his first manifesto of Surrealism in 1924. Automatic writing was meant to free the artist from the restrictions of reason and moral and aesthetic conventions. As Barbara Hardy (2000) indicates, "Thomas, (...) though like the surrealists in letting a flow of images 'make themselves' for him, was most unlike them in his declared attempt to apply 'to his images what intellectual and critical forces he possesses, allowing them to exist only within certain formal limits'" (pp. 43-44). Likewise Ackerman (1991) associates Surrealism with "the break with rational control, the use of imagery from the subconscious mind, and the application of art of Freudian psychology" (p.75), which Thomas did not approve. Still, the surrealistic images in Thomas's poetry cannot be ignored though he does not totally conform to surrealistic principles and methods.

His surrealist connection has its repercussions in the way he produces his poetic images. The juxtaposition of images of the earth and the sky, of fact and myth, of the domestic and the mythic is in fact in line with what Thomas says about the way he constructs his images in his letter to Henry Treece on Mach 1938:

I make one image,—though "make" is not the word, I let, perhaps, an image be "made" emotionally in me and then apply to it what intellectual & critical forces I possess—let it breed another, let that image contradict the first, make, of the third image bred out of the other two together, a fourth contradictory image, and let them all, within my imposed formal limits, conflict. Each image holds within it the seed of its own destruction, and my dialectical method, as I understand it, is a constant building up and breaking down of the images that come out of the central seed, which is itself destructive and constructive at the same time (1985, p. 281).

The images of mules braying with "sailshaped ears", cloud-sopped marble hands, and others in which seemingly incompatible items such as milk and statue are yoked together bear witness to Thomas's technique. The contradictory images belonging to different registers are reminiscent of his pagan philosophy in which life and death complement each other and form a cycle, it thus enables the reconciliation of the "skyward statue" and the grave after a sequence of various images related to earth and the sky in a ritual of regeneration.

"And death shall have no dominion"

Published first in *New English Weekly* in 1933 and three years later in *Twenty-Five Poems*, "And death shall have no dominion" is another poem that treats death and resurrection as synonymous or complementary events. Stand still, yet we will make him run.

Each stanza starts and ends with the eponymous line that alludes to the Bible: "Knowing that Christ being raised from the dead dieth no more; death hath no more dominion over him" (Romans 6:9, King James Version). Despite this borrowing, assert W. Davies and R. Maud (1989), "the poem seems more pantheistic than Christian" (p. 209). Similarly, Tindall (1996) observes "these Christian references, proving only that Thomas had attended chapel, do not make this poem Christian" (p. 122). Goodby (2014) praises the poem as a significant piece in which "Thomas achieved for the first time a fusion of a pantheistic, apocalyptic vision and regular stanza form, rhyme, refrain and metre" (p. 241). Thomas's poem attempts to overcome mortality by means of a series of arguments. The beginning of the poem abounds in images of heavenly bodies and the sea:

And death shall have no dominion.
 Dead men naked they shall be one
 With the man in the wind and the west moon;
 When their bones are picked clean and the clean bones gone,
 They shall have stars at elbow and foot;
 Though they go mad they shall be sane,
 Though they sink through the sea they shall rise again;
 Though lovers be lost love shall not;
 And death shall have no dominion. (p. 23)

The dead men in the poem move towards the sky, as if not content with their existence on earth. Thomas jumbles phrases in the second line which should have read as "With the man in *the west wind* and the moon" (italics added). The dead are carried away like the way Shelley's (1986) persona who wishes to be mobilized and transformed into a poetically creative subject in his "Ode to the West Wind". Thus, these dead men or soldiers drifting in the air find themselves on the verge of being transformed into bafflingly huge representations over the moon and accompanied by "stars at elbow and foot". Thus they appear bigger and more powerful than death. Their end transforms them into saintly figures, adorned with gigantic astronomical entities.

Dylan Thomas develops the transformation of the dead by means of solar imagery. While the moon image in the first stanza implies an earlier phase in the transformation of man, the sun image, which stands for the life-giving force, suggests another phase in which the dead come alive and violently oppose the sun. This solar image in the final stanza stresses how resilient and determined the dead are once they have become part of the cycle of life:

Though they be mad and dead as nails,
 Heads of the characters hammer through daisies;
 Break in the sun till the sun breaks down,
 And death shall have no dominion. (p. 24)

Of course, death is never negated totally. Death exists but it can never defeat the life force in nature. The dead come back to life like daisies sprouting from the soil; so forceful is this drive to resurrect in the form of vegetation that these dead men can seize and capture the sun before it goes down for them. By assuming the power of the sun the dead rise above it. Thus the sun, the life-giving star becomes less powerful compared to the regenerative drive of the dead.

Goodby (2013), commenting on the parodic quality in the poem that arises from the tension between traditional form and *vers libre*, between pantheism and Biblical resurrection asserts that

Thomas's exaggerated parodic inversion of his usual technique for this single poem led him to deploy not just regular stanzas and rhyme, but iambic rhythms characterised by heavy stresses, end-stopping and parallel caesura, all of which were reinforced by alliteration, assonance and consonance well in excess of his usual style. In a manner owing something to Welsh hymn-singing and the *hwyf* of chapel sermons, these effects encourage a "primitive" identification of the rhythms of the sea and the cosmos, on the one hand, with those of physiological bases of verse rhythm in pulse, heartbeat and sexual arousal, on the other (p. 71).

In a sense, the poem appears also as a product of the tension between the physical and the spiritual, between the within-reach and out-of reach images of life. Thomas plays with the polysemy

created by the implications of Biblical, pantheistic and war images which serve the idea that death can be overcome with the realization of the natural cycle.

"Do not go gentle into that good night"

Like "After the Funeral", which was written for his maternal aunt, "Do Not Go Gentle into That Good Night" is written for his father. It is another poem written for or about somebody other than the poet himself; however, unlike the former it has an indignant and protesting elegiac tone. The poem began to be written in 1945 when the poet's father's health collapsed and finished in 1951 (Davies, 1983, p. 81). According to Barbara Hardy (2000) "Do not go gentle into that good night" is a poem in which "the morbidity of genesis [is] transformed to an energetic way of dying" (p. 136). Based on the clash between light and darkness, between life and death, the poem attempts to translate death into something to shun through a series of arguments and seems unwilling to embrace the idea of apotheosis. From the first stanza to the last, the dying man is portrayed by means of images that aggrandize his position in the cosmos.

The old men in the first stanza, though incapacitated, are surprisingly but understandably capable of protesting against "the dying of the light" (p. 193) when faced with death. Similarly, men of wisdom also stand against death; they are wise because of their awareness of the inevitability and necessity of death. Maybe theirs is a late achieved wisdom; still there is rage since their wisdom fails to alter the bitter end. The good men in the third tercet suffer from the brunt of a similar disillusionment when they realize the futility of their good deeds. The next set of "Wild men who caught and sang the sun in flight" (p. 193) suggests people who have achieved great deeds thanks to their daring and genius. Upon realizing the price they have had to pay to achieve their wildness, they also suffer from disappointment. The image of the wild men catching and singing the sun alludes to the concluding couplet of "To His Coy Mistress" by Andrew Marvell (1986): "Thus, though we cannot make our sun/ Stand still, yet we will make him run". (p. 1388) Marvell's persona realistically and convincingly states the possibility and necessity of *carpe diem* especially when the sun/son homophone is taken into consideration. However, Thomas's persona deals with a sombre theme and is aware of the impossibility of catching the sun. He does not, in fact, consent to making the sun run since it would be synonymous with embracing death.

Another paradoxical star image appears in the fifth tercet where sight and blindness are juxtaposed:

Grave men, near death, who see with blinding sight
Blind eyes could blaze like meteors and be gay,
Rage, rage against the dying of the light. (p. 193)

These lines harbour a double entendre and an oxymoron at the same time. Grave men, men nearing death have literally blinding sight since their eyes are failing; blinding sight also implies their direct confrontation with death, as a result of which their eyes gain an extraordinary power of vision. The co-existence of blindness and sight is itself an oxymoron, with blindness standing for both physical lack of light and dawning of vision or inner light. This trope seems to be borrowed from the 19th century American poet Emily Dickinson (1997):

Tell all the Truth but tell it slant —
Success in Circuit lies
Too bright for our infirm Delight
The Truth's superb surprise

As Lightning to the Children eased
With explanation kind
The Truth must dazzle gradually
Or every man be blind — (pp. 506-507)

Dickinson's poem is a kind of manifesto focusing on poetic language which, according to the poet, requires the translation of the factual into the metaphorical. In other words, poetry transforms blinding or dazzling truths into manageable experiences so that people can gradually internalize them. For Thomas' old men it is too late, they are blinded by their nearing end. However, even at that final

moment their vision acquires a super power, a vision that tells them to "blaze like meteors and be gay". Therefore, life is still worth living, and death and its metonymic equivalent darkness should not be welcomed in any way. Thomas tends once again to connect the stellar and the terrestrial by means of comparing grave men's blind eyes to meteors illuminating the sky. If one assumes the word grave to mean a burying place, the line appears to draw a line between earthly death and heavenly immortality, symbolized by meteors. Thomas's poem is thematically redolent of Milton's (1986) "Blindness Sonnet" ("When I consider how my light is spent"), from which it diverges in tone and attitude. Both poems are based on images of light and dark. However, while Milton's persona finds consolation, Thomas's persona is far away from doing so, and demands fierce opposition to darkness and death. Milton's sonnet, a form that was imported into English poetry by Wyatt and matured at the hands of poets like Shakespeare and Milton himself, is the explication of stoicism and acceptance of one's fate. Thomas's villanelle, an originally foreign poetic form not very common in English poetry, on the other hand, refuses to embrace death and blindness.

Finally, the father, the addressee of enunciation in the poem, is paradoxically portrayed "on the sad height". The father nearing death in an act of ascension to the sky is not granted the comfortable acceptance of a symbolically heightened existence in death. The father occupies the sad and privileged status as a man nearing death and naturally deserves to be respected. The possession of this status paradoxically implies envy on the part of the lyric speaker. It is an elevated position, yet as in Keats's "Bright Star", it is distant, cold and lifeless. Thus, "Do not go gentle into that good night" negates the idea of pagan rebirth or Biblical resurrection and embraces life through a series of secular and religious images.

"Fern Hill"

Written in 1945, "Fern Hill" portrays the young Thomas as a poet-prophet endowed with the power to enchant and inspire his livestock, foxes and pebbles in the brook into song. The poem, though not an elegy, insinuates a kind of foreboding through passage of Time, which appears as a masculine overpowering presence. The opening line of the poem signals a dream-like pastoral setting:

Now as I was young and easy under the apple boughs
About the lilting house and happy as the grass was green,
The night above the dingle starry,
Time let me hail and climb
Golden in the heydays of his eyes,
And honoured among wagons I was prince of the apple towns
And once below a time I lordly had the trees and leaves
Trail with daisies and barley
Down the rivers of the windfall light. (p. 177)

Goodby (2014) reads the first line as a "grammatical paradox, an ambiguous tense between past and present", adding that the poem is not simply about what it means to be young "but how it feels to *have been* young, its easy-going manner belies its intricate constructedness (...). The narrative is that of growing towards death within sacramentalised nature, an exploration of the nature of innocence, which became the theme of much later late work" (pp. 401, 400). The green child in the pastoral does not at first recognise the destructive power of Time, whose sinister side becomes apparent only at the end of the poem. That is why the child-speaker portrays himself as a prince, the Christian God who designed the Garden of Eden or a powerful figure in control of everything.

Barbara Hardy (2000), who calls Thomas a green poet, observes how "the sand, water, bird, grass, stone and hill" are characterized "as live, individual, active participants" (p. 143) in his poems. Thomas indeed can be seen as a green poet, meditating on life and art by means of nature. In "Fern Hill" green grass and star-bedecked sky coexist showing the poet's desire to reconcile such distant images in the child's world.

In the rest of the poem, time is conceived by means of reiterated images of the sun and the moon, metonymic pairs that stand for day and night:

All the sun long it was running, it was lovely, the hay
Fields high as the house, the tunes from the chimneys, it was air

And playing, lovely and watery
 And fire green as grass.
 And nightly under the simple stars
 As I rode to sleep the owls were bearing the farm away,
 All the moon long I heard, blessed among stables, the nightjars
 Flying with the ricks, and the horses
 Flashing into the dark (178).

The child who lives in the Lacanian world of the Imaginary is away from the demarcations set through binary oppositions in the Symbolic order. The lyric speaker here identifies himself with other objects, setting no demarcations between himself and the outer world. The child is immersed in the signified aspect of the language, thus both the sun and the moon appear not as signifiers but as signified. Through the phrases "All the sun long" and "All the moon long", foregrounded through parallel structure and paradigmatic deviation, these heavenly bodies are conceived as temporal units, that is, day and night. Thus the speaker's relationship with reality and language points to a fluid and volatile plane, which is also evident in the use of surrealistic images: owls carrying away the house, night-jars flying with ricks, horses flashing into darkness. The farm itself becomes an emblem of the Edenic Garden with "Adam and maiden". However, as the word choice suggests, Thomas opts for the word "maiden" rather than "Eve" since it would connote the Christian world of the Fall and the original sin, which would tarnish the secular, childlike pastoral world in the poem.

In the last stanza "the moon that is always rising" and "the sun born over and over" (p. 178) are replaced by Time which holds the lyric speaker "green and dying" (p. 179). This is the Time of the Symbolic order, the entry of the subject into language and its concomitant rules. The only compensation the speaker finds is through the art of poetry: "Though I sang in my chains like the sea" (p. 179). The end of the poem signals the end of "the lamb white days" (p. 178), yet this is an inevitable and necessary end. The poet-speaker dies into maturity, but at the same time, singing Orpheus-like, he is born into creativity and poetic discourse. The way he sings like the sea implies the apotheosis of the speaker from an experiencing subject into a signifying one on a grand scale. The pastoral world created in the poem is infused with the earthly pleasures of childhood and cosmic boundlessness which is finally transformed into the realization of the time- and space-bound physical world.

Conclusion

The analysis of these poems reveals that Thomas is a poet focusing on man's transient existence in the universe and that the images he uses serve to tackle with this tragic situation. The stellar imagery coexists with earthly ones, which implies Thomas's interest in life and death, religion and love of nature, among others. While terrestrial images imply the mortal side of man that is bound to decompose, stellar images point towards a pantheistic resurrection or apotheosis by becoming part of the natural cycle. Perhaps not incidentally, Thomas's poetry abounds in poems about beginnings and ends. He is a poet deeply concerned with man's mortality which he aims to transcend and relate to his readers by means of poetry.

Thomas's poems coincide with John Stuart Mills' definition of the lyric as something overheard, some personal utterance designed not for others but the lyric speaker himself; nevertheless, his alliterative and rhythmically rich lines suggest that his oeuvre transcends a solipsistic and isolated discourse. Thomas writes with the intention of reciting his poems whose performative quality attests to his desire to address a congregation of poetry lovers. In his "Poetic Manifesto" he elaborates on the Welsh rhythms of preachers, their oratory skills, the *hwy!* that he transposed and transferred into his work: "The great rhythms of [the Bible] rolled over me from the Welsh pulpit" (qtd. in R.N. Maud & A.T. Davies, 1989, "Introduction" p. xix). Thomas aims at appealing to his audience like a priest in front of his congregation. Like a preacher delivering his sermon in ecstasy he borrows from a variety of sources even at the expense of perplexing them through his diverse images gleaned from disparate domains. That his message is chaotic and enigmatic makes his audience much more attentive to what he is delivering.

Another conclusion that can be reached about Thomas's poetry is that his poetic forefathers are not confined to British poets. Cohabitation of the bodily and the heavenly, the minutial and the

cosmological in Thomas's poems points to what Goodby (2014) calls "'cognitive dissonance', getting [the poem] to say two opposing things at once, equally forcefully" ("Introduction", xxi). This cohabitation also reveals Thomas's implicit connections with the American poet Walt Whitman, whose photograph hangs in his room along with those of Auden, Lawrence and Hardy (Thomas, 1995, p. 900). Whitman's poetry combines the vatic and the everyday; he juxtaposes his body and people from different walks of life and regions, blades of grass and meteors, present and future in his lyric-epic *Song of Myself*. Grass is one of the very common images implying his debt to Walt Whitman, whose *Song of Myself* begins and ends palindromically with the image of grass. Early in the poem, the poet-speaker portrays himself enjoying and becoming a part of nature: "I loafe and invite my soul, / I lean and loafe at my ease observing a spear of grass" (Whitman, 1976, p. 207). The celebration of and wonder at the significance of so minute a thing continues as the poet attributes more grand meanings to the grass:

A child said *What is grass?* fetching it to me with full hands,
How could I answer the child? I do not know what it is any more than he.

I guess it must be the flag of my disposition, out of hopeful green stuff woven.

Or I guess it is the handkerchief of the Lord,
A scented gift and remembrancer designedly dropt,
Bearing the owner's name someway in the corners, that we may see and remark,
and say, *Whose?*

Or I guess the grass is itself a child, the produced babe of the vegetation (p. 210-211).

Like Thomas, Whitman too sees human beings in a cosmological and timeless as well as natural and earth-bound context in other parts of his song. In song 52, which concludes this long poem, the poet speaker envisions his own death, decomposition, and rebirth in the form of vegetation: "I bequeath myself to the dirt to grow from the grass I love, / If you want me again look for me under your boot-soles" (1976, p. 256). Cowley (1983) argues that the grass symbolizes "the miracle of common things and the divinity (...) of ordinary things (p. 258). Such paganistic vision overlaps with that of Thomas, though Whitman's world tends to have more democratic concerns. Like Whitman, Thomas embraces diverse images to express the complexity and elusive quality of experience.

Thomas does not aspire to voice democratic concerns; however, he democratizes poetry and poetic image like Whitman. In this sense he goes much further than the Metaphysical poets in bringing together incompatible images with a sober voice. For instance, in his "Before I Knocked" he boldly employs anatomical images usually deemed unpoetic in a poem about religious experience: "My heart knew love, my belly hunger; / I smelt the maggot in my stool" (p. 39). Thus he uses scatological and visceral images in a poem dealing with Passion and Resurrection. In a letter to Glyn Jones, Thomas wrote: "My own obscurity is quite an unfashionable one, based, as it is, on a preconceived symbolism derived (I'm afraid all this sounds woolly and pretentious) from the cosmic significance of the human anatomy" (1985, p. 98). Some critics of Thomas (David Holbrook, 1964, for example) attacked him for his use of allegedly gross metaphors, without trying to understand the poet's underlying method and purpose. The influence of Surrealism and Freudian psychology on some of his poems may further illuminate the misleading impression of arbitrariness in the startling images he concocts.

References

- Ackerman, J. (1991). *Dylan Thomas: His life and work*. London: Macmillan.
- Balakian, A. (1993). Surrealism. *The new princeton encyclopedia of poetry and poetics*. Eds. Alex Preminger & T. V. F. Brogan. Princeton: Princeton UP, 1234-1237.
- The Holy Bible*, King James Version. Ruby Text. London: Collins, 1958.
- Cowley, M. (1983). An Analysis of 'Song of Myself'. *Critical essays on Walt Whitman*. Ed. James Woodress. Boston: G.K. Hall.
- Davies, J. A. (1983) *A reference companion to Dylan Thomas*. Westport: Greenwood Press.

-
- Davies, W. & R. Maud (Eds.)(1989). *Dylan Thomas: The collected poems 1934-1953*. London: Everyman.
- Dickinson, E. (1997). *The complete poems*. Ed. Thomas H. Johnson. New York: Back Bay.
- Goodby, J. (ed) (2014). *The collected poems of Dylan Thomas: The new centenary edition*. London: Weidenfeld and Nicolson.
- Goodby, J. (2013). *The poetry of Dylan Thomas: Under the spelling wall*. Liverpool: Liverpool UP.
- Hardy, B. (2000). *Dylan Thomas: An original language*. Athens: The University of Georgia Press.
- Hardy, B. (1989). The personal and the impersonal in some of Dylan Thomas's lyrics. *Critical essays on Dylan Thomas*. Ed. Georg Gaston. Boston: G.K. Hall, 133-139.
- Holbrook, D. (1964). *Dylan Thomas and poetic dissociation*. Carbondale: Southern Illinois UP.
- Lucie-Smith, E. (Ed) (1987). *British poetry since 1945*. Harmondsworth: Penguin, 1987.
- Marvell, A. (1986): To his coy mistress. *Norton anthology of English literature*. M.H. Abrams (Ed.). Fifth Edition. New York: Norton, 1387-1388.
- Maud, R. N. & A. T. Davies (Eds) (1989). *The colour of saying: An anthology of verse spoken by Dylan Thomas*. London: Everyman.
- McNees, E. J. (1991). *Eucharistic poetry: The search for presence in the writings of John Donne, Gerard Manley Hopkins, Dylan Thomas, and Geoffrey Hill*. Lewisburg: Bucknell UP.
- Milton, J. (1986). When i consider how my light is spent. *The Norton anthology of English literature*. 5th ed. Vol.1. Gen. ed. M.H. Abrams. (1443).New York: Norton.
- Ramazani, J. (1994). *Poetry of mourning: The modern elegy from Hardy to Heaney*. Chicago: University of Chicago Press.
- Shelley, P. B. (1986). Ode to the West Wind. *The Norton anthology of English literature*. 5th ed. Vol. 2. Gen. ed. M.H. Abrams. New York: Norton, 696-698.
- Thomas, D. (1985). *The collected letters*. Ed. by Paul Ferris. New York: Macmillan.
- Tindall, W.Y. (1996). *A Reader's guide to Dylan Thomas*. New York: Syracuse UP.
- Whitman, W. (1976). *Song of myself. The new Oxford book of American verse*. Chosen and Edited by Richard Ellmann. New York: Oxford UP, 207-256.
-

LAW

Devletlerin Tanınması ve 1933 Montevideo Sözleşmesi

State Recognition and 1933 Montevideo Convention

Ezeli Azarkan¹
Dicle Üniversitesi

Özet

Bu makale devletin tanınmasıyla ilgilidir. Devletin tanınmasına ilişkin tarihsel gelişmeler çerçevesinde, neden bazı devletlerin tanındığı neden bazılarının tanınmadığı sorusunun yanıtı aranacaktır. Bu çalışmada kurucu tanıma ile açıklayıcı tanıma arasında eskiden beri var olan ilişkiler analiz edilmektedir. Ayrıca, çalışma 1933 Montevideo Sözleşmesine giden süreçte Montevideo Konferansında devlete ilişkin kriterler ile devletin tanınmasına dair kodifikasyon çalışmalarının yapılmasına dair kararın ardındaki gerekçeler analiz edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Montevideo Sözleşmesi, Tanıma, Devlet, Uluslararası Hukuk

Abstract

This article is about state recognition. Rather than merely providing an analysis of the historical development of state's recognition, it asks the question of why certain entities are recognized and others are not. It analyzes the old paradigms of constitutive and declarative theories. It analyzes the Montevideo Convention of 1933, the events that led up to the Montevideo conference and the reasons behind the decision to codify statehood criteria and state recognition at that particular moment in history.

Keywords: Montevideo Convention, Recognition, State, International Law

Giriş

Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliğinin dağılması ile Gürcistan-Abhazya sorunu devletlerin tanınması konusunu güncel hale getirdi. Uluslararası toplum devletlerin tanınması için hangi kriterlerin gerektiği konusunda henüz uzlaşma sağlamış değildir. Uluslararası toplumun bu konu hakkında yaptığı tek uluslararası antlaşma 1933 yılında imzalanan Montevideo Sözleşmesidir. Dolayısıyla bu Sözleşme devletlerin tanınması konusuna ilişkin büyük bir öneme sahiptir. Bu önem nedeniyle, çalışmamızda bu Sözleşmenin devletlerin tanınmasına ilişkin hükümlerini değerlendireceğiz.

Günümüzde tanıma hala kurucu ve ilan edici teoriler kapsamında incelenmektedir. Devlet olma ve tanıma kriterleri oldukça birbirleriyle karıştırılmakta ve aralarındaki farklılıklar açıkça belirtilmemektedir. Bu konudaki tek uluslararası hukuki düzenleme olan 1933 Montevideo Sözleşmesinde devlet olmanın klasik dört temel koşulu kodifiye edilmiştir. Ancak, devletlerin uygulamaları klasik devlet olma koşullarını yerine getiren bir oluşumun otomatik olarak tanınmasının gerçekleşmediğini açıkça göstermiştir. Bu süreci anlayabilmek için, geçmişteki tanıma teorileri incelemek ve örnek durumlar karşısında devletlerin izledikleri politikaları analiz etmek gerekir.

Çalışmamızda devletlerin tanınması zaman içerisinde nasıl bir gelişim gösterdiği incelenmektedir. Kurucu ve ilan edici tanıma teorileri ile bu teoriler arasındaki ilişkiler açıklanmaktadır. Daha sonra, çalışmamızın ana konusunu oluşturan Montevideo Sözleşmesinin oluşturulmasına neden olan gelişmelere değinilmektedir. Montevideo Sözleşmesinde bir oluşumun devlet olabilmesi için gerekli

¹ Doç.Dr., Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Milletlerarası Hukuk ABD, e-mail: eazarkan@gmail.com

kriterlerin neler olduğu ve devletlerin tanınmasına ilişkin Sözleşme hükümleri değerlendirilecektir. Son olarak, Sözleşmeden sonra devletlerin tanınmasına ilişkin yapılan çalışmalar ele alınacaktır.

Tanım Kavramının Tarihiçesi

Uluslararası toplum tarafından yeni bir devletin tanınması sorunu uluslararası hukukta halen tartışılan konularından biridir. Sözü ettiğimiz uluslararası topluluk kavramının özü 16. ve 17. yüzyıllara dayanır. Avrupalı devletler tarafından kullanılan bu kavram, kendi içlerine yeni devletleri resmen kabul etme ihtiyacı nedeniyle oluşturulmuş bir kavramdır. (Barsh,1989:15). Teorik olarak; "Devlet olma niteliğine sahip ve siyasal yapılanmasını tamamlamış bir topluluk, devletlerden oluşan uluslararası topluma girmeye hak kazanmış ve bu yeni devlete uluslararası hukuka göre davranılması gerekir" (Berdahi,1920:519, Alexandrowicz- Alexander,1952:634). Ancak uluslararası toplumun mevcut üyeleri üye olma arzusundaki bir yeni devleti tanıyıp tanımama konusunda kendileri karar vermektedirler. Uluslararası toplumun yeni bir devleti tanınması, devlet olma koşullarını yerine getiren bağımsız yapının devlet niteliğini pekiştirir. Birbirini tanıyan devletler arasında karşılıklı olarak siyasi ilişkiler kurulur. Dolayısıyla, bir devlet için tanıma sadece varlığını pekiştirmenin yanı sıra uluslararası toplumla kaynaşması için gereklidir (Chiang,2000,s.969-971).

Devletlerin uluslararası topluma üye olmasının en yaygın 3 yolu vardır;

1) Türkiye, İngiltere ve Çin gibi medeniyet ve düşünce olarak günümüze kadar ulaşan devletler, 2) Sömürgelemeden kurtulup bağımsızlığını kazanan devletler, 3) Başka bir devletten kopma sonucu oluşan devletler (Berdahi,1920:519).

Üçüncü yol genellikle en yaygın yol ve bu çalışmamız boyunca analiz edeceğimiz devlet kuruluş şeklidir. Tanım yıllar geçtikçe önemi artan ve önemli değişiklikler geçirerek yeni norm ve karakteristiklere bürünen bir kavram olmuştur. Tanımın gelişmesi ve öneminin artması uluslararası sisteminin gelişmesiyle paralellik arz eder. Uluslararası faaliyetlerde geçerli olan kural ve prosedürler için tek bir kaynak olmadığından tanım ile ilgili normlar çoğunlukla uygulamada oluşan durumlara göre şekillenmiştir. Bu şekillenmenin yıllar boyu ne aşamalardan geçtiği bu çalışmamızda incelenecektir.

Otuz yıl savaşlarını sona erdiren 1648 Westphalia Barış Antlaşmasıyla uluslararası hukukun temelleri atılmıştır. Bu tarihten önce uluslararası alanda birçok gelişmeler yaşanmıştır; Uluslararası ticaret artmış, denizcilik ve askeri tekniklerin ilerlemesi sağlanmış, yeni coğrafi keşifler yapılmıştır. Ticaretin gelişmesi giderek artan sayıda ticari antlaşmaların yapılmasını sağladı. Yapılan bu antlaşmalar günümüz modern uluslararası hukukun dayanağını ve modern uluslararası sistemlerinin karakteristiğini oluşturur.

Westphalia Barış Antlaşmasıyla birçok devlet yeni topraklar kazandı veya zaten sahip olduğu topraklar üzerinde egemenlik hakkını elde etti. Toprak değişikliklerinin yanında ilan edilen genel ve şartsız af ile daha önceden hak mahrumiyetine maruz kalanlara hakları iade edildi. Aynı zamanda işgal edilen topraklar 1618 tarihindeki maliklerine iade edildi (Beck and Thomas, 2002:186). Ayrıca, bu antlaşma ile imparatorluk çatısı altındaki devletlerin toprakları üzerinde bağımsızlıkları tanındı. Yeni doğan devletlere kendi aralarında ve başka devletler ile sözleşme yapma yetkisi verildi. Westphalia bu şekliyle modern ulus-devletin doğuşuna işaret eder.

18. yüzyıldan önceki tanıma ile ilgili kayıtlar biraz belirsizdir. Konu ile ilgili yazışmalar daha çok devletlerarası eşitlik ve devletlerin egemenliğinin önemi üzerinde yoğunlaşmıştır. O tarihlerde bir devlet için belirleyici öge diğer devletlerden özgür ve bağımsız hareket edebilmesiydi. Konu ile ilgili bazı eski kayıtlara göre bir devlet olarak ortaya çıkmak isteyen bir ulusun en temel karakteristik özeliği bağımsızlıktı. Bu yazılarda ulus kavramı şöyle tanımlanmıştı; "Devlet, diğer siyasal birimler arasında topluluğunun ihtiyaçlarını başka siyasal birimlerin izni olmadan karşılayabilme yeteneğine sahip ve uluslararası toplumda yükümlendiği yükümlülükleri ile vatandaşları arasındaki ilişkilerde doğan sorumlulukları yerine getirebilen siyasal birimdir" (Briggs,1940:114).

Bir devlet uluslararası toplum tarafında doğrudan bağımsız bir devlet olarak tanınabileceği gibi bir uluslararası konferansa diğer bağımsız devletler statüsünde katılmak veya bir uluslararası örgüte üye

olarak kabul edilmek suretiyle (Kolektif Tanınma), dolaylı olarak ta tanınabilir (Pazarıcı,2006:10). Örneğin Roma İmparatorluğunun bir parçası olan Almanlar, Westphalia antlaşmasıyla Avrupa Milletler Topluluğunun 'de jure' üyesi oldu (Wright,1950:25). İmparatorluk kurulu ve tesis edilmiş güç olarak kabul edildiği halde Almanların imparatorundan izin ve onay almadan ister kendi aralarında ister Alman olmayan diğer unsurlar arasında birlik olma hakları antlaşmanın VIII. fıkrası ile tanınmıştır. Böylece, Almanların bu hakkı artık bütün Avrupa'nın kamu hukukunun bir parçası oldu.

18. yüzyılın başlarında, bir devletin varlığının temel koşulu yalnızca iç egemenliğini sağlamasıydı. Diğer bir deyişle, bir devletin var olabilme koşulları arasında diğer devlet veya krallıklarca tanınma koşulu bulunmamaktaydı. Bu durum büyük oranda egemenlik kavramıyla ilintiliydi. Buna göre, bir devlet toprakları üzerinde tam egemenlik sağlayabiliyorsa varlığını kanıtlamış oluyordu. Bu düşünce büyük oranda pozitivist teorinin etkisiyle gelişmiş bir düşünceydi. Devletin toprakları üzerinde hâkim olabilmesi, varlığını uluslararası tanıma olmadan da sürdürebileceği anlamına gelmekteydi.

Bu durum 18. yüzyıl boyunca sürdü. Bu dönemde, tanıma kavramına ilişkin herhangi bir teori ortaya çıkmadı. Devletlerarasında tanımaya ilişkin konular fiili durumlarda ortaya çıkmakta, uluslararası alanda tanıma kavramına ilişkin hukuksal düzenlemeler mevcut değildi.

O tarihlerde üçüncü bir devlet tarafından tanıma gereksiz olarak algılanırdı.19. yüzyılda dünyada değişen güç dengeleri ve siyasi akımlar tanıma kavramının daha belirginleşmesini ve uygulanır bir niteliğe kavuşmasını sağladı. Bu dönemde uluslararası sistemin belirleyici aktörleri uluslararası sistemde düzenlemeler yapmaya başladılar. Bu gelişmeler nedeniyle tanıma kavramına ilişkin gelişmeler de yaşandı. Örneğin 1830 yılında Yunanistan'ın tanınması ve 1831 yılında Belçika'nın tanınması tanıma kavramı açısından önemli gelişmeler idi. Bu iki devletin tanınması Avrupa'nın güçlü devletlerinin ortaklaşa aldıkları kararların sonucu idi. Bu dönemde uluslararası sistem büyük oranda Avrupa'nın güçlü devletleri tarafından oluşturuldu. Bu güçlerin en büyük kaygıları, yeni bir devletin tanınmasının güç dengeleri ve uluslararası güvenlik üzerinde olası etkilerinin neler olabileceğine ilişkin belirsizlikti.

20. yüzyılın başlarında kurulan Milletler Cemiyeti(MC)'nin tanıma kavramının gelişmesine önemli katkıları oldu. Yeni devletlerin Milletler Cemiyeti üyeliğine kabul edilmesi tanımanın hem uluslararası sistem hem de tanıma kavramının öneminin artmasına katkıda bulundu. MC antlaşma taslağının görüşmeleri sırasında, Paris Barış Konferansına katılan yeni kurulan bazı devletler Konferans başkanlığına uluslararası tanıma ve yeni kurulacak olan MC'ye üye olmak için başvuruda bulunmuşlardı. MC Antlaşması iki farklı üyelik içermekteydi. Bunlardan birincisi; MC' nin kurucu üyeleri ile MC Antlaşmasının ekinde ismi geçen devletlerden MC antlaşmasına sonradan taraf olan devletler. İkincisi; MC tarafından kabul edilen üyelerdir. Antlaşmanın Madde1(2)'sinde belirtildiği gibi; "Tam bağımsız devletler MC Genel Kurulunun üçte ikisinin kabulü, Uluslararası yükümlülükler içten ve etkili bir şekilde uymayı garanti etme, Cemiyet tarafından yapılacak olan kara, hava ve deniz kuvvetlerini de içeren her türlü askeri düzenlemeler de dâhil olmak üzere kararlarına uyma koşuluyla üyeliğe kabul edilir" (Aufrecht,1949:679).

MC'ye kabul edilme çok net bir şekilde devlet olarak kabul anlamına geliyordu (Aufrecht,1949:680). Irak'ın 1932 yılında MC'ye kabulü buna açık bir örnektir. Kabulün tanımaya gerektirdiğine diğer bir örnek 1921 yılında Estonya'nın MC'ye kabul edilmesidir. Buna rağmen, MC'ye üye olma bütün üyelerin onu tanıması anlamına gelmemektedir. Örneğin Arjantin, Belçika ve İsveç Sovyetler Birliği ile hemen hemen aynı zamanda Cemiyete kabul edildikleri halde beş yıl birbirlerini karşılıklı olarak tanımadılar (Aufrecht,1949:680).

II. Dünya Savaşından sonra devletlerin keyfi ve rast gele bağımsızlık taleplerini inceleyip çözüme kavuşturacak uluslararası bir organizasyon oluşması konusunda umut vaat eden gelişme Birleşmiş Milletler (BM)'in kuruluşuydu. BM Şartının ikinci bölümünde tanıma sorununun çerçevesi çizilmiştir; "Birleşmiş Milletler Üyeliği, BM Şartında belirtilen yükümlülükleri kabul eden, BM kararlarına uyan ve BM'nin kendisine yüklediği sorumlulukları isteyerek yerine getirebilen bütün devletlere açıktır" (Hillgruber,1998:499). Bir devletin Birleşmiş Milletlere kabul edilmesi için aşağıda belirtilen beş şartı yerine getirmesi gerekmektedir. Bu şartlar:1) Tanınma için başvuruda bulunacak oluşum devlet olma niteliklerini taşımalı, 2) Barışçıl olmalı, 3) BM Şartında belirtilen koşulları kabul etmeli, 4)Yukarıda

belirtilen şartları kabul etmekle beraber bunları uygulamalı ve devamını yerine getirmeli, 5)Bütün bunları istekle yapmalı (Hillgruber,1998:492).

Görüldüğü gibi kabul kriterlerinin belirsiz ve yoruma açık olduğu çok açıktır. II. Dünya Savaşından sonra BM tanınmayı koordine eden çok önemli bir kurum haline geldi. BM Genel Kurulunun talebi üzerine toplanan BM Güvenlik konseyi üyelik için gelen talepleri değerlendirmiştir. BM'ye kabul ile bağımsız bir devletin tanınması arasındaki ilişki ile ilgili bilimsel görüşler arasında genel bir uzlaşma yoktur (Wright,1950:149-150).

Kolektif tanıma diye adlandırılan BM üyeliğine kabul ile mevcut devletlerin yeni bir devleti tanımalarının aynı anlam ifade ettiğini ileri süren düşüncelere karşı olanların dayandığı temel nokta BM Genel Kuruluna olan güvensizliktir. Bazı düşünürler BM'nin homojen siyasi bir yapısı olmadığından bu konuda yol gösterme gibi bir yetkisinin olmadığını ileri sürmektedirler. Kolektif tanımayı savunan düşünürlere göre ise, BM üyeliğine kabulün tanıma üzerinde büyük bir etkisi olduğunu ancak kısa yoldan tanımının kendisi olmadığını savunmaktadırlar. Bazı iddialara göre ise, BM evrensel bir örgüttür. Bu örgütün amaçlarından birisi de devletlerarası uyumsuzlukları çözüme kavuşturmadır. Bundan dolayı, devletlerarası ilişkileri düzenleyen bir evrensel örgüte üyelik, tanıma sorununu ortadan kaldırır (Brown, 1953:87).

II. Dünya Savaşı sonrasında uluslararası ilişkilerde meydana gelen hızlı gelişmeye rağmen tanıma konusundaki Westphalian yaklaşımı uluslararası topluluğa üyeliğin tanımlanmasında baskınlığını devam ettirdi. Bu dönemde, devletler dışında uluslararası örgütler, uluslararası şirketler ve hükümet dışı örgütlerin sayısı hızla arttı. Bu örgütlerin uluslararası ilişkilerde etkisinin artması ve uluslararası hukukun bu konulardaki düzenlemelerin sayısal artışına rağmen, devletler uluslararası ilişkilerin temel sujesi olarak kaldılar ve uluslararası hukuk çerçevesinde en geniş yetkilere sahip oldular. Devletlerin sahip oldukları bu yetkiler nedeniyle, mevcut devletler uluslararası topluluğa yeni bir bağımsız devletin katılması konusunda temel belirleyici olma özelliklerini korudular. Uluslararası hukuk, tanımayı uluslararası toplumda meydana gelen değişimlere karşı devletlerin verdiği yanıtı içeren bir işlem olarak tanımlar. Devletler yeni başvuruları tanıyarak onları eşit birer üye olarak kabul etmenin işaretini verirler. Philip C. Jessup'ın tanımladığı gibi bu davranış ile siyasi olarak tanıma bir devlet olma sıfatına sahip olmayı gösterir. Bu terim, aynı zamanda adayların varlıklarının ve durumlarının oluşturduğu bütün hukuki sonuçların kabul edilmesi anlamına gelir (Jesus, 1948:47).

Tanıma üzerine yapılan tartışmalardan biri de devlet olma koşullarına sahip bir siyasi topluluğun otomatik olarak devlet olarak tanınması gerekir mi? Yoksa diğer devletlerin tanınması ile kazanacağı uluslararası hukuki bir kimlik ile devlet olma niteliğini kazanır ? Sorularının ekseninde yapılmaktadır. Bu konu ile ilgili yazılan bütün yazıların odağı tanımının doğası üzerine bitmez tükenmez tartışmalar ile yeni devletlerin tanınması kurucu bir işlem mi, yoksa bildirici bir işlem mi olduğuna dair tartışmalardır.

Oppenheim Triepel, Le Normand, Listz, Lawrance, Wheaton Anzelotti, Kelsen, Redslob, Blunschli ve Lauterpacht, gibi uluslararası hukukçular tanımının kurucu bir işlem olduğunu savunurlar. Bunlara göre, tanıma bir devletin var oluş koşuludur (Briggs,1940:114). Öte yandan, Vattel, Westlake, Moore, Briery, Williams, Lorimer gibi uluslararası hukukçular ise tanımının ilan edici bir işlem olduğunu savunurlar (Raic,2002:32). Bunlara göre; Bir devlet gerçekte var ise diğer devletlerin istek ve hareketlerinden bağımsız olarak hareket eder. Tanıma sadece bu gerçeği ifade eder yoksa ona hukuki anlamda devlet kimliği vermez (Harris,1991:139-140). Tanıma üzerine geliştirilen bu teoriler uluslararası hukukun temel teorilerinin yansımalarıdır.

Tanımının kurucu bir işlem olduğunu ileri süren teori, uluslararası hukukun pozitivist ekolünün genel özelliklerini taşır. Bu teori, bir devleti tanıma işlemini uluslararası hukukun temel konularından biri olduğunu varsayar ve tanımının uluslararası toplumu ilgilendiren bir işlem olduğunu ileri sürer (Hillier,1998:201). Dolayısıyla, tanıma hukuki bir durum olduğu gibi uluslararası toplumu ilgilendiren bir kavramdır. Bu nedenle, uluslararası toplumu oluşturan diğer devletlerin yeni kurulan devleti tanımaları bir gerekliliktir (Briggs,1940:114-115).Bununla birlikte, tanımının kurucu bir işlem olduğunu ileri süren görüşler pozitivistlerle arasındaki bağlar çok güçlü olmasına rağmen bütün pozitivistler tanımının kurucu bir işlem olduğunu savunmamaktadır.

Kurucu Tanıma Ve Açıklayıcı Tanıma

Kurucu ve açıklayıcı tanıma teorileri tanıma konusundaki tartışmalarda yol gösterici özelliklere sahiptirler. Kurucu teori, mevcut bir devletin yeni kurulan bir devleti tanıması, yeni devlete kendi açısından hukuki bir kişilik vermesidir (Bilsel,1941:61). Kurucu tanımanın önde gelen savunucularından olan Lassa F.L.Oppenheim bir devletin uluslararası kişiliğini tanımayla kazandığını savunur (Oppenheim, 1955:201). Bu görüş yeni bir devletin uluslararası topluma katılması için bu devletin varlığının mevcut devletlerin tavırlarına bağlı olduğunu gösterir (Roth,1999:124). Mevcut devletler yeni devleti tanıma ve onunla bir uluslararası hukuk kişisi olarak siyasal, ekonomik, hukuki... vb. ilişkiler kurması, yeni devleti kabul ettiği anlamına gelir. Oppenheim'e göre; bir devletin varlığı, hukuku da içine alan geniş kapsamlı bir konudur (Williams,1934:779). Yine, Oppenheim'e göre; devlet olma koşullarını taşıyan ve sürekli varlığını sürdürebilecek yeterlilikte olan yeni bir devletin hiçbir koşul öne sürülmeden tanınması gerekir. Bununla birlikte, Oppenheim devlet olma koşullarını taşıyan yeni bir devleti mevcut devletlerce tanınmasının hemen olamayacağı, bu tanımanın olabilmesi yeni devletin yapacağı faaliyetlerin başarısına göre gerçekleşeceğini savunur (Williams,1934:779).

Tanıma, hukuki olduğu gibi siyasal bir konudur da. Dolayısıyla mevcut devletlerin devlet olma koşullarını yerine getirmiş yeni bir devleti tanıma konusunda zorlayıcı bir etki yoktur. Aynı şekilde mevcut devletlerin tanıma işlemi yaparken yeni devletlere koşullar ileri sürmesini engelleyecek bir hukuki ilke de bulunmamaktadır (Toluner,2004:157-158). Bu duruma bir örnek olarak, 19. yüzyılın güçlü devletlerinin 1878 Berlin Antlaşmasında Bulgaristan, Sırbistan, Karadağ ve Romanya'yı tanıırken koşul olarak dinsel bir ayırım yapmama ilkesi getirmiş olmalarını gösterebiliriz. Yeni devletler bu koşulu kabul etmiş olmaları nedeniyle tanınmaları gerçekleşmiştir. Ayrıca, bu koşul uluslararası hukuki bir yükümlülük olarak ileri sürülmüştür. Bundan dolayı, yeni devletler bu yükümlülükleri yerine getirmemeleri halinde, Berlin Antlaşması bu devletleri tanıyan Antlaşmaya taraf olan Avrupa'nın güçlü devletlerine bu devletlere müdahale etme yetkisi tanımıştır (Sander, 1989:221-222).

Kurucu tanımanın diğer ünlü bir destekçisi de Hersch Lauterpacht'tır. Lauterpacht'a göre; tanıma işlemi uluslararası hukukta hukuki kişilik yaratır. Ona göre; bir siyasal topluluğun devlet olarak tanınması, tanınan devletin uluslararası hukukta devlet olma niteliklerinin tümünü yerine getirdiği anlamına gelir (Grant,1999:127-128). Bu görüşün dayanak noktası her hukuk sisteminin kendi aktörlerini belirlemesi ve bu aktörlerin bağlı oldukları hukuk sisteminin kurallarına uyma zorunluluğuna dayanır. Lauterpacht günümüzde, uluslararası hukuk kişiliğinin temel niteliklerini belirleyen ve buna göre kimlerin uluslararası kişiliğe sahip olduğunu belirten bir uluslararası kurum olmadığını, bu nedenle yeni devlete uluslararası kişilik veren ve ona uluslararası hukuk bağlamında hukuki kişilik kazandıran yegâne kurumun mevcut olan devletler olduğunu ileri sürer (Kunz,1950:713). Bu bağlamda, Lauterpacht tanıma koşulu olarak "dış bağımsızlık ve sınırları tam olarak belirlenmiş bir toprak parçası üzerinde etkin bir hükümetin var olması" gerektiğini belirtir (Briggs,1940:114-115). Lauterpacht bu şartları yerine getiren yeni bir devletin diğer devletlerce tanınmasının bir zorunluluk olduğunu ileri sürer (Briggs,1940:114-115).

Tanıma konusunda karşılaşılan önemli bir sorun da şudur; yeni devletler uluslararası hukuk çerçevesinde kuruluşundan itibaren mi hak ve yükümlülüklerle sahip olurlar yoksa başka devletlerin yeni devleti tanıdıktan sonra uluslararası hukukun devletlere verdiği/yüklediği hak ve yükümlülüklerle sahip olurlar? Kurucu tanıma destekçileri, yeni devletler başka devletler tarafından tanınmadıkça uluslararası hukuk kapsamında devletlere verilen haklar ve sorumlulukları yükümlenemeyecekleri görüşündeler (Briggs,1940:114).

Sonuçta, kurucu tanıma destekçileri yeni bir devlet diğer devletlerle hukuksal ve siyasal alanlarda ilişkiler geliştirmek istiyorsa, öncelikle başka devletlerce tanınmasını sağlaması gerektiğini savunmaktadırlar. Yine, bunlara göre tanınmayı başaramamış bir devleti uluslararası hukukun devletlere yüklediği sorumlulukları yerine getirmesi için herhangi bir hukuki yolla yükümlülüklerini yerine getirmesini talep etmek olanaksızdır (Çelik,1975:344, Briggs,1940:114, Lüttem,1959:142).

Tanıma kavramına ilişkin ikinci teori açıklayıcı teoridir. Uluslararası alanda en çok desteklenen görüş tanınmanın açıklayıcı bir işlem olduğu yönündeki görüştür. Bu görüşe göre; bir devletin tanınması bir durumun kabul edilmesidir (Akipek,1975:96, Çelik,1975:344). Başka bir deyişle, yeni devlet uluslararası hukukun ön gördüğü devlet olabilme koşulları yerine getiriyorsa, bu devlet vardır, bu devletin varlığının kanıtlanması için başka devletlerin tanıma işlemi yapmasına gerek yoktur (James,1986:147). Uluslararası Hukuk Derneği tanınmanın açıklayıcı bir işlem olduğunu belirtmektedir. Dernek, uluslararası hukukun devlet olabilme koşulları taşıyan yeni bir devlet bütün hukuki sonuçlarıyla varlığını korur, başka devlet veya devletlerce tanınıp tanınmaması bu durumu değiştirmez (Waldock, 1962:149).

Bu konuya farklı bir bakış açısıyla yaklaşan bilim adamları da vardır. Bunlardan biri Ian Brownlie'dir. Brownlie tanıma kavramına ilişkin siyasal ve hukuksal karşılıklı etkileşime dikkat çekmektedir. Ona göre, tanıma devletin tercih ettiği bir siyasal eylemdir. Buna hukuksal bir yükümlülük olarak bakılmamalıdır (Brownlie,2003:89). Bu bağlamda, Brownlie devlet nitelikleri taşıyan bir oluşumla ilişki kuran diğer devletler hukuksal bir risk altındadırlar. Çünkü bu varlığın her zaman yükümlüklerini yerine getirememeye ihtimali vardır. Bu nedenle, tanıma diplomatik ilişkilerin varlığı tanınmanın gerçekleştiği olarak yorumlanmamalıdır. Aynı şekilde, diplomatik ilişkilerin yokluğu devletin tanınmadığı anlamına gelmez (Brownlie,2003:90). Brownlie, tanıma kavramına kurucu veya açıklayıcı bir işlem olarak bakmamaktadır. Brownlie göre tanımayı bu şekillerde ayırma tabi tutmak tanıma kavramını basitleştirmektedir (Brownlie,2003:89-90).

Farklı bir bakış açısı getiren bilim adamlarından biri de Hans Kelsen'dir. Kelsen'e göre, tanıma işlemi iki farklı eylemi ifade eder. Bunlar siyasal tanıma ve hukuksal tanımadır (Kelsen,1941:605-617). Kelsen'e göre tanıyan devletin tanınan devletle siyasi ilişkiler kurması bir siyasi faaliyettir. Kelsen, siyasal tanıma hukuki bir etki içermemekle birlikte devlet olarak tanımlanabilecek bir varlığı işaret ettiğini belirtmiştir(Kelsen,1941:605-617). Kelsen'in savunduğu hukuksal tanıma belirgin değildir. Kelsen hukuksal tanımayı uluslararası hukukun bir devletin var olabilmesi için öne sürdüğü koşulların yeni devlette aranması olarak açıklamaktadır. Başka bir deyişle, yeni bir devletin tanınması için tanınacak devlete uluslararası hukukun devlet olabilme koşullarını yerine getirip getirmediğine bakarak, yeni devletin bu koşulları yerine getirmiş olması halinde bu devletin tanınması hukuksal tanımadır(Kelsen,1941:607). Bu bağlamda, devletin tanıma işlemi, uluslararası toplum tarafından yeni devletin devlet olma koşulları taşıdığı anlamına gelmektedir. Böylece tanıma, yeni devlete uluslararası toplumda bağımsız bir siyasal varlık olarak yer almasına olanak tanımaktadır. Bu bağlamda, Kelsen'e göre var olan devletlerin yeni devletleri tanıması tanınan devletin varlığını güçlendirir. Var olan devletlerin yeni kurulan bir devleti tanıma zorunluluğu yoktur. Benzer şekilde, devlet olma koşullarına sahip yeni devletin tanınmaması uluslararası hukukun ihlali anlamına da gelmemektedir (Jesus,1948:433-467).

Bazı hukukçular da tanıma işlemi yapmadan önce yeni devletin bazı özelliklere sahip olup olmadığına bakılması gerektiğini savunurlar. Onlara göre aranması gereken özellikler şunlardır: Yeni devletin dış ilişkilerinde bağımsız olması, sınırları içinde güvenliği sağlaması ve hükümetin sınırları içinde etkin olması, uluslararası yükümlülükleri isteyerek yerine getirebilme gücüne sahip olmasıdır(Briggs,1940:119).

Günümüzde bazı hukukçular da bir devleti tanıyıp tanımama işlemi üzerinde giderek artan oranda siyasal bakış açısının hukuki bakış açısından daha etkili bir duruma geldiğini vurgulamaktadırlar (Ting- Huang ,2003:125).

Devletlerin Tanınması Konusunda Önemli Bir Dönemeç: Montevideo Konferansı

Montevideo Konferansına Yola Açan Olaylar

19.yüzyıla kadar, güçlü devletler vatandaşlarını ve vatandaşlarının dünyanın herhangi bir yerindeki mülkiyetlerini korumak için diplomasi, silahlı güç kullanma... vb. her çeşit aracı kullanabilme hakkını da içeren hukuksal düzenlemeler elde etmeye çalışıyorlardı. Calvo Doktrini olarak bilinen öğretiyi ortaya atan Arjantinli diplomat ve hukukçu Carlos Calvo (1822–1906) uluslararası müdahalenin meşruluğunu ilk kez tartışmaya açmıştır. Bu doktrinin iki temel ilkesinden biri, bağımsız bir devlete karşı uluslararası müdahalenin hiçbir şekilde yapılamayacağıdır. İkinci ilke, yabancı uyruklular ile vatandaş

olanların mutlak eşitliğini öngören ilkedir (Cremades,2004). Calvo uluslararası müdahaleye karşıdır. Güney Amerika'daki uluslararası müdahalenin getirdiği kötü sonuçlara dayanarak, Calvo Güney Amerika ülkelerinin iç işlerine ABD ve Avrupa devletlerinin karışmaması gerektiğini ileri sürmüştür. Calvo, devletlerin iç işlerinde makul ölçüde serbestçe hareket edebilmesi gerektiğini ve diğer devletlerin buna saygılı olması gerektiğini savunmuştur. Carlo ilkeleri, yabancı uyruklular ile bağımsız devletler arasındaki antlaşmalarda ortaya çıkabilecek uyuşmazlıklarda uygulanmaktaydı. Calvo, bu antlaşmalarda herhangi bir uyuşmazlık çıktığında yabancıların daha fazla koruma isteyemeyeceğini ileri sürüyordu (Cremades,2004). Örneğin, Calvo bir ülkede doğrudan yatırım yapan yabancıların o ülkenin devletinde kendi vatandaşlarından ayrıcalıklı bir şekilde kendilerine davranmasını isteme haklarının olmadığını savunmaktaydı. Calvo doktrinin etkilerini Meksika Anayasasında ve BM'nin kararlarında² görmek mümkündür.

Pan-Amerikan dayanışmasına en büyük engel Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'nin Güney Amerika devletlerine karşı yürüttüğü siyasi politikalarıdır. Bu politikalar,1823 yılında yürürlüğe konmasını takip eden yüzyıl boyunca uygulanmıştır. Bu politikanın temel dayanağı da Monroe Doktrindir.³ Başlangıçta, bu doktrine ABD'nin savunma belgesi gözüyle bakılıyordu. ABD, bu doktrin kapsamında Avrupa'nın Amerika kıtasında bulunan devletlere saldırısını önlemeye yönelik politikaların oluşturulmasının kendisi açısından bir hak olduğunu ileri sürmekteydi. Bu Doktrin çerçevesinde, ABD Başkanı William McKinley (1897-1901) 1896 yılında Başkan seçildiğinde İspanya ile savaşmayı önlemek için çabalamıştı. Ancak, 15 Şubat 1898'de hem ABD'nin bir savaş gemisinin Küba limanındaki gizemli batışını hem de Kübalı milislere karşı yapılan İspanyol gaddarlığını bildiren kışkırtıcı yayınlar vb. bir dizi olay ABD'nin Küba'yı İspanya'dan kurtaracak bir müdahale yapması için yoğun bir kamuoyu baskısı yaratı. 11 Nisan 1898 McKinley Kongreden ABD çıkarlarını korumak için İspanya'ya karşı güç kullanma yetkisini istedi. Kongre bu yetki yasasını 24 Nisanda kabul etti. Bu nedenle, İspanya Kongrenin bu kararı üzerine ABD'ye savaş ilan etti. Bu kararın ardından ABD de İspanya'ya karşı savaş ilan etti (Perez,1998,:28-34).

Bu olaylardan sonra, ABD Başkanı seçilen Theodore Roosevelt Monroe Doktrinine farklı açılımlar getirmiştir. Buna göre; ABD yalnız kendi çıkarlarını değil ayrıca Güney Amerika ülkelerinin çıkarını korumak için Güney Amerika ülkelerinin iç işlerine karışmakta kendine hak tanımıştır. Başkan Theodore Roosevelt "Amerika kıtası herhangi bir Avrupalı güç tarafından gelecekte kolonileştirilecek hedefler olarak görünmemeli... Monroe Doktrini Amerikan kıtası üzerinde Amerikan olmayan bir gücün tarafından müdahalesinin önlenmesi için Latin Amerikan ülkelerindeki finansal ya da diğer sorunların çözümü için ABD'nin bu ülkelere müdahalesini haklı kılacak bir doktrindir" (Sönmezoğlu, 1995:251).

ABD 1898 yılında Hague'de düzenlenen ilk Uluslararası Uyuşmazlıkların Çözümüne İlişkin Antlaşmaya katıldığı zaman devletlerin iç işlerine karışılmaması yönünde önemli bir adım atmıştı. Antlaşmanın 27.maddesinin ilk paragrafında şunlar belirtilmekteydi: "Antlaşmayı imzalayan güçlerden iki veya daha fazla devlet arasında önemli bir uyuşmazlık ortaya çıkarsa taraflardan biri uyuşmazlık konusunu sürekli mahkemeye götürebilir (Uluslararası Uyuşmazlıkların Çözümüne İlişkin Andlaşma metni için bkz.<http://www.yale.edu>).

Antlaşma ABD delegasyonu tarafından bu maddeye eklenen bir çekinceyle imzalandı. Antlaşmaya konulan çekince; "Bu anlaşmada geçen hiçbir şey ABD'nin geleneksel zorla girmeme, çatışma ya da kendini siyasi sorunlara veya bir yabancı devletin iç işlerine karışma politikasından sapmasını gerektirecek şekilde yorumlanamayacaktır. Benzer şekilde, antlaşmada geçen herhangi bir hüküm A.B.D'nin yalnızca Amerikan sorunlarına karşı geleneksel tutumunda bir feragati ima etmek için

² 1973 yılında BM Genel Kurulunun Yeni Ekonomik Düzene ilişkin olarak aldığı karar.

³ Monroe Doktrini ABD Başkanı Monroe'nin 9 Kasım 1823 yılında ABD Kongresinde yapmış olduğu konuşmaya dayanmaktadır. Bu Doktrin, ABD'nin Avrupa'ya karşı olan siyasetinin temel dayanaklarının belirtmektedir. Bu bağlamda Doktrin, ABD Rusya,Prusya ve Avusturya krallıklarının Avrupa Devletlerine karşı girişebilecekleri herhangi bir müdahale, Güney Amerika'da yeni bağımsızlıklarına kavuşmuş ülkelere karşı girişilecek bir müdahale ve Rusya'nın Avrupa Devletlerinin tehdidi karşısında izlenebilecek politikaların çerçevesini çizmiştir.

yorumlanamayacağı" (Uluslararası Uyuşmazlıkların Çözümüne İlişkin Andlaşma metni için bkz.<http://www.yale.edu>) belirtilmişti.

Roosevelt'in başkanlığı boyunca ABD kendini hem diplomatik hem de askeri araçlarla Latin Amerika'nın topraklarını muhafaza edecek bir koruyucu olarak görüyordu. ABD "müdahalesizlik" ya da Monroe Doktrini dilini kullanırsak Latin Amerika ülkelerinin herhangi bir türden iç işine "karışmama" ya da "bulaşmama" vaadini savunmaya istekliydi. ABD'nin bu politikasının yansımalarını Amerika kıtasında görmek mümkündü. ABD Panama Cumhuriyetinin kurulmasında yardımcı olmuştu. Buna karşılık, Panama ABD'nin iç işlerine karışmasına olanak veren bir andlaşma imzaladı. I.Dünya Savaşının sonunda bir grup önde gelen Amerikalı Monroe Doktrininden dolayı ABD'nin MC'ye girmemesi yönünde uyardı. 1921 yılında Latin Amerika devletlerinin korkusu artı. Çünkü, Dışişleri Bakanı Charles Evans Hughes Panama'nın bir kısım Kostarika topraklarını işgal etmesi için Panama'ya savaş gemisi gönderdi. Bu müdahale dönemin bitmediğinin açık bir işaretiydi.

Havana'da 16 Ocak - 20 Şubat 1928'e kadar 6.Uluslararası Amerika Devletleri Konferansı yapılırken ABD Birlikleri Haiti'yi işgal altında tutmaktaydı Konferansta ABD delegasyonunun başında Evans Hughes bulunuyordu. Konferans sırasında Washington yönetimi kendisine karşı ağır eleştiriler yapılmasını bekliyordu. Havana'da tartışılan iki önemli sorun; müdahale ve uluslararası hukukun kodifikasyonu sorunlarıydı. Uluslararası hukukun kodifikasyonu ile ilgili ele alınan "Devletler: Varlık-Eşitlik-Tanım" başlıklı ilgili çalışmada "Hiçbir devlet diğerinin iç işlerine karışamayacak" şeklinde bir şartı içeriyordu (Supplement ,1928:234-237).

"İyi Komşuluk Politikası" olarak bilinen ABD'nin Latin Amerika siyasetindeki değişikliğin kökleri Başkan Woodrow Wilson, Başkan Calvin Coolidge ve Başkan Herbert Hoover'in yönetimlerine dayanıyordu. "İyi komşu" deyimini Başkan Hoover tarafından 1928 yılında yapılan seçim ile 1929 yılında göreve başlama töreni arasındaki süre içerisinde Latin Amerika devletlerine yaptığı ziyaretler sırasında kullanıldı (DeConde,1951:704-705). Hoover'e gelecek vaat eden yeni yönetiminin yaptığı bu açılım, 1933 yılından 1945 yılına kadar Başkan Franklin D. Roosevelt tarafından yürürlüğe konuldu.1928 yılı öncesi dönemler için Başkan Franklin Roosevelt, Coolidge ve Harding yönetimlerini Latin Amerika devletleriyle iyi ilişkiler kurmadıkları için açıkça eleştirmişti. Roosevelt, Müdahale politikasının zararlı taraflarını açığa çıkarmış, ancak kendisi Wilson yönetimi sırasında donanma sekreterliği yardımcısı görevini sürdürürken, ABD'nin Dominik Cumhuriyetini, Haiti'yi ve Meksika Veracruz limanını işgallerinde anahtar rolü oynamıştı.

Roosevelt'in "İyi Komşu Politikası"nın ilk ciddi testi diktatör Gerardo Machado'nun hükümeti ile açık savaşın patlak verdiği Küba'da karşılaştı. Machado'nun rakipleri ülkeyi sosyal bir devrime götürecektir gibi görünüyordular.1933 yılında Dışişleri Bakan Yardımcısı Summer Welles'i arabuluculuk yoluyla krizi çözecek emirlerle Küba'ya büyükelçi olarak atadı. Machado, Küba ordusu kendisine karşı tavır alıncaya kadar Welles'in onu istifa etmesi için yapmış olduğu ısrarlara direndi. Ancak, daha sonraki olayları kontrol etmesindeki yetersizliği yüzünden Welles'in başkanlık için düşündüğü Carlos Manuel De Cespedes devrildi. Çavuş Fulgencio Batista liderliğindeki bir grubun desteği ile üniversite profesörü Ramon Grau San Martin iktidara geldi. ABD, Martin'in reform kökenli hükümetini tanımayı reddettiğinden seçenek aramaya devam etti. 1934 yılında Albay Fulgencio Batista desteğini Martin'den çekip Carlos Mendiata'ya yöneltince bu arayış başarıyla tamamlandı. Bu durumda Grau Sun Martin'in iktidara gelmesini önlemek için hükümetinin tanınmaması zorlayıcı bir araç olarak kullanıldı.

Hoover ve Roosevelt hükümetleri başka devletlerin iç işlerine karışmama politikasına uygun politikalar izlerken, Latin Amerikalılar ABD'nin bunu resmileştirmesinde ısrar etmişlerdi. Onlara göre; herhangi bir şekilde müdahale etme hakkından feragat eden yasal olarak bağlayıcı bir taahhüt ABD'nin müdahale etmemekle ilgili vaadini ispatlaması için en etkili yoldu. 1928 Havana Konferansında ABD'den böyle bir taahhüt istenmişti. Ancak, ABD tarafından bu isteğe olumlu yanıt verilmedi. Latin Amerika devletlerinin bu arzusu Washington'daki hükümet tarafından Montevideo 'ya kadar kabul edilmemişti.

Montevideo Konferansı

Amerikan devletleri Yedinci Uluslararası Konferansı 3–26 Aralık 1933 tarihleri arasında Montevideo’da düzenlendi. Bu Konferans Pan-Amerikan konferanslarının en başarılarından biriydi (Scott,1934:219). Daha önceki Amerikan devletleri Uluslararası Konferanslarında İspanya ve Portekiz devletleri ile Amerika Kitası dışındaki uluslararası örgütler gözlemci olarak Konferanslara katılmalarına izin verilmişti. Konferans, ABD ile Latin Amerika devletleri arasında kızgınlık, korku ve şüpheye neden olan birçok öngörünün değiştirmesi, Avrupa devletleri ve uluslararası örgütleriyle uluslararası ilişkilerin geliştirmesine yönelik işbirliği ortamını oluşturması nedeniyle yeni açılımlar meydana getirdi (Scott,1934:225). Ayrıca, Konferansta henüz imzalanmamış olan devletlerarası barış ve işbirliğini teşvik eden Gondra Paktı’nın imzalanması yönünde katılımcı devletlere öneride bulunuldu. Bu girişim, devletlerarası işbirliğini geliştirmeye yönelik bir adımdı.

Montevideo Konferansı sosyal, siyasi, ekonomik, bilimsel konuları içine alan 8 bölümlü ve 28 ana konudan oluşan oldukça geniş bir gündeme sahipti. Bu ana konuların içinde ulaşım, kadın hakları, siyasi uyumsuzlukların çözümü, finansal ve ekonomik problemler, uluslararası hukuk ve barışın sağlanması gibi konular bulunmaktaydı (Scott,1934:219).

Konferansın ilk çalışmaları iki ana konu üzerinde yoğunlaştı: Birinci konu, Amerika Kitası devletleri arasında ticaretin geliştirilmesine yönelik çalışmalardı. Bu kapsamda, Devletlerarasında ticari sınırlamalar ve kota sistemini kaldırma, fiyat tarifelerini düşürme ve Pan-Amerika devletleri arasındaki ilişkilere ekonomik bir içerik kazandırılması amaçlanmaktaydı. İkinci konu, devletlerin eşitliği ilkesine bağlılık ve bir devletin başka devletlerin iç işlerine müdahalenin önlenmesiydi. Konferansta en önemli tartışmalar ve kararlar bu iki konuya ilişkindi. Konferans artan ticari engelleri kaldırma ve yurtiçi ekonomik politikalar ve programlar ile iki taraflı uluslararası ticaret politikalarını birleştiren ekonomik iyileşme için kapsamlı bir program geliştirildi (Scott,1934:219-230).

Montevideo Konferansında devletlerin yükümlülükleri ve hakları, suçluların iadesi, siyasi mülteci ve uyruklu konularını içeren altı antlaşma imzalandı (Scott,1934:219-230). Konferansta kabul edilen “Devletlerin hakları ve görevleri” hakkındaki bir rapor büyük ilgi gördü. Bu konunun genel çerçevesi Montevideo Konferansında çözümlendi. Bu belgede bir devletin varlığı için dört kriter yerine getirilmesi gerektiği belirtilmektedir. “Uluslararası hukukun bir kişisi olarak devlet aşağıdaki koşulları taşımalıdır; a) sürekli nüfus b) belirlenmiş bir toprak parçası c) hükümet d) diğer devletler ile ilişkiler kurabilme yeterliliği” (Scott,1934:226). Bu tanımla hukuki olarak tanımlanan devletin özellikle belirli bir bölgeyi fiili hâkimiyeti altında bulundurma ve o bölgeyi yönetebilme yeterliliğinin bulunması vurgulanmıştır.

Ayrıca, Montevideo Sözleşmesinde; bölgesel dokunulmazlık ve müdahale etmeme, eşitlik ve devletlerin tanınması gibi konular yer aldı. Sözleşmenin 8. maddesinde “Hiçbir devlet başka bir devletin iç veya dış işlerine müdahale hakkına sahip değildir”. Konferansta, bağımsız devletler “devletin ülke bütünlüğünü ve devletin ülkesine yönelebilecek her türlü direkt veya dolaylı askeri müdahale veya zor kullanmaya karşı olduklarını” ilan etmişlerdir (Scott,1934:227).

Montevideo Sözleşmesinin 3. maddesi devletlerin tanınmasıyla ilgilidir. Buna göre; “devletlerin siyasal varlığı diğer devletlerin tanınmasına bağlı değildir. Bir devlet tanınmadan önce de varlığını ve bağımsızlığını koruma, kendi yargısını yapılandırma, yönetim örgütlemesini oluşturma ve ulusal çıkarlarını koruma hakkına sahiptir. Uluslararası hukuka göre devletin yukarıda belirtilen haklarını kullanması diğer devletlerin onayına bağlı değildir” (Scott,1934:226). Sözleşmenin 6. maddesinde de şunlar belirtilmektedir; “Tanıyan devlet tanınan devleti uluslararası hukuk çerçevesinde bütün hak ve yükümlülükleriyle kabul ettiğini belirtir. Tanıma şartsız ve geri alınmaz bir işlemdir” (Scott,1934:227).

Konferans, barışın varlık unsurları olarak; barışı koruma isteği, işleyen bir hukuk, uluslararası yargı, kuvvet ve şiddetin yasaklanması olarak belirtmiştir. Bu nedenle Konferans Bildirisinin I. Bölümünde

"Barışın Örgütlenmesi" başlığı altında daha önce yapılmış olan barış andlaşmaları Konferansa katılımcı devletlerin onayına sunuldu ve devletlerce imzalandı.⁴

Montevideo Konferansında Devletlerin hakları ve Yükümlülükleri konusunda üç andlaşma imzalandı. Bu andlaşmalar; Uyruluk Andlaşması, Suçluların Geri İadesi Andlaşması ve Siyasi Sığınma Andlaşmasıdır. Bundan başka, gelecekte sürdürülecek uluslararası hukukun kodifikasyon çalışmalarına ilişkin bir program da kabul edildi.

Montevideo Sözleşmesinin ekinde yer alan uluslararası hukukun kodifikasyonuna ilişkin programda "Uluslararası hukukun kodifikasyonu tedrici aşamalı ve gelişmeye elverişli olmalıdır" (The Montevideo Convention, 1934:75) şeklinde ifade yer almaktadır. Montevideo Konferansında Amerika Kitasında Genel ve Özel Uluslararası Hukuk kodifikasyon çalışmaları için yeni yöntemleri kullanılması gerektiği, bunun için de uluslararası hukuk kodifikasyon için Konferansın bu yönde düzenleme yapması gerektiği vurgulanmıştır. Bu kapsamda, Konferansta aşağıda belirtilen eylemleri içeren bir karar kabul edildi:

- 1) 1906 Rio Konferansında oluşturulan ve her hükümet tarafından önerilen hukukçulardan oluşan Uluslararası Hukuk Danışmanları Komisyonunu korunması, 2) Her hükümet, ulusal nitelikli Uluslararası Hukuk Kodifikasyonu Komitesi oluşturmaldır, 3) Kodifikasyon çalışmalarını hazırlama ve organize etme göreviyle yedi hukukçudan oluşacak bir uzmanlar komisyonunun oluşturulması (The Montevideo Convention,1934:75).

Montevideo Konferansının bölgesel olma özeliği, onun etkinliği hakkında yapılan analizlerin eksik olmasına neden olmaktadır. Ayrıca, kullanılan kavramlar belirsizdir. Her ne kadar Montevideo kriterleri 1933 yılından beri uluslararası hukukun bir parçası olsa da devlet teorisine ilişkin başka antlaşmalarda yapılmıştır. 19. yüzyılda devlet, sınırları içinde hâkimiyet kuran bir siyasal yapı olarak düşünülürdü. Bu kavrama hukuki boyut kazandırma, kavramın teoride ve uygulamada etkinliğinin artmasını sağladı.

İki Dünya Savaşı arası siyasal ortam Montevideo Konferansının gündeminin belirlenmesinde etkin oldu. Çok kritik öneme sahip olan ve zamanında diğer ülkeleri şaşkırtan bir husus, Devletlerin Hakları ve Görevlerine İlişkin Antlaşmaya ABD'nin çekince koymasındır. ABD temsilcileri temel kavramlara ilişkin Sözleşmenin 11. maddesine çekince koydular. Söz konusu çekince şunlar belirtilmekteydi:

Önemli kavramların tanımlanması ve yorumlanması için Konferans süresi yeterli değildir. Dolayısıyla, bu tanım ve yorumlara ilişkin kurallar belirlenerek her devletin farklı şekilde bu kavramları tanımlamasının önüne geçilmelidir.

Sözleşmede bulunan tanımlamalar ABD tarafından endişe ile karşılandı. Ancak, şunu ifade etmek gerekir ki, Montevideo Konferansından sonra bir oluşumun devlet olarak nitelendirilebilmesi için gereken koşulların neler olması gerektiği konusunda bir uzlaşma sağlanamamıştır. Devletlerin bu kavramın belirsizliği ya da bu kavramın tanımlamadaki isteksizlikleri bu temel sorunun çözümündeki en önemli engeldir.

Montevideo Konferansı Sonrası Tanımaya İlişkin Kodifikasyon Çalışmaları

Montevideo Konferansında bir oluşumun devlet olarak nitelendirilebilmesi için hangi özellikleri taşıması gerektiği konusunda karar alındı. Ancak, belirlenen kriterler belirsiz ve devlet olma için yeterli koşullara bütünüyle sahip olmasa da, bugüne kadar bir oluşumun devlet olarak nitelendirilebilmesi için hangi kriterleri taşıması gerektiği sorularına cevap bulma amacıyla itina ile en çok başvurulan kaynaktır. Devletlerin tanınması konusunda da en sık başvurulan kaynak Montevideo Sözleşmesinde belirtilen koşullardır. 1936 yılında, Uluslararası Hukuk Enstitüsü devletlerinin tanınmasını:

Belli bir bölgede siyasi olarak örgütlenmiş bir insan topluluğu başka bir devletten bağımsızsa ve uluslararası hukukun bir devlete yüklediği yükümlülüklerini yerine getirebilme yeterliliğinde ise,

⁴ Bu Andlaşmalar şunlardı; Çatışmaların Önlenmesine İlişkin 1923 Londra Andlaşması, 1928 Kellong- Biriand Pakti, Amerikan Kitası Devletleri Arasında Uzlaştırma Sağlanmasına Yönelik 1929 Washington Andlaşması, Devletler Arası Uyuşmazlıklarda Savaşa Başvurmamaya İlişkin 1933 Rio De Janeiro Andlaşması.

bunu bu şekilde kabullenen diğer devlet veya devletlerin yaptığı işleme tanıma denir. Bu tanıma, tanıyan devletler tanıdıkları bu devletin uluslararası toplumun bir üyesi olarak görüldüğünün bir dışavurumudur

şeklinde tanımladı (Supplement 185,1936:30).

Montevideo'nun ardından devletlerin tanınması sorunu 12 Nisan ve 9 Haziran 1949 tarihlerindeki Uluslararası Hukuk Komisyonu toplantısında ele alındı. Toplantıda tanıma sorununun BM Genel Sekreterlik lahikası paragraf 42'de belirtildiğini ve devletlerin bireysel oluşumlardan toplu tanımaya geçişinin uluslararası hukukun gelişiminde bir basamak olduğunun önemine işaret edildi. Ayrıca, sorunun hukuki bir problem olarak ele alınmasından çok siyasi bir problem olarak ele alındığı vurgulandı (Statement made by chairman Mr. Manley O. Hudson 1949:37). Uluslararası Hukuk Komisyonu, tanıma sorununun Devletlerin Hakları ve Görevleri Tasarı Bildirgesinde kısa bir paragrafta ele alınamayacak kadar çok hassas ve içinde oldukça siyasi anlamlar barındıran bir konu olduğu ve konunun komisyon tarafından arzu edilen ve gerekli olduğu görülüp incelenmesi gereken 14 başlıktan biri olduğu sonucuna vardı (Report Of International Law Commission,1949:1-21). Devletlerin ve hükümetlerin tanınma konusu Uluslararası Hukuk Komisyonu'nda 1949 – 1973 tarihleri arasında tartışıldı. 1973 yılındaki oturumda, gelecek çalışma programı görüşmeleri boyunca, çıkan ortak görüş; "hukuki sonucu olmamasına rağmen, devletlerin ve hükümetlerin tanınması hukuki düzenlemeye varmayan birçok siyasi problem yarattığından, bir süre kenara bırakılmalıdır" (International Law Commission Yearbook,1949:175).

Devlet olma niteliğinin neler olması gerektiği konusunda birçok çalışma yapılmasına karşılık pek çoğu başarıya ulaşamamıştır. Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun 14 Aralık 1974 tarihli 3314 sayılı kararında saldırgan savaşa ilişkin bir tanım kabul edildi. Bu tanım içinde devleti tanıma soruları göz ardı edilerek, devlet kavramı kullanıldı. Aynı yıl, Uluslararası Hukuk Komisyonu kodifikasyon çalışmaları için içlerinde devletlerin ve hükümetlerin tanınmasının da bulunduğu 14 başlık seçti (United Nations Doc,1949). Devlet kelimesinin tanımı ayrı bir resmi belge olarak ileri sürülmesine de, Uluslararası Hukuk Komisyonu genel bildiri veya kongrelerde önerilen tanımların temel özelliklerini dikkatle inceledi.

Devlet kelimesinin ilk kodifikasyon girişimi 1949 yılında Devletlerin Hakları ve Görevleri Bildirgesi ile yapıldı. Özel raportör Ricardo J. Alfaro devletin tanımının devletlerin Hakları ve Görevleri Tasarı Bildirgesinde yeri olmadığını düşündüğü için tasarısında devletlerle ilgili herhangi bir tanıma yer vermedi (International Law Commission Yearbook,1949:61). Alfaro'ya göre "Eğer bir devlet varlığını sürdürecektir koşulları sağlayamıyorsa devlet değildir, diğer yandan eğer bir devlet varlığı için gereken şartları yerine getiriyorsa o devlet vardır" (International Law Commission Yearbook,1949:61). Hindistan ve İngiltere devlet tanımının içeriğini tartıştılar. Fakat, Uluslararası Hukuk Komisyonu devletin anlamı konusunda bir fikir birliğine varılmasına gerek görmedi (International Law Commission Yearbook,1949:289). Uluslararası Hukuk Komisyonu devletin tanımının Tasarı Bildirgesi'nde bulunmamasına karar verdi. Komisyon devlet teriminin daha önceden tanımı yapılmadan kullanıldığı, tanımın açıklanmasının yararlı bir amacı olmadığını belirtti (International Law Commission Yearbook,1949:70). Devlet teriminin uluslararası geçerliliği bulunan anlamda kullanılacağı kararlaştırıldı (International Law Commission Yearbook,1949:70). Bundan dolayı devlet kavramı tanımsız ve muğlak bırakıldı.

Benzer tartışma Anlaşmalar Hukuku toplantısının tasarısı sırasında bir kez daha ortaya çıktı. Tasarı toplantısının terimlerin açıklamaları maddesinde özel raportör Sir Gerald Fitzmaurice devlet terimine bu tanımı uygun gördü. 1956 yılındaki 3. Tasarı yazısındaki ifadesinde : " a) Devlet olarak tanınmanın koşulları, "Devlet" : (i) Sınırları belli bir toprak parçasında yaşayan insan topluluğu, kurulmuş bir yönetim sistemine sahip, diğer devletler ile uluslararası ilişkilere girebilen ve bu ilişkide doğan sorumlulukları taşıyabilen bir hükümete sahip olan oluşum devlet olarak nitelendirilebilir (International Law Commission Yearbook,1956:107). Viyana Sözleşmesinin şimdiki 6. maddesine eklenmek amacıyla sonradan 1966'da hazırlanan taslak madde de: "Devlet" terimi aşağıdaki metinlerde geçen "devlet" kavramıyla aynı anlamda kullanıldı (a) Birleşmiş Milletler Şartı (b) Adalet Divanı Statüsü (c) Cenevre Deniz Hukuku Sözleşmesi (d) Viyana Diplomatik İlişkiler Sözleşmesi" (International Law Commission Yearbook,1956:192). Yukarıdaki bütün devlet tanımı kodifikasyonu girişimleri ve buna ilişkin

tartışmalardan sonra, devletin tanımı uyumsuzluklara neden olan ve siyasi anlamlar içeren bir konu olarak kaldı.

Sonuç

Sonuç olarak, yukarıda belirtilen açıklamalarda Montevideo Konferansına kadar olan olayları ve Konferansın devlet anlayışımıza katkılarında söz ettik. Montevideo Sözleşmesi tasarısına iki Dünya Savaşı arası dönemin siyasi olaylarının yansımalarını görmemiz mümkündür. En fazla da, Sözleşme Latin Amerika ülkeleri ve ABD'nin barış ve güvenlik için işbirliğine hazır olduklarını belirtmesi açısından önem taşımaktadır. Sözleşme, uluslararası hukuk kurallarını oluşturmak ve uluslararası standartları belirlemek için hazırlandı. Sözleşme sonrasında dünyanın barış ve güvenli bir ortama giden yolu, nihayet bulunduğu dair bir kanaat uyandı. Dünyadaki siyasi ve ekonomik koşullar çok ideal olmasa da, Montevideo'daki başarıdan açık biçimde şunu çıkarmamız mümkündür: Devletler uluslararası sistemin yararı için kendi çıkarlarından feragat edebilecek ve gereken önlemleri alabilecek durumdaydı. Bir oluşumun devlet olarak nitelendirilebilmesi koşullarının ortaya konması ve ABD'nin Amerika ülkelerine müdahalesinin engellenmesine yönelik çalışmalar bunun en temel göstergesidir.

Montevideo, uluslararası hukuku derlemiş ve onu uluslararası ilişkilere yeni standartlar getirecek şekilde yapılandırmıştır. Uluslararası hukuka yeni ilkeler getirildi. Bu yeni ilkeler takip edilirken, devletlerin aralarındaki ilişkileri antlaşmalarla yürütülmesi ve bu antlaşmalara bağlılığın sağlanması gereği üzerinde durulmuştur. Bu Konferansın birçok pozitif etkisi olmasına rağmen eksiklikleri de bulunmaktaydı. Devlet olma koşullarını sağlayan sürekli bir nüfusun bulunması, ülke sınırlarının belirginliği, hükümet ve uluslararası ilişkilere girme yeteneğini gerektiren kriterler sınırlı ve yetersizdi. Montevideo Konferansı'ndan sonra devleti tanımlamaya yönelik çalışmalar başarısız oldu. Bugün, uluslararası alanda birçok unsur ortaya çıkmıştır. İnsan hakları, meşruluk, egemenlik ve kendi kaderini belirleyebilme hakkı devlet olmanın önemli unsurlarıdır. Bu açıdan bakıldığında, Montevideo'nun bu konuları düzenleme açısından asgari düzeyde kural koyucu etkisi vardır. Montevideo'nun bir devleti meydana getiren unsurların neler olduğu ve devletin tanınıp tanınmayacağı konularında yapmış olduğu düzenlemeler yeterli düzeyde değildir. Bununla birlikte, Montevideo devlet olma kriterlerini sadece dört unsurla sınırlamasına rağmen, bu unsurlar hakkında detaylı bilgi içermemektedir.

Günümüzde devlet olma kriterleri Montevideo'nun çok ilerisine ulaşmıştır, hem teoride hem de uygulamada devlet daha karmaşık bir durum arz etmektedir. Uluslararası hukuk tarafından bir oluşumun "devlet" olarak nitelendirilebilmesi için gereken zorunlu koşulların yerine getirilmesi gerekir, ancak uluslararası toplum bu koşulları yerine getiren oluşumları devlet olarak tanıması için yeterli görmemektedir. Tanınma konusu hukuki yönünün yanında siyasi yönü ağır basan bir konudur. Bu düşünce, tanımaya ilişkin siyasi bakış açısının uluslararası sistemde barış, güvenlik, düzen ve sürdürülebilirliğin sağlanması açısından önemli bir rol oynamasından kaynaklanmaktadır. Sonuç olarak, Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliğinin dağılması, Gürcistan-Abhazya krizi ve Kıbrıs sorunu vb. gelişmelerde görüldüğü gibi devletlerin tanınmasına ilişkin olarak yeni standartlar ve düşünce yöntemlerine ihtiyaç olduğunu açıklar. Devletlerin tanınma sürecini iyi anlayabilmek için uluslararası hukuk ile uluslararası ilişkiler arasında var olan ilişkide dengeyi sağlayacak daha iyi bir kurallar bütünü oluşturmak gerekir.

Kaynakça

Kitap ve Makaleler

- AKİPEK , Ömer İ. (1975). Devletler Hukuku. C.2. 2.baskı. Ankara.
- ALEXANDROWICZ- ALEXANDER. Charles Henry (1952). " The Quasi- Juridical Function in Recognition of States and Governments". American Journal of International Law.46(4),ss634.
- AUFRICHT, Hans (1949). " Principles and practices of Recognition by International Organization". American Journal of International Law. 43(4),679.
- BARSH, Russel L (1989). " Ethnocidal Character of The State and International Law".Journal of Ethnic Study. 16 (4), ss.15.

- BECK, Robert and AMBROSIO Thomas (2002). *International Law and The Rise of Nations*. Seven Bridges Press. New York.
- BERDAHI, Clarence A. (1920) "The Power of Recognition". *American Journal of International Law*.14.ss.519.
- BİLSEL, Cemil (1941). *Devletler Hukuku*. C.1. İstanbul.
- BRIGGS, Herbert W. (1940). "Non-Recognition of Title by Conquest And Limitation of Doktrine". *American Society of International Law*. 34(3),114.
- BROWN, Philip Marshall. "Cognition and Recognition". *American Journal of International Law* 47(1),87.
- BROWNLIE, Ian (2003). *Principles of Public International Law*. Sixth Edition. Oxford University Press, Oxford.
- CHIANG, Y. Frank(2000)." State, Sovereignty and Taiwan". *Fordham International Law Journal*. 23(4), ss.669-671.
- CREMADES, Bernardo M. (2004)."Disputes Arising Out of Foreign Direct Investment in Latin America: A New Look at the Calvo Doctrine and Other Jurisdictional Issues". *Dispute Resolution Journal*. May-Jul 2004. http://findarticles.com/p/articles/mi_qa3923/is_200405/ai_n9377090 (28.02.2009).
- ÇELİK, Edip F. (1975). *Milletlerarası Hukuk*.c.1. 3.Baskı.İstanbul.
- DECONDE, Alexander (1951). "Herbert Hoover's Latin-American Policy".*The Hispanic American Historical Review*. 31(4), 704-705.
- GRANT,Thomas D. (1999). *The Recognition of States: Law and Practice in Debate and Evolution*. Westpost Press, London.
- HARIS, D.J. (1991). *Cases and Materials on Internatıal Law*,Forth Edition. Sweet and Maxwell,London.
- HILLGRUBER, Christian (1998). "The Admission New States to The International Community". *European Journal of International Law*, 9(3).
- HILLIER, Tim (1998). *Sourcebook on Public International Law*. Routledge-Cavendish, London.
- JAMES, Alan (1986). *Sovereign Statehood: The Basis International Society*. Allen and Unwin, London.
- JESSUS, Philip(1948). *A modern Law of Nations*. The Macmillan Company Routledge, New York.
- KELSEN, Hans (1941). " Recognition in International Law". *American Journal of International Law* . 35(4),605-617.
- KUNZ, Josef L. (1950). "Critical Remarks on Lauterpacht's Recognition in International Law". *American Journal of International Law* ,44(4),713.
- LÜTEM, İlhan (1959). *Devletler Hukuku Dersleri*. c.1,2.Baskı,Ankara.
- OPPENHEIM, Lassa F.L. (1955). *International Law Treaties*. Green and Co., London, New York, Toronto.
- PAZARCI, Hüseyin (2006). *Uluslararası hukuk*. Turhan Kitabevi, Ankara.
- PEREZ, Jr. Louis A. (1998) . *War of 1898: The United States & Cuba in History & Historiography*. University of North Carolina Press, London.
- RAIC, David (2002). *Statehood and the Law of Self-Determination*. Kluwer Law International, The Hague.
- ROTH, Brad R. (1999). *Governmental Illegitimacy in International Law*. Clarendon Pres, Oxford.
- SANDER, Oral (1989). *Siyasi Tarih; İkçağlardan – 1918'e.İmge Kitabevi, Ankara*.
- SCOTT, James Brown (1934). " The Seventh International Conference on American States". *American Journal of International Law* ,28 (2),219-230.
- SÖNMEZOĞLU, Faruk (1995). *Uluslararası Dış Politika ve Dış Politika Analizi*.2. Baskı. Filiz Kitabevi, İstanbul.
- TING, Eric – HUANG Lun (2003). "The Modern Concept of Sovereignty, Statehood and Recognition: A Case Study of Taiwan". *New York International Law Review*. 16(1),125.
- TOLUNER, Sevin (2004). "Kıbrıs Türk Federe Devleti'nin Milletlerarası Hukuki Statüsü, Milletlerarası Hukuk Açısından Türkiye'nin Bazı Dış Politika Sorunları.2.Baskı. Beta Yayınları, İstanbul.
- WALDOCK, Humphery (1962). "General Course on Public International Law". *Recueil Des Cours*.106 (2):149.
- WILLIAMS, John Fischer (1934). " Some Thoughts on the Doktrine of Recognition in International Law". *Harvard Law Review*, 47(5),779.
- WRIGHT, Quincy (1950). " Some Thoughts About Recognition". *American Journal of International Law*,44(3),25.

Belgeler

International Law Commission Yearbook (1949),175.

International Law Commission Yearbook (1956), Vol. II, s.107

Report Of International Law Commission, Covering its First Session, April 12-June 9,1949, American Journal of International Law, 44,1-21.

Statment made by chairman mr. Manley o. Hudson (1949),5. meeting Tuesday 19 April 1949, Yearbook of The International Law Comission (ILC),37.

Supplement (1928): Codification of International Law, American Journal of International Law,.22(1),234-237.

Supplement 185 (1936), American Journal of International Law,30(1),30.

The Montevideo Convention (1934) , Supplement,. American Journal of International Law, 28(1),75.

Uluslararası Uyuşmazlıkların Çözümüne İlişkin Andlaşma metni için bkz.<http://www.yale.edu/lawweb/avalon/lawofwar/hague01.htm#art> (11.03.2009).

United Nations Doc.A/925 para. 16 GOAR, 1949, 4. Session, Suppl. No. 10.

HISTORY

A Revision of A Published Inscription Found in Keraia

Keraia'da Bulunan Bir Yazıtın Yayımı Üzerine Bir Düzeltme

Abdurrahman UZUNASLAN¹
Gaziantep University

Abstract

An inscription found in Keraia was first published by G. H. R. Horsley and S. Mitchell in 2000, and was later reviewed and revised during our epigraphic surface survey in 2014. It was found in Belören Village in the district of North Pisidia located in the antique city Keraia. It is the second inscription to have been found in the city until now, and as one of the two inscriptions found in the city, it is of considerable importance. Although the tomb's lid, which is found inside the ruins of a Heroon located in the cemetery on the eastern part of the city, is still partly buried, the remaining part of the lid is easily legible. The detailed autopsy we performed revealed mistakes on the length of letters, as well as orthographic mistakes. It was also determined that the uppermost line of the inscription is missing. We thus identified and removed the errors and issues in this publication, and the full name of the person who built the Heroon was corrected as Lucius Flavius Aurelianus Nestor.

Keywords: Keraia, L. Flavius Aurelianus Nestor, sarcophagus

Özet

G. H. R. Horsley ve S. Mitchell tarafından 2000 yılında ilk kez yayımlanan Keraia'dan bir yazıt, 2014 yılındaki yüzey araştırmalarımız kapsamında yeniden görülerek revize edilmiştir. Kuzey Pisidia bölgesindeki Belören Köyü yakınında kurulu olan Keraia antik kentinde ele geçen bu belge, kentte şu ana kadar bulunmuş yalnızca iki yazıttan biri olması bakımından önemlidir. Kentin doğu tarafındaki mezarlık alanı içerisinde yer alan bir hereon kalıntısı arasındaki lahit kapağının bir bölümü bugün hala toprak altında bulunmakta, ancak yazıtlı kısım kolayca okunabilmektedir. Yaptığımız ayrıntılı otopside lahit ve harf ölçüleri yanında bazı ortographik hatalara da rastlanmıştır. Bunun dışında yazıtın üstten bir satırının eksik kaydedildiği tespit edilmiştir. Dolayısıyla bu yayımda tespit ettiğimiz eksiklikler ve hatalar giderilerek, hereon'u yaptıran kişinin tam adı Lucius Flavius Aurelianus Nestor olarak düzeltilmiştir.

Anahtar sözcük: Keraia, L. Flavius Aurelianus Nestor, Lahit

We found a number of new findings in the systematic archaeological and epigraphic surface survey conducted in ancient Keraia and its surroundings in 2014. Based on these new findings, we revised the *tabula ansata* previously published by G. H. R. Horsley and S. Mitchell in 2000, which is from Keraia in the district of North Pisidia, just 10 kilometers away from Kremna.

Dimensions: The length of the tomb's lid is 195 cm, while its width (short side) is approximately 77 cm, and its height is 50 cm. The surface length and surface width are 40 cm and 78 cm, respectively, while the length of the letters which are in good shape is 2.50 cm.

Ligature: 2nd line (ΩP); 3rd line (ΩN); 4th Line (MB); 6th line (ΩN); as Horsley-Mitchell claimed that there is no ligature in the 5th line (AY) letters. And there is no ligature in the letters (AY) in line 6.

---

¹ Doç. Dr., Gaziantep University, Faculty of Arts and Sciences, Dept. of History, abdurrahmanuzunaslan@gmail.com

Date: 3rd century AD.

Old text (Horsley-Mitchell 2000: 95-96, no. 84)

Αύρηλιανὸς Νέστωρ τὸ ἡρῶ-
 ον ἐκ τῶν ἰδίων κατεσκεύα-
 σεν ἑαυτῷ καὶ τῇ συμβίῳ αὐ-
 4 τοῦ Ἀφρανία Ἰαδι καὶ τέκνοις
 αὐτῶν καὶ τέκνων τέκνοις.
 εἰ δέ τις ἕτερος βουληθῆ
 σκῦλαι τὸ ἡρῶον
 8 εἰσώσει
 εἰς τὸ ἱερώτατον ταμεῖον * βφ´ (leaf)

Revised new text

Λούκιος Φλαούιος
 Αύρηλιανὸς Νέστωρ τὸ ἡρῶ-
 ον ἐκ τῶν ἰδίων κατεσκεύα-
 4 σεν ἑαυτῷ καὶ τῇ συμβίῳ αὐ-
 τοῦ Ἀφρανία Ἰάδι καὶ τέκνοις
 αὐτῶν καὶ τέκνων τέκνοις.
 εἰ δέ τις ἕτερος βουληθῆ
 8 σκῦλαι τὸ ἡρῶον
 εἰσώσει
 εἰς τὸ ἱερώτατον ταμεῖον * βφ´ ♥

Translation:

Lucius Flavius Aurelianus Nestor built the tomb at his own expense for himself and his wife Aphrania Ias and for their children and grandchildren. If anyone else happens to plunder the tomb, he shall pay 2500 dinarii to the most sacred treasury.

Turkish translation:

Lucius Flavius Aurelianus Nestor, bu heroonu kendi cebinden, bizzat kendisi ve hayat arkadaşı (eşi) Aphrania Ias ve kendi çocukları ve çocuklarının çocukları (torunları) için yaptırdı. Her kim bu heroonu tahrip etmeye/yağmalamaya kalkışursa, o kimse en kutsal devlet hazinesine 2500 dinar ödeyecektir.

The tomb built by Lucius Flavius Aurelianus Nestor for his wife, Aphrania, children and grandchildren inside the Heroon (which no longer exists today) is in good condition. The tomb was re-examined during our comprehensive surface excavations carried out within the borders of the city on 21 August 2014. It was too difficult for us to reach the tomb, which was buried by thick bushes and the ruins of the Heroon in the eastern part of the city. After a close and careful re-examination of the tomb, we found that there was a missing line on its uppermost part. In its first publication, the inscription was described as consisting of nine lines; however, we determined that it was made of ten lines, and so revised it as a ten line inscription rather nine line. After the revision, we ascertained the full name of the person who built the inscription, who was actually Lucius Flavius Aurelianus Nestor. What makes this document so important is that it is one of two inscriptions found in ancient Keraia². Based on the Tomb's letter form and onomastic features, the *tabula ansata* can roughly be dated to the 3rd century AD.

Line 1-2. Λούκιος Φλαούιος Αύρηλιανός Νέστωρ. Keraia is recognized only by this inscription. It seems that Lucius Flavius Aurelianus Nestor was the person behind the construction of the large ruins seen in the city cemetery, which proves that he was a leading and well-known figure in the city. We hope that the archeological excavations to be carried out in the city in the coming years will reveal more wealthy families in the city, such as that of Lucius Flavius Aurelianus Nestor.

Line 5. Ἰάδι dative form of Ἰάς³, but here Ἰάς, was written in masculine form (cf. Horsley-Mitchell 2000: 96)⁴. It was a female name used in Ionian dialect⁵.

Line 8. σκῦλαι is aorist infinitive active of σκύλλω (cf. σκάλλω, σκύλος), the verb commonly used in inscriptions means "to destroy", "to harass" and "to disturb"⁶.

Abbreviations and References

CRAI	Comptes-rendus de l'académie des inscriptions et belles lettres.
Dörtlük 1988	K. Dörtlük, "İlk Keraitai Yazıtı", <i>Türk Arkeoloji Dergisi</i> 27, 1988: 69-71.
Horsley	G. H. R. Horsley, <i>New Documents Illustrating Early Christianity</i> , Vol. 4, 1979.
Horsley-Mitchell 2000	S. Mitchell-G. H. R. Horsley, <i>The Inscriptions of Central Pisidia</i> , IK 57, 2000 Bonn.
I Laodikeia am Lykos	T. Corsten, <i>Die Inschriften von Laodikeia am Lykos</i> , IK 49, Bonn 1997.
I Nikaia I	S. Şahin, <i>Katalog der antiken Inschriften des Museums von Iznik (Nikaia) I</i> , Nr. 1-633 (Stadtgebiet und die naechste Umgebung der Stadt), IK 10, Bonn 1979.
I Nikaia II, 1	S. Şahin, <i>Katalog der antiken Inschriften des Museums von Iznik (Nikaia) II, 1</i> , Nr. 701-1210 (Entfernte Umgebung der Stadt), IK 10, 1, Bonn 1981.
I Nikaia II, 2	S. Şahin, <i>Katalog der antiken Inschriften des Museums von Iznik (Nikaia) II, 2</i> , Nr. 1230-1597 (Entfernte Umgebung der Stadt), IK 10, 2, Bonn 1982.

§ I would like to sincerely thank to H. Metin and E. Kaya for their contribution.

² See Dörtlük 1988: 69-71; *SEG* 38, 1988, 1321; *AE* 1989, 728; Horsley-Mitchell 2000: 94-95, no. 83.

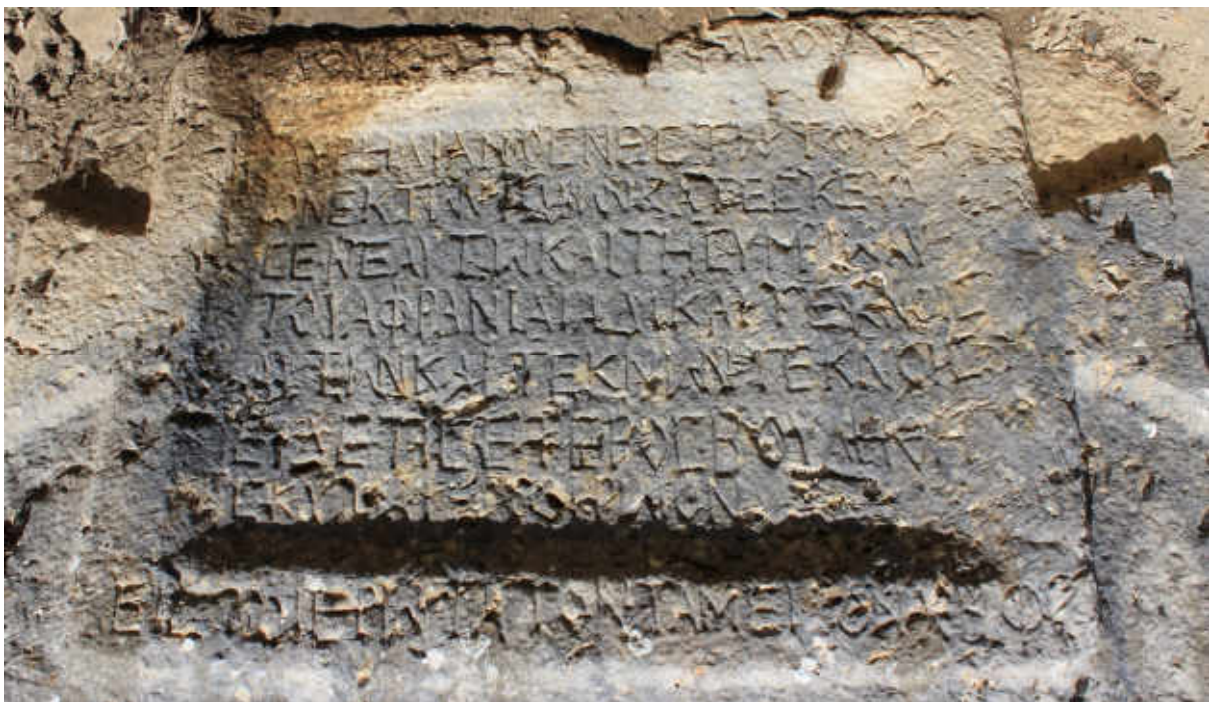
³ Cf. *SEG* 17, 607: Τρωϊλος| ἰδία θυ|γατρι| Ἰάδι| μνή|μης χάριν; I Laodikeia am Lykos, no. 85.

⁴ See *LGPN*, I, 1987: 229; *LGPN*, VA, 2010: 221; *LGPN*, III A, 1997: 215; *CIL* X 2118, 2476 and 2464; Zgusta 1964: 447-1.

⁵ Pape-Benseler 1911.

⁶ Horsley-Mitchell 2000: 96; Robert 1978: 269-270; Strubbe 1997: 401; I Nikaia I, no. 120, 128, 195, 559; I Nikaia II, 2, no. 1378, 1472; Peek 1980: 38, no. 21a; Horsley 1979: 25-28 no. 6 (with a comprehensive literature).

LGPN, I , 1987	P. M. Fraser-E. Matthews (ed.), <i>Lexicon of Greek Personalnames, Volume I: The Aegean Islands Cyprus Cyrenaika</i> , Oxford 1987.
LGPN, III A, 1997	P. M. Fraser-E. Matthews (ed.), <i>Lexicon of Greek Personalnames. Vol III A: The Peloponnese Western Greece Sicily and Magna Graecia</i> , Oxford 1997.
LGPN, VA, 2010	T. Corsten (ed.), <i>Lexicon of Greek Personalnames, Volume VA: Coastal Asia Minor: Pontos to Ionia</i> , Oxford 2010.
Pape-Benseler 1911	W. Pape-G. Benseler, <i>Wörterbuch der griechischen Eigennamen I-II</i> , Braunschweig 1911.
Peek 1980	W. Peek, <i>Griechische Versinschriften aus Kleinasien. Ergänzungsbände zu TAM 8, (DÖAW. Phil.-hist. Klas. 143)</i> , Wien 1980.
Robert 1978	L. Robert, "Malédictiones funéraires grecques", in: <i>CRAI</i> 1978: 241-289.
SEG	<i>Supplementum epigraphicum graecum</i>
Strubbe 1997	J. Strubbe, <i>Araí Epitumbioi. Imprecations against Desecrators of the Grave in the Greek Epitaphs of Asia Minor, IK Bd. 52</i> , Bonn 1997.
Zgusta 1964	L. Zgusta, <i>Kleinasiatische Personennamen</i> , Prag 1964.

Photo no. 1:

The tomb was built by *Lucius Flavius Aurelianus Nestor* for his wife, children and grandchildren.

EDUCATION

İlkokul ve Ortaokul Öğrencilerinin Fiziksel Etkinliğe Katılım Nedenlerinin Belirlenmesi: Nevşehir Örneği*

Determination of The Reasons Why Students in Primary and Elementary Schools Participate in Physical Activity: A Sample of Nevşehir

İrem Kübra DEMİREZEN¹
Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi
Fatma SAÇLI UZUNÖZ²
Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi
Yunus ARSLAN³
Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi

Öz

Araştırmanın amacı, Nevşehir il merkezinde öğrenim gören ilkokul ve ortaokul öğrencilerinin fiziksel etkinliğe katılım nedenlerini belirlemek, katılım nedenlerini cinsiyet ve okul düzeyine göre karşılaştırmaktır. Araştırmaya 329 gönüllü öğrenci katılmıştır ($n_{\text{erkek}}=165$, $n_{\text{kız}}=164$, %52'si ilkokul, %48'i ortaokul). Veri toplama aracı olarak "Spora Katılım Güdüsü Ölçeği" kullanılmıştır. Elde edilen veriler, tanımlayıcı istatistik ve bağımsız gruplarda t-testi yoluyla analiz edilmiştir. Araştırma bulgularına göre, öğrencilerin fiziksel etkinliğe katılmalarındaki en önemli temel nedenler sırasıyla "takım üyeliği/ruhu" ($1.23\pm.41$), "beceri gelişimi", ($1.23\pm.49$), "arkadaşlık" ($1.24\pm.40$), "yarışma" ($1.26\pm.47$) ve "eğlence" ($1.28\pm.39$)'dir. Öğrencilerin fiziksel etkinliğe katılım nedenleri cinsiyete göre farklılık göstermekte, "başarı/statü", "yarışma" ve "eğlence" faktörleri erkek öğrenciler açısından daha önemli görülmektedir ($p<.05$). İlkokul ve ortaokul öğrencilerinin fiziksel etkinliğe katılım nedenlerinin de "fiziksel uygunluk", "başarı/statü", "yarışma" ve "eğlence" faktörleri açısından farklılık gösterdiği ($p<.05$), bu faktörlerin ilkokul öğrencileri açısından daha önemli olduğu bulunmuştur. Sonuç olarak, fiziksel etkinlik ve sporun geniş kitlelere yaygınlaştırılması amacıyla organize edilecek programlarda çocukların etkinliğe katılım nedenlerinin göz önünde bulundurulması önemlidir.

Anahtar Sözcükler: Fiziksel etkinlik, katılım güdüsü, öğrenci

Abstract

The purpose of this study was to examine the reasons why students at primary and elementary schools participate in physical activity in the city of Nevşehir and to compare participation reasons with respect to gender and the school level. The participants were 329 voluntary students (52% from primary, 48% from elementary school). Data were gathered by "Participation Motivation Questionnaire-PMQ". Descriptive statistics and independent samples t-test were used for data analysis. The results showed that the most important reasons for physical activity participation were "team membership/spirit" ($1.23\pm.41$), "skill development" ($1.23\pm.49$), "friendship" ($1.24\pm.40$), "competition" ($1.26\pm.47$) and "fun" ($1.28\pm.39$) respectively. There were significant differences with respect to gender in "success/status", "competition" and "fun" in favor of male students ($p<.05$). Participation motivation was changed significantly in "fitness", "success/status", "competition" and "fun" in favor of primary school students ($p<.05$). As a result, it is important to consider the participation reasons in order to organize sportive programs for spreading out sport and physical activity in young populations.

* Bu çalışma, 14-16 Mayıs 2015 tarihlerinde, Mersin Üniversitesinde düzenlenmiş olan 8. Ulusal Spor Bilimleri Öğrenci Kongresi'nde sunulan sözel bildirinin genişletilmiş biçimidir.

¹ Beden Eğitimi ve Spor Eğitimi Bölümü, iremkubrademirezen@gmail.com

² Yrd. Doç. Dr., Eğitim Fakültesi, Beden Eğitimi ve Spor Eğitimi Bölümü, fatmasaclici@gmail.com

³ Doç. Dr., Eğitim Fakültesi, Beden Eğitimi ve Spor Eğitimi Bölümü, yarslan@nevsehir.edu.tr

Keywords: Physical activity, participation motivation, student

Giriş

Gelişen teknolojinin, hızlı kentleşmenin ve diğer hayat şartlarının bireylere getirdiği bunalım ve baskıları azaltmak, bunların insan üzerindeki olumsuz fizik ve moral etkilerini hafifletmek, dolayısıyla sağlıklı bir toplum yaratmak için, beden eğitimi ve spor faaliyetlerini insan hayatında vazgeçilmez bir alışkanlık haline getirmek gerekmektedir. Bu alışkanlığın verileceği en uygun yaş grubunu da ilk ve ortaokullarda öğrenim gören öğrenciler oluşturmaktadır (Milli Eğitim Bakanlığı, 2000).

Birçok öğrenci okullarda uygun fiziksel etkinlik düzeyine ulaşamamakta ve çok az sayıda araştırma okullardaki etkinlik oranının eksikliği ile ilgilenmektedir (Barroso ve diğ., 2005). Malina (1996)'ya göre, fiziksel etkinlik düzeyinin eksikliği, çocukların ileri yaşlarda aktif olmayan (sedanter) bir yaşam tarzını tercih etmelerine yol açabilmektedir. Freedman ve diğ. (2007)'ne göre, fiziksel aktivitenin yeterli düzeyde yapılmamasının nedeni, çocukluktan başlayan hareketsizliğin, bilgi, beceri, tutum ve davranış biçimlerinin ilerleyen yaşlarda da sürdürülmesidir. Oysaki çocukların henüz 16 yaşına gelmeden, küçük yaşta aktif ve hareketli bir yaşam biçimini edinmiş olmaları gerekmektedir (Roberts, 1999). Bandura (1999), bu yaş düzeyini daha da aşağıya çekerek fiziksel olarak aktif bir yaşamın değerinin beş yaşından önce çocuklara aktarılması gerektiğini, dahası çocukların günlük fiziksel etkinliğin önemini ilköğretim çağlarında anlamış olmaları gerektiğini belirtmiştir. Çünkü yetişkinlik döneminde kullanılacak çeşitli serbest zaman etkinliklerine dair beceriler erken çocukluk döneminde öğrenilmektedir. Bu becerileri öğrenemeyen insanlar yaşam boyu fiziksel etkinliğin, sağlık ve fiziksel uygunluk faydalarını belki de hiç elde edemeyeceklerdir. Yapılan birçok çalışmada, çocukluk dönemindeki fiziksel etkinliğe katılım seviyesinin, yetişkinlik döneminde de fiziksel etkinliğe devam etme davranışını önemli oranda etkilediği belirtilmiştir. Bu nedenle fiziksel etkinliğin yaşam boyu sağlığa ilişkin yararlarını anlamak için çocukluk döneminde önemli fırsatların elde edilebileceği söylenebilir (Arslan ve Altay, 2008; Green ve diğ., 2005, Taras 2005, Penney ve Jess 2004, Sallis ve diğ., 2000).

Günümüzde aşırı kilo ve obezite, özellikle çocukluk ve gençlik döneminin önemli sorunu haline gelmiştir (Uluslararası Obezite Çalışma Kolu, 2009). Dünya Sağlık Örgütü (2010)'nün raporlarına bakıldığında, dünyadaki çocukların %10'unun kilolu ve obez olduğu görülmektedir. Aşırı kilo ve obezite beraberinde, kalp-damar hastalıkları ve şeker hastalığını getirmekte, bireyin fiziksel sağlığını olumsuz etkilediği gibi aynı zamanda sosyal ve zihinsel sağlığına da zarar vermektedir. Yapılan birçok bilimsel araştırmada yüksek fiziksel etkinlik düzeyinin; düşük vücut yağ yüzdesi, yüksek kemik mineral yoğunluğu ve düşük alkol ve sigara kullanımı ile ilişkili olduğu bulunmuştur. Bununla birlikte, obezite, yüksek tansiyon ve buna benzer kronik hastalıkların tıbbi tedavileriyle paralel olarak yapılan egzersizlerin olumlu etkileri de bilinmektedir (Bar-Or, 1994). Bouchard (1997) fiziksel etkinliğin, bağışıklık sistemini güçlendirme, eklem esnekliği ve hareket yeteneğini geliştirme, bel ağrılarını azaltma, kronik hastalıklarla mücadele etme, akciğer ve bağırsak kanserini önleme gibi olumlu özelliklerinin bulunduğunu; yine de fiziksel etkinlik, fiziksel uygunluk ve sağlık arasındaki ilişkinin oldukça karmaşık bir sistem olduğunu belirtmektedir.

Vücudun genel kan dolaşımına olumlu katkıda bulunan fiziksel etkinlik; beyne kan akışını, norepinefrin ve endorfin salınımını artırmaktadır. Bunlar, stresi azaltmada, iyi ruh hali geliştirmede, egzersiz sonrası sakinleşme etkisi sağlamada ve bunların sonucunda akademik başarıyı artırmada oldukça etkili olmaktadır (Taras, 2005). Geçmişte birçok okul yöneticisi ve öğretmen, öğrenci akademik başarısını ön planda tutmakta ve spor yapmanın bu başarıyı elde etme yolunda önemli bir engel olduğunu düşünmekteydi. Oysaki öğrenci akademik başarısı ile fiziksel etkinlik ve spora katılım arasındaki ilişkiyi inceleyen birçok çalışmada (Castelli ve diğ., 2007; Oh ve diğ., 2003; Oja ve Jurimae, 2002; Field ve Diego, 2001; Dexter, 1999) anlamlı pozitif ilişkiler bulunmuş, çok az sayıda araştırmada (Lau ve diğ., 2004; Daley ve Ryan, 2000) ise bu ilişki zayıf olarak bulunmuş ya da bulunamamıştır.

Açıklamaların da ortaya koyduğu gibi, bireylere erken yaşta fiziksel aktiviteye katılım alışkanlığı kazandırmak için çeşitli kurum ve kuruluşlarca planlamalar yapmak gerekmektedir. "Herhangi bir işle uğraşan insanın davranışını istenen yoğunlukta, istenen yöne çevirmek için ne yapmak gerekir?" sorusuna karşılık bulmak için davranışın arkasında yatan güdü yapısını ortaya çıkarmak gerekir (Onaran,

1981). Dolayısıyla, çocuk ve gençlere hareket kültürü kazandırabilmek için öncelikle onları hareket etmeye yönlendiren nedenleri, bir başka deyişle güdüleri ortaya çıkarmak gerekir (Zahariadis ve Biddle, 2000). Gdülenme sporcuların belli bir spor dalına katılımını etkileyen anahtar faktör olarak görülmektedir (Wallhead ve Ntoumanis, 2004). Spora katılım güdülenmesi alanında yapılan ilk kapsamlı araştırmalar (Gill, Gross ve Huddleston, 1983; Klint ve Weiss, 1987), özellikle çocukların spora katılım, devam etme ve bırakma nedenleri üzerinde yoğunlaşmıştır. Araştırmacıların amacı, bir aktiviteye katılırken göz önünde bulundurulmuş nedenlere ilişkin cevaplar bulmaktır. Neden bir insan tenis oynamayı tercih ederken, diğeri futbolu tercih eder? Neden bir yürüyüşçü yalnız başına kilometrelerce yürür? Neden bir maratoncu haftada 10-20 saatini sadece koşmaya ayırır? Bir paraşütçü neden binlerce fit yükseklikten atlamayı göze alır (Bakker, Whiting ve Van Der Brug, 1990).

Araştırmalara göre, fiziksel yönden aktif olmanın pek çok nedeni vardır. Başarı/statü, takım atmosferi, fitness, enerji harcama, beceri gelişimi, arkadaşlık, eğlence, yetenek ve fiziksel kondisyon gibi temel motivasyon kaynakları fiziksel aktivite ve spora katılımı ön plana çıkarmıştır (Gill, Gross ve Huddleston, 1983; Rickel, Park ve Morales, 2012; Sit ve Lindner, 2007). Hausenblas, Brewer ve Van Raalte (2004)'ye göre insanlar fiziksel aktivitelere katılırken birçok nedene bağlı kalabilirler. Genellikle göz önünde bulundurulmuş nedenler sağlık, eğlence, başkalarıyla birlikte olmak ve psikolojik faydalar elde etmektir. Birçok birey kilo vermek ya da kilosunu kontrol altında tutmak, kas gelişimi, fiziksel görünüşünü iyileştirmek ve sosyal imajını atletik görünerek geliştirmek gibi dış görünüme yönelik nedenlerle aktivitelere katılmaktadırlar.

Bakker, Whiting ve Van Der Brug (1990)'a göre insanların spora neden katılım gösterdiklerinin cevabı şu üç maddeden oluşmaktadır. (1) Aktivitelere katılım insanlara içsel değerler (eğlence, zevk) sunmakta ve insanlar bu yüzden devam etmeyi tercih etmekte, (2) aktivitelerin insan sağlığına olumlu etkilerinin olduğu iddia edilmekte ve (3) aktivitelerde insanlara yarışma hissini verecek fırsatlar sunulmaktadır. Koivula (1999) yaptığı çalışma sonrasında fiziksel uygunluk ve eğlenceyi spora katılımı önemli nedenler olarak gösterirken; daha az öneme sahip neden olarak sosyalleşmeyi göstermektedir. Tutko ve Richards (1977)'a göre bireyler, herkes tarafından tanınmak, kendisinin diğlerinden daha iyi durumda olduğunu göstermek, ailesini memnun etmek, kız ya da erkek arkadaşını etkilemek ve saldırganlığını spor yoluyla geçiştirmek gibi dış faktörlerden etkilenerek spora katılmaktadır.

Bireyi fiziksel aktiviteye katılıma iten gücün ne olduğunu saptamak için ülkemizde yürütülen araştırmalar incelendiğinde, çoğunlukla belirli bir spor dalındaki bireylerin (Altıntaş ve Bayar Kuruç, 2014; Şirin, Çağlayan, Çetin ve İnce, 2008), ortaöğretim ya da yükseköğretim öğrencilerinin (Şimşek, 2010; Ekmekçi, Arslan, Dağlı-Ekmekçi ve Ağbuğa, 2010) ya da yalnızca erkek öğrencilerin (Arslan ve Altay, 2009), spora katılım nedenlerinin incelendiği görülmüştür. Bu nedenle, özellikle belli bir spor dalında lisanslı olarak spor yapmayan ancak serbest zamanlarında fiziksel etkinliklere katıldığını ifade eden çocuk ve gençlerin fiziksel etkinliğe katılım nedenlerinin araştırılmasına ihtiyaç görülmüştür. Yukarıda sayılan değişkenleri ele alarak yapılan durum çalışmalarında var olan sınırlılıkların bir bölümünü gidereceği düşünülerek bu araştırma planlanmıştır. İlk ve ortaokul düzeyindeki öğrencilerin spora katılım nedenleri ölçülerek elde edilen ipucu niteliğindeki bilgilerle, fiziksel aktivite ortamlarında gerekli düzenlemelerin yapılabileceği ve fiziksel aktiviteye güdüleyen daha etkili ve verimli planlamaların oluşturulabileceği düşünülmektedir. Bu doğrultuda araştırmanın amacı, Nevşehir il merkezinde öğrenim gören ilkökullü ve ortaokullü öğrencilerinin fiziksel etkinliğe katılım nedenlerini belirlemek, katılım nedenlerinin cinsiyet ve okul düzeyine göre farklılık gösterip göstermediğini ortaya koymaktır.

Yöntem

Araştırma Grubu

Betimsel yöntemle yürütülen araştırmanın evrenini, 2014-2015 eğitim öğretim yılı güz döneminde, Nevşehir merkezindeki ilkökullü ve ortaokullarda öğrenim gören 8-14 yaş grubu öğrenciler oluşturmaktadır. İki ilkökullü ve ortaokullü yürütülen araştırmaya, herhangi bir spor dalında lisanslı olmayan, ancak beden eğitimi dersi dışında bireysel ya da takım olarak fiziksel bir etkinlikte yer alan gönüllü öğrenciler katılmıştır. Bu kapsamda, 170 ilkökullü, 159 ortaokullü öğrencisi olmak üzere toplam 329 (164 kız, 165 erkek) öğrenciye ulaşılmıştır. Öğrencilerin sınıf düzeylerine göre dağılımları şu şekildedir: İkinci sınıf n=58; üçüncü sınıf n=58; dördüncü sınıf n=54; beşinci sınıf n=39; altıncı sınıf n=32; yedinci sınıf n=38; sekizinci sınıf n=50. Öğrencilere ne tür fiziksel etkinlikler yaptıkları sorulduğunda, 120'si (%36)

yalnızca yürüdüğünü ya da koştuğunu ifade ederken, 209'u (% 64) ise bazı spor dallarına katılım gösterdiklerini belirtmişlerdir. Spor dallarından bazıları şunlardır: Atletizm (2), badminton (14), basketbol (17), bisiklet (1), boks (3), futbol (16), güreş (1), halk oyunları (20), hentbol (3), cimnastik (24), judo (7), karate (1), masa tenisi (1), taekwondo (3), tenis (1), voleybol (6).

Veri Toplama Aracı

Veri toplama aracı olarak, genç bireylerin sportif etkinliklere katılım nedenlerini belirlemek amacı ile Gill, Gross ve Huddleston (1983) tarafından geliştirilen "Spora Katılım Güdüsü Ölçeği" kullanılmıştır. Ölçeğin Türkçe'ye çevirisi ve üniversite öğrencilerinde güvenilirlik çalışması Çelebi (1993), 9-17 yaş grubu öğrencileri için geçerlik ve güvenilirlik çalışması ise Oyar, Aşçı, Çelebi ve Mülazımoğlu (2001) tarafından yapılmıştır. Beceri geliştirme, takım üyeliği/ruhu, eğlence, arkadaşlık, başarı/statü, enerji harcama, fiziksel uygunluk ile diğer olmak üzere sekiz boyuttan oluşan ölçekte 30 madde bulunmaktadır. Ölçekteki maddeler "Çok Önemli (1)", "Az Önemli (2)", ve "Hiç Önemli Değil (3)" şeklinde değerlendirilmekte, elde edilen düşük değerler o maddenin daha önemli olduğunu göstermektedir. Alt boyutlar için Cronbach's alfa iç tutarlılık katsayısı $\alpha=.61$ ile $\alpha=.78$ arasında değişmiş, toplam ölçek için $\alpha=.86$ bulunmuştur. Bu araştırma kapsamında hesaplanan iç tutarlılık katsayılarının alt boyutlarda $\alpha=.69$ ile $\alpha=.86$ arasında değiştiği, toplam ölçek için ise $\alpha=.88$ olduğu görülmüştür.

Verilerin Toplanması

İl Millî Eğitim Müdürlüğü ile Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi eğitim işbirliği protokolü çerçevesinde, okul müdürleri ve ders öğretmenlerinin bilgileri dâhilinde öğrencilerin uygun olduğu ders saatlerinde araştırmacıların birebir öğrencilerle görüşerek ölçeği doldurmalarını istemesi yoluyla veriler elde edilmiştir. İkinci sınıf öğrencilerine yapılan uygulamalarda öğrencilerin ihtiyaç duyduğu noktalarda araştırmacılar tarafından gerekli açıklamalar yapılmış ve ölçekte yer alan ifadeleri öğrencilerin doğru bir şekilde anlamaları sağlanmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırma grubunun demografik özelliklerinin belirlenmesinde frekans ve yüzde, ölçekten elde edilen puanların belirlenmesinde ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Yapılan karşılaştırmalarda, bağımsız gruplarda t-testi kullanılmıştır. Verilerin güvenilirliği Cronbach Alfa, geçerliği açımlayıcı faktör analizi yoluyla değerlendirilmiştir.

Bulgular

Geçerlik ve güvenilirlik

Yapı geçerliğini test etmek amacıyla öncelikle, 329 öğrencinin ölçekten aldıkları puanlara temel bileşenler faktör analizinin uygulanabilirliği test edilmiş, Kaiser-Meyer-Olkin değeri 0.80, Bartlett's Küresellik Testi Ki-kare değeri 4.191 ile anlamlı bulunmuştur ($p=0.00$). Faktör analizinin uygulanabilirliğine karar verildikten sonra, varimax dönüştürmesine göre yürütülen temel bileşenler faktör analizi sonucu, ölçek maddelerinin 7 faktörde toplandığı görülmüştür. Tablo 1'de görüldüğü gibi, ortaya çıkan 7 faktör ölçeğin %60.45'ini açıklamaktadır. Faktör yükü 0.40 kabul edilerek yapılan açımlayıcı faktör analizi sonucu ölçekteki 26 maddenin, 9-17 yaş grubu Türk öğrencileri için geçerlik ve güvenilirlik çalışması (Oyar, Aşçı, Çelebi ve Mülazımoğlu, 2001) sonucunda elde edilen faktör örüntüleri ile benzer örüntüler ortaya koyduğu görülmüştür. Farklılık olarak, *hareket/aktif olma* boyutunda yer alan üç madde (16, 17, 30) diğer boyutlara dağıldığından bu boyut ölçekte yer almamıştır. Öncesinde bu boyutta yer alan "Bir şeylerle uğraşmak hoşuma gider" maddesinin (16), altıncı faktör olan *eğlence* boyutunda yer aldığı; "Hareketi severim" maddesinin (17) ikinci faktör olan *fiziksel uygunluk/enerji* boyutunda yer aldığı; "Malzeme ve tesislerden yararlanmak isterim" maddesinin (30) ise birinci faktör olan *takım üyeliği* boyutunda yer aldığı görülmüştür. Ayrıca, öncesinde *beceri gelişimi* boyutunda yer alan "Branşımda yükselmeyi isterim" maddesinin (23), üçüncü faktör olan *başarı/statü* boyutunda yer aldığı görülmüştür. Bu maddelerin yapıları incelendiğinde yer aldıkları boyutlarla uyumlu oldukları düşünülebilir.

Tablo 1: Spora Katılım Güdüsü Ölçeği'ndeki maddelerin faktör örüntüleri

FAKTÖRLER	Faktör 1	Faktör 2	Faktör 3	Faktör 4	Faktör 5	Faktör 6	Faktör 7
-----------	----------	----------	----------	----------	----------	----------	----------

Takım Üyeliği/Ruhu							
8. Takım çalışmasını severim	.824						
18. Takım ruhunu severim	.899						
22. Takımda olmayı severim	.847						
27. Liderleri, antrenörleri veya eğitimcileri severim	.710						
30. Malzeme ve tesislerden yararlanmak isterim	.659						
Fiziksel Uygunluk/Enerji Harcama							
4. Enerjimi tüketmek istiyorum		.677					
6. Formumu korumak istiyorum		.852					
13. Stresimi azaltmak istiyorum		.496					
15. Egzersiz yapmayı severim		.534					
17. Hareketi severim		.713					
24. Fiziksel olarak sağlıklı olmayı severim		.807					
Başarı/Statü							
12. İyi olduğum bir konuda bir şeyler yapmak isterim			.666				
14. Ödül kazanmayı severim			.790				
21. Önemli olduğumu hissetmek hoşuma gider			.604				
23. Branşimde yükselmeyi isterim			.535				
25. Popüler olmak isterim			.679				
28. Statü ve saygınlık kazanmak isterim			.483				
Yarışma							
3. Kazanmayı severim				.718			
20. Rekabeti severim				.780			
26. Meydan okumayı severim				.883			
Arkadaşlık							
2. Arkadaşlarımla olmak istiyorum					.743		
9. Ailem ve yakın arkadaşlarım oynamamı istiyor					.651		
11. Yeni arkadaşlarla tanışmak istiyorum					.818		
Eğlence							
5. Seyahati severim						.655	
7. Heyecanı severim						.426	
16. Bir şeylerle uğraşmak hoşuma gider						.453	
19. Evden çıkmayı severim						.523	
29. Eğlenceyi severim						.532	
Beceri Gelişimi							
1. Becerilerimi geliştirmek istiyorum							.826
10. Yeni beceriler öğrenmek istiyorum							.818
Özdeğer	6.84	2.90	2.20	1.96	1.61	1.47	1.16
Açıkladığı Varyans	22.81	9.67	7.33	6.52	5.37	4.90	3.85
Toplam Varyans	22.81	32.48	39.81	46.32	51.70	56.60	60.45

Ölçekte yer alan boyutların güvenilirliğini belirlemek amacıyla Cronbach Alfa iç tutarlığı hesaplanmış ve toplam ölçek için $\alpha=.88$, takım üyeliği boyutu için $\alpha=.86$, fiziksel uygunluk/enerji harcama boyutu için $\alpha=.80$, başarı/statü boyutu için $\alpha=.76$, yarışma boyutu için $\alpha=.82$, arkadaşlık boyutu için $\alpha=.71$, eğlence boyutu için $\alpha=.69$ ve beceri gelişimi boyutu için $\alpha=.73$ bulunmuştur.

Buradan hareketle, daha önce Türkiye’de 9-17 yaş grubu için geçerlik-güvenirlik çalışması yapılmış olan ölçeğin (Oyar, Aşçı, Çelebi ve Mülazımoğlu, 2001), okuma yazmayı öğrenmiş olan ikinci sınıf öğrencilerine de araştırmacı/öğretmen yardımı ile uygulanabileceği söylenebilir.

Tablo 2. İlköğretim öğrencilerinin fiziksel etkinliğe katılımlarına ilişkin ortaya konulan temel nedenlerin ortalama ve standart sapma değerleri

Fiziksel Etkinliğe Katılım Nedeni	Ortalama (n=329)	Ss (n=329)
Takım üyeliği/ruhu	1.23	.41
Fiziksel uygunluk	1.46	.49
Başarı/statü	1.42	.45
Yarışma	1.26	.47
Arkadaşlık	1.24	.40
Eğlence	1.28	.39
Beceri gelişimi	1.23	.49

Öğrencilerin fiziksel etkinliğe katılım nedenlerine ilişkin her bir boyutun ortalamaları incelendiğinde, Tablo 2’de görüldüğü gibi, sırasıyla en çok “takım üyeliği/ruhu” (1.23±.41), “beceri gelişimi” (1.23±.49), “arkadaşlık” (1.24±.40), “yarışma” (1.26±.47) ve “eğlence” (1.28±.39) faktörlerinin ön plânda olduğu, buna karşın, fiziksel uygunluk (1.46±.49) ile başarı/statü (1.42±.45) faktörlerinin en son sırada etkili olduğu belirlenmiştir.

Tablo 3. İlköğretim öğrencilerini fiziksel etkinliğe katılmaya yönelten 30 nedenin en çok tercih edilenden en az tercih edilene göre ortalama ve standart sapma değerleri

Fiziksel Etkinliğe Katılım Nedeni	Ortalama	Ss
27.Liderleri, antrenörleri veya eğiticileri severim	1.09	.37
9. Ailem ve yakın arkadaşlarım oynamamı istiyor	1.14	.38
22.Takımda olmayı severim	1.17	.44
5.Seyahati severim	1.17	.45
1.Becerilerimi geliştirmek istiyorum	1.21	.51
7.Heyecanı severim	1.22	.52
3.Kazanmayı severim	1.22	.49
18.Takım ruhunu severim	1.25	.52
20.Rekabeti severim	1.26	.55
10.Yeni beceriler öğrenmek istiyorum	1.26	.57
16.Bir şeylerle uğraşmak hoşuma gider	1.26	.56
14. Ödül kazanmayı severim	1.27	.54
11. Yeni arkadaşlarla tanışmak istiyorum	1.29	.52
24. Fiziksel olarak sağlıklı olmayı severim	1.30	.55
30. Malzeme ve tesislerden yararlanmak isterim	1.30	.56
26. Meydan okumayı severim	1.30	.58
12. İyi olduğum bir konuda bir şeyler yapmak isterim	1.31	.58
2. Arkadaşlarımla olmak istiyorum	1.31	.57
8. Takım çalışmasını severim	1.31	.60
21. Önemli olduğumu hissetmek hoşuma gider	1.32	.56
19. Evden çıkmayı severim	1.33	.59
6. Formumu korumak istiyorum	1.38	.61
15. Egzersiz yapmayı severim	1.39	.67
23. Branşımda yükselmeyi isterim	1.41	.68
29. Eğlenceyi severim	1.43	.72
17. Hareketi severim	1.51	.74
4. Enerjimi tüketmek istiyorum	1.53	.72
25. Popüler olmak isterim	1.57	.77
13. Stresimi azaltmak istiyorum	1.64	.77
28. Statü ve saygınlık kazanmak isterim	1.66	.81

İlköğretim öğrencilerini fiziksel etkinliğe katılmaya yönelten en önemli beş neden “liderleri, antrenörleri veya eğiticileri severim”, “ailem ve yakın arkadaşlarım oynamamı istiyor”, “takımda olmayı severim”, “seyahati severim”, “becerilerimi geliştirmek istiyorum” dur. Öğrencilerin fiziksel etkinliğe

katılmalarında en az önem teşkil eden beş neden ise "hareketi severim", "enerjimi tüketmek istiyorum", "popüler olmak isterim", "stresimi azaltmak istiyorum", "statü ve saygınlık kazanmak isterim"dir.

Tablo 4: İlköğretim öğrencilerinin fiziksel etkinliğe katılım nedenlerinin cinsiyete göre karşılaştırılması

Fiziksel Etkinliğe Katılım Nedenleri	Cinsiyet	n	Ortalama	Ss	t	p
Takım Üyeliği	Kız	164	1.22	.39	-.13	.90
	Erkek	165	1.23	.42		
Fiziksel Uygunluk	Kız	164	1.50	.52	1.67	.10
	Erkek	165	1.41	.43		
Başarı/Statü	Kız	164	1.49	.47	2.60	.01*
	Erkek	165	1.36	.42		
Yarışma	Kız	164	1.32	.53	2.28	.02*
	Erkek	165	1.20	.39		
Arkadaşlık	Kız	164	1.25	.42	.22	.83
	Erkek	165	1.24	.37		
Eğlence	Kız	164	1.33	.40	1.97	.04*
	Erkek	165	1.24	.36		
Beceri Gelişimi	Kız	164	1.21	.46	-1.65	.51
	Erkek	165	1.25	.50		

$p < .05^*$

Öğrencilerin fiziksel etkinliğe katılım nedenlerinin "yarışma" ($t=2.28$, $p=.02$), "eğlence" ($t=1.97$, $p=.04$) ve "başarı/statü" ($t=2.60$, $p=.01$) faktörleri açısından cinsiyete göre farklılık gösterdiği ($p < .05$), bu faktörlerin erkek öğrenciler açısından daha önemli olduğu bulunmuştur.

Tablo 5: İlkokul ve ortaokul öğrencilerinin fiziksel etkinliklere katılım nedenlerinin karşılaştırılması

Fiziksel Etkinliğe Katılım Nedenleri	Okul Düzeyi	n	Ortalama	Ss	t	p
Takım Üyeliği	İlkokul	170	1.20	.37	-1.15	.25
	Ortaokul	159	1.25	.45		
Fiziksel Uygunluk	İlkokul	170	1.29	.36	-7.00	.00*
	Ortaokul	159	1.64	.53		
Başarı/Statü	İlkokul	170	1.37	.41	-2.42	.02*
	Ortaokul	159	1.49	.48		
Yarışma	İlkokul	170	1.20	.38	-2.27	.02*
	Ortaokul	159	1.32	.54		
Arkadaşlık	İlkokul	170	1.29	.44	1.94	.05
	Ortaokul	159	1.20	.35		
Eğlence	İlkokul	170	1.23	.36	-2.56	.01*
	Ortaokul	159	1.34	.41		
Beceri Gelişimi	İlkokul	170	1.19	.44	-1.66	.10
	Ortaokul	159	1.28	.53		

$p < .05^*$

Öğrencilerin fiziksel etkinliğe katılım nedenlerinin "yarışma" ($t=-2.27$, $p=.02$), "eğlence" ($t=-2.56$, $p=.01$), "fiziksel uygunluk" ($t=-7.00$, $p=.00$), "başarı/statü" ($t=-2.42$, $p=.02$) faktörleri açısından okul düzeyine göre farklılık gösterdiği ($p < .05$), bu faktörlerin ilkokul öğrencileri açısından daha önemli olduğu bulunmuştur.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Bilim ve teknoloji akıl almaz bir hızla gelişmekte ve geçen her saniye daha da karmaşıklaşmaktadır. Hayatı kolaylaştıran birçok teknolojik ürün, beraberinde insanları hareketsiz yaşama sürüklemekte ve birçok sağlık problemlerine neden olabilmektedir. Bu sağlık problemlerini engellemek ya da ortadan kaldırmak için bütün gelişmiş ülkelerde düzenli egzersizlerin günlük yaşamın bir parçası olması gerektiği vurgulanarak bu doğrultuda programlar ve kampanyalar düzenlenmektedir. Bilimsel araştırma sonuçları, insanların özellikle küçük yaşlardan itibaren fiziksel etkinlik ortamlarına

çekilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Peki, insanları düzenli fiziksel egzersiz yapmaya yönlendirecek başlıca nedenler neler? Bu doğrultuda planlanan bu araştırmada, Nevşehir il merkezinde öğrenim gören ilkököl ve ortaokul öğrencilerinin fiziksel etkinliğe katılım nedenlerini belirlemek, katılım nedenlerinin cinsiyet ve okul düzeyine göre farklılık gösterip göstermediğini ortaya koymak amaçlanmıştır.

Bu araştırma sonucunda elde edilen verilerden hareketle, 8-14 yaş aralığındaki ilkököl ve ortaokul öğrencilerinin fiziksel etkinliğe katılımında en önemli faktörlerin takım üyeliği/ruhu, beceri gelişimi, arkadaşlık, yarışma ve eğlence olduğu, buna karşın, fiziksel uygunluk ile başarı/statü faktörlerinin ise fiziksel etkinliğe katılımında en az etki eden faktörler olduğu söylenebilir. Bu bulgu, benzer amaçlarla yürütülen çalışmaların sonuçlarıyla (Arslan ve Altay, 2009; Sit ve Lindner, 2006; Yan ve McCullagh, 2004; Cecchini, Mendez ve Muniz, 2002; Koivula, 1999) paralellik göstermektedir. Bu sonuçlar, bu yaş grubunda fiziksel etkinlik ortamları düzenlenirken program içeriğinde beceri gelişiminin özellikle vurgulanması gerektiğine işaret etmektedir. Bunun yanında, düzenlenecek etkinliklerin arkadaşlık duygusunu güçlendirecek, yarışma içeren, eğlenceli egzersizlerden oluşması gerektiği de vurgulanabilir.

Araştırma bulguları daha detaylı incelendiğinde, öğrencileri fiziksel etkinliğe katılmaya yönelten en önemli beş nedenin "*liderleri, antrenörleri veya eğiticileri severim*", "*ailem ve yakın arkadaşlarım oynamamı istiyor*", "*takımda olmayı severim*", "*seyahati severim*", "*becerilerimi geliştirmek istiyorum*" olduğu ortaya konulmuştur. Öğrencilerin fiziksel etkinliğe katılmalarında en az önem teşkil eden beş nedenin ise "*hareketi severim*", "*enerjimi tüketmek istiyorum*", "*popüler olmak isterim*", "*stresimi azaltmak istiyorum*", "*statü ve saygınlık kazanmak isterim*" olduğu görülmüştür. Belirli bir spor dalında lisanslı olarak spor yapmayan ancak, serbest zamanlarında fiziksel olarak aktif olduğunu belirten 8-14 yaş grubundaki öğrenciler tarafından fiziksel etkinliğe katılımında "*becerilerimi geliştirmek istiyorum*" nedeninin ilk beş sırada, "*enerjimi tüketmek istiyorum*" ile "*popüler olmak isterim*" nedenlerinin son beş sırada önemli bulunması, yaz spor okuluna katılan 9-17 yaş grubu öğrencilerin tercihleri ile benzerlik göstermektedir (Oyar, Aşçı, Çelebi ve Mülazımoğlu, 2001). Benzer sonuçlara, voleybol, basketbol, futbol ve hentbol branşlarında okul takımında oynayan ortaokul düzeyindeki erkek öğrencilerle (Arslan ve Altay, 2009), farklı branşlardaki müsabakalarda okullarını temsil eden lise öğrencileri ile (Şirin, Çağlayan, Çetin ve İnce, 2008), Türkiye'de ekstrem spor yapan orta ve yükseköğretim öğrencileri ile (Şimşek, 2010), yaşları 11-12 arasında değişen sporcularla (Altıntaş ve Bayar Kuruç, 2014) ve üniversite öğrencileri ile (Ekmekçi, Arslan, Dağlı-Ekmekçi ve Ağbuğa, 2010) yürütülen araştırmalarda da ulaşılmıştır.

Bu araştırmada, kız ve erkek öğrencilerin fiziksel etkinliğe katılım nedenlerinin "başarı/statü", "yarışma" ve "eğlence" faktörleri açısından farklılık gösterdiği, bu faktörlerin erkek öğrenciler açısından daha önemli olduğu bulunmuştur. Bu bulgu, Şirin ve diğ. (2008), Kilpatrick, Hebert ve Bartholomew (2005), Cecchini, Mendez ve Muniz (2002) ile Oyar ve diğ. (2001)'in çalışma sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir. Buna göre, spora katılımında cinsiyet faktörünün önemli olduğu ve örneklem özellikleriyle değişmekle birlikte kız ve erkek öğrencilerin fiziksel aktiviteye katılımında farklı nedenleri göz önünde bulundurdukları söylenebilir. Bunun yanında bu araştırmada, kız ve erkek öğrencilerin fiziksel etkinliğe katılım nedenleri takım üyeliği, fiziksel uygunluk, arkadaşlık ve beceri gelişimi faktörleri açısından benzerlik göstermektedir. Deci ve Ryan (1985)'in ileri sürdüğü "Bilişsel Değerlendirme Kuramı"na göre, her birey içsel ya da dışsal olmak üzere belirli nedenlerle sportif etkinliklere katılım gösterir ve bunu sürdürür. Bir birey, bir başka birey ya da bir şey olmaksızın kendi hür iradesi ile aktiviteye katılıyor ve uyarıcı özelliği olan bir durumla karşılaşmaksızın mücadele ediyorsa o bireyin içsel olarak güdülendiği varsayılmaktadır. Kız öğrencilerin daha çok içsel nedenlerle spora katılım gösterdiği birçok çalışmada belirtilmiştir. Bunlara ek olarak, kızlar ve erkeklerde yaşa bağlı olmaksızın yetenek düzeyi katılımın devamında önemli bir rol oynamaktadır. İlerleyen süreçlerde yeterli yetenek düzeyini gösteremeyenlerin bu faaliyetleri bıraktıkları vurgulanmaktadır (Şirin ve diğ., 2008; Mota ve Esculcas, 2002).

Katılımcıların yaşı spora katılımında hangi faktörlerin daha çok güdüleyici olduğu konusunda önemli rol oynamaktadır. Birçok genç için spora katılım, okuldan sonraki saatlerde yapılan ve daha az karmaşık bir olaydır. İnsanların yaşı ilerledikçe içsel güdülenmesinin azaldığı düşünülmektedir. Yaş arttıkça katılımın daha dışsal nedenlere kaydığı görülmektedir. Bunun temel nedeninin dışsal ödüller olduğu belirtilmektedir. Aktivite esnasında kişinin almış olduğu dışsal ödüller, içsel güdülemenin zayıflamasına neden olmaktadır. Ödül almak için çalışma, pekiştirici kaynağının değişimine neden olmaktadır (Şirin ve diğ., 2008; Kazak, 2004; İkizler, 2000). Bu bilgiler ışığında, bu araştırmada, ilkököl ve ortaokul öğrencilerinin fiziksel etkinliğe katılım nedenlerinin "fiziksel uygunluk", "başarı/statü",

"yarışma" ve "eğlence" faktörleri açısından farklılık gösterdiği, bu faktörlerin ilkökul öğrencileri açısından daha önemli olduğu bulunmuştur. İlkokul ve ortaokul öğrencilerinin fiziksel etkinliğe katılım nedenleri takım üyeliği, arkadaşlık ve beceri gelişimi faktörleri açısından benzerlik göstermektedir. Açıklamaların aksine araştırma sonuçlarımız, ilkökul öğrencilerinin yarışma ve başarı/statü gibi dışsal güdülenme kaynaklarını ortaokul öğrencilerine oranla daha çok tercih edebildiklerini göstermektedir. Bununla birlikte, takım üyeliği, arkadaşlık ve beceri gelişimi gibi içsel faktörlerin ortaokul düzeyine geldiğinde dahi spora katılım açısından önemli faktörler olduğu göz ardı edilmemelidir.

Ülkemizin sağlıklı ve sportif anlamda başarılı bir nesil yetiştirmesinin genç yaşta bireylerin spora katılıma teşvik edilmesiyle mümkün olacağı, düzenli fiziksel etkinliğe katılım alışkanlığının küçük yaşlardan itibaren bireylere kazandırılması gerektiği ve bunun için gerekli önlemler alınmasının önemli olduğu yorumu yapılabilir. Sonuç olarak, bireyleri hareketli bir yaşam sürmeye ve spora katılıma teşvik eden içsel ve dışsal nedenlerin belirlenmesinin önemli bir etken olduğu söylenebilir. Bu ve benzer araştırma sonuçlarının, organizatör, antrenör ve beden eğitimi öğretmenlerine yol gösterici nitelikte olacağı düşünülmektedir. İlerideki yapılacak çalışmalara, daha geniş örneklem gruplarının, farklı yaş gruplarının, farklı ülkelerden, farklı kültürel özelliklere sahip grupların dahil edilmesi önerilebilir.

Kaynakça

- Altıntaş, A, Kuruç Bayar, P. (2014). Determining participation motivation of young athletes with regard to gender and sport type. *International Journal of Science Culture and Sport*, SI (1), 61-67. Doi: 10.14486/IJSCS73
- Arslan, Y., Altay, F. (2008). Sınıf öğretmenlerinin beden eğitimi ders programı ve ders uygulamalarına ilişkin görüşleri. *Spor Bilimleri Dergisi*, 19(2), 63-79.
- Arslan, Y., Altay, F. (2009) İlköğretim okul takımlarındaki erkek öğrencilerin spora katılım güdülerinin incelenmesi. *Celal Bayar Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 4(2), 59-66.
- Bakker, F.C., Whiting, H.T., Van Der Brug, H. (1990). *Sport Psychology: Concepts and Applications*. New York: John Wiley and Sons.
- Bandura, A. (1999). *Social cognitive theory of personality. Handbook of Personality* (2th Ed.). New York: Guilford.
- Bar-Or, O. (1994). Childhood and adolescent physical activity and fitness and adult risk profile. *Physical Activity, Fitness, and Health: International Proceedings and Consensus Statement* (Ed. Bouchard C, Shephard RJ, Stephens T,)da, Champaign, IL: Human Kinetic Publishers.
- Barroso, C.S., McCullum-Gomez, C., Hoelscher, D.M., Kelder, S.H., Murray, N.C. (2005). Self-Reported Barriers to Quality Physical Education by Physical Education Specialists in Texas. *J Sch Health*; 75(8), 313-319.
- Bouchard, C. (1997). Biological aspects of the active living concept. *Physical Activity in Human Experience: Interdisciplinary Perspectives*. (Ed. Curtis, J.E., Russell, S.J.)'de, Champaign, IL: Human Kinetic Publishers.
- Castelli, D.M., Hillman, C.H., Buck, S.M., Erwin, H.E. (2007). Physical Fitness and Academic Achievement in Third- and Fifth-Grade Students. *Journal of Sport & Exercise Psychology*, 29, 239-252.
- Cecchini, J.A., Mendez, A., Muniz, J. (2002). Motives for practicing sport in Spanish schoolchildren. *Psicothema*, 14 (3), 523-531.
- Daley, A.J., Ryan, J. (2000). Academic performance and participation in physical activity by secondary school adolescents. *Percept Mot Skills*. 91, 531-534.
- Dexter, T. (1999). Relationship between sport knowledge, sport performance and academic ability: empirical evidence from GCSE Physical Education. General Certificate of Secondary Education. *J Sport Sci*. 17, 283-295.
- Dünya Sağlık Örgütü [World Health Organization] (2010). *Global strategy on diet, physical activity and health: Childhood overweight and obesity*. <http://www.who.int/dietphysicalactivity/childhood/en/> adresinden 9 Şubat 2011 tarihinde erişilmiştir.
- Ekmekçi. R., Arslan. Y., Dağlı Ekmekçi. A., Ağbuğa. B. (2010). Üniversite öğrencilerinin spora bakış açılarının ve spora katılım güdülerinin belirlenmesi. *e-Journal of New World Sciences Academy Sports Sciences*, 2B0043, 5(2) 104-114.
- Field, T., Diego, M., (2001). Sanders C.E. Exercise is positively related to adolescents' relationships and academics. *Adolescence*. 36 (141), 106-110.

- Freedman, D.S., Mei, Z., Srinivasan, S.R., Berenson, G.S., & Dieta, W.H. (2007). Cardiovascular risk factors and excess adiposity among overweight children and adolescents: The Bogalusa heart study. *Journal of Pediatrics*, 150, 12-17.
- Gill, D. L., Gross, J. B., & Huddleston, S. (1983). Participation motivation in youth sports. *International Journal of Sport Psychology*, 14, 1-14.
- Green K, Smith A, Roberts K. (2005). Young people and lifelong participation in sport and physical activity: a sociological perspective on contemporary physical education programmes in England and Wales. *Leisure Studies*, 24 (1), 27-43.
- Hausenblas, H.A., Brewer, B.W., and Van Raalte, J.L., (2004). Self-presentation and exercise. *Journal of Applied Sport Psychology*, 16 (3), 1-12.
- İkizler C.H. (2000). *Sporda Sosyal Bilimler*. Bursa: Alfa Basım Yayım Dağıtım.
- Kazak Z. (2004). "Sporda Gdlenme leği (SG)'nin Türk Sporcuları İçin Gvenirlik ve Geçerlik alışması", *Hacettepe Üniversitesi, Spor Bilimleri Dergisi*, 15 (4), 191-206.
- Kilpatrick, M., Hebert E., Bartholomew J. (2005) College Students' Motivation for Physical Activity: Differentiating Men's and Women's Motives for Sport Participation and Exercise, *Journal of American College Health*, 54 (2), 87-94, DOI: 10.3200/JACH.54.2.87-94
- Klint, K., Weiss, M. (1987). Perceived competence and motives for participating in youth sports: A test of Harter's competence motivation theory. *J Sport Psychol*, 9, 55-65.
- Koivula N. (1999). Sport Participation: Differences in motivation actual participation due to gender typing. *J Sport Behav.* 22 (3), 360- 80.
- Lau, P.W.C., Yu, C.W., Lee, A., So, R.C.H., Sung, R.Y.T. (2004). The Relationship Among Physical Fitness, Physical Education, Conduct and Academic Performance of Chinese Primary School Children. *Int J Phys Educ*, 4 (1), 17-26.
- Malina, R. M. (1996). Tracking of physical activity and physical fitness across the lifespan. *Research Quarterly Exercise and Sport*, 67(S3), 48-57.
- MEB (Milli Eğitim Bakanlığı) (2000). *Beden Eğitimi ğretmenlerinin Ders İi ve Ders Dışı alışmalar Rehberi*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Mota, J., and Esculcas, C., (2002). "Leisure-Time Physical Activity Behavior: Structured and Unstructured Choices According to Sex, Age, and Level of Physical Activity". *International Journal of Behavioral Medicine*, 9 (2), 111-122,
- Oh, S.Y., Kim, W.K., Jang, Y.A., Won, H.S., Lee, H.S., Kim, S.H. (2003). Academic performance of Korean children is associated with dietary behaviours and physical status. *Asia Pac J Clin Nutr.* 12 (2),186-192.
- Oja, L., Jurimae, T. (2002). Physical activity, motor ability, and school readiness of 6-year-old children. *Perceptual Motor Skills.* 95(2), 407-415.
- Onaran, O. (1981). *alışma Yaşamında Gdlenme Kuramları*. Ankara: Sevin Matbaası.
- Oyar, Z.B., Asci, F.H., Celebi, M., & Mulazimoglu, . (2001). Spora katılım gds leğinin geçerlik ve gvenirlik alışması. *Hacettepe Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 12 (2), 21-32.
- Penney, D., Jess, M. (2004). Physical Education and Physically Active Lives: A Lifelong Approach to Curriculum Development. *Sport, Education and Society*, 9 (2), 269-287.
- Rickel, K., Park, R.S., & Morales, J. (2012). Multiple groups confirmatory factor analysis of the motivational factors influencing individuals' decisions about participating in intramural sports. *Sport Management International Journal*, 8 (2), 69-79.
- Sallis JF, Prochaska JJ, Taylor WC. (2000). A review of correlates of physical activity of children and adolescents. *Medicine Science in Sport and Exercise.* 32 (5), 963-975.
- şimşek, Y.K. (2010). Türk ekstrem sporcularının spora katılım güdüleri üzerine nitel bir araştırma, Celal Bayar Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 5(3), 107-118.
- şirin, E.F., ağlayan, H.S., etin M.., İnce, A. (2008). Spor yapan lise ğrencilerinin spora katılım motivasyonlarına etki eden faktörlerin belirlenmesi. *Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 2(2), 98-110.
- Sit, C., & Lindner, K. (2007). Achievement goal profiles, perceived ability and participation motivation for sport and physical activity. *International Journal of Sport Psychology*, 38(3), 283-303.
- Sit, C.H., Lindner, K.J., (2006). Situational state balances and participation motivation in youth sport: A reversal theory perspective. *Br J Educ Psychol*, 76, 369-84.
- Taras, H. (2005). Physical Activity and Student Performance at School. *J Sch Health*, 75(6), 214-218.
- Tutko, T.A, Richards, W.R. (1977). *Psychology of Coaching*. Boston: Allyn and Bacon Inc.

-
- Wallhead, T.L., Ntoumanis, N. (2004). Effects of a sport education intervention on students' motivation responses in physical education. *J Teach Phys Educ*, 23(1), 5-11.
- Yan, J.H., McCullagh, P. (2004). Cultural influence in youth's motivation on physical activity. *J Sport Behav*. 27(4), 378-390.
- Zahariadis, N.P. & Biddle, S.J.H. (2000). Goal orientations and participation motives in physical education and sport: Their relationship in English schoolchildren. *Athletic Insight the Online Journal of Sport Psychology*, 2 (1), 1-12.
-

Üniversite Öğrencilerinin Affetme ve Mükemmeliyetçilik Düzeyleri Arasındaki İlişki: Duygusal Zekânın Aracı Rolü**

The Relationship Between Perfectionism and Forgiveness of University Students: The Mediator Role of Emotional Intelligence

Feridun Kaya¹
Bayburt Üniversitesi
Adem Peker²
Atatürk Üniversitesi

Özet

Bu araştırmada üniversite öğrencilerinin mükemmeliyetçilik ve affetme düzeyleri arasındaki ilişki de duygusal zekânın aracı rolünün incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada yöntem olarak ilişkisel tarama modeli seçilmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu ise 2015-2016 eğitim öğretim yılı Atatürk Üniversitesinde bulunan Edebiyat Fakültesi, İlahiyat Fakültesi, Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi, Diş Hekimliği Fakültesi ve İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinin üçüncü ve dördüncü sınıflarında öğrenim görmekte olan 304 kadın, 318 erkek öğrencinin oluşturduğu toplam 622 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak Kişisel Bilgi Formu, Heartland Affetme Ölçeği, Frost - Çok Boyutlu Mükemmeliyetçilik Ölçeği ve Duygusal Zekâ Özelliği Ölçeği – Kısa Formu kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre affetme ile mükemmeliyetçilik arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki, affetme ile duygusal zekâ arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki, mükemmeliyetçilik ile duygusal zekâ arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Son olarak affetme ile mükemmeliyetçilik arasında duygusal zekânın kısmen aracı rolü olduğu sonucu ortaya çıkarılmıştır.

Anahtar Kelimeler: affetme, mükemmeliyetçilik, duygusal zekâ, aracılık

Abstract

This article primarily aims to examine the mediator role of emotional intelligence on the relationship between the perfectionism and forgiveness levels of university students. Relational screening method and descriptive are employed in this research. The participants of the study consisted of 622 sophomore and senior students (304 females and 318 males) in Faculty of Literature, Faculty of Theology, Kazım Karabekir Faculty of Education, Faculty of Dentistry and Faculty of Economic and Administrative sciences in Atatürk University in 2015-2016 academic year. In this thesis, the following research instruments were used: Demographic form, Heartland Forgiveness Scale, Frost Multi-dimensional Perfectionism Scale and Emotional Intelligence Traits Scale-Short Form. The results indicated that there was a negative correlation between forgiveness and perfectionism. A similar negative relationship was also observed for Perfectionism and Emotional Intelligence. On the other hand, a positive correlation was obtained between forgiveness and emotional intelligence. According to the results, no significant difference was observed for forgiveness and emotional intelligence levels regarding gender and the grade year groups. On the contrary, a significant difference was obtained for forgiveness and emotional intelligence levels in terms of pre-experience of psychological problems and faculty groups. Finally, it was concluded that there was a partial mediator role of emotional intelligence on the relationship between forgiveness and perfectionism

Key words: forgiveness, perfectionism, emotional intelligence, mediation

Giriş

* Bu çalışma, "Üniversite Öğrencilerinin Affetme ve Mükemmeliyetçilik Düzeyleri Arasındaki İlişki: Duygusal Zekânın Aracı Rolü" başlıklı yüksek lisans tezinin bir bölümüdür.

¹ Bayburt Üniversitesi Eğitim Bilimleri Bölümü, Arş. Gör., frdn_kaya_pdr@hotmail.com

² Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, adem.peker@atauni.edu.tr

İnsanların kurdukları ilişkilerinde meydana gelen zarar verici durumları ortadan kaldırma ve ilişkiyi devam edebilir duruma getirmede affetme önemli bir rol oynamaktadır. Çünkü çiftlerin, arkadaşların veya toplumların kurdukları ilişkileri sürdürülebilir hale getirmede affetme etkili bir özellik olarak görülmektedir. Toplumda meydana gelen zorlu durumlarda ya da adaletsizlik yaşantılarında bu durumu yerine getirmede affetmenin tam tersi olarak kabul edilen kin tutma, intikam alma duygusu hâkim olsaydı hayat oldukça negatif duygularla sürdürülmeye çalışılırdı. Buna karşın bireyin affetme davranışını göstermesiyle kişiler arası ilişkiler, kendisiyle kurduğu ilişkiler ve doğayla kurduğu ilişkileri önemli ölçüde kolaylaştırmaktadır.

Affetme bir kişinin hatalı davranışı sonucunda ortaya çıkan kızgınlık, öfke gibi duyguları bastırmadan gönüllü bir şekilde kızgınlıklardan, öfkesinden vazgeçerek hatalı kişiye karşı pozitif duygular sergilemesidir (North, 1987). Diğer bir tanımda affetme bireyler ve sosyal ilişkiler için olumlu sonuçlar ortaya çıkaran insan gücü veya kişilik özelliği olarak ifade edilmektedir (Berry, Worthington, O'Connor, Parrot ve Wade, 2005). Hortwitz (2005) ise affetmeyi bireyin hiç kimseden mükemmellik beklentisi içinde olmadan, takıntılı düşüncelerden ve suç işleyene karşı ceza vermeksizin kendisine yapılan haksızlığı bilinçli ya da bilinçsiz çabalar ile ortadan kaldırması olarak tanımlamıştır.

Yapılan çalışmalarda affetme sürecinde bireyin davranışsal, duygusal, güdüsel değişimler yaşamasının yanı sıra bilişsel olarak da değişim yaşadığı sıkça vurgulanmaktadır (DiBlasio, 2000; Enright, Freedman ve Rique, 1998). Bu duruma ek olarak bireyin affetme becerilerini geliştirebilmeleri amacıyla gerçekleştirilen psikoeğitim çalışmalarının bir bölümünde (Bugay ve Demir, 2012; Navidian ve Bahari, 2014) katılımcıların otomatik düşüncelerini fark etmeye yönelik oturumlara da yer verildiği görülmektedir.

İnsanların kişiler arası ilişkileri ve kendileriyle olan ilişkilerinin nasıl olması gerektiği hakkında bir takım varsayımları bulunmaktadır. İnsanlar hem kendilerinden hem de diğer bireylerden bu varsayımlara uygun şekilde davranmaları beklentisi içerisinde olabilmektedirler. Buradan hareketle mükemmel olma eğilimi ile hareket eden insanda bir takım sorunlar meydana gelmesi kaçınılmaz son olarak görülebilmektedir. Bunu açıklayan anlatıma baktığımızda, psikanalitik yaklaşımda olduğu görülmektedir. Bu yaklaşımda ahlaki ve vicdan ilkesine göre çalışan süper egonun sürekli olarak kusursuz olmaya ulaşma isteği ve bu istek doğrultusunda çalışmalarda ego durumu ile karşı karşıya gelmektedir. Bu durumda ego, süper egodan gelen kusursuz olma isteklerini gerçek hayata uyarlamakta ve bu istekleri kontrol etmekte güçlük çektiğinde anksiyete durumu ortaya çıkmaktadır (Geçtan, 2006).

Mükemmeliyetçilik, günlük yaşamda aşırı yüksek standartlar koyma ve yapılan hatalara odaklanarak aşırı kaygı yaşama şeklinde ayırt edici özellikleri olan genellikle çok boyutlu ve karmaşık bir yapı olarak ifade edilmektedir (Jansson-Fröjmark ve Linton, 2007). Mükemmeliyetçilik, günlük yaşama yönelik olarak son derece yüksek standartlar koyma, bunlara katı bir biçimde sadık olma, son derece yargılayıcı ve eleştirel biçimde sonuçlarını incelemeyi kapsamaktadır (Craddock, Church, Harrison ve Sands, 2010).

Mükemmeliyetçiliği çok boyutlu yaklaşımla ele alan Frost, Marten, Lahart ve Rosenblate (1990), mükemmeliyetçiliğin altı boyutu olduğunu ifade etmişlerdir. Bu boyutlar kişisel standartlar, aile beklentileri, ebeveynsel eleştiri, hatalara karşı aşırı ilgi, davranışlardan şüphe ve düzen alt boyutlarıdır. Mükemmeliyetçiliğin boyutlarıyla ilgili olarak üniversite öğrencilerinde; depresyon, yeme bozuklukları, benlik saygısı ve yalnızlık gibi uyumsuzluğa ilişkin psikolojik belirtilere neden olduğu belirtilmektedir (Hibbard ve Davies, 2011). Bir diğer açıklamada da Frost ve diğerleri (1990), mükemmeliyetçiliğin iştahsızlık, karın ağrısı, depresyon ve obsesif-kompulsif bozukluk başta olmak üzere bir çok fiziksel ve psikolojik sorunlar ile ilişkili olduğu ifade edilmektedir.

Araştırma ile ilgisi olan bir diğer kavram ise duygusal zekâ kavramıdır. Bu kavramın en temel bileşenleri olan duygu ve zekâ ile ilgili olarak birçok açıklama literatürde mevcuttur. Bunlardan duygunun hayatımızdaki yerine baktığımızda, insan davranışlarını yönlendiren, toplumsal yaşamın her alanında etkili olan, insan ilişkilerinde, sosyal ilişkilerde ortaya çıkacak problemlerin çözümünde duyguların önemli bir payının olduğu söylenebilir.

Cooper ve Sawaf (1997) duygunun içimizde yükselen, değerlerimizi harekete geçiren ve davranışlarımıza yön veren enerjimiz olduğundan söz etmişlerdir. Bu enerjimiz dışı doğru yayılır ve

diğerlerini etkileme gücüne sahiptir. Bunu birçok günlük ilişkimizde gözlemleriz, duyumsallaştırırız ve sonuçta bir bağ oluştururuz. Yön verme sorumluluğu bize ait olan bu bağlantılardan ve etkinin kaynağından bir şeyler öğreniriz. Sonuç olarak Cooper ve Sawaf (1997) duyguları öylesine derinliğe sahip, öylesine bir güce sahip olan ve bunun sonucunda bizi hareketlendiren ruh olarak tanımlamıştır.

Goleman (2007) duyguyu, bireyi harekete geçiren bir dizi eğilim, his ve bunlara ait düşünceler, biyolojik ve psikolojik durumlar olarak tanımlamıştır. Duygu, basit veya karmaşık bir zihinsel değerlendirme süreciyle bu sürece yönelik verilen duygusal açıdan fiziksel bir hareket ile sonuçlanan fakat beynin içinde de ek zihinsel değişimler ile sonuçlanan yönlendirici tepkilerin tamamının birleşimidir (Damasio, 1999).

Bu bilgiler ışığında; insanların hem kendilerini anlamaları hem de diğer kişileri anlamaları açısından duygularını fark etmeleri toplumsal yaşamda mutlu, huzurlu sağlıklı bireyler olarak yaşamalarında, sorunlar ve engellemeler karşısında sağlıklı çözüm yolları bulmada duygusal zekânın ve affetmenin önemli bir etken olduğunu söyleyebiliriz. Bu amaçla bireylerde mükemmeliyetçilik özellikleri, düşünceleri, şüpheleriyle birlikte hatalar karşısında affetme düzeylerinde görülen düşük düzeylerin ortadan kaldırılmasına yönelik olarak duygusal zekâ özelliklerinin geliştirilmesi önem taşımaktadır. Çünkü duygusal zekâ düzeyi yüksek olan bireylerin çevreleriyle daha sağlıklı iletişim kuran, problemler karşısında daha etkili mücadele eden ve etkili çözüm yolları bulan bireyler oldukları söylenebilir.

Bu araştırmada üniversite öğrencilerinin affetme ve mükemmeliyetçilikleri arasındaki ilişkide duygusal zekânın aracı rolü incelenmiştir. Duygusal zekâ özelliğinin üniversite öğrencilerinin çevreleriyle ya da kendileriyle yaşadıkları sorunlara yönelik olarak farkındalık kazanmaları ve bu kazanımlarını kendilerine yönelik olumlu ve faydalı özellikler edinmeleri için kullanmaları oldukça önem arz etmektedir. Çünkü toplumda sorun yaşayan bireyin çözüm bulmakta sıkıntı yaşadığı bilinen bir gerçektir. Bu sorunları ortadan kaldırmada en önemli bireysel özellik olarak duygusal zekâ özelliği gösterilmeye başlanmıştır. Buna yönelik olarak yapılan araştırmalarda öğrencilerin yaşamlarında gösterdikleri başarılarının en önemli etmenlerinden birinin duygusal zekâ olduğu anlaşılmıştır (Goleman, 2000). Ayrıca öğrencilerin yaşadıkları mükemmeliyetçilik düzeyleri ve affetme gibi önemli iki özellikleri arasında duygusal zekâ özelliğimizin önemini ortaya çıkarmak adına önemli bir katkısı olacağı da düşünülmektedir.

Bu çalışmanın amacı; üniversite öğrencilerinin affediciliği ve mükemmeliyetçiliği arasında duygusal zekânın aracı rolünün olup olmadığını belirlemektir.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu çalışma, üniversite öğrencilerinin mükemmeliyetçilik puanları ile duygusal zekâ puanları ve affetme puanları arasındaki ilişkiler ilişkisel tarama türü kapsamında incelenmiştir. İlişkisel tarama modellerinde iki ve daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişim varlığını ve derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelleridir (Karasar, 2009).

Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini, Atatürk Üniversitesinde 2015 güz döneminde örgün öğrenimlerine devam etmekte olan üniversite öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmada ilk olarak evrendeki tüm bireylerin örnekleme seçilme şansının eşit olduğu basit seçkisiz örnekleme yöntemi kullanılmıştır (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2009). Bu yöntem ile araştırmanın yapılacağı fakülteler belirlenmiştir. Daha sonra küme örnekleme yöntemi kullanılarak her fakülteadaki araştırmanın yapılacağı sınıflar saptanmıştır. Bu örnekleme yöntemiyle belirlenen üçüncü ve dördüncü sınıfında bulunan Edebiyat Fakültesinin Coğrafya Bölümünde öğrenim gören 28 kadın, 37 erkek öğrenci; Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde öğrenim gören 27 kadın, 36 erkek öğrenci ile İlahiyat Fakültesinin 71 kadın, 58 erkek öğrencisi ile Kazım Karabekir Eğitim Fakültesinin Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bölümünde öğrenim gören 18 kadın, 25 erkek öğrenci; Okul Öncesi Bölümünde öğrenim gören 31 kadın, 5 erkek öğrenci; Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bölümünde öğrenim gören 21 kadın, 20 erkek öğrencisi ile Diş Hekimliği Fakültesinde öğrenim gören 56 kadın, 69 erkek öğrenci ve İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinin İşletme Bölümünde öğrenim gören 33 kadın, 38 erkek öğrenci; İktisat Bölümünde öğrenim gören 20 kadın, 29

erkek öğrencinin oluşturduğu toplam 622 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırma örneklemini oluşturan öğrencilerin %48,87' si bayan, %51.13' ise erkek öğrencilerden meydana gelmektedir.

Veri Toplama Araçları

Kişisel bilgi formu

Araştırmada öğrencilerin cinsiyeti, yaşı, üniversitede okuduğu bölümü, sınıfı, nerede kaldığı, psikolojik sorun yaşayıp yaşamadığı, psikiyatrik ilaç kullanıp kullanmadığı ve geçmişte herhangi bir şekilde kırıcı ya da incitici bir durumla karşılaşmış olup karşılaşmadıklarına ilişkin bilgiler araştırmacı tarafından hazırlanan kişisel bilgi formu ile elde edilmiştir.

Heartland affetme ölçeği

Heartland Affetme Ölçeği, Thompson ve arkadaşları (2005) tarafından bireylerin kendini, başkasını ve durumları affetme özelliklerinin tümünü ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçek yedili likert tipi on sekiz maddelik bir ölçektir. Ölçek altışar maddeden oluşan kendini, başkasını ve durumu affetme adı altında üç alt boyuttan meydana gelmektedir. Ölçeğin alt boyutlarının her birinden alınan yüksek puanların ilgili alt boyuttaki affetme düzeyinin yüksek oluşunu veya azlığını işaret etmektedir. Ölçeğin alt boyutlarının puanlarının toplamıyla toplam affetme puanı meydana gelmektedir. Ölçek için yapılan geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları sonucunda Cronbach α katsayıları hesaplanmıştır. Bunlar sırasıyla kendini affetme alt boyutu için .75, başkasını affetme boyutu için .78, durumu affetme için .79 ve toplam affetme puanı için .86 olarak hesaplandığı belirtilmiştir. Ölçeğin Türkçeye uyarlama çalışmasını Bugay ve Demir (2010) tarafından gerçekleştirilmiştir. Ölçeğin Türkçe formunun geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları sonrasında Cronbach alfa değerleri hesaplanmıştır. Bu değerlere bakıldığında kendini affetme alt boyutu için .64, başkasını affetme alt boyutu için .79 ve durumu affetme alt boyutu için .76 olarak ve ölçeğin toplam affetme puanı için ise .81 olarak hesaplanmıştır (Bugay ve Demir, 2010). Bu araştırma kapsamında ölçeğin toplam affetme puanı için iç tutarlılık katsayısı .73 olarak saptanmıştır.

Frost - çok boyutlu mükemmeliyetçilik ölçeği

Çok Boyutlu Mükemmeliyetçilik Ölçeği; Frost, Martin, Lahart ve Rosenblate (1990) tarafından bireylerin mükemmeliyetçilik eğilimlerini belirlemek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçek 35 maddeden oluşan beşli likert tipi bir kendini bildirim ölçeğidir. Ölçek; 'Hatalara Aşırı Dikkat', 'Davranışlardan Şüphe Duyma', 'Ebeveyn Beklentisi', 'Ebeveyn Eleştireliliği', 'Düzen' ve 'Kişisel Standartlar' alt boyutlarından meydana gelmektedir (Frost ve arkadaşları, 1990). Ölçeğin alt boyutlarından alınan yüksek puanların o boyutta mükemmeliyetçiliğin yüksek düzeyde olduğunu, düşük puanların ise düşük düzeyde oluşuna işaret etmektedir. Ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları sonucu iç tutarlılık katsayıları hesaplanmıştır. Bu katsayılar hatalara aşırı dikkat alt boyutu için .88, kişisel standartlar için .83, ebeveyn beklentisi ve ebeveyn eleştireliliği için .84, davranışlardan şüphe duyma için .77 ve düzen için .93 olarak bulunmuştur (Frost ve arkadaşları, 1990). Ölçeğin uyarlama çalışmasını ise Sayıl ve arkadaşları (2012) yapmıştır. Bu çalışmanın sonucunda ise ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayıları; .69 ile .91 arasında değiştiği belirlenmiştir. Bu araştırma kapsamında ölçeğin toplam mükemmeliyetçilik puanı için iç tutarlılık katsayısı .88 olarak ortaya çıkarılmıştır.

Duygusal zekâ özelliği ölçeği – kısa formu

Bireyin duygusal yeterliklerini ölçmek amacıyla Petrides ve Furnham (2001) tarafından geliştirilmiş olan Duygusal Zekâ Özellik Ölçeği, 20 maddeden oluşan yedili likert tipi bir ölçektir. Ölçeğin 'Duygusalılık', 'Sosyallik', 'İyi oluş' ve 'Öz kontrol' olarak dört alt ölçeği bulunmaktadır. Ölçeğin Türkçeye uyarlama çalışması Deniz, Özer ve Işık (2013) tarafından yapılmıştır. Ölçekten elde edilen puanların yüksek oluşu duygusal zeka özelliği yeterliliği açısından yüksek oluşuna, düşük puanların ise duygusal zeka özelliği yeterlikleri açısından az oluşuna işaret etmektedir. Ölçeğin tamamı için güvenilirlik katsayısı .81, test tekrar test güvenilirlik katsayısı da .86 olarak hesaplanmıştır. Bu araştırma kapsamında ölçeğin toplam duygusal zeka puanı için iç tutarlılık katsayısı .77 olarak belirlenmiştir.

Verilerin Toplanması

Örnekleme bulunan öğrencilerin buldukları fakülterle ilişkin uygulamalar için fakülte dekanlıklarından izin alınmıştır. Araştırmacı tarafından fakülterle gidilerek, ders hocalarının izniyle araştırmanın amacı hakkında öğrencilere bilgi verilmiş ve uygulanan ölçeklere verilen cevapların gizli tutulacağı belirtilmiştir. Daha sonra da ölçekler sınıflarda öğrencilere uygulanmıştır. Veriler 2015-2016 akademik yılının ekim ayında İlahiyat Fakültesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Diş Hekimliği Fakültesi, Edebiyat Fakültesi ve Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi olmak üzere beş fakülteden araştırmacı tarafından toplanmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırmanın amacı çerçevesinde, duygusal zeka, mükemmeliyetçilik ve affetme arasında ilişkilerini belirlemek için pearson korelasyon analizi yapılmıştır. Duygusal zekânın, mükemmeliyetçilik ve affetme arasında aracı rol oynayıp oynamadığını belirlemek için hiyerarşik regresyon analizi kullanılmıştır. Sonuçların anlamlı olup olmadığını test etmek için Bootstrap testi yapılmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen verilerin analizi için aşağıda belirtilen istatistiksel teknikler kullanılmıştır. Bu istatistiksel tekniklerin kullanımı SPSS 22.00 programı ile gerçekleştirilmiştir.

Bulgular ve Yorum

Öğrencilerin affetme, mükemmeliyetçilik ve duygusal zekâları arasında ilişki olup olmadığını belirlemek amacıyla Pearson korelasyon analizi uygulanmıştır. Korelasyon analizi ile ilgili bulgular Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1: Affetme, Mükemmeliyetçilik ile Duygusal Zekâ Arasındaki İlişkiler

Değişkenler	Mükemmeliyetçilik	Duygusal Zeka	Affetme
Mükemmeliyetçilik	1	-.17*	-.22*
Duygusal Zeka		1	.29*

* $p < .01$, $n:622$

Tablo 1 incelendiğinde üniversite öğrencilerinin affetme puanları, duygusal zekâ puanları ve mükemmeliyetçilik puanları arasında anlamlı ilişkiler olduğu görülmektedir. Öğrencilerin duygusal zekâ puanları ile affetme puanları arasında pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki ($r = .29$, $p < .01$) bulunmuştur. Tablo 1'den elde edilen bir diğer bulguda ise öğrencilerin duygusal zekâ puanları ile mükemmeliyetçilik puanları arasında negatif yönde ve anlamlı bir ilişki ($r = -.17$, $p < .01$) ve mükemmeliyetçilik puanları ile affetme puanları arasında da negatif yönde ve anlamlı bir ilişki olduğu ($r = -.22$, $p < .01$) bulunmuştur. Buna göre öğrencilerin duygusal zekâ puanlarının artması durumunda affetme puanlarının da arttığı, mükemmeliyetçilik puanları arttıkça duygusal zekâ puanlarında ve affetme puanlarında azalma olacağı söylenebilir.

Öğrencilerin affetme, mükemmeliyetçilik ve duygusal zekâ puanlarına ilişkin betimsel istatistikler ve normallik değerleri ile ilgili bulgular Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2: Affetme, Mükemmeliyetçilik ile Duygusal Zekâ Arasındaki Betimsel Sonuçlar

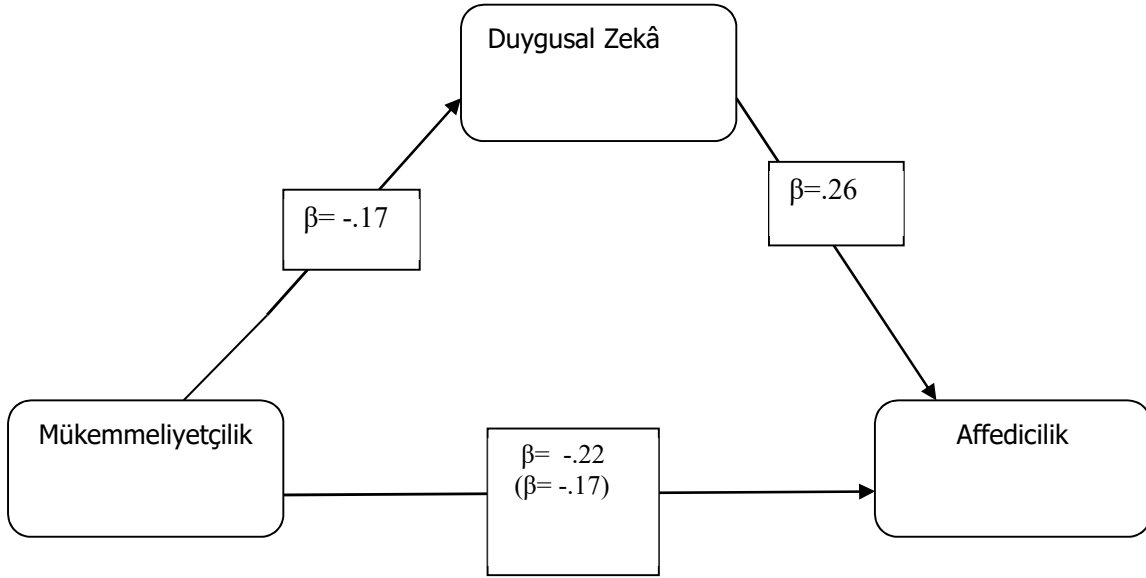
$\bar{x}$	105.57	94.72	79.70
Ss	17.67	16.18	14.14
Çarpıklık	.094	-.14	-.14
Basıklık	.16	.038	.37

Not: $\bar{x}$: Aritmetik ortalama, Ss: Standart sapma

Tablo 2 incelendiğinde değişkenlerin çarpıklık ve basıklık değerlerinin normallik varsayımını sağladığı gözlenmektedir.

Üniversite Öğrencilerinin Mükemmeliyetçilik İle Affetme Düzeyleri Arasındaki İlişkide Duygusal Zekânın Aracı Rolü Olup Olmadığı İle İlgili Bulgular

Duygusal zekânın, mükemmeliyetçilik ve affetme arasında aracı rol oynayıp oynamadığını belirlemek için hiyerarşik regresyon analizi kullanılmış ve elde edilen bulgular Şekil 1’de verilmiştir. Hiyerarşik regresyon analizinin birinci aşamasında yalnızca mükemmeliyetçiliğin affetme üzerindeki yordayıcı etkisi incelenmiş ve mükemmeliyetçiliğin ($\beta = -.22$, $t = -5.51$, $p < .05$), affetmenin % 4.7’sini açıkladığı görülmüştür ($R = .22$, $R^2 = .047$, $F(1, 620) = 30.40$, $p < .05$).

Şekil 1: Duygusal zekânın, mükemmeliyetçilik ile affetme arasındaki ilişkide oynadığı aracı rol

Analizin ikinci kısmında duygusal zekâ değişkeni hiyerarşik regresyon analizine katılmıştır. Bu analiz işlemi sonucunda duygusal zeka değişkeni affetmenin açıklanmasına % 6.4'lük bir katkı sağladığı belirlenmiştir. Bu aşamada affetmenin toplam varyansının % 11.1'inin açıklandığı tespit edilmiştir ($R = .33$, $R^2 = 11.1$, $F(2, 619) = 38.68$, $p < .05$). Hiyerarşik regresyon analizinin ikinci aşamasında mükemmeliyetçiliğin affetme üzerindeki yordayıcı etkisinin kısmen ortadan kaybolduğu görülmüştür ($\beta = -.17$, $t = -4.47$, $p > .05$). ($\beta = .26$, $t = 6.69$, $p < .05$). Diğer bir ifade ile duygusal zeka değişkeninin mükemmeliyetçilik ve affedicilik arasında var olan ilişkiyi azalttığı belirlenmiştir ($\beta = -.22$ 'den $-.17$ 'ye düşmüştür). Aracı değişkenin bağımsız ve bağımlı değişken arasındaki ilişkiyi kısmen veya tamamen azaltması, aracı değişkenin rolünü gösterdiği şeklinde değerlendirilmektedir (Kalaycı, 2010). Dolayısıyla duygusal zekânın mükemmeliyetçilik ile affetme arasındaki bu ilişkiye kısmen aracılık ettiği ifade edilebilir. Duygusal zekânın aracılık rolünün anlamlı düzeyde olup olmadığını belirlemek üzere bootstrap testi analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda bootstrap değer aralıklarının sıfır içermediği için (.0244 - .0701) bu aracılık ilişkisinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Preacher ve Hayes, 2008).

Araştırmanın bulgularına göre üniversite öğrencilerinin affetme puanları, duygusal zekâ puanları ve mükemmeliyetçilik puanları arasında anlamlı ilişkiler olduğu görülmektedir. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre duygusal zekânın, mükemmeliyetçilik ve affetme arasında kısmen aracı rolü bulgusuna ulaşılmıştır.

Tartışma ve Sonuç

Bu araştırmada üniversite öğrencilerinin mükemmeliyetçilik ve affetme arasındaki ilişkide duygusal zekânın aracı rolü incelenmiştir. Araştırmanın bulguları incelendiğinde öğrencilerin affetme puanları ile mükemmeliyetçilik puanları arasında negatif yönde ve anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulgulara göre öğrencilerin mükemmeliyetçilik puanları arttıkça affetme puanlarının azaldığı ve böylece mükemmeliyetçiliğin yüksek olması affetme düzeyini azaltan bir faktör olduğu söylenebilir. Araştırmanın diğer bulgusu incelendiğinde mükemmeliyetçilik eğilimlerinin affetme üzerinde

yordayıcı etkisi incelenmiş ve mükemmeliyetçiliğin affetmenin % 4.7'sini açıkladığı görülmüştür. Araştırma bulgularından hareketle bu durumun nedenlerine bakıldığında mükemmeliyetçi bireylerin hatalara karşı aşırı dikkatli olma durumu, yapılan davranışlardan şüphe duymaya yönelik düşünceler içinde oluşu, yaptıkları hatalar sonrasında aileden aldıkları eleştirel düşünceler, her şeyin düzenli olması ve kendi standartları altında yapılan davranışlar, olaylar veya durumlar karşısında olayı, kişiyi ya da kendisini affetme durumunda düşük düzeyler görülmesine neden olabileceği söylenebilir. Yine bir diğer düşünce ise katı aile tutumuyla yetiştirilen bireylerin daha fazla mükemmeliyetçi ve daha az affedici olabilecekleri belirtilebilir.

Araştırmanın bulguları incelendiğinde öğrencilerin duygusal zekâ puanları ile mükemmeliyetçilik puanları arasında negatif yönde ve anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulgulara göre öğrencilerin mükemmeliyetçilik puanları arttıkça duygusal zekâ puanlarının azaldığı ve böylece mükemmeliyetçiliğin duygusal zekâ puanlarını azaltan bir faktör olduğu söylenebilir. Literatüre bakıldığında bu bulguyu destekler sonuca rastlanmaktadır. Bu çalışmaya baktığımızda, Smith, Saklofske ve Nordstokke (2014) duygusal zekânın mükemmeliyetçilik endişelerini anlamlı olarak negatif yönde yordadığı belirlenmiştir. Bu bulguya göre mükemmeliyetçilik endişeleri arttıkça bireyin duygusal zekâ puanlarında düşüş görülmüştür. Araştırma bulgularından hareketle bu durumun nedenlerine bakıldığında mükemmeliyetçi bireylerin hatalara karşı aşırı dikkatli olma durumu, yapılan davranışlardan şüphe duymaya yönelik düşünceler içinde oluşu, yaptıkları hatalar sonrasında aldıkları eleştirel düşünceler, her şeyin düzenli olması ile hareket eden birey; kendi duygularını algılama, tanıma ve yönetme ayrıca başkasının da duygularını anlama, yönetme açısından gerçekçi değerlendirmelerde bulunamaması sayılabilir. Böyle durumlarda da gerçek değerlendirmeden uzak hareket eden bireyin diğer kişilerin duygularını anlama, bunları ifade etme ve kendi duygularını da bu durumlarla baş etmede uygun şekilde kullanamaması, bireyin duygusal zekâ özelliklerini daha az kullanmasına neden olduğu söylenebilir.

Araştırmanın bulguları incelendiğinde duygusal zekânın affetmeyi pozitif yönde anlamlı olarak yordadığı sonucu ortaya çıkmıştır. Bu bulgulara göre öğrencilerin duygusal zekâ puanları arttıkça affetme puanlarının da arttığı ve böylece duygusal zekânın affetmeyi artıran bir faktör olduğu söylenebilir. Literatür incelendiğinde bu bulguyu destekleyen çalışmalar görülmektedir. Bu araştırmalardan Hodgson ve Wertheim (2007) yaptığı çalışmalarında, duygularını yönetme ve düzenlemenin affetmeyi büyük oranda yordadığı saptanmıştır. Bu konuyla ilgili yapılan bir diğer farklı çalışma olan, Mugrage (2014) yaptığı araştırmanın bulgularına göre duygusal zekâ, affetmeyi pozitif yönde yordadığı bulunmuştur.

Bu sonuçlardan yola çıkarak duygusal zekâ ölçeğinin alt ölçeklerinden olan iyi oluş, öz- kontrol, duygusallık ve sosyallik ile affetme arasında ilişkiler olduğu ve bunlardan alınan yüksek puanların kişilerin diğerlerini, kendilerini ve olayları affetmesini kolaylaştırdığı söylenebilir. Olumsuz olaylar karşısında kendini ve diğer kişileri iyi bir şekilde anlayan ve değerlendirebilen bireylerin bu olayları çözüme kavuşturmada diğer bireylerden daha doğru ve hızlı bir şekilde sonlandırabilir. Buradan hareketle duygusal zekâ özelliği açısından yüksek olan bireylerin affedici olaylar veya durumlar karşısında duygusal zekâ özelliği açısından düşük olanlardan daha fazla affedici olabilecekleri belirtilebilir. Çünkü duygusal zekâ özelliği içerisinde barındırdığı diğerlerinin duygularını anlama ve bunları ifade etme durumu açısından gelişmiş olan bireyin gelişmemiş bireye göre daha anlayışlı ve etkili çözümler getirebileceği düşünülmektedir.

Duygusal zekânın, mükemmeliyetçilik ve affetme arasındaki ilişkide aracılığıyla ilgili bulguların sonucunda yalnızca mükemmeliyetçiliğin affetme üzerindeki yordayıcı etkisi incelenmiş ve mükemmeliyetçiliğin, affetmenin % 4.7'sini açıkladığı görülmüştür. Bulguların bir diğerinde ise duygusal zekâ hiyerarşik regresyon analizine katılmış ve affetmenin açıklanmasına % 6.4'lük bir katkı sağladığı görülmüştür. Hiyerarşik regresyon analizinin ikinci aşamasında affetmenin toplam varyansının % 11.1'inin açıklandığı saptanmıştır. Hiyerarşik regresyon analizinin ikinci aşamasında mükemmeliyetçiliğin affetme üzerindeki yordayıcı etkisinin kısmen ortadan kaybolduğu görülmüştür. Sonuç olarak duygusal zekânın bu ilişkiye kısmi aracılık ettiği sonucu ortaya çıkmıştır.

Literatür incelendiğinde araştırma sonuçlarına benzer sonuçlar bulunmaktadır. Bu benzer çalışmalardan biri olan Smith, Saklofske ve Nordstokke (2014) nörotizm ile mükemmeliyetçilik kaygıları arasındaki ilişkide duygusal zekânın kısmen aracılık etkisinin olduğunu bulmuştur. Bu bulgu araştırma sonucuyla tutarlılık göstermektedir. Bir diğer çalışma olan Smith, Saklofske ve Yan (2015) yaptıkları

çalışmalarında duygusal zekânın mükemmeliyetçilik çabaları ve yaşam doyumları arasındaki bağlantı da tam aracılık yaptığı tespit edilmiştir.

Sonuç olarak duygusal zekâ özelliklerinden öz-kontrol ile hareket eden birey duygu, düşünce ve davranışlarını kontrol edebilmekte ve kırıcı ya da incitici durumlar karşısında affetme durumlarına etki ederek mükemmeliyetçilik düzeylerinde düşük düzeyde olmasına sebep olduğu söylenebilir. Bir başka etki ise bireyler sosyalleştikçe insanlar ile olan iletişimlerinde gelişmeye ve bu durumda bireylerin yüksek standartlı beklentiler içerisinde olmamasına neden olarak incitici durumlar karşısında affetme düşüncelerinin artmasına etki ettiği ifade edilebilir. Bir diğer duygusal zekâ özelliklerimizden olan iyi oluş özelliğimiz ile kendimizi iyi hissetmemize, mutlu olmamıza katkı sağlayarak mükemmeliyetçi düşüncelerin düşük düzeyde olmasına neden olabilmekte bunların sonucunda da affetmenin artmasına yol açmış olabileceği ifade edilebilir. Sonuncu duygusal zekâ özelliğimiz olan duygusallık özelliklerimiz ile kendimiz ve başkasının duygularını daha iyi bir şekilde anlayabilmekte, bu duygulara daha doğru şekilde yön verebilmekle birlikte; bireylerde meydana gelebilecek hatalara aşırı dikkat etme, davranışlardan şüphe duyma gibi durumlarda azalış görülebilmektedir. Dolayısıyla incitici ya da kırıcı bir durum ile karşılaşan birey karşısındaki kişinin duygularını daha iyi anlaması ve yorumlaması sonucunda affetme durumunda artış görülebilmektedir.

Öneriler

Üniversite öğrencilerinin mükemmeliyetçilik ile affetme düzeyleri arasındaki ilişkide duygusal zekânın kısmen aracı rolü olduğu görülmektedir. Bu sonuçtan hareketle öğrencilerin kendilerine yapılan hatalardan, kendilerinin başkalarına yaptıkları hatalardan veya başka tür olaylar sonucunda meydana gelen sorunlara sağlıklı ve etkili çözümler yapmalarını sağlayacak affedici davranışları içeren müdahale programları geliştirilebilir. Ayrıca bireylerin affetme davranışlarını artırmayı amaçlayan müdahale programlarının etkinliğini artırmaya yönelik duygusal zekâ özelliklerini geliştirici etkinliklere yer verilebilir. Bununla birlikte mükemmeliyetçilik ile affetme arasında yordayıcı ve düzenleyici etkiyi ortaya koyacak farklı değişkenler ile araştırmalar yapılabilir.

Kaynakça

- Berry, J. W., Worthington, E. L., O'Connor, L. E., Parrot, L. ve Wade, N. G. (2005). Forgiveness, vengeful rumination, and affective traits. *Journal of Personality*, 73 (1), 183-226.
- Bugay, A. ve Demir, A. (2012). Affetme artırılabilir mi? Affetmeyi geliştirme grubu. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4 (37), 96-106.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E., K., Akgün, Ö., E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. (4. Baskı). Ankara: Pegem Yayınları.
- Craddock, A. E., Church, W., Harrison, F. ve Sands, A. (2010). Family of origin qualities as predictors of religious dysfunctional perfectionism. *Journal of Psychology and Theology*, 38 (3), 205-214.
- Cooper, R.K. ve Sawaf, A. (1997). *Liderlikte duygusal zeka, yönetim ve organizasyonlarda duygusal zeka*. (Çev. Z.B. Ayman ve B. Sancar) İstanbul: Sistem Yayınları.
- Damasio, A.R. (1999). *Descartes'in yanılgısı*. (Çev. B. Atlamaz). İstanbul: Varlık Yayınları.
- Deniz, M.E., Özer, E. ve Işık, E. (2013). Trait Emotional intelligence questionnaire–short form: Validity and reliability studies. *Education and Science*, 38 (169), 407-419.
- DiBlasio, F. A. (2000). Decision-based forgiveness treatment in cases of marital infidelity. *Psychotherapy*, 37, 149-158.
- Enright, R. D. ve Coyle, C. T. (1998). Researching the process model of forgiveness within psychological interventions. In E. L. Worthington (Ed.), *Dimensions of forgiveness: Psychological research and theological perspectives* (pp. 139-161). Philadelphia: Templeton Foundation Press.
- Frost, R. O., Marten, P., Lahart, C. ve Rosenblate, R. (1990). The dimensions of perfectionism. *Cognitive Therapy and Research*, 4, 449- 468.
- Geçtan, E. (2006). *Psikanaliz ve sonrası*. (12. Basım). İstanbul: Metis Yayınları.
- Goleman, D. (2007). *Duygusal zeka*. (Çev. B. S. Yüksel). İstanbul: Varlık Yayınları.
- Goleman, D. (2000). *Duygusal zeka: Neden IQ'dan daha önemlidir?* (Çev. B.S. Yüksel). İstanbul: Varlık Yayınları. (Eserin orijinali 1995'de yayımlandı).

- Hibbard, D. R. ve Davies, K. L. (2011). Perfectionism and psychological adjustment among college students: Does educational context matter?. *North American Journal of Psychology*, 13 (2), 187.
- Hodgson, L. K. ve Wertheim, E. H. (2007). Does good emotion management aid forgiving? Multiple dimensions of empathy, emotion management and forgiveness of self and others. *Journal of Social and Personal Relationships*, 24 (6), 931-949.
- Hortwitz, L. (2005). The capacity to forgive: Intrapsychic and developmental perspectives. *Journal of the American Psychoanalytic Association*. 53 (2), 485- 511.
- Jansson-Fröjmark, M. ve Linton, S. J. (2007). Is perfectionism related to pre-existing and future insomnia? A prospective study. *British journal of clinical psychology*, 46 (1), 119-124.
- Kalaycı, Ş. (2010). *SPSS uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri*. Ankara: Asil Yayınları.
- Karasar, N. (2009). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. (20. Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Mugrage, M. S. (2014). *The Relationship between emotional intelligence and forgiveness*. Unpublished doctoral dissertation. The Chicago School of Professional Psychology, ABD.
- Navidian, A. ve Bahari, F. (2014). The impact of mixed, hope and forgiveness-focused marital counselling on interpersonal cognitive distortions of couples filing for divorce. *Journal of psychiatric and mental health nursing*, 21 (7), 658-666.
- North, J. (1987). Wrongdoing and forgiveness. *Philosophy*, 62, 499-508.
- Preacher, K.C. ve Hayes, A.F. (2008). Asymptotic and resampling strategies for assessing and comparing indirect effects in multiple mediator models. *Behavior Research Methods*, 40(3), 879-891.
- Sayı, M., Kındap, Y., Bayar, Y., Bayraktar, F., Kurt, D., Tığrak, A. ve Yaban, E. H. (2012). *Ergenlik döneminde ebeveynlik ve ergenin psikososyal uyumu*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayını.
- Smith, M. M., Saklofske, D. H. ve Nordstokke, D. W. (2014). The link between neuroticism and perfectionistic concerns: The mediating effect of trait emotional intelligence. *Personality and Individual Differences*, 61 (62), 97-100.

Examining EFL Teacher Candidates' Conceptions of English Language Teachers through Metaphors

İngilizce Öğretmenliği Öğrencilerinin İngilizce Öğretmeni Olmak ile ilgili Algılarının Metaforlar Aracılığıyla İncelenmesi

Fadime YALÇIN ARSLAN¹
Emrah CİNKARA²
Gaziantep University

Özet

Bu çalışmanın amacı, Gaziantep Üniversitesi Eğitim Fakültesi İngilizce Öğretmenliği Bölümü öğrencilerinin İngilizce öğretmenliğine yönelik metaforlarının incelenmesidir. Çalışmanın verileri 102 öğrencinin İngilizce öğretmeni ile ilgili yazdıkları kompozisyonlardan elde edilmiştir. Toplanan veriler içerik analizi ile incelenmiş ve kullanılan metaforlar, ve metaforları içeren cümlelerdeki fiil, sıfat ve zarflar belirlenmiştir. Elde edilen veriler nicel ve nitel olarak analiz edilmiştir. Toplanan verilerdeki metaforlar *insan*, *nesne*, *eylem* ve *hayvan metaforları* olarak gruplandırılmıştır. Benzer şekilde sıfatlar ve zarflar ise *kendi odaklı* ve *diğer odaklı* olarak belirlenmiştir. Elde edilen veriler, istatistiksel olarak incelenmiş ve yüzdeleri hesaplanmıştır.

Anahtar Kelimeler: İngilizce öğretmenliği, metafor, içerik analizi

Abstract

This study aims to investigate EFL teacher candidates' metaphors regarding English language teachers. The data was collected through 102 teacher candidates' essays written on their views of being an EFL teachers and teaching. The metaphors were qualitatively and quantitatively analyzed. Content analysis of the essays revealed a total of 134 metaphors categorized in four groups: people, objects, actions and animals. The verbs, adjectives and adverbs in the host statements of metaphors were also investigated and were categorized into two groups, namely focus on self-development and focus on other-development. Percentages were calculated and given for metaphors, verbs, adjectives and adverbs in each category.

Keywords: Content analysis, EFL teachers, metaphors

Introduction

Research in foreign language learning and teaching has been expanding in terms of both research quantities and methods employed in those studies. Especially over the past few decades, a growing number of researchers have investigated the use of metaphors and figurative language as a subject of study and as a method of inquiry. In a traditional sense, metaphor research originated during antiquity as a form of rhetoric investigation. However, in modern times, metaphor studies fall under the broad scheme of cognitive semantic research which investigates meaning and its relation to cognition. Metaphor studies emerged in the 1970s and involved presenting metaphors as a fundamental mechanism through which individual perceptions and actions are shaped. After the second millennia, metaphor studies proliferated in the field of cognitive linguistics (Lakeoff & Randal, 2004).

Metaphors are reflections of mental models and represent the analogical reasoning and problem-solving processes of the speaker (East, 2009). The term "metaphor" stems from the Greek word "metapherin", which simply means "to transfer". To be more concise, Merriam-Webster's dictionary defines metaphor as "a figure of speech in which a word or phrase literally denoting one kind of object or idea is used in place of another to suggest a likeness or analogy between them". In another definition, metaphors are defined as "the result of associating certain concrete and abstract concepts to each

¹ fyalcin80@gmail.com

² Asst. Prof. Dr., Gaziantep Üniversitesi, Dept. of Foreign Languages Education, cinkara@gantep.edu.tr

other, not by a pure flight of fancy, but because they entail or implicate each other" (Kövecses, 2002, p. 39). On the other end of the spectrum, metaphors in linguistics are considered a mapping between conceptual domains, primarily a source domain and a target domain (Lakoff, 1993). This mapping is realized in a way in which knowledge about the source domain is used to make statements about the target domain. Then, the person listening to these statements uses his/her knowledge to make sense of the metaphor. The analysis of metaphors, therefore, has the potential to yield comprehensive explanation on the construction of metaphors, which pave the way for making sense of the world. One main advantage of the use of metaphor as a methodology is that it provides a tool for scrutinizing the relationship between language and other mental processes, an enquiry that is producing the field known as cognitive linguistics (Holme, 2004). For Glucksberg, metaphors require the transport of new information, insight or perspective to the listener or reader (Glucksberg, 2001). Otherwise, simply paraphrasing or utilizing figurative language terms or rhetoric devices is not metaphor but restatement. As the details of what constitutes a good metaphor is not in the framework of the present study, they are not elaborated here but instead some components touched upon.

There are four basic components of metaphors: source, target, mapping, and context. The source is defined as the object, person or idea from which certain attributes are borrowed, and the target is the object, person or idea to which these attributes are assigned. The mechanism employed in the construction of a metaphor is the mapping process, in which the attributes of the source are matched with those of the target. Another important component of metaphors is the context. Context has a determinant role in both construction by the source domain and decoding by the target domain (Zhang & Hu, 2009). As a consequence, researchers conducting metaphor studies should take a pragmatic stance and consider context in their analyses.

In the literature, there are metaphor classification studies for students, teachers and others (Bozlk, 2002; Oxford et al., 1998; Saban et al., 2006; Saban, 2006). One of the major classification studies focusing on language classrooms determined four philosophical categories for metaphors: social order perspective, cultural transmission perspective, learner-centred growth perspective and social reform perspective (Oxford et al., 1998). In Bozlk's classification, metaphors were grouped into animal metaphors, object metaphors, human metaphors, and action metaphors (Bozlk, 2002). Moreover, metaphors for teachers were investigated and categorised as knowledge provider, molder/craftsperson, curer/repairer, superior authority figure, change agent, entertainer, nurturer/cultivator, archetype of spirit, facilitator/scaffolder, cooperative/democratic leader (Saban et al., 2006). For the purposes of this study, pre-service EFL teachers' metaphors were categorized based on the models developed by Bozlk (2002) and Saban et al., (2006).

Metaphors in Education and EFL

The use of metaphors in education is a common practice in classroom activities whether extensively or sparsely (Arslan, M. & Bayrakci, M., 2006). In a review study, Jensen (2006) classified metaphors based on their use in educational research. According to Jensen (2006) metaphors are used in education to raise awareness for modern metaphors and metaphoric usage within an educational setting; to develop techniques and procedures for measuring, understanding, and interpreting the use and instruction of metaphors in education; to explore the usage, implementation, and/or analysis of educational metaphors; and to investigate how participants use metaphors to describe existing educational states (Jensen, 2006). The roles of metaphor in education are summarized below:

- constitutive to the educational policies we devise, e.g. the "market" metaphor or school choice (goods, services, consumers).
- constitutive of the teaching process (e.g. teaching as orchestrating, conditioning, guiding or training).
- function heuristically as a tool for discovery (spiral staircase or ladder).
- function didactically as approaches to teaching (dramatization and role playing).
- qualify the teaching actions of the teacher (pottery, gardening, artistry, policeman, entertainer, sermonizer, scholar, a guide, a coach, a researcher, a sculptor, conductor, gardener, mid-wife, etc.).
- determine the way the learner or learning process is seen (sponge, filter, funnel, and strainer).
- represent characteristic of the content of the subject matter that is being taught and this in turn is often determined by the curricular metaphors (system, mechanism, organism) within which the subject matter is taught.
- metaphors can function as tools for communication.

- mediate the understanding of the nature of the school as educational institution (family, factory, etc.) (Botha, 2009, p. 434).

Metaphor studies broadly fall into two mainstream categories in education literature. In the first group, researchers investigate the effectiveness of the use of metaphors as a tool for teaching (Arslan & Bayrakci, 2006; Martinez et al., 2001; Saban, 2006). In education, metaphors along with analogies are basically employed to create meaningful relations between the things students do and do not know. Consequently, utilizing existing knowledge to master new information facilitates the learning process in two ways: by activating schemata and by simplifying information (Kövecses, 2003). Specifically, metaphor research in EFL has dealt with various aspects of language-learning including but not limited to the development of pragmatics, sociolinguistics and lexicon. While teaching in an EFL classroom, teachers and learners are required to be familiar with not only the main competencies of the language, but also the concepts and cultural elements of the target community. Greves (2005) examined metaphors from a different perspective. The purpose of the study was to use metaphors as an important tool for raising pre-service teachers' awareness about student diversity and teachers' sensitivity towards it. The results pointed out that pedagogical discussions between teachers and pre-service teachers were helpful for bridging the gap between theory and practice and raising their awareness about pedagogical issues. Metaphors can therefore be viewed as an important tool for providing support to teachers and learners.

Lexical development in the target language is the first area in which conceptual metaphors are utilized in language classes (Zhang & Hu, 2009). Metaphors bring new terms and perspectives to a class and students are given the opportunity to familiarize themselves with these new lexical items in context. Lexical development is not limited by the addition of new vocabulary to learner corpus, but rather is improved in a way in which learners are presented with various metaphorical senses of the same vocabulary item in different contexts and domains. Therefore, a newly-learned or already-known lexical item could be improved by adding different senses in a different metaphorical domain. In a recent study (Kömür & Çimen, 2009), conceptual metaphors were used in an EFL context to teach idioms in Turkey. The researchers suggested that learners' awareness of metaphors was improved and they were more successful in understanding idiomatic expressions. The authors recommend metaphors as an effective tool for teaching idiomatic expressions and improving students' lexicon.

In the second strand of metaphor studies, research concerns the teacher's, student's, teacher candidate's, etc.'s mental representations of certain constructs by using metaphors as a research tool (Kövecses, 2003; Lakeoff & Randal, 2004; Oxford et al., 1998; Zhang & Hu, 2009; Alger, 2009). These literary tools are therefore considered an "important tool of cognition and communication" (Ortony & Fainsilber, 1989, p. 181). In this group of research, metaphors regarding education in general, teaching, teachers, learning, learners, schools, administration, course books, etc. were collected from teachers, teacher candidates, learners, administrators, and even parents.

For education in general, 336 freshmen teacher candidates' metaphors about university and academic staff were investigated in a recent study. The results indicated that teacher candidates used metaphors such as cultural variety, free places for university and a guide for academic staff (Koşar, 2016). In another study with classroom teachers, Koç investigated 169 candidate teachers' use of metaphors. Interestingly, she found some negative metaphors for the teaching profession (Koç, 2014). Furthermore, in another study by Aslan (2013) with classroom teachers teaching in multi-grade classes, the teachers' perceptions of being a teacher were searched through metaphors. The results revealed that, teachers were generally thought as knowledge provider, supporter of individual growth, director, guide and model of patience. The metaphors produced by the pre-service Turkish teachers for the concept of teacher were searched by Aytan (2014). The findings yielded that the role of teacher as a knowledge provider and transferring knowledge were the most emphasized ones. Another important finding was that teachers were generally considered as guide, molder and producer. In an English language teaching context, there are studies specifically investigating pre-service and in-service EFL teachers' metaphors. In one, Şimşek studied the metaphors of 26 pre-service EFL teachers before and after their practicum (Simsek, 2014). She concluded that practicum improved pre-service teachers' perceptions of being an EFL teacher by "abandoning the idea of a teacher as an all-knowing authority delivering information, shaping and controlling learners" (p. 941). Similarly, in an EFL context, pre-service and in-service EFL teachers' metaphors were investigated to unearth the schemata for thinking

about “teachers” (Seferoğlu et al., 2009). They found that pre and in-service teachers generally described teachers as a guide, facilitator and as a source person. In another study, 109 young EFL learners in the 8th grade of secondary school and their parents (N: 66) were asked to construct metaphors for learning English (Coşkun, 2015). Then, metaphors were categorized as positive, negative, ambivalent and neutral. A comparison of the parent and learner groups revealed that parents had more positive metaphors about language learning than did learners. In a similar setting Nikitina and Furuoka (2008) investigated students’ metaphors about language teachers and classified 27 metaphors they found into Oxford et al. (1998) ’s categories. Interestingly enough, they found a connection between learners’ metaphorical images and gender; however, the statistical analysis did not prove the significance of such a difference based on gender.

Currently, there exists a collection of research pertaining metaphors and the classification of metaphors for learners, pre-service and in-service teachers. However, to the best of the researchers’ knowledge, the lexical selection of statements has not been explored. Thus, this study investigated pre-service EFL teachers’ metaphors regarding the teaching profession. Accordingly, the following research questions were constructed to guide this study:

1. What are the metaphors of pre-service EFL teachers about being a language teacher?
2. What are the lexical categories used in the host statements of metaphors?

Method

Research Design

The present research was a descriptive study conducted to determine the metaphorical representations of EFL pre-service teachers about the concept of being a language teacher. Both qualitative and quantitative research paradigms were employed. The qualitative part included frequencies of number of metaphors and number of lexical items, i.e. verbs, adverbs and adjectives. For the qualitative part, content analysis was conducted to categorise metaphors.

Participants

The participants of this study were 102 pre-service EFL teachers studying at a state university in Turkey during the second semester of the 2015-16 academic year. 28 participants were freshmen students, including 22 females and 6 males. There were 49 sophomores including 40 female and 9 male students. The third group consisted of 25 juniors, 20 of whom were females and 5 of whom were males. The age of the participants ranged from 18 to 22. The number of female pre-service EFL teachers (N= 82) was more than the number of male (N= 20) pre-service EFL teachers.

Data Collection

Prior to collecting data, all participants were provided necessary background information regarding the definition of metaphor, its creation, and some examples. Thus, we tried to prevent any possible misunderstandings. In order to investigate Turkish pre-service EFL teachers’ conceptions of foreign language teaching, they were asked to compose an essay response to the question, “What do you think about what a language teacher is like?”. The essay was assigned as homework so as to give them sufficient time for reflection. They had to hand in their essays the following week and there was no limitation for the length of writing. The reasons for asking participants to construct an essay were various. First of all, we aimed to obtain more detailed data. Secondly, it was thought that implied language might guide us in discovering pre-service teacher perceptions of what a language teacher is like. Lastly, definitions and explanations provided for each metaphor were expected to help us during the data analysis process.

Data Analysis

In order to organize and analyze data, initially all essays written by the participants were read by the researchers. Later, all generated metaphors were listed verbatim along with definitions and

explanations supplied. While doing this, metaphors including participants' perceptions of language teachers were included and irrelevant ones were excluded. Following this, the researchers applied content analysis in order to categorize the metaphors. During the categorization process, researchers consulted two studies which had suggested two different categorizations. One study is that of Bozlk (2002), who had asked college students to create metaphors for themselves as learners at different stages. The findings revealed four categorizations: animal metaphors, object metaphors, human metaphors and action metaphors. This classification was used to categorize emergent metaphors. The second stage of the analysis was how to categorize the explanations provided for each metaphor. For this purpose, we utilized another classification proposed by Saban et al., (2006). In their study, Saban et al., (2006) researched the metaphors used by student-teachers who were attending different programs within the Faculty of Education. After analyzing data, they classified the metaphors created by student-teachers into ten categories: teacher as knowledge-provider, teacher as molder/craftperson, teacher as curer/repairer, teacher as superior authority figure, teacher as entertainer, teacher as archetype of spirit, teacher as nurturer/cultivator, teacher as facilitator/scaffolder, and teacher as cooperative democratic leader. After categorization, we asked two outside researchers to independently sort the data into categories in order to assess the consistency of the coding system and categorizations provided by the researchers. For this purpose, two researchers were given two categorizations and emergent metaphors. After the initial analysis of the data, researchers compared their categorizations against each other's and discussed the problematic ones. After this discussion, these metaphors were categorized as not applicable and excluded from the analysis (N=9).

Results and Discussion

In order to identify Turkish pre-service EFL teachers' conceptions regarding language-teaching, all metaphors created by the participants were analyzed and then codified according to Bozlk (2002)'s classification. The results are presented in Table 1 below.

Table 1: Classification of metaphors according to Bozlk (2002)'s categorization

Theme	Metaphor Example	f	%
Animal	1. Ant	1	.81
Object	1. Bridge 2. Candle 3. Book 4. Diamond 5. Well etc...	21	17
Human	1. Mother 2. Artist 3. Guide 4. Doctor 5. Engineer etc..	100	81.3
Action	1. Learning process	1	.81
Total		123	100

As seen in Table 1, the metaphors produced by student-teachers were grouped under four themes. Among these themes, the human theme received the highest frequency and percentage. That is, 100 metaphors associated with human beings were created while describing what a language teacher is like (81.3%). As indicated in Table 1, language teachers are seen as mothers, artists, guides, doctors and engineers. It can be inferred that for EFL student-teachers, language teachers possess various characteristics belonging to different occupations. For instance, one participant described associated language teachers as tourist guides and explained the following:

Excerpt 1: "Language teachers are like tourist guides. They show us different places and the paths we will walk for the travel"(participant 30).

The second category of metaphors having the highest frequency was object. The participants produced 21 metaphors under the theme of object for language teachers (17%). For instance, some described language teachers as bridges, candles, books and diamonds and different features of each were associated with language teachers. For example, while one EFL student stated the following:

Excerpt 2: "Language teachers are like candles; they lighten their students' path"(participant 46).

Metaphors under the themes animal and action followed these two categories with just one metaphor for each (.81%). One participant used the metaphor of an ant under the theme animal and one participant used the learning process as a metaphor under the theme action. We can say that Turkish pre-service EFL teachers use metaphors associated with human characteristics and object features more frequently than metaphors recalling features of animals and actions.

After the categorization of metaphors, another classification regarding the reasoning behind metaphors was also applied by researchers. For this purpose, they made use of a more detailed classification developed by Saban et al., (2006). The rationale for this classification was our expectation that it might include and describe the metaphors created by participants in the present study. The results are displayed in Table 2 below.

Table 2: Classification of metaphors according to Saban et al., (2006)'s categorization

Theme (Teacher as...)	Metaphor & Explanation	f	%
Knowledge provider	Book (when you read, you learn a lot)	25	18.9
Molder/craftperson	Flourishing tree (having unique skills, ideas, thoughts and experiences)	15	11.36
Curer/repairer	Counsellor (finds solutions to students' problems)	3	2.27
Superior/authority figure	Boss (direct students because they need to be directed)	7	5.3
Change agent	Guide (directs students for effective learning)	9	6.81
Entertainer	Clown (create a colorful and warm environment)	11	8.33
Nurturer/cultivator	Mother (takes care of her students, teach them about real life and protect them)	16	12.12
Archetype of spirit	Writer (has strong feelings, understands her students)	20	15.15
Facilitator/scaffolder	Coach (cares and guides students)	23	17.42
Cooperative/democratic leader	Dictator (balances both praise and anger, when necessary)	3	2.27
Total		132	100

Table 2 indicates that 132 metaphors were created concerning different roles identified by student-teachers. Among the themes in this categorization, teacher as knowledge provider had the highest frequency and percentage. 25 metaphors were produced by the EFL student-teachers in order

to explain that teachers are the source and transmitter of knowledge (18.9%). For instance, one participant thought that language teachers are like books and explained the following:

Excerpt 3: "A language teacher is like a book. When you read, you learn a lot. After you read, your life changes. When you like it, you read more and more; thus, they can change your life" (participant 9).

The category with the second-highest frequency was teacher as facilitator/scaffolder (n=23;17.42%). With these metaphors, student-teachers emphasized that one of the most important roles of teachers is to facilitate student learning. The teacher is a facilitator during the teaching and learning process. Following this, it is seen that according to student-teachers, a language teacher might be associated with teacher as archetype of spirit. 20 metaphors were created for this theme (15.15%). For instance, one EFL student explained the following:

Excerpt 4: "A language teacher is like a writer who has strong feelings....feelings of a writer are so strong, therefore they can understand their reader like language teachers. They can also understand their students" (participant 6).

Based on our findings, we can conclude that EFL student-teachers think that language teachers are considered role models; besides teaching, they have strong feelings to understand their students. The following 16 metaphors were produced under the theme of teacher as nurturer/cultivator (12.12%). Of these metaphors, most participants associated language teachers with parents. They identified language teachers as mothers or fathers who are protecting, caring and nourishing. Teacher as molder/craftperson was another theme which had 15 metaphors (11.36%). Of the metaphors created under this theme, student-teachers most commonly referenced the art of teaching and the teaching process as well as how language teachers contribute their students' learning while teaching a target language. Teacher as change agent was another theme which received 9 metaphors (6.81%). Here, participants tried to explain that a language teacher is a social agent and while teaching another language; moreover, they contribute to students' social-cultural development. Just seven metaphors were used to explain teacher as superior authority/figure (5.3%). Under this theme, student-teachers focused on classroom management skills. Teacher as curer/repairer and teacher as cooperative/democratic leader were themes with the lowest frequency (n=3;2.27%). Only three metaphors were used for each theme. It can be inferred that EFL student-teachers might not be aware of these characteristics of language teachers.

To obtain more detailed information related to metaphors used by pre-service EFL teachers, lexical categories in the host statements of metaphors were also examined. The findings indicated that verb and adjective categories used in these explanations might also be informative. The verbs used in these host statements were classified into two categories. The first category focus on self-development represents verbs related to teachers' personal development. The results are displayed in Table 3 below. The second category is focus on others' development, which is related to verbs representing teacher support and contributions to the development of others. The frequency and percentage of each category are described in Table 3 below.

Table 3: Verb categories used by EFL pre-service teachers

Themes	Focus on self-development	f	%	Focus on others' development	f	%
	Know, have, believe, understand, consider, follow, feel, use etc..	68	46.25	Encourage, motivate, guide, help, praise, support, direct, suggest etc..	79	53.74

As seen in Table 3, the number of the verbs used for focus on self-development and focus on others' development were very close to each other. 79 verbs were used for *focus on others' development* (53.24%) while 68 verbs were used for *focus on self-development* in the host statements of the metaphors created by EFL pre-service teachers (46.25%). It can be inferred that pre-service EFL

teachers believe that language teachers are trying to develop other people and contribute their personal and professional development as well as their own personal and professional development.

In addition to verb categorization, the adjectives used in the host statements were also investigated. Via content analysis, they were classified into two categories. The results are shown in Table 4 below.

Table 4: Adjective categories used by EFL pre-service teachers

Themes	Academic Qualities	f	%	Personal Qualities	f	%
	Fluent, careful, important etc.	20	31.7	Patient, calm, friendly etc.	43	68.16

Table 4 indicates that the frequency of adjectives used for the personality of teachers is greater than (n=43; 68.16%) the frequency of adjectives used for academic qualities. Pre-service EFL teachers generally focused on the characteristics of teachers' personalities. For instance, being patient, calm and friendly are associated with language teachers. It was also found that among the adjectives used for personality, teachers as being innovative was most emphasized one (n=17; 26,9). Findings revealed that language teachers should have a good personality and are also expected to be innovative and creative. This is followed by the academic qualities of language teachers. 20 adjectives were used in the host statements of metaphors to explain the academic qualities of language teachers (31.74%). It can be inferred that for pre-service EFL teachers, academic qualities are as important as personality.

Considering the findings in Table 4, we can imply that the portrait of a language teacher in EFL teachers' minds is versatile. They think that language teachers generally have good personalities and are qualified, as evidenced by the use of positive adjectives in the host statements of the metaphors they created. In addition to personal qualities, they felt that they needed to clarify teacher personality. They generally believe that language teachers are creative and imaginative people. While teaching a language, being innovative is considered essential.

Discussion and Conclusion

Through the analysis of the pre-service EFL teachers' metaphors about language teachers, the current study investigated the types of metaphors and lexical items in the host statements which is an under-researched topic in the field. Metaphors are important tools for understanding the cognitive patterns that teachers develop regarding any given concept (Botha, 2009). Teachers' practice and identity might be recognized with an understanding of metaphors they use to explain language teaching (Nguyen, 2016). Through the use of metaphor analysis, EFL teacher candidates' conceptualizations about being a language teacher were investigated in this study. Teacher education could benefit from metaphor research which are important in revealing teachers' implicit concepts about teaching (Greves, 2005; Inbar, 1996; McGrath, 2006; Yob, 2003). Metaphors also reveal certain preferences of teachers about their classroom practices as explained by Tobin & Tippins (1996). Teacher who see themselves as the captain in the classroom tend to exercise strict control over the classroom, on the other hand teachers who use the entertainer metaphor tend to have enjoyable classes. Experienced teachers bring their practical knowledge into the classroom and therefore conceptualize their role in the classroom as craftsperson. Interestingly enough in our study, pre-service EFL teachers also envisioned themselves as 'craftsperson' in language classes. It is, therefore, safe to assume that pre-service EFL teachers share the common idea of teacher in language classes as experienced teachers, which is language teachers are seen as craft persons.

The findings are significant because, to the best of the researchers' knowledge, the host statements of the metaphors were investigated for the first time in terms of their use of lexical items, i.e. verbs, adjectives and adverbs. Through the investigation of verbs, adjectives and adverbs in the host statements of metaphors, a deeper understanding of the conceptualizations was made possible. The findings of the content analysis of the host statements supported the previous categorizations made by Bozlk (2002) and Saban et al., (2006). The results revealed that language teachers are generally

---

knowledge providers and facilitators, which is supported by the findings of the verb and adjective categorization.

Metaphors and metaphor investigations proved to be a fruitful method for professional development in teacher education (Zhao, et al., 2010). Pre-service EFL teachers generally believe that language teachers provide knowledge for their learners and try to facilitate the students' learning process (Jensen, 2006; Lakeoff & Randal, 2004). This also supports the findings of verb categorization, namely that language teachers contribute to the development of themselves as well as others.

The adjective and verb categorizations indicate that positive adjectives and contributory verbs were generally associated with language teachers. It might be interpreted that Turkish pre-service EFL teachers believe that language teachers give particular importance to personal and professional development. When the results are generally considered, it is seen that the most frequently used metaphors concern characteristics related to human beings, which also supports the classification of Saban et al., (2006).

The results of this study demonstrate that metaphors studies might be helpful for teacher trainers, pre and in-service teachers. As explained by Greeves (2005), teachers might raise awareness about diversity among learners, which might guide them during teaching process. Thus, teachers can qualify their teaching actions and contribute to the professional development of their learners (Jensen, 2006).

All findings in this study reveal that while training language teachers, teacher trainers should consider the characteristics mentioned above. Similarly, those employed as language teachers as well as those aspiring to be language teachers should also possess these qualities since language teachers are generally expected to have these qualifications.

Limitations

One of the most important limitation of this study is the time period it covered. Metaphors of pre-service EFL teachers were collected through a single session of essay writing rather than multiple data collection sessions through the academic year. Another important point to note is the categorizations schemes used in this study. Participant metaphors were investigated through the categorizations of Bozlk (2002) and Saban et al., (2006). The participants of this study were students of only one university. In order to get a complete picture of EFL pre-service teachers' conceptualization of being a language teacher, a more comprehensive study is needed. The research can be expanded including more universities.

References

- Alger, L.C. (2009). Secondary teachers' conceptual metaphors of teaching and learning: changes over the career span. *Teaching and Teacher Education*, 25, 743-751.
- Aslan, S. (2013). Metaphoric examination of perception of teachers working in multigrade classrooms about "teacher" concept. *International Periodical for The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(6),43-59.
- Arslan, M. & Bayrakci, M. (2006). Examination of metaphoric thinking and learning approach from the point of education and training. *Journal of National Education*, 171, 100-108.
- Aytan, T. (2014). An Investigation of Metaphors on the Concept of Teacher among Preservice Turkish Teachers. *Revista de Cercetare si Interventie Sociala* ,(46), 65-84.
- Botha, E. (2009). Why metaphor matters in education. *South African Journal of Education*, 29, 431-444.
- Bozlk, M. (2002). The college student as learner: Insight gained through metaphor analysis. *College Student Journal*, 36, 142-151.
- Coşkun, A. (2015). Parents and young learners' metaphorical perceptions about learning English. *Journal of Education and Training Studies*, 3(5), 231-241. doi:10.11114/jets.v3i5.1015
- East, K. (2009). Using metaphors to uncover the selves in my practice. *Studying Teacher Education*, 5(1), 21e31. <http://dx.doi.org/10.1080/17425960902830377>.
-

- Glucksberg, S. (2001). *Understanding Figurative Language, From Metaphors*. New York: Oxford University Press.
- Greves, V.S. (2005). Butterflies in our classrooms: Using metaphors in teacher education. *The Teacher Educator*, 2, 95-109.
- Holme, R. (2004). Introduction. In R. Holme, *Mind, Metaphor and Language Teaching* (p. 242). New York, N.Y.: Palgrave Macmillan.
- Inbar, D. (1996). The free educational prison: Metaphors and images. *Educational Research*, 38(1), 77-92.
- Jensen, D. (2006). Metaphors as a bridge to understanding educational and social contexts. *International Journal of Qualitative Methods*, 5(1), 1-17.
- Koç, S. (2014). The Metaphorical Perceptions of classroom teacher candidates regarding teacher and teaching profession concepts. *Inonu University Journal of The Faculty of Education*, 15(1), 47-72.
- Koşar, D. (2016). The Metaphorical Perceptions of Teacher Candidates towards the Concepts "University" and "Academic Staff". *International Online Journal of Educational Sciences*.
- Kömür, S., & Çimen, S. (2009). Using conceptual metaphors in teaching idioms in a foreign language context. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (İLKE)*, 23, 205-222.
- Kövecses, Z. (2002). *Metaphor: A Practical Introduction*. New York: Oxford University Press.
- Kövecses, Z. (2003). Language, figurative thought, and cross-cultural comparison. *Metaphor and Symbol*, 18(4), 311-320.
- Lakoff, G. (1993). The contemporary theory of metaphor. In A. Ortony, *Metaphor and Thought* (pp. 202-251). Cambridge, England: Cambridge University Press.
- Lakeoff, G., & Randal, H. (2004). *Mind, Metaphor and Language Teaching*. London: Palgrave.
- Martinez, M. A., Sauleda, N., & Huber, G. L. (2001). Metaphors as blueprints of thinking about teaching and learning. *Teaching and Teacher Education*, 17(8), 965-977. [http://dx.doi.org/10.1016/S0742-051X\(01\)00043-9](http://dx.doi.org/10.1016/S0742-051X(01)00043-9).
- McGrath, I. (2006). Using insights from teachers' metaphors. *Journal of Education for Teaching*, 32(3), 303e317. <http://dx.doi.org/10.1080/02607470600782443>.
- Nguyen, C. (2016). Metaphors as a window into identity: A study of teachers of English to young learners in Vietnam. *System*, 60, pp.66-78.
- Nikitina, L., & Furuoka, F. (2008). "A language teacher is like..." Examining Malaysian students' perceptions of language teachers through metaphor analysis. *Electronic Journal of Foreign Language Teaching*, 5(2), 192-205.
- Ortony, A., & Fainsilber, L. (1989). The role of metaphors in descriptions of emotions. In Y. Wilks, *Theoretical issues in natural language processing* (pp. 181-184). Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Oxford, R., Tomlinson, S., Barcelos, A., Harrington, C., Lavine, R., & Saleh, A. (1998). Clashing metaphors about classroom teachers: Toward a systematic typology for the language teaching field. *System*, 26(1), 3-50.
- Saban, A. (2006). Functions of metaphor in teaching and teacher education: A review essay. *Teaching Education*, 17(4), 299e315. <http://dx.doi.org/10.1080/10476210601017386>.
- Saban, A., Koçbeker, B., & Saban, A. (2006). Öğretmen adaylarının öğretmen kavramına ilişkin algılarının metafor analizi yoluyla incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 6(2), 461-522.
- Seferoğlu, G., Korkmazgil, S., & Ölçü, Z. (2009). Gaining insights into teachers' ways of thinking via metaphors. *Educational Studies*, 35(3), 323-335. doi:10.1080/03055690802648135
- Sfard, A. (1998). On two metaphors for learning and the dangers of choosing just one. *Educational Researcher*, 27(2), 4-13.
- Simsek, M. R. (2014). Examining preservice teachers' conceptions of language and the development of their teaching beliefs over the practicum. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 152, 937-942. doi:10.1016/j.sbspro.2014.09.346
- Tobin, K. & Tippins, D.J. (1996). Metaphors as seeds for conceptual change and the improvement of science teaching. *Science Education*, 80(6),711-730.
- Yob, I.M. (2003). Thinking constructively with metaphors. *Studies in Philosophy and Education*, 22, 127-138.
- Zhang, F., & Hu, J. (2009). A study of metaphor and its application in language learning and teaching. *International Education Studies*, 2(2), 77-81.
- Zhao, H., Coombs, S., & Zhou, X. (2010). Developing professional knowledge about teachers through metaphor research: Facilitating a process of change. *Teacher Development*, 14(3), 381e395. <http://dx.doi.org/10.1080/13664530.2010.504024>.

ECONOMICS

Dışa Açıklık, Doğrudan Yabancı Yatırımlar ve Yoksulluk İlişkisi: Türkiye Örneği*

The Relationship between Openness, Foreign Direct Investment, and Poverty: The Case of Turkey

Ahmet ŞAHBAZ¹
Necmettin Erbakan Üniversitesi
Abdulkadir BULUŞ²
Necmettin Erbakan Üniversitesi
Fatih KALECİ³
Necmettin Erbakan Üniversitesi

Özet

Klasik ve Neo-Klasik İktisat teorisine göre, ekonomiler dışa açıklıkça ekonomik büyümeleri artmakta ve daha yüksek bir refah düzeyine ulaşacakları ileri sürülmektedir. Çünkü dış ticaretin artırılabilmesi bir taraftan verimliliği artırırken, diğer taraftan dış ticareti yapılan malların üretimine yoğunlaşarak, uzmanlaşmayı teşvik etmektedir. Ayrıca sermaye gereksinimi duyan ülkelerin sermaye tedarik yöntemlerinden birisi de DYY girişlerini arttırmaktır. Bu nedenle uzun vadeli yatırımların ekonomiye kazandırılması gerekmektedir. Dolayısıyla yoksulluk gibi kadim bir sorunun çözümünde dışa açıklık ve DYY sermaye girişlerinin bir katkı sunup sunmadığı, tespit edilmesi gereken önemli bir konudur. Bu çalışmanın temel amacı; Türkiye ekonomisinde 1980-2015 dönemi için dışa açıklık ve DYY girişlerinin yoksulluk üzerindeki etkisini zaman serisi yöntemi kullanarak incelemektir. Çalışmada uzun dönemde dışa açıklığın ve DYY girişlerinin yoksulluğu azalttığı bulunmuştur. Granger nedensellik analizleri neticesinde de DYY ve yoksulluk arasında çift yönlü ve dışa açıklıktan yoksulluğa doğru da tek yönlü nedensellik ilişkisi tespit edilmiştir. Ayrıca dışa açıklıktan DYY girişlerine doğru da bir nedensellik bağıntısı vardır.

Anahtar Kelimeler: Dışa Açıklık, DYY girişleri, Yoksulluk, Eşbütünleşme, Granger Nedensellik Analizi.

Abstract

According to the theory of classical and neo-classical economics, the economic growth increases during the national economies demonstrate an outward-oriented inclination and it is estimated that these economies would reach to better welfare levels in this way because increases in foreign trade escalate the productivity and also encourage specialization by focusing on the goods that are commercialized for foreign trade. In addition, one of the methods of the needy countries in terms of capital supplying is to increase FDI inflows. That is why; long-term investments should be gained to economy. Within this context, it is important to determine whether openness and FDI capital inflows could contribute to the solution of poverty, which is a primeval problem, or not. The main purpose of this study is to examine the effect of openness and FDI inflows in Turkish economy in specific to 1980-2015 periods and their effect on poverty. While fulfilling this target, the aforementioned period has been investigated by using the method of time sequence. As the main finding, it has been concluded that openness and FDI inflows in Turkish economy have reduced the poverty in long-term period. As a result of Granger causality analyses, bidirectional causality relationship among FDI and poverty, and unidirectional causality relationship from openness thru poverty have been confirmed. In addition to this, there is a causality relationship from openness towards FDI inflows.

Key Words: Openness, FDI Inflows, Poverty, Cointegration, Granger Causality Analysis.

* Bu çalışma 2. International Congress on Applied Sciences "Migration, Poverty and Employment", 23-25 Eylül 2016 tarihinde sunulmuştur.

¹ Doç. Dr. Necmettin Erbakan Üniversitesi, SBBF, İktisat Bölümü, asahbaz@konya.edu.tr

² Prof. Dr. Necmettin Erbakan Üniversitesi, SBBF, İktisat Bölümü, akbulus@konya.edu.tr

³ Arş. Gör. Necmettin Erbakan Üniversitesi, SBBF, İktisat Bölümü, fkaleci@konya.edu.tr

GİRİŞ

1970'li yılların ortasından itibaren krize giren dünya ekonomisi, krizden çıkmak için daha önceki dönemde uygulanan ekonomi ve ticaret politikalarından farklı politikalar uygulamaya başlamıştır. Ticaret politikalarında, ithal ikameci sanayileşmeye göre daha serbest bir uygulamaya geçilmiş ve dış ticaret ön plana çıkmaya başlamıştır. Böylece ithal ikameci sanayileşme ile birlikte gündeme gelen dünya ekonomisinden bağımsız bir ekonomi anlayışı yerine, dünya ekonomisi ile entegrasyona dönük uygulamalar gündeme gelmiştir. Bu nedenle ülkeler ticaret politikalarında, dünya ekonomisi ile bütünleşmek için serbestleştirmeye yönelmişlerdir. Serbestleştirme politikalarının yaygın biçimde uygulanması ise 1980'li yıllarda gerçekleşebilmiştir. Artık birçok ülke ticarete engel olan tarife ve kotaları indirmeye ve ticarete devlet kontrollerini azaltmaya başlamıştır. Bu sayede büyümenin daha hızlı olacağı inancı kabul görmüştür. Serbestleşme süreci ve politikaları ile birlikte hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkeler için doğrudan yabancı yatırımlar daha fazla önem arz etmeye başlamıştır. Önceleri doğrudan yabancı yatırımlar, sermaye ihraç etmekte olan gelişmiş ülkeler arasında gerçekleşirken, daha sonra patlak veren çeşitli finansal krizlerden sonra gelişmekte olan ülkelerde de krizden kurtulma adına çeşitli teşvik tedbirleri kapsamında yerini almıştır.

Sermaye birikimi yetersizliği çeken gelişmekte olan ülkelerde, sürdürülebilir bir ekonomik büyümenin gerçekleşmesi için, yatırımların ve rekabet gücünün artırılması, istihdam imkânlarının genişletilmesi ve sürdürülebilir teknolojik gelişmelerin kalıcı hale getirilmesi gerekmektedir. Bu noktada, sermaye birikimi yetersiz olan ülkeler için dış finansman kaynaklarına başvurmak zorunlu bir hal almakta ve doğrudan yabancı yatırımlar da bu açığı kapatmak üzere belirgin bir rol üstlenmektedir. Yapılan doğrudan yabancı yatırımların ev sahibi ülkeler açısından çeşitli faydasının olduğu kabul görmektedir. Doğrudan yabancı yatırım yapan çok uluslu şirketlerin yatırım yaptığı ülkeye kullandığı teknolojiyi transfer ettiği, üretim bilgisini, yönetim ve organizasyon tecrübesinin ve pazarlama bilgilerini de beraberinde götürerek ev sahibi ülkenin ulusal ve uluslararası pazarında verimlilik ile birlikte rekabeti arttıracığı, bilgi ticaretinin kolaylaşacağı, dış ticaret dengesini olumlu yönde etkileyeceği öngörülmektedir.

Dolayısıyla doğrudan yabancı yatırımların etkileri çok geniş bir alana yayıldığından, literatürde yapılan çalışmaların kapsamında büyümeden, istihdama, gelir dağılımından yoksulluğa, ihracat-ithalata ve teknolojik gelişmeler yer almaktadır. Bu çalışma ile dış ticaretin serbestleşmesiyle birlikte dış açılmanın sonucunda doğrudan yabancı yatırımların etkilerinin yoksulluk gibi kadim bir sorunun çözümünde bir katkısının olup olmadığının tespit edilmeye çalışılmıştır.

Teorik Çerçeve **Dışa Açıklık Ve Doğrudan Yabancı Sermaye Kavramı**

Dış ticaretin bir yansıması ya da sonucu olarak dış açıklık; bir ülkenin diğer ülkelerle nasıl ve ne şekilde entegre olduğunu, dışa ya da içe dönük olarak hangi ekonomi politikasını uyguladığını veya bunlardan hangisine daha fazla önem verdiğini, birbirleri ile olan ticari ilişkilerinin büyüklüğünü göstermek üzere kullanılan bir kavramdır. Ülkelerin ekonomik olarak ne derece dünyaya entegre olduğunu tespit ederken ülkelerin dış açıklık göstergeleri dikkate alınmaktadır. Dış açıklık ancak liberal ekonomi politikalarının uygulanması ile mümkündür (Saçık, 2008: 48).

İktisatçılar arasında farklı dış açıklık tanımları ve ölçüm yöntemleri bulunmaktadır. Harrison (1996) dış açıklığı, döviz tasarrufu ile döviz kazancı arasındaki tarafsızlık (neutrality) olarak tanımlamaktadır. Edwards (1998: 383)'ye göre dış açıklık; ticarete tarife, kota, lisans ve döviz kontrolleri gibi engellerin olmamasını ifade etmektedir. İhracata yönelik büyüme literatürüne göre dış açıklık ise ihracatın toplam gelir içindeki payı olarak nitelendirilmektedir (Squalli ve Wilson, 2006: 3).

Dış açılma sonucu ihracattan elde edilecek döviz kazancı ile ülkenin yabancı döviz kısıtı azaltılabilmektedir. Dolayısıyla yurtiçinde üretim olanağı olmayan girdileri veya üretimde kullanılacak ara malları daha fazla alabilmek mümkün hale gelebilmekte ve sonuç olarak dış açıklık toplam hasılanın, istihdam ve tüketimin artmasını sağlayabilmektedir. Böylece dış açıklık yarattığı pozitif dışsallıklar sayesinde üretimde etkinliğin artmasına da neden olabilmektedir (Miller ve Upadhyay, 2000: 400).

Literatürde dışa açıklık ölçüm metotlarına yönelik olarak kesin ve genel kabul görmüş tek bir yöntem olmamakla beraber; genelde "politika yansımaları temelli ölçüm yöntemi" ve "çıkıtı temelli dışa açıklık ölçüm yöntemi" olmak üzere iki farklı tip yöntem kullanılmaktadır (Rodriguez ve Rodrik, 1999; (Spilimbergo vd., 1999:96).

Politika Yansımaları Temelli Dışa Açıklık Ölçüm Yöntemleri;

- Sachs ve Warner Dışa Açıklık İndeksi (SW indeksi)
- World Development Report Dışa Dönüklük İndeksi (WDR)
- Leamer Dışa Açıklık İndeksi
- Kara borsa Döviz Kuru
- Uluslararası Ticaretteki bozulmalar İndeksi
- Toplanmış dış ticaret vergileri oranı
- İthalattaki bozulma indeksi (Wolf indeksi)
- Fiyat bozulma indeksi
- Yapısal ayarlamalı ticaret ölçümü
- Lee 1-2 ölçümü

Kaynak: Edwards, 1998:389 ve Spilimbergo vd., 1999:96-98 'den uyarlanmıştır.

Politika yansımaları temelli ölçüm yöntemi, çeşitli ülkelerin ticaret politikalarının dış ticareti ne derecede etkilediği ve bozduğunu temel alan bir dizi göstergeden oluşmaktadır. Ancak bu yöntemin kendi içerisinde iki tür eksikliği göze çarpmaktadır. Bunlardan ilki, politika yansımaları temelli ölçüm yönteminde tarife dışı gibi yapılan müdahaleler dahil edilmez. İkinci olarak, ölçüm için kullanılan veriler yeterli miktarda olmamakla birlikte birçok ülke için mevcut veri yoktur. Bu da önemli bir kısıttır (Spilimbergo vd.,1999:96).

Yapılan çalışmalarda ise daha çok çıkıtı temelli ölçüm yöntemlerinin ön plana çıktığı görülmektedir. Çünkü çıkıtı temelli ölçüm yönteminde kullanılan veri setleri daha kolay biçimde elde edilebilecek verilerden bir araya gelmektedir (Spilimbergo vd., 1999:96). Literatürde kullanılan çıkıtı temelli ölçüm yöntemleri Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1: Çıkıtı Temelli Dışa Açıklık Ölçüm Yöntemleri

Ölçüm Yöntemi	Ölçümün Tanımı
M_i / GDP_i	<i>İthalat ticaret yoğunluğu</i> ; i.ci ülkenin ithalatının GSYH oranlanması ile bulunur.
X_i / GDP_i	<i>İhracat ticaret yoğunluğu</i> ; i.ci ülkenin ihracatının GSYH'sına oranlanması ile bulunur.
$(X+M)_i / GDP_i$	<i>Ticaret yoğunluğu (TI)</i> ; i.ci ülkenin ithalat ve ihracat toplamının GSYH'sına oranlanması ile bulunur.
$(X+M)_i / 2(GDP+M)_i$	<i>Ayarlanmış ticaret yoğunluğu</i> ; Singapur ve Hong Kong gibi yüksek ithalat yapıp bu ithal malları tekrar ihraç eden ülkeleri kontrol edebilmek için önerilen yöntem.
$1 - [(X+M)_i / 2GDP_i] \times 100$	<i>Ayarlanmış ticaret yoğunluğu</i> ; Hong Kong ve Singapur gibi ülkeleri kontrol edebilmek için Frankel (2000) tarafından önerilen alternatif yöntem.
$M / GDP_i - (1 - GDP_i / \sum GDP_i)$	<i>Ayarlanmış ticaret yoğunluğu</i> ; Li vd. (2004) tarafından, Frankel (2000)'in yöntemine bir alternatif olarak sunulan yöntem.
$(X+M) / rGDP_i$	<i>Reel ticaret yoğunluğu</i> ; paydaya reel GSYİH'nin dahil edildiği Alcalá ve Ciccone (2004) tarafından önerilen yöntem.

Çıktı temelli ölçüm yöntemleri içerisinde ise en çok tercih edilen ve kullanılan yöntem ise bir ülkenin ihracat ve ithalatın miktarının toplamının gayri safi yurtiçi hasılaya oranlanması ($(X+M)_i/GDP_i$) ile elde edilen yöntemidir (Squalli ve Wilson, 2006:3).

Dış ticarete serbestleşme süreci sonucu ülkeler arasındaki ticari, ekonomik ve teknolojik sınırların hızlı bir şekilde ortadan kalkmasıyla birlikte yabancı yatırımlar önem kazanmıştır. IMF ve OECD'nin yabancı yatırım tanımlarından yola çıkarak yatırımları, fiziki nitelik taşıyan doğrudan yabancı yatırımlar (foreign direct investment), mali nitelik taşıyan portföy yatırımları (portfolio investment), diğer yatırımlar (other investment) ve rezerv yatırımlar olmak üzere dört gruba ayırmak mümkündür (Dorsey, 2012:46).

Doğrudan yabancı yatırımlar (DYY) en genel anlamda, bir ekonomik yapıdaki şirketin üretimini, ana merkezini bağlı bulunduğu ülkenin sınırları dışındaki ülkelerde de yaymak ve üretim tesisini taşımak amacıyla bir ekonomik bağ kurma noktasında uluslararası yatırım olarak tanımlanabilir (Seyidoğlu 2015:600). Diğer taraftan DYY, yatırımcının, diğer ekonomide yerleşik olan firma üzerinde önemli derecede yönetsel etkisini de içermektedir (UNCTAD, 2012:3). Kurulacak ekonomik bağ sayesinde; organizasyon aktarımı, risk kontrolü ve teknoloji transferi de sağlanmakta ve etkin rolünden dolayı firma, sahip olduğu işletmecilik bilgisini, yönetim becerisini ve know how'ı da beraberinde transfer ederek ülkenin rekabet gücüne katkıda bulunmaktadır (Karluk, 2001:98).

Doğrudan yabancı yatırım faaliyetleri, merkezinin bulunduğu ülke dâhil olmak üzere en az iki ülkede faaliyet gösteren Çok Uluslu Şirketler (ÇUŞ) tarafından yürütülmektedir. Çok Uluslu Şirket/Ulus Ötesi Şirket kavramı, kuruluş bünyesindeki toplam kaynakları ulusal sınırları dikkate almadan dağıtan ve dünya çapında dağıtım yapan ancak mülkiyet ve üst yönetim olarak bir ülkede yerleşmiş tipteki uluslararası şirketler şeklinde tanımlanabilmektedir (Kumral, 2001:6). ÇUŞ'lar dünyadaki ticaret ve yatırımların seyrinde çok önemli yer ve fonksiyonlara sahiptir. Bu şirketler, doğrudan yabancı yatırım faaliyetleri kapsamında ev sahibi ülkenin üretimine, istihdamına, ödemeler dengesine, teknoloji transferine, ekonomik büyümesine, kalkınmasına doğrudan ve dolaylı yollardan etki etmektedir (İyibozkurt, 1995:123).

Dışa Açıklık-Doğrudan Yabancı Yatırımlar Arasındaki İlişki Üzerine Literatür Taraması

Literatürde dışa açıklık ve doğrudan yabancı yatırımları arasındaki ilişkiyi inceleyen ampirik çalışmalara bakıldığında, istatistiksel olarak pozitif ve anlamlı bir ilişkinin varlığına ilişkin bulgular elde edilirken; bazı çalışmalarda ise dışa açıklık ve doğrudan yabancı yatırımları arasında bir ilişkinin olmadığı veya zayıf bir ilişkinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Literatür taramasına ait çeşitli çalışmalara ait bulgular aşağıda paylaşılmıştır.

Koyuncu ve Çınar (2009), Türkiye'de 1980 ile 2005 yılları arasında kapsayan analizinde önce verimlilik ile ticari dışa açıklık ve doğrudan yabancı yatırımlar arasındaki uzun dönemli ilişkiyi test etmişlerdir. Analiz sonucu hem ticari dışa açıklık hem de doğrudan yabancı yatırımlar ile iş gücü verimliliği arasında aynı yönde uzun dönemli bir ilişki bulunmuştur. Tarı ve Bıdırdı (2009) çalışmasında, Türkiye'de doğrudan yabancı yatırımların belirleyicilerini tespit etmek amacıyla 1990 - 2006 dönemini incelemiştir. Açıklayıcı değişken olarak gayrisafi milli hasıla, iş gücü maliyeti, enflasyon ve dışa açıklık oranı alınmıştır. Analiz sonucunda Türkiye'de doğrudan yabancı yatırımların, gayrisafi milli hasıla ve dışa açıklık oranlarından olumlu yönde, iş gücü maliyeti ve enflasyon oranlarından ise olumsuz yönde etkilendiği sonucuna ulaşılmıştır.

Diğer bir çalışmada Avrupa Birliği ülkelerine yönelik doğrudan yabancı yatırım girişlerinde rol oynayan unsurları belirlemek amacıyla 1995 – 2007 dönemi için inceleme yapılmıştır. Analiz sonucunda, doğrudan yabancı yatırım ile piyasa büyüklüğü göstergesi olarak kullanılan gayrisafi milli hasıla oranı, ülkenin dışa açıklık derecesi ve kişi başı elektrik tüketimi arasında olumlu yönde ve anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir (Zeren ve Ergun, 2010). Vergil ve Çeştepe (2006), Türkiye'ye gelen doğrudan yabancı yatırımların reel döviz kuru, ekonomik istikrarsızlık ve dışa açıklık değişkenlerinden nasıl etkilendiğini araştırdığı çalışmasında, reel döviz kuru, dışa açıklık ve doğrudan yabancı yatırımlar arasında anlamlı ve olumlu yönde bir ilişkinin varlığı bulunmuştur.

Erdal ve Tatoğlu (2002) araştırmalarında, 1980 – 1998 dönemini baz alarak Türkiye'ye gelen doğrudan yabancı yatırımların üzerinde etkili olan faktörleri araştırmışlardır. Elde edilen bulgular; pazar büyüklüğü, altyapı, pazarın büyüme oranı ve dışa açıklık değışkenlerinin doğrudan yabancı yatırımları olumlu yönde etkilediğini; döviz kurundaki istikrarsızlığın ise yatırımlar üzerinde olumsuz etki meydana getirdiğini göstermiştir. Topallı (2016), 1982-2013 dönemini ele alarak BRICS ülkelerinde ve Türkiye'deki doğrudan sermaye yatırımları, ticari dışa açıklık ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında ekonomik büyümeden doğrudan yabancı yatırımlara doğru tek yönlü, ekonomik büyüme ve ticari dışa açıklık arasında çift yönlü, doğrudan yabancı yatırımlar ve ticari dışa açıklık arasında da karşılıklı bir nedensellik ilişki olduğunu saptamıştır.

Kar ve Tatlısöz (2008), çalışmalarında 1980 – 2003 dönemi için Türkiye'ye dönük doğrudan yabancı yatırımların belirleyicilerini tespit etmeyi amaçlamışlardır. Analiz sonucunda, doğrudan yabancı yatırımların; uluslararası net rezervler, gayrisafi milli hasıla, dışa açıklık oranı, elektrik enerjisi üretim endeksi ve yatırım teşvikleriyle olumlu; reel döviz kuru ve iş gücü maliyetleri ile olumsuz yönde bir ilişkinin olduğunu bulmuşlardır. Özcan ve Arı (2010), 1996-2006 dönemi için 27 gelişmiş Avrupa ülkesine yönelik yaptıkları ampirik analizler sonucunda dışa açıklık ve cari denge parametrelerinin büyümeyle olumsuz etkilediğini göstermişlerdir. Vijayakumar vd. (2010) da BRICS ülkelerinin 1975-2007 dönemine ait verilerini kullanarak araştırma yapmıştır. Elde edilen bulgular, GSYİH ve altyapı değışkenlerinin DYY'ı pozitif etkilediği şeklinde çıkmıştır.

Literatürde dışa açıklık ile doğrudan yabancı sermaye arasındaki ilişkiyi tespit eden hatta bunların ekonomik büyüme ile ilişkilerini ortaya koyan ampirik çalışmaları görmek mümkündür. Ancak dış ticaretin yoksulluk üzerine etkisinin ihmal edildiği ve yeterince analize konu edilmediği anlaşılmaktadır. Bu konu ile ilgili literatür taraması, dış ticaret ile yoksulluk arasındaki etkileşimin önemli olduğunu göstermektedir. Bu etkileşim doğrudan olabileceği gibi dolaylı bir şekilde de olabilmektedir. Yani dış ticaretin serbestleşmesi, yeni istihdam, dışa açılan sektörlerde ücret artışları ve doğrudan yabancı yatırımlarla birlikte gelir artışı ile yoksulluğu azaltıcı bir etki yapabilir (Kar ve Özcan, 2015).

Yoksulluk Kavramı

Tarihsel süreç içerisinde yoksulluğun gerek gelişmiş gerekse gelişmekte olan ülkelerin en önemli problemlerinden biri olması, sorunun sürekli gündemde kalmasına neden olmuştur. Birleşmiş Milletler'den Dünya Bankası'na, OECD'den Avrupa Birliği'ne pek çok uluslar üstü organizasyonun konuyu yakından incelemesi ve alternatif çözüm önerileri geliştirmeye çalışması bu yargıyı açıkça destekler niteliktedir. Dünya Bankası (1990)'na göre yoksulluk, maddi yetersizlikler nedeniyle üretim faktörlerine ulaşamama, tüketim kaynaklarından ise mahrum kalma durumu olup, asgari standartlarda bir yaşam sürdürmemeye halini ifade eder.

Yoksulluk ile ilgili birçok betimsel açıklama olmasına karşın genel anlamda iki temel kavramdan söz edilmektedir. Literatürde mutlak ve görel yoksulluk olarak tanımlanan bu iki yoksulluk kavramının temel ayırt edici özelliği ise kapsamları ile ilgilidir. Kavramlardan ilki, yoksulluğu diğerine göre daha dar bir çerçevede ele alarak, konuyu gelir açısından değerlendirmektedir. Buna göre hane halkının, yaşamını idame ettirebilecek kadar asgari bir refah düzeyi yakalayamaması durumu gelir yoksulluğu ya da mutlak yoksulluk olarak ifade edilir (Ravallion vd., 1991: 346). Dolayısıyla mutlak (gelir) yoksulluk, bireylerin yaşamlarını devam ettirebilmeleri için ihtiyaç duydukları minimum tüketim gereksinimlerinin belirlenmesi ile tespit edilmektedir (Uzun, 2003: 157-159).

Yoksulluk olgusunu, mutlak yoksulluğa göre daha geniş bir çerçevede ele alan kavram ise görel yoksulluktur. Görel yoksulluk bireyi sadece biyolojik bir varlık olarak görmemekte, kişinin sosyal hayatında müreffeh bir yaşam sürdürebilmesi için gerekli asgari koşulları da dikkate almaktadır. Burada belirlenecek görel yoksulluk göstergesi, toplumsal hayatta kabul edilebilir bir gelir ve/veya harcama düzeyini ifade etmektedir. Kişisel ölçütlere göre tespit edilmesi muhtemel bu gösterge seviyenin altında gelir elde eden hane halkları, yoksul olarak tarif edilir (Madden, 2000: 197; Dağdemir, 1999: 26).

Bir toplumda kimin ya da kimlerin yoksul olduğu, yoksulluk olgusunun kişisel yargılardan uzak ve nesnel kriterlere göre belirlenip belirlenmemesine göre de farklılık gösterebilmektedir. Buna göre yoksulluğun, saptanabilir ve somut bir standart ölçüye göre doğrulanabilir olması objektif bir özellik taşıdığını, bireylerin algı ve yargılarına göre değışen bir ölçüye göre belirlenebilen, dolayısıyla soyut ve

kişiden kişiye farklılaşabilen bir yapıda olması ise sübjektif özellik taşıdığını yansıtmaktadır (Hagenaars ve Vos, 1988: 213-215).

Yoksulluk literatüründe, problemin mukayese edilebilir bir ölçü ile ele alınabilmesi açısından objektif yoksulluk tanımına dayanan yöntem ve tekniklerin daha fazla tercih edildiği görülmektedir. Bunun nedeni ise sübjektif yoksulluk tanımının "asgari geçim seviyesi"ni kişilerin, bölgelerin veya ülkelerin değer yargılarına ya da yoksulluk anlayışına göre farklı saptayabileceğinden ileri gelmektedir. Sübjektif yoksulluğa göre aynı refah düzeyine sahip olan kişilerden bir kısmı kendini yoksul, bir kısmı ise zengin olarak tanımlayabilmektedir (Pradhan ve Ravallion, 2000: 460-463). Bu durumda ise bölgeler, ülkeler ya da farklı topluluklar arasında karşılaştırmalı bir analiz yapılması mümkün olmamaktadır.

Yoksulluk ile ilgili temel kavramlar ışığında bir toplumda kimlerin yoksul olduğu ya da yoksulluk probleminin kapsam ve şiddetinin ölçümü için literatürde çeşitli yöntemler geliştirildiği görülmektedir. Genel olarak söz konusu yöntemler sınır yaklaşımı, eşdeğerlik yaklaşımı ve indeks yaklaşımı olmak üzere üç ana başlık altında incelenmektedir.

Sınır yaklaşımında yoksulluğun ölçümü için öncelikle harcama ya da gelir seviyesine göre asgari bir refah düzeyi belirlenmektedir. Daha sonra hanehalkı refah düzeyinin, yoksulluk sınırı olarak anılan asgari düzeyin neresinde olduğuna bakılmakta ve hanehalkının yoksul olup olmadığına karar verilmektedir. Eşdeğerlik yaklaşımında ise yoksulluk sınırı, her bir bireyin hane halkı bütçesi üzerindeki tüketim ve gelir etkileri (ölçek ekonomileri) dikkate alınarak tespit edilmektedir. Bu bağlamda eşdeğerlik yaklaşımı sınır yaklaşımının daha detaylandırılmış ve öznel hale getirilmiş halidir.

Yoksulluğun büyüklük ve şiddeti itibariyle ölçümünde kullanılan bir diğer yöntem endeks yaklaşımıdır. Endeks yaklaşımı ile yoksulluk probleminin genel boyutunun yanında derinliği (kimin yoksulluk sınırına en yakın ya da en uzak olduğu), yoksulluk olgusunun bölgeler ya da ülkeler itibariyle nasıl bir farklılık veya benzerlik gösterdiği de saptanabilmektedir (Haughton ve Khandker, 2009: 68). Yoksulluk analizlerinde genel olarak kafa sayısı, yoksulluk açığı, Amartya Sen tarafından geliştirilen Sen endeksi ile Foster, Greer ve Thorbecke tarafından geliştirilen yoksulluk endeksleri kullanılmaktadır. Ayrıca Birleşmiş Milletler tarafından kullanılan ve Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) tarafından geliştirilen İnsani Kalkınma Endeksi (HDI), İnsani Yoksulluk Endeksi (HPI) ve Çok Yönlü Yoksulluk Endeksi de uluslararası karşılaştırmalar yapılmasını sağlayan ve sıklıkla kullanılan ölçütlerdir.

Veri ve Yöntem

Dış ticaretin serbestleştirilmesi ve doğrudan yabancı sermaye girişlerindeki değişimlerin yoksulluğun azaltılmasındaki etkisini incelemeyi amaçlayan bu çalışmada veri seti 1980-2014 dönemini kapsamaktadır. Dış ticaretin serbestleşmesi veya dışa açıklık (DA), $[(M+X)/Reel\ GSYH]$ formülü ile hesaplanmıştır. Burada sırasıyla M ve X mal ve hizmet ithalatını ve ihracatını göstermektedir. Reel GSYH 2010 baz yılıdır. Verilerin tamamı Dünya Bankasının veri tabanı (World Development Indicators)'dan elde edilmiştir (WB, 2016). Ayrıca analizler için değişkenlerin doğal logaritmaları alınmıştır.

Zaman serisi kullanılan ampirik çalışmalarda, yoksulluğu ölçmek için değişik en yakın gösterge değişkenler (proxies) kullanılması önerilmektedir. Bu çerçevede son zamanlarda, güvenilir bir şekilde rapor edilen ve oldukça istikrarlı bir yapı arz eden kişi başına tüketim harcamasının yoksulluk göstergesi olarak kullanıldığı görülmektedir (Ravallion, 1992; Woolard ve Leibbrandt, 1999; Odhiambo, 2008, 2009, 2010; Kar vd., 2012). Odhiambo'ya (2009) göre, kişi başına tüketim harcamaları, Dünya Bankasının "minimum bir yaşam standardını sağlayamama" şeklindeki yoksulluk tanımıyla da uyumludur. Esasen kişi başına tüketimin harcamalarının yoksulluğu ölçmede kaliteli bir gösterge olmamasına rağmen proxy değişken olarak kullanılmasında bir sakınca bulunmamaktadır.

Bu tartışmalara dayanarak, Türkiye için yoksul birey sayısı kesikli olarak hesaplandığından ve zaman serisi olarak elde edilememesi nedeniyle, bu çalışmada yoksulluk göstergesi olarak, kişi başına hane halkı nihai tüketim harcamaları (KBTH) yoksulluk göstergesi kullanılacaktır. Kişi başına değişkenler hesaplanırken nüfus verisinden faydalanılmıştır.

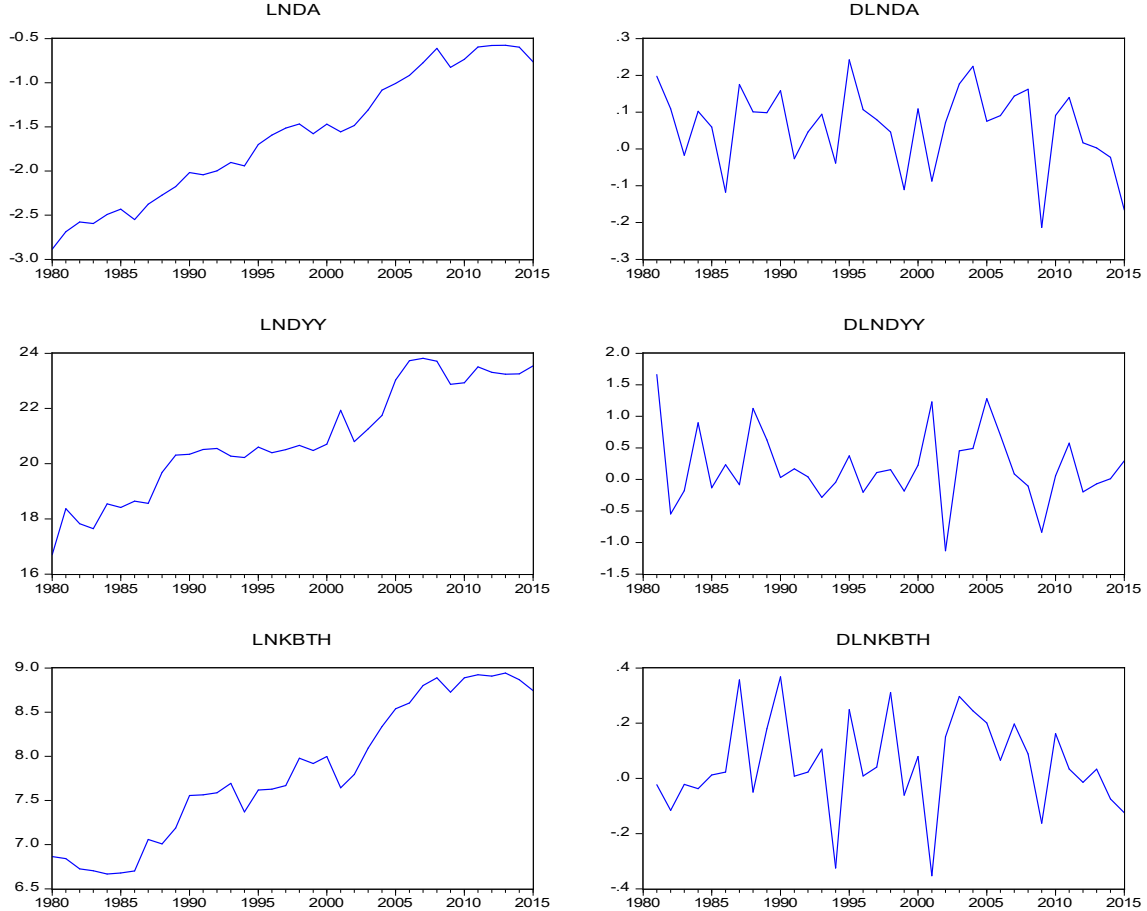

Tablo 2’de değişkenlere ait temel istatistik göstergeler yer almaktadır. Ayrıca Jarque Bera normallik sınaması sonuçlarına göre değişkenlere ait kalıntıların normal dağılıma sahip olduğunu ileri süren hipotez reddedilememektedir. Bu nedenle seriler normal dağılım sergilemektedir.

Tablo 2: Değişkenler İle İlgili Temel İstatistik Göstergeler

	LNDA	LNKBTH	LNDDY
Ortalama	-1.602075	7.825624	20.90650
Medyan	-1.566982	7.680969	20.57738
Maksimum	-0.575531	8.942097	23.81644
Minimum	-2.883889	6.666991	16.70588
Standart Sapma	0.723681	0.785183	1.999207
Çarpıklık	-0.039264	0.027482	-0.141977
Basıklık	1.733061	1.704985	2.068089
Jarque-Bera	2.416950	2.520127	1.423630
P. değeri	0.298652	0.283636	0.490753
Gözlem Sayısı	36	36	36

Şekil 1’de değişkenlerin düzey ve birinci farklarına ait grafikler sunulmuştur. Buna göre; değişkenlerin düzey değerlerinde, doğrusal trende sahip oldukları fakat sabit bir ortalama etrafında dağılmadıklarını ifade etmek mümkündür. Bu nedenle, ilk izlenim olarak değişkenlerin, düzey bazında durağan olmadıklarını ifade etmek mümkündür. Fakat değişkenlerin grafiklerini bakarak durağanlık ile ilgili kesin sonuçlara varmak yanıltıcı olabilir. Bu noktada daha kesin bilgi için geleneksel birim kök testlerine bakmak gerekmektedir.

Şekil 1: Kişi Başına Tüketim, Dışa açıklık ve DYY Verileri

Modelde kullanılan değişkenlerin zaman serisi özelliklerinin incelenmesi ve serilerin durağan olup olmadığının belirlenmesi analizlerde uygulanacak olan tahmin yönteminin belirlenmesi açısından oldukça önemlidir. Bir stokastik süreç ortak ve koşullu olasılık dağılımı incelendiğinde, zaman içerisinde değişme göstermiyorsa, bu değişken güçlü bir şekilde durağan kabul edilir (Charemza-Deadman, 1993:118). Başka bir ifadeyle, bir zaman serisinin ortalaması, varyansı ve kovaryansı zaman içerisinde değişme göstermiyorsa, durağandır. Ancak zaman serilerinin stokastik bir eğilime sahip olması ve ortalamasının zaman içerisinde değişme göstermesi de mümkündür. Eğer böylesi bir durum söz konusu ise, bu serilerle yapılacak analizlerde sahte (spurious) regresyon sorununun ortaya çıkabileceği ifade edilmektedir (Granger ve Newbold, 1974). Zaman serisi verilerinde sahte regresyon sorunundan kaçınabilmek için serilerin birim köke sahip olup olmadıklarının test edilmesi gerekmektedir. Eğer seriler birim köke sahipler ise, durağan olmadıklarına karar verilir. Birim köke sahip zaman serileri eş-bütünleşik değilse, bu değişkenler arasında anlamlı bir ilişkinin varlığından söz edilemez (Harris ve Sollis, 2003: 41).

Tahmin sürecinde kullanılan değişkenlerin zaman serisi özellikleri, Dickey ve Fuller (1979) tarafından geliştirilen Genişletilmiş Dickey-Fuller (ADF), birim kök testi ile incelenmiştir. ADF birim kök testinde gecikme uzunlukları belirlenirken Schwarz bilgi kriteri (SIC) kullanılmıştır. Ln, doğal logaritmayı; LNDA, dışa açıklığı, LNDYY, doğrudan yabancı sermaye girişlerini ve LNKBTB ise kişi başına düşen tüketim harcamalarını göstermektedir.

Tablo 3: ADF Birim Kök Test Sonuçları

Değişken	Düzye		Birinci Fark		Karar
	Sabit	Sabit ve Trend	Sabit	Sabit ve Trend	
LNDA	-1.533030	-2.134209	-5.746906	-5.809026	I(1)
LNDYY	-1.725724	-3.284369	-7.233359	-7.070975	I(1)
LNKBTH	-0.636324	-2.642286	-6.097582	-5.998374	I(1)
Anlamlılık Düzeyi	%1	-3.632900	-4.243644	-3.639407	-4.252879
	%5	-2.948404	-3.544284	-2.951125	-3.548490
	%10	-2.612874	-3.204699	-2.614300	-3.207094

Tablo 3'de sunulan ADF birim kök test sonuçlarına göre, değişkenlerin hepsi düzey değerlerinde birim köke sahiptir. Fakat bu değişkenlerin birinci dereceden farkları alındığında "serilerde birim kök vardır" şeklindeki boş hipotez %1 düzeyinde reddedilmektedir. Bu nedenle ele alınan değişkenlerin (LNDA, LNDYY ve LNKBTB) birinci dereceden bütünleşik, I(1) olduklarına karar verilmiştir.

Tablo 4: Optimal gecikme uzunluğunun seçilmesi

Lag	FPE	AIC	SC	HQ
1	3.59e-05*	-1.723220*	-1.306901*	-1.587510*
2	4.64e-05	-1.478621	-0.645983	-1.207201
3	5.57e-05	-1.333381	-0.084424	-0.926252
4	7.72e-05	-1.083182	0.582094	-0.540343

Tablo 4'de VAR modeline yönelik optimal gecikme uzunluğu belirlenirken, FPE, Akaike (AIC), Schwarz (SC) ve Hannan-Quinn (HQ) bilgi kriterleri kullanılmıştır. Dört kriterin de 1 gecikme uzunluğunu göstermesi nedeniyle tahminde gecikme seviyesi 1 olarak alınmıştır. İlave olarak bu gecikme uzunluğuna göre kurulan modele ait LM ve White test sonuçları (Tablo 5), modelin otokorelasyon ve değişen varyans içermediğini ortaya koymaktadır. Dolayısıyla bu gecikme uzunluğunda tahmin edilen model, istikrarlı bir modeldir.

Tablo 5: Otokorelasyon ve Değişen Varyans Testleri

Gecikme	LM testi		White testi		
	LM-Stat	Olasılık değ.	Chi-sq	sd	Olasılık değ.
1	6.531057	0.6858	25.68612	36	0.8989
2	7.333443	0.6024			
3	7.326845	0.6031			
4	15.17740	0.0862			

Johansen (1988) eşbütünleşme test sonuçları Tablo 6'da rapor edilmiştir. Kişi başına tüketim harcamaları, DYY girişleri ve dışa açıklık arasında eş-bütünleşmenin bulunmadığını savunan H_0 hipotezi ($r=0$) iz (trace) test istatistiği 34.037 bulunmuş olup, %5 kritik düzeydeki 29.797 değerinden büyük olduğu için sıfır hipotezi reddedilmiştir. Diğer H_0 hipotezleri ise reddedilememiştir. Maksimum öz değer (Maximum Eigen Value) testine göre, $H_0 : r = 0$ hipotezi için elde edilen test istatistiği 24.616, %5 düzeyindeki kritik değer 21.131'den büyük olması nedeniyle sıfır hipotezi reddedilmiştir. Ancak diğer H_0 hipotezleri %5 önem seviyesinde reddedilememiştir. Hem iz hem de maksimum öz değer testleri birbirleri ile aynı sonuçları vermiştir. Bu sonuç, değişkenler arasında bir tane eşbütünleşme vektörünün olduğunu ifade etmektedir. Bu sonuçlara göre kişi başına tüketim harcamaları, DYY girişleri ve dışa açıklık arasında uzun dönemli bir ilişkiden söz etmek mümkündür.

Tablo 6: Johansen Eşbütünleşme Testleri

İz (trace) Testi					Maksimum Öz Değer (Maximum Eigen Value) Testi				
H_0	H_1	Test İstatistiği	%5kritik değer	Olasılık değeri	H_0	H_1	Test İstatistiği	%5kritik değer	Olasılık değeri
$r=0$	$r \geq 1$	34.03707	29.79707	0.0153	$r=0$	$r = 1$	24.61678	21.13162	0.0155
$r \leq 1$	$r \geq 2$	9.420293	15.49471	0.3279	$r \leq 1$	$r = 2$	7.882754	14.26460	0.3907
$r \leq 2$	$r \geq 3$	1.537539	3.841466	0.2150	$r \leq 2$	$r = 3$	1.537539	3.841466	0.2150

*%5 önem seviyesinde sıfır hipotezinin reddedildiğini göstermektedir.

Değişkenler arasındaki eşbütünleşme ilişkisinden elde edilen normalize edilmiş denkleme ait parametre tahminleri Tablo 7'de sunulmuştur. Uzun dönem esnekliklerini de gösteren bu katsayılara göre, kişi başına tüketimin, DYY girişleri ve dışa açıklık açısından esnekliklerinin pozitif olduğunu ortaya koymaktadır. Doğrudan yabancı sermaye girişlerindeki %1'lik bir artış, kişi başına tüketimi yaklaşık %0.18 oranında arttırmaktadır. Aynı şekilde dışa açıklıktaki %1'lik bir artış ise kişi başına tüketimi yaklaşık olarak %0.60 oranında arttırmaktadır.

Tablo 7: Eşbütünleşme İlişkinin Tahmini

Normalize Edilmiş Eşbütünleşme denklemi	
LNKBTH = 0.187LNDYY + 0.605 LNDA	
(0.047)	(0.127)
[3.978]	[4.735]

Not: Parantez içindeki değerler standart hatalardır. Köşeli parantez içerisindeki değerler ise t istatistiklerini ifade etmektedir.

Engle ve Granger (1987)'ye göre, değişkenler arasında eşbütünleşme ilişkisinin bulunması, vektör hata düzeltme modelinin (VECM) tahmin edilmesine imkan tanımaktadır. Modeldeki değişkenlerin kısa dönem dinamikleri dengedeki sapmalardan etkilenebilmektedir. Bu nedenle değişkenler bu sapmaları kısa dönemde hata düzeltme terimi katsayısı (uyarlama parametreleri) nispetinde düzeltmektedir.

Tablo 8: Vektör Hata Düzeltme (VECM) Modeli

Hata Düzeltme:	D(LNKBTH)	D(LNDYY)	D(LNDA)
CointEq1	-0.848	0.844	-0.133
	(0.208)	(0.752)	(0.166)
	[-4.075]	[1.121]	[-0.802]

Tablo 8'de sunulan hata düzeltme terimi ($-1 < ECT < 0$) negatif ve istatistiksel olarak anlamlıdır. Dolayısıyla hata düzeltme mekanizması çalışmaktadır. Başka bir ifade ile, bir dönemde meydana gelen dengesizlikler sonraki dönemde ya da dönemlerde düzelebilecektir. Dolayısıyla ilgili dönem için kurulan model için uzun dönem ilişkisi tutarlıdır. Bu bulgulara göre, kişi başına tüketimin gözlenen değeri ile uzun dönem değeri arasındaki farkın her yıl yaklaşık 0.84 kadarının ortadan kalktığını veya düzeldiğini ifade etmek mümkündür.

Tablo 9: Granger Nedensellik Analizi

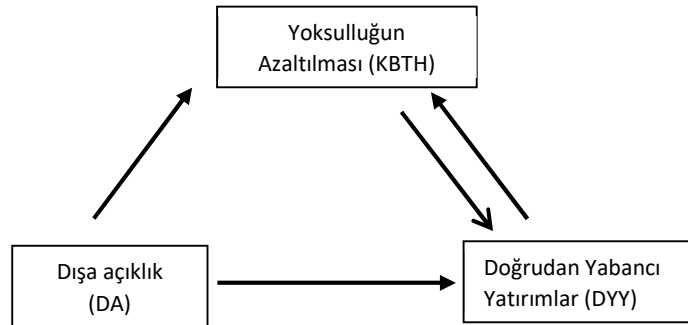
H0 Hipotezleri:	F istatistiği	Olasılık değeri
LNDYY, LNKBTB'nin Granger nedeni değildir	5.208	0.0117
LNKBTH, LNDYY'nin Granger nedeni değildir	4.409	0.0213
LNDA, LNKBTB'nin Granger nedeni değildir	3.978	0.0297
LNKBTH, LNDA'nin Granger nedeni değildir	0.029	0.9706
LNDA, LNDYY'nin Granger nedeni değildir	2.620	0.0899
LNDYY, LNDA'nin Granger nedeni değildir	0.892	0.4207

Tablo 9'da Granger nedensellik analizi sonuçları rapor edilmiştir. Bu sonuçlara göre LNDYY ve LNKBTB değişkenleri arasında %5 anlamlılık düzeyinde çift yönlü bir nedensellik ilişkisi bulunmaktadır. Yani DYY girişlerinden kişi başına tüketim harcamalarına doğru ve kişi başına tüketim harcamalarından DYY girişlerine doğru Granger anlamında nedensellik ilişkisi bulunmaktadır. Ayrıca dışa açıklık değişkeninden (LNDA) kişi başına tüketim harcamalarına doğru da %5 anlamlılık düzeyinde nedensellik ilişkisi bulunmaktadır. Dolayısıyla hem DYY girişlerinden ve hem de dışa açıklıktan kişi başına tüketim harcamalarına doğru bir nedensellik ilişkisi vardır. Ayrıca dışa açıklıktan DYY girişlerine doğru da bir nedensellik bağıntısı bulunmaktadır.

Sonuç

1980'li yılların başı Türkiye ve diğer gelişmekte olan ülkeler için serbest dış ticaret politikasının benimsendiği dönemdir. Dışa açılma ile birlikte ekonomiler daha büyük pazarlara ulaşma fırsatı yakalamışlardır. Bu sayede gelişen ekonomiler teknolojik ve verimlilikte hızlı ilerlemeler yaşamışlardır. Bu süreçte büyüme oranları da belirgin şekilde yükselmeler kaydetmiştir. Yaşanan söz konusu gelişmeler neticesinde ise dünya ekonomisinde küreselleşme eğilimi artmıştır. Böylece gelişen ve/veya dışa açılan ekonomilerde bireylerin geliri, tüketimi, refah seviyesi, gelir dağılımı ve dolayısıyla yoksulluk da doğrudan etkilenmiştir. Bu çalışmada Türkiye'nin liberal ekonomi politikalarını benimsediği 1980 sonrası döneminde dışa açılma ve DYY girişlerinin yoksulluk üzerindeki etkileri incelenmiştir.

Eş bütünleşme analizleri neticesinde; doğrudan yabancı sermaye girişlerindeki artışlar ile dışa açıklıktaki artışların kişi başına tüketim harcamalarını arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Hatta kişi başına tüketim harcamalarındaki değişimin dışa açılmaya daha duyarlı olduğu, buradan elde edilen esneklik katsayısının daha yüksek olmasından anlaşılmaktadır. Nedensellik analizlerinden elde edilen bulgularda da hem DYY girişlerinden hem de dışa açıklıktan kişi başına tüketim harcamalarına doğru Granger nedenselliğinin olduğu görülmektedir. Ayrıca dışa açıklıktan kişi başına tüketim harcamalarına doğru da nedensellik ilişkisi bulunmaktadır. Aynı şekilde dışa açıklıktan DYY girişlerine doğru da nedensellik vardır.

Şekil 1: Granger Nedenselliğinin Yönü

Sonuç olarak, dış ticaretin serbestleşmesi ülkeye gelen doğrudan yabancı sermaye girişlerini arttırmakta ve yoksulluğun azaltılmasında (kişi başına hanehalkı nihai tüketimin artmasında) önemli bir işlev üstlenmektedir. Ayrıca doğrudan yabancı sermaye girişlerindeki artışlar da yoksulluğu azaltılmasına katkıda bulunmaktadır.

Kaynakça

Alcala, F. and Ciccone, A. (2004). Trade and Productivity. Quarterly Journal of Economics, 119, 613-46.
 Bayraktar, F. (2003). "Dünyada ve Türkiye'de Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımlar". Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş Genel Araştırmalar.

- Charemza, W.W. ve Deadman, D.F. (1993). *New Directions in Econometric Practice: General to Specific Modelling Cointegration and Vector Autoregression*, Aldershot, Hanst: Edward Elgar Publishing Limited, Cambridge.
- Dağdemir, Ö. (1999). Türkiye ekonomisinde yoksulluk sorunu ve yoksulluğun analizi: 1987-1994. *Hacettepe İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 17 (1), 23-40.
- Dorsey, T. (2012). "A Capital Story", *Finance & Development*, June 2008, Volume 45, Number 2, <http://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/2008/06/pdf/dorsey.pdf> Erişim: 25.07.2016
- Edwards, S. (1998), "Openness, Productivity and Growth: What Do We Really Know?", *The Economic Journal*, 108(447):383-398.
- Engle, R.F. ve Granger, C.W.J. (1987): "Co-Integration and Error Correction: Representation, Estimation and Testing", *Econometrica*, 55 (2), 251-76
- Erdal, F. ve Tatoğlu, E. (2002). Locational determinants of foreign direct investment in an emerging market economy: Evidence from Turkey. *Multinational Business Review*, 1(10), 21-27.
- Frankel, J.A. (2000). Assessing the Efficiency Gains from Further Liberalization. Harvard KSG Faculty Research Working Paper No. RWP01-030.
- Granger, C. Ve Newbold, P. (1974). "Spurious regressions in econometrics". *Journal of Econometrics*, 2 (2), ss. 111-120
- Hagenaars, A. ve Vos, K. (1988). The definition and measurement of poverty. *The Journal of Human Resources*, 23 (2), 211-221.
- Harris, R. (1995). Using Cointegration Analysis In Econometric Modelling, London: Prentice Hall/Harvester Wheatsheaf.
- Harrison, A. (1996). Openness and Growth: A Time-Series Cross- Country Analysis For Developing Countries. *Journal of Development Economics*. Vol:48 Pg:419-447.
- Haughton, J. ve Khandker, S.R. (2009). *Handbook of poverty and inequality*. Washington: World Bank - The International Bank for Reconstruction and Development.
- İyibozkurt, M. E. (1995). *Uluslararası İktisat Teorisi*, 3. Baskı, Bursa, Ezgi Kitabevi.
- Kar, M., Güloğlu, B., Nazlıoğlu, Ş. Ve Ağır, H. (2012), "The Financial Sector and Poverty in the MENA Countries", Ed. Joan Costa-Font, Europe and the Mediterranean Economy, Routledge, ISSN 1359-7957
- Kar, M. Ve Özcan, G. (2015). "Does foreign trade liberalization reduce poverty in Turkey". 11 th International Scientific Conference On Economic And Social Development-building resilient society, 16-17 December 2015, Zagreb, Croatia.
- Kar, M. ve Tatlısöz, F. (2008). Türkiye'de doğrudan yabancı sermaye hareketlerinin belirleyen faktörlerin ekonometrik analizi. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 14, 436-458.
- Karluk, R. (2001). "Türkiye'de Yabancı Sermaye Yatırımlarının Ekonomik Büyümeye Katkısı, Ekonomik İstikrar, Büyüme ve Yabancı Sermaye". TCMB Yayınları. 97-115.
- Koyuncu, C. ve Cınar, T., İ. (2009). Ticari dışa açıklı ve doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının iş gücü verimliliğine etkisi: 1980 – 2005 Türkiye uygulaması. *Dumlupınar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 1(23), 309-326.
- Li, K., Morck, R., Yang, F. and Yeung, B. (2004). Firm-Specific Variation and Openness in Emerging Markets. *The Review of Economics and Statistics*, 86, 658-69.
- Madden, D. (2000). Relative or absolute poverty lines: A new approach. *Review of Income and Wealth*, 46 (2), 181-199.
- Miller, S.M. ve Upadhyay, M.P. (2000). "The Effects of Openness, Trade Orientation, and Human Capital on Total Factor Productivity", *Journal of Development Economics*, 63, 399-423.
- Odhiambo, N. M. (2008). "Financial depth, savings and economic growth in Kenya: a dynamic casual relationship". *Economic Modelling* 25 (4), 704–713.
- Odhiambo, N. M. (2009). "Finance-growth-poverty nexus in South Africa: a dynamic causality linkage". *The Journal of Socio-Economics*, Vol. 38, pp. 320-5.
- Odhiambo, N. M. (2010). "Is financial development a spur to poverty reduction? Kenya's experience". *Journal of Economic Studies*, Emerald Group Publishing, vol. 37(3), pages 343-353, September.
- Özcan, B. ve Arı, A. (2010). Doğrudan yabancı yatırımların belirleyicileri üzerine bir analiz: OECD örneği. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Ekonometri ve İstatistik Dergisi*, 12, 65-88.
- Pradhan, M. ve Ravallion, M. (2000). Measuring poverty using qualitative perceptions of consumption adequacy. *The Review of Economics and Statistics*, 82 (3), 462- 471.
- Ravallion, M., 1992. Poverty comparisons: a guide to concepts and methods, living standards measurement study, Working Paper 88. World Bank, Washington, DC.

- Ravallion, M., Datt, G. ve Walle, D.D. (1991). Quantifying absolute poverty in the developing World. *Review of Income and Wealth*, 37 (4), 345-361.
- Seyidoğlu, H. (2015). Uluslararası İktisat:Teori, Politika ve Uygulama. 20. Baskı. İstanbul: Güzem Can Yayınları.
- Spilimbergo, A., Juan L. L. ve Szekely M. (1999). " IncomeDistribution, Factor Endowments, and Trade Openness", *Journal of Development Economics*, 59:77-101.
- Squalli, J. ve Wilson, K. (2006). A New Approach To Measuring Trade Openness. <http://www.zu.ac.ae/epru/documents/06-07-web.pdf> Erişim: 12.07.2016
- Tarı, R. ve Bıdırdı, H. (2009). Türkiye'de doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının temel belirleyicileri: 1990-2006 dönemine ilişkin ekonometrik analiz. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 24, 253-268.
- UNCTAD. (1998). *World investment report: Trends and determinants*. New York and Geneva: United Nations Publications.
- UNCTAD. (2012). "World Investment Report 2013: Methodological Note". Geneva.Switzerland. http://unctad.org/en/PublicationChapters/WIR2012MethodologicalNote_en.pdf Erişim: 08.07.2016
- Uzun, A.M. (2003). Yoksulluk olgusu ve dünya bankası. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 4 (2), 155-173.
- Vergil, H. ve Çeştepe, H. (2006). Döviz kuru değışkenliği ve yabancı doğrudan yatırım akımları: Türkiye örneği. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, 1(55), 975-986.
- Vijayakumar, N., Perumal, S. Ve Rao, K. C. (2010). Determinants of FDI in BRICS Countries: A panel analysis. *International Journal of Business Science and Applied Management*, 5(3),1-13.
- WB, www.worldbank.org
- Woolard, I., Leibbrandt, M., 1999. "Measuring poverty in South Africa". DPRU Working Papers No. 99/33 (October), Development Policy Research Unit, University of Cape Town.
- Zeren, F. ve Ergun, S. (2010). AB'ye doğrudan yabancı yatırım girişlerini belirleyen faktörler: Dinamik panel veri analizi. *İşletme ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*,4(1), 67-83.

COMMUNICATION

Social Media Strategies of The European Union Bodies: A Comparison With Turkey's Experience

Avrupa Birliği Kurumlarının Sosyal Medya Stratejileri: Türkiye Örneği ile Karşılaştırma

Fatih ÇÖMLEKÇİ¹
Galatasaray Üniversitesi
Serhat GÜNEY²
Galatasaray Üniversitesi

Abstract

The aim of this research is to explain and bring forward social media strategies of the European Union bodies and compare with the Turkish experience in terms of Turkey's accession process to the EU. Social media is critical for governments and institutions regarding informing citizens and allowing youth involvement in politics. In this context, strengths and weaknesses of social media strategies (perspectives) of EU and Turkish government will be brought into question. Documents published by EU and Turkey on social media, statements of politicians and social media experts, examples of social media campaigns and quantitative data on EU social media accounts will be the main resources of this research. The main finding is that social media can enhance citizen involvement/participation in politics and improve democracy if strategies would be based on not just informing but interacting with citizens. As long as those strategies of governments/institutions include professionalism, inventiveness, and transparency.

Keywords: Social media, European Union, Turkey-AB relations, Institutional media strategies

Özet

Avrupa Birliği kurumlarının sosyal medya stratejilerini Türkiye örneği ile karşılaştırmalı olarak ve Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyelik süreci bağlamında açıklamak ve tartışmaya açmak çalışmanın temel amacıdır. Sosyal medya, vatandaşlara dönük bilgi akışı ve genç nüfusun politik süreçlere katılımı özelinde kritik bir mecra olarak öne çıkmaktadır. Bu bağlamda, Avrupa Birliği kurumlarının ve Türk devletinin sosyal medya stratejilerinin (perspektifinin) güçlü ve zayıf yanları tartışmaya açılacaktır. Sosyal medya konusunda Avrupa Birliği ve Türk devlet kurumları tarafından yayınlanan dokümanlar, politikacıların ve sosyal medya yetkililerinin konu hakkındaki söylemleri, Avrupa Birliği tarafından hayata geçirilen sosyal medya kampanyalarından örnekler ve Avrupa Birliği'nin sosyal medya hesapları ile ilgili sayısal veriler araştırmanın temel kaynaklarıdır. Çalışmanın temel bulgusu ise, sosyal medya kullanımının yalnızca vatandaşları bilgilendirme ile sınırlı kalmayıp onlarla etkileşime geçmeyi ve profesyonellik, yaratıcılık ve saydamlık kavramlarını da içerdiği noktada, bu mecranın politik süreçlere toplumun katılımını artıracığı ve demokrasiyi güçlendireceği yönündedir.

Anahtar Sözcükler: Sosyal medya, Avrupa Birliği, Türkiye-AB ilişkileri, Kurumsal medya stratejileri

Introduction: New Communication Technologies And Social Media

Significant developments in communication technologies which took place in the 20th century affected the social change and "improved" our daily lives. It is obvious that information and communication technologies such as radio, TV and Internet accelerated the globalization process. For Castells (2011), after the rapid expansion of Internet, digital networks have become basic parts of modern society. The main innovation Internet brought was the quick transfer of all kinds of data around the world quickly and that created an abundance of information. Also, information became easily accessible. Nowadays, social structures and operations are organized around digital information networks. Those networks have started to change the structure of the economy, politics and culture.

¹ PhD Student, Galatasaray University, Dept. of Media and Communication, fatihcomlekci@gmail.com

² Assoc. Prof., Galatasaray University, Faculty of Communication, hserhatguney@gmail.com

---

The arrival of new forms of digital social media during the 21st century has changed the ways of communication and sharing information. (Unwin, 2012).

Social media is the term used for online technologies and practices to share content, opinions and information, promote discussion and build relationships. ("Social Media Guideline," 2016). It allows the several communication formats like text, picture, audio and video. Social media is the general term for information and communication technologies used for sharing information, ideas and opinions, mostly through connection with other individuals and groups. Scholars stressing the inherent democratizing and empowering function of the Internet and social media also stress its openness, transparency and ease of access. (Chalmers, 2015) In a democracy, social media can be used as a tool by governments and institutions to involve citizens in the decision-making process. (Davies, 2014) Thanks to the rapid growth of social media, there has been an evolution of old notions "broadcasting information" to "contributing and interacting". Social media (web-based and mobile) turned communication into an interactive dialogue which can take many different forms including forums, the Web '2.0' based websites, blogs (personal blogs or journals), micro-blogging (like Twitter), wikis, videos, podcasts, photographs, and pictures. (Media platforms such as Facebook, Twitter, Youtube, Myspace...) Interactivity has been the main characteristic of new media which mean powerful user engagement with media output, individualized media use and greater user choice. (Lister, 2009) Social media technologies engendered radically new ways of interacting. (Hansen, Shneiderman, and Smith, 2010)

Social media is used by individuals to get information and interact people and by business to make a profit via advertisement/campaigning. Moreover, after the popularization of social networks, governments and official institutions started to run social media accounts to create a social media presence. Governments and institutions such as the European Union are using social media, mainly in two different ways. First, they use social media to inform citizens, to communicate / interact with them and to shape and steer public in the direction of their own agenda. Social networks allow them to understand citizens' needs, wishes, and priorities and take action accordingly. Second, governments (also international institutions / organizations) are instrumentalizing social media as a diplomatic tool in order to communicate with other governments / institutions and also for better response for international crises. Especially after 2010, social media became a significant tool for the European Union and the governments to interact citizens and keep in touch with global events. As stated by Podkalicka and Shore (2010), the EU has been keen on mobilizing online technologies and social media networks.

Eventually, the aim of this study is to explain how the European Union uses social media and try to show which social media strategies European Bodies practice. Also, the study aims to show strengths and weaknesses of those strategies. And the final motive of the research is to compare the social media strategies / perspective of the European Union with the Turkey's experience. Turkey, as a candidate country for European membership, is trying to accord its policies on communication, the Internet and social media. Researching social media strategies of European Union bodies and comparing it with the social media actions of Turkish government can provide useful insights regarding Turkey's accession process. Documents published by the European Union and Turkish government on social media, statements of politicians and social media experts, examples of social media campaigns conducted by the European Union and quantitative data on EU social media accounts will be the main resources of this research.

Social Media Usage And Strategies of the European Union Bodies

The Internet (web pages) have been in use in the European Union institutions as a part of communication strategy, since the mid-1990s. Use of social media is more of a recent development and first introduced by Barroso cabinet in 2004. Blogs by the commission members were the first implementation of social media and the first blogger was communication commissioner Margot Wallström. This blog received 3.3 million visits during the 2005-2009 period. These blogs made it possible for commissioners to interact with the readers and encouraged open discussion. The English language was used to make sure that they reach as many readers as possible. (Koskinen, 2013) EU Tube, a subsection of Youtube in which videos about EU were shared in three languages (English, German, French), followed the blogs. In 2009, in addition to the official website, the European Parliament created profiles on several social media sites to create a feeling of being closer to the citizens.

(Vesnic-Alujevic, 2013) European Parliament created Facebook, Myspace and Flickr profiles in an attempt to reach citizens better, particularly first-time voters before EU Parliament elections in 2009. Since then, usage of social media among the MEPs (Members of the European Parliament) has developed and become more strategic / systematic. (Vesnic-Alujevic, 2013)

Prior the rapid spread of Internet networks, European Union suffered from the low-quality and incomplete information flow regarding its activities. Spanier (2012) entitled this as EU's "communication deficit" and defined the situation as "the apparent impossibility for the EU of communicating with its citizens". With the help of the social media, they have found a way to bypass journalists and conventional media, and so to approach the public more directly. As stated by Michailidou (2008), "Internet offers a viable alternative to an offline, more conventional media-regulated communicative platform." New digital media grant the EU the opportunity to create its own discourse online and develop an Internet-communication strategy. (Kaplan, 2014) According to the 2015 stats, Internet penetration in the EU is 79,3% and this number is constantly increasing. And 73,5% of EU population use the Facebook. (Internet World Stats, 2015) So, the Internet presents many opportunities regarding European Union's integration and communication strategy. Since 2014, EU is making an effort to increase a two-way communication flow. Its declared strategy based on a switch from information-oriented to communication-oriented sort of interaction. According to the Communication Handbook for the EU Agencies (2013), the Internet and social media have huge potential for EU agencies. Internet presence provides a cost-effective way to reach EU citizens while social media gives the opportunity to engage with them.

Today's EU institutions have hundreds of different sort of social media presence comprising blogs, platforms and websites. According to Lilleker and Koc-Michalska (2013), the Internet has the potential for legitimizing the European institutions. European Union is currently using nearly all of the social media channels such as Twitter, Facebook, Google+, Youtube, LinkedIn, Flickr, Periscope, Pinterest, Instagram, Spotify, Storify, Vimeo, Sina Weibo and Tencent Weibo (in China), VK.com, Foursquare, Vine, Reddit and Blogs. There are official accounts of European Union bodies on several social media platforms and also significant European Union leaders like Jean-Claude Juncker, Federica Mogherini and Donald Tusk have personal accounts which are used in the name of the European Union. Social media is a very important component of the European Union's media and communication strategy.

European Commission has an official Youtube channel called "EU Tube" which shares the videos of Parliament discussions, speeches on the important issues of EU agenda, informative expressions on EU policies and up-to-date cultural, political and economic news. EU Tube defines itself a Youtube channel that shares "*the sights and sounds of Europe*" in English, German and French. Videos are broadcasted with English subtitles to make it easy for all European Union citizens to understand and get informed. EU Tube channel has 36.303 subscribers by July 2016 and a massive 25.533.000 views so far. The interesting thing is, the videos mentioned are also shared by European Commission's Facebook account and streamed by a large number of Internet users. For instance, the speech given by Federica Mogherini (High Representative of the European Union for Foreign Affairs and Security Policy) on Turkey uploaded to Youtube and Facebook pages of the European Commission, on 18.07.2016. In three hours, the same video was viewed 126 times on Youtube, but 21.000 times on Facebook. This dramatic difference shows that Facebook is a more efficient way to reach people rather than Youtube. Also, Facebook provides circulation of videos by its sharing option and welcomes free discussion among Facebook users on a particular video/subject.

Also, European Parliament has a Facebook account which is quite popular. This account is followed by 2,1 million Facebook users (July 2016) and its the most successful social media initiative led by a European Union institution. (Sometimes mentioned as "the flagship of EU's social media presence.") Regular live chat with MEPs, updated news about ongoing European issues (normally twice - daily) and feeds about globally important political/social/environmental issues can be found on this social network. In addition to that, there is an MEP tab to find any member active on social media, plus a tab for EU's national information offices – for news in many different languages. Apart from that, EU Parliament Facebook page covers cultural events and shares information in order to ease daily lives of European citizens. The most interesting thing is, EU social media team posts mentioned news/updates mostly with entertaining / enjoyable and as well informative videos to attract people's attention. Their goal is to use the unique, multidimensional and innovative structure of social media mostly to reach

youth proportion of EU population. In parallel with that, sometimes they launch a voting campaign and at the end they hand over the position "EU Parliament Facebook editorship" for one day to a young social media team. This is a symbolic practice which indicates the importance of youth participation to European democracy within the European Union. It should be considered that since the 1980s, European Union democracy is characterized by disengagement of citizens, especially the younger citizens. Decreasing turnout numbers in the elections, declining party membership, decreasing interest on critical political matters and negative opinions about politicians could be pointed out as symptoms of this reality. And now for many academicians and observers, social media encourages more active participation in political debates and more widespread participation in elections. Effective use of social media could be an instrument on overcoming the EU's democratic deficit. (Davies, 2014) For instance, during the 2009 European Parliament election, social media was intensively used by the candidates to directly communicate with the citizens, to distribute their message promptly and to gain popularity among young and first-time voters. Social media was a convenient platform for them to getting their voice heard.

Correspondingly, social media is used as a tool to mobilize the young generation to ensure that they participate and get involved with European Union issues. This can be useful in terms of building a European Union identity and common public sphere. Briefly stated, social media offers a great opportunity for European institutions to become closer to their citizens. (Delancray and Lorthiois, 2014) Social media strategy of European Union is not just based on informing people about matters, but to communicate with citizens. Enhancing interaction with citizens via social media and finding better ways (videos, graphics, humor... etc.) to communicate with young social media users are key components of this strategy.

The European Union Ombudsman Emily O'Reilly and her efforts reveal an important example of "communicating EU citizens via social media" strategy. O'Reilly, who has an active Twitter account with 15.600 followers, organized an event called "Interactive event: Your wish list for Europe" on 4 March 2014. This event is a perfect example of online-offline relation. O'Reilly asked two questions to the EU citizens:

- Which policy areas do you want the EU to focus on?
- What do you expect from those who will lead Europe for the next five years?

O'Reilly's goal was to build an interactive wish list for Europe. The meeting actually has taken place in European Parliament, Brussels. However, there was a possibility for every EU citizen to send their questions online. Citizens were able to use #EUwishlist hashtag, send their questions via mail in written or video formats. More than 300 citizens, students, interest group representatives and other attendees engaged in debate with the President of European Parliament Martin Schulz, President of European Commission Jose Manuel Barroso and O'Reilly at this event entitled "Your wish list for Europe". There was also an active social media discussion under the #EUwishlist hashtag, simultaneously ongoing with the meeting, in which more than 2000 tweets exchanged on this topic. It was possible to watch the discussion online and also the event video was uploaded to Facebook after the meeting.

Another example is "Facebook Live Chat" program which is carried on the European Parliament's Facebook page. For instance, on 14 July 2016, MEP Kathleen Van Brempt answered questions of EU citizens on "car emission" issue. Protection of the environment is a critical issue for EU and it's important to inform citizens about recent regulations. So, the chair of Parliament's inquiry committee on car emissions, Kathleen Van Brempt organized a live conversation and answered the posted questions to tell citizens about the efforts of Parliament, on making regulations for car emission stricter. This is only one example but it is useful to stress EU's efforts on social media to boost interaction with citizens and open / free discussion. Moreover, European Union Commission announced via its Facebook account that citizens can send their ideas on simplifying EU regulations and by doing that they can actually contribute to the law making process. The phrase used by Commission officers was *"We really like to hear / read your views here on Facebook. But we want more"* (European Commission Facebook Account, 03.08.2016) As seen in this case, EU is constantly making efforts to enhance interactivity and citizen involvement in social/political processes.

The European Union sees social media as a bridge between citizens and its officials / institutions. This sort of events features interactivity and multi-dimensional communication between EU and its

citizens. For the EU, posting news on social media accounts and informing citizens is still important but this doesn't reflect the exact capacity of digital networks. Social media changes the classical understanding of space and time and allows participation and open discussion, anytime and anywhere. In addition to this, mentioned social media discussion serves for the transparency motto of the European Union. EU communication and public affairs professionals can benefit social media much more by listening to the citizens and responding them better, namely by being proactive. A way of engaging with citizens and listening to them better is to include social media monitoring in EU's general social media policy. Social media monitoring can help EU to keep track what citizens, voters and competitors talking about and it can allow identifying the target audience. (Owens, 2016) This kind of social monitoring and research is essential for a successful social media strategy.

On the other hand, European Union is trying to utilize social media to prevent disinformation, which spread via social media as a part of propaganda / information war. The "EU vs. Disinformation" group on Facebook has a motto as "We reveal manipulation and disinformation in pro-Kremlin media". The group has founded in July 2016 and gained 2.941 followers so far. This is a semi-official account and run by the EU's East StratCom Task Force. The main goal of this social media project is to uncover the "incorrect" information which has been spread by Russia and also share the "correct" information on a specific issue. (for instance, pro-Kremlin media said that after Brexit, other EU members want to leave the EU too; but this group claims that support for the EU has grown since the UK voted to leave). The bottom line is, EU instrumentalizes social media as a foreign policy tool and uses it within the compass of "information war".

In a 2014 interview, David Tunney, Head of New and Social Media Networks in the Strategic Communication Division of the European External Action Service (EEAS) stressed that: "Traditional diplomacy is being transformed by social media and online communication." Nowadays, social media is often used by politicians, governments and institutions for diplomatic purposes. David Tunney adds:

"EEAS made a strategic choice to use social media as a diplomatic digital tool for external communication, dialogue and political engagement. Facebook is vital for interaction with people and for highlighting some of the work of the EEAS. Flickr is important as photo resources for people who are interested in foreign affairs and also for creating a visual identity for the EEAS. Twitter provides a fast and easy way to send out messages and react to events. Currently, we have 20 EU Ambassadors using Twitter. We are also increasingly using *Storify* as it brings together many different elements, Twitter, Facebook and online news agencies. Social media can play a powerful role in this emerging digital diplomacy by promoting the EU's core values of democracy, human rights, the rule of law and international cooperation." (Hanganu, 2014)

As seen, European Union's bodies are using various social media platforms and benefiting from their distinctive advantages. In this case, EEAS utilizes social media to inform citizens about EU's foreign policies, to react important international issues and to communicate with other institutions / governments in terms of digital diplomacy efforts.

The European Union is also actively engaged with Twitter by institutional and individual (EU officers, politicians) accounts. European Commission's Twitter account is followed by 604K people and European Parliament's Twitter account is followed by 248K people. (July 2016) Twitter is seen as a tool to help enhance the transparency, accountability, participation and collaboration in addition to the conventional government service tools. (Kim, Park and Rho, 2013) European Parliament's Twitter profile and its activity are described as "up-to-minute news service in 24 languages, articles, live streamed debates and photo galleries."

European Union Commission has three priorities when it comes to using social media:

- Communication on political priorities
- Stakeholder and campaign communication
- Use of social media in staff members' own capacity

Also, it is a fact that European Union Commission authorities are encouraging their staff to communicate with the public and stakeholders via social media. For this purpose, the European Commission produced the document called "the guidelines to all staff on the use of social media" and

the European Parliament declared on its Strategic Plan of Communication 2011-2014 that parliament's presence on social media offers a valuable and cost-efficient opportunity to interact with citizens. (Roginsky, 2014). Promoting key messages through social media channels such as Facebook and Twitter which are used by journalists is another priority for EU. ("Communication Handbook for the EU Agencies", 2013) European Union citizens are spending considerable time in online platforms and the easiest / most effective way to reach them in order to provide information is social media accounts / campaigns. Online networks allow ascending citizen participation, user-generated content and free discussion about the subjects which concern the European Union public sphere. Digital media is so important for the European Union because it helps the reinforcement process of European identity. In this context, "language" preference can be a problem for EU institutions social media activity. The emerging hegemonic language policy based on English to support "European public sphere" is the main political aim. But then, this public sphere (or spheres) will be an elite construction. (Koskinen, 2013) The language itself is not merely a communication tool, but a part of power relations. To avoid that, EU institutions are making an effort to post English content, but also in German and French.

By the way, a research conducted by Karantzeni and Gouscos (2013) shows interesting findings of social media and the European Union identity / e-participation relation. If we summarize those findings:

- 1- Young European citizens are important for European integration process
- 2- E-participation projects are critical for European integration
- 3- Online social media provides plenty of useful information with respect to EU integration
- 4- European Union institutions are striving to use eParticipation methods instead of social media (mostly) but young EU citizens mostly involve EU issues primarily via social media
- 5- Therefore, EU policy makers have to focus/promote European integration goal through social media. So, EU has to adopt social media instruments in order to reach young EU citizens, in terms of democratic participation. This would also strength European identity among EU youth

According to this research and its findings, social media can promote EU projects in public areas and provide great visibility and massive participation. Especially, with social media, it is easier to reach young people and to include them into the policymaking process which is also important regarding EU society's future. Young people aged 16 – 24 in the EU-28 are more active users of social media platforms than other age groups, including posting on blogs, sharing content or sending any message via social media. (Davies, 2014) Effective use of social media by EU bodies can make EU institutions more approachable to citizens and make it available for them to participate, get involved with the policies, feel as a part of the EU public sphere and promote their interests and opinions. By this way, social media can work as a medium which closes the gap between citizens and hierarchical body of European Union.

On the other hand, Internet and social media are critical for EU with regard to economic strategies and digital single market goal. European Union bodies use Internet and social media to provide accurate information to their citizens in accordance with its communication strategy and also avail from social media to create a European Union identity. Encouraging democratic involvement through digital tools is an another aspect. But also, EU has a goal to benefit from digital networks to contribute to innovation, growth and jobs. According to the Digital Agenda for Europe 2020 (2016), Europe is planning to modernize EU rules on the digital single market to make e-commerce easier. Also, they predict to perform a strategy to improve security measures against cyberattacks. So, making online networks safer for the citizens, providing decent access to the Internet for every EU citizen and gaining favor from digital networks economically is another aspect of the issue.

Social Media Accounts of European Union Bodies

Table 1: In this table most popular social media accounts of European Union bodies shown with their follower numbers and sharing frequency (July 2016 has been selected as a sample)

	FACEBOOK	TWITTER	INSTAGRAM	YOUTUBE
European Parliament	2,115,288 followers 62 shares on July 2016	249,000 followers 157 tweets on July 2016 (Retweets included)	41.200 followers 26 shares on July 2016	23.070 followers 22 shares on July 2016

European Commission	596,887 followers 68 shares on July 2016	607,000 followers 329 tweets on July 2016 (Retweets included)	27.600 followers 52 shares on July 2016	36.303 followers 34 shares on July 2016 (EU Tube)
European Council	233.202 followers 38 shares on July 2016	188,000 followers 62 tweets on July 2016 (Retweets included)	14.000 followers 11 shares on July 2016	---
European External Action Service (EEAS)	146.307 followers 16 shares on July 2016	147.000 followers 220 tweets on July 2016 (Retweets included)	2.270 followers 8 shares on July 2016	1.792 followers 20 shares on July 2016

As shown in the table, currently European Parliament's Facebook account (2.115.288 followers) and European Commission's Twitter account (611.000 followers) are the most popular social media profiles of any European institutions. It can be said that the EU institutions are more informative / explanatory on Facebook and you can see much more political statements on Twitter accounts. (Roginsky, 2014) It is clear that Facebook accounts gather more followers generally but European Institutions share content more frequently through Twitter accounts. The interesting thing is, EU institutions' sharings via social media accounts includes an image, graphic and / or video footage mostly (more than %90 percent). Sharings and tweets which include visual material gain more attraction and Retweets/Re-shares. Facebook posts by European Union institutions gets into circulation more intensely comparing to Twitter and/or Instagram posts. Also, Facebook sharings allow further discussion and more interaction. Youtube and Instagram profiles of European Union institutions follow Facebook and Twitter profiles on popularity.

Individual Social Media Accounts of European Union Officers

Table 2: In this table most popular social media accounts of European Union officials shown with their follower numbers and sharing frequency (July 2016 has selected as a sample)

	FACEBOOK	TWITTER
Jean Claud Juncker (President of the EU Commission)	55.876 followers 1 share on July 2016	293.000 followers 45 tweets on July 2016 (Retweets included)
Federica Mogherini (High Representative of the EU for Foreign Affairs and Security Policy)	67.385 followers 14 shares on July 2016	244.000 followers 81 tweets on July 2016 (Retweets included)
Donald Tusk (President of European Council)	106.368 followers 24 shares on July 2016	582.000 followers (personal account) 385.000 followers (formal EU account) Total 72 tweets on July 2016 (Retweets included)
Martin Schulz (President of the European Parliament)	188.774 followers (personal account) 39.637 (formal EU account) 24 shares on July 2016	261.000 followers 16 tweets on July 2016 (Retweets included)
Emily O'Reilly (European Ombudsman)	---	15.600 followers 42 tweets on July 2016 (Retweets included)

Personal social media accounts of EU officers are very efficient because an account with a real human face / name makes easier for citizens to interact. It is clear that EU officers are using social media as much as official accounts. With the help of social media, they listen, interact and react more efficiently and so they are able to establish a more direct relation to the citizens. Also, many staff members of the European Commission and other EU bodies use social media actively with some rules to agree with: Objectivity, Impartiality, Loyalty, and Discretion.

Turkey's Social Media Strategies within the scope of the European Union Communication

---

According to the 2016 statistics, 46 million Turkish citizens actively are using the Internet and the Internet penetration percent is 58%. In addition to that, 96,2% of the Internet users in Turkey use social networks and the average time spent using those social networks in a month is 10,2 hours. (OECD, 2016) It is observed in the researches that in the usage of social media people in Turkey holds the second place after USA by surpassing Brasil, England and India. (Saritaş and Aydın, 2015) Digital News Report (Dogramaci and Radcliffe, 2015) survey shows that social media is popular as a news destination for online users in urban Turkey; with the leading platform being Facebook (used to follow the news, by 69%) and Twitter by a third (33%). Other popular uses of social media include entertainment and lifestyle. It can be said that Turkey has very high Internet, mobile, and social media / platform penetration, especially specific to the youth population. Social media are seen as an effective way to involve politics, get information about the daily issues and attend discussions on important agenda items.

In Turkey, public institutions often use social media to publish press releases, activity details, photographs and videos, speeches of bureaucrats and politicians and other various statements. In addition to that, some institutions answer citizens' questions about services via social media and provide practical support. Especially local institutions use social media effectively in terms of improving services and engaging better with citizens. (OECD, 2016)

Turkey, within the scope of the European Union Communication Strategy, is trying to increase the effectiveness of the current methods and develop new mechanisms. In the wake of recent technological developments in communication, public institutions need to use social media more effectively to ensure participation. This is critical for the creation of a democracy culture and answering citizens' needs. (OECD, 2016) For instance, Uysal, Schroeder and Taylor (2012) claim that contrary to highly interactive features of social media, the Turkish government is not engaging in building relationships with its public through Twitter. Similarly, Taşkıran (2016) concludes in a recent research that Turkish ministries benefit from social media on the purpose of informing citizens rather than using interactive characteristic of social networks for building a relationship with citizens. (Taşkıran, 2016) Also, a research on social media policy in Turkish municipalities shows that a written guide for the personnel or a social media policy doesn't exist at the institutional level. (Karkin, Koseoglu, and Sobaci, 2015) However, this picture is changing day by day and the Turkish government is interacting with its citizens' a lot more.

According to the communication strategy of Turkish government (Ministry of EU Affairs), the goal has been stated as:

...reinforcing conventional methods of communication with adequate use of social media and digital technologies, since these are the fastest means for delivering information to the target audience. ("European Union Communication Strategy 2014": 12)

Also, another objective is to:

work to ensure more exposure on social media about the EU-related activities of central and local public institutions and organizations and emphasize social media activities to enhance interaction with civil society. (2014: 15-16)

In parallel, to ensure youth population's involvement in democratic political process and EU accession process, to express EU experience through social media are Turkey's other short-term goals with regard to its communication strategy. (2014:18) This is important because Turkey has a huge youth population compared to many EU countries and it's clear that young people more interested / involved with social media. (Europe's biggest youth population, 16,6% of the country aged 15-24, compared to an EU average of 11,5%) Social media is critical for Turkey in terms of the participation of youth in democratic life, which is specifically important for Turkey taking into consideration of its huge youth population. Youth involvement into policy making process is critical for a healthy democracy and digital networks promote mentioned youth participation. Social media enables people to experience participatory democracy and to access accurate information which is ignored by the other media channels. (Saritaş and Aydın, 2015) Social media has changed the traditional top-down news flow and allowed people to participate ongoing discussion.

On behalf of the Turkish government, it is critical to convey its messages and inform people through social media in order to involve huge youth population into the democratic political process. Specific to EU-Turkey accession process, it is also important to transmit information about the EU agenda, its bodies and accession process itself, through social media apparatus. With the help of social media campaigning, Turkey can gain more public support for the EU membership and in the meantime, EU can convince its public for Turkey's full membership to the EU.

The document entitled "Turkey's New European Union Strategy" (2014) which was prepared by Ministry for EU Affairs also highlight the importance of social media in terms of continuous socio-economic transformation and effective communication strategy. In this document, it is stated that conventional communication methods are not sufficient in the global age and a new communication strategy has to effectively make use of social media and digital technologies, which enable interactive access and allow personalized and organized collaboration. According to the document, primary goals of the "Communication Strategy" is to build efficient communication channels between EU and Turkey, provide accurate information on Turkey for the EU public and help to shape a more accurate perception among the EU public. Social media seems to be a key component of the mentioned communication strategy, thanks to its essence based on interactivity and connectedness.

On the other hand, for Turkey, social media can be an effective tool for internal communication and for persuading (and informing) public about the social transformation regarding EU accession process. Also, "2015-2018 Information Society Strategy and Action Plan" prepared by Ministry of Development is an important document to understand social media strategies of the Turkish government. According to this report (2015), mobile technologies are going to be most preferred technology for e-government services and it's expected that social media use in e-government services will increase. The increase in the use of social media appears in areas like public decision making, informing and advertising. (2015-2018 Information Society Strategy and Action Plan, 2015) An average Internet user in Turkey is spending 10,2 hours per month on social networks and those numbers are even higher among children and youth. So, benefiting social media networks for e-government applications, information flow from government to citizens via social media and citizens' involvement in democratic processes through digital networks is a necessity.

At this point, freedom of expression and freedom in social media usage are critical issues for Turkey. In the European Commission's Turkey report (2015), criminal cases against journalists and social media users and government's power to block the Internet without a court order stated as concerns. Also, in the 2013 Turkey report, the European Union stressed the importance of freedom of social media. It is clear that breach of personal / private information, cyber attacks, cyber bullying and social media communication of crime organizations are excluded from this freedom scope. But, apart from this, freedom of expression issue (especially on social media) is critical as part of Turkey's accession process and more importantly for the democratic life in Turkey. Securing freedom of expression on social media is vital for Turkey to strengthen its democracy. Fight against illegal / criminal organizations on social media must be separated meticulously from the right to express oneself freely. Governments can benefit social media as a tool to interact with citizens and to strengthen its democracy.

Conclusion

European Union's social media strategies based on a switch from information-oriented communication to interaction-oriented communication. Social media is the cheapest, easiest and most influential way to provide such dialogue between EU and its citizens. A social media strategy doesn't require an astronomical budget but still it allows institutions to reach and interact with millions of people. So, it can be said that social media strategy is the most important part of the EU's communication strategy. Our research shows that European Union institutions and EU officers are using social media accounts frequently and within a policy based on "interaction" which is the primary characteristic / feature of social networks. EU is benefiting from individual and official accounts at the same time, and while official accounts are providing information and opening spaces for the discussions with citizens; individual accounts are giving a more real / human face to the EU and making it easier for citizens to interact with the EU bodies. In the "European Commission's vision for digital transformation" (2013) document, it is stated that:

We believe that digital communication channels can bring the EU closer to people and enable the Commission to play its role more effectively. A strong digital presence will help us be more relevant, coherent and transparent while giving the institution a more human face.

It is important and critical if this motto actualised by the institution's social media professionals. For instance, European Parliament's Facebook account uses humor sometimes to build a more sincere interaction with the citizens. Nature of social media is somehow related with entertainment also, and institutions can take advantage of this to establish better / more efficient communication with the society. This is also important for gaining popularity towards institutional social media accounts.

In this manner, Turkey should change its social media image with a non-bureaucratic and sincere approach. If we compare social media strategies of the European Union bodies with the Turkish government's efforts, it seems that government should improve social media strategies and utilize interactive features of social media. Informing citizens via social media is important but not enough if we keep in mind the innovative and connective features of social media. In this regard, Turkish public authorities and social media experts can also use humorous / entertaining content time to time, in order to grab people's attention and attract youth population. Public social media accounts can gain more followers by this way and enhance its impact on social networks. Those improvements and increased recognition can also trigger a healthy debate atmosphere between government and the citizens.

However, freedom of speech and expression are vital components of an efficient social media strategy and assurance of free debate atmosphere. Governments and official organizations have to encourage free use of social media for democratic involvement in politics and right to express oneself freely. Social media allows discussion between citizens and politicians, encourages youth participation towards politics and includes them to decision-making processes. So, social networks should be seen as an opportunity to enable free discussion and enhance democratic life. Turkey has been criticized several times by the EU on freedom of social media and improvement on this issue can accelerate accession process of Turkey to the EU. Also, this can improve democratic culture and correspondingly it would be possible to benefit from emancipatory characteristics of social networks.

In terms of citizen's wishes for engagement, participation, transparency and accessibility, social media interaction has to be a priority for EU and also for Turkey. Services for transparency / openness and engagement / participation through social media can positively affect citizen's trust in the governments and institutions. After all, social media is changing the ways of communicating, interacting and mobilizing of the citizens. In the age of digital citizenship, governments and institutions should keep pace with dynamic, innovative and inventive characteristics of social media and constitute their strategies in the direction of the needs of "digital citizens".

References

- 2015-2018 Information Society Strategy and Action Plan. (2015) Republic of Turkey Ministry of Development Information Society Department Publication.
- Castells, M. (2011). *The rise of the network society: The information age: Economy, society, and culture.* (Vol. 1). John Wiley & Sons.
- Chalmers, A. W., & Shotton, P. A. (2015). Changing the Face of Advocacy? Explaining Interest Organizations' Use of Social Media Strategies. *Political Communication*, 1-18.
- Communication Handbook for the EU Agencies. (2013). Retrieved from http://europa.eu/agencies/documents/2013-12-10_communication_handbook_en.pdf
- Davies, Ron. (2014) Social Media in Election Campaigning. *European Parliament Research Service.* Retrieved from [http://www.europarl.europa.eu/RegData/bibliotheque/briefing/2014/140709/LDM_BRI\(2014\)140709_REV1_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/bibliotheque/briefing/2014/140709/LDM_BRI(2014)140709_REV1_EN.pdf)
- Delancray, C., & Lorthiois, L. (2014) From Social Media to Social Activation in the EU. Retrieved from <http://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/lu/Documents/public-sector/lu-social-media-social-activation-eu-31102014.pdf>
- Digital Agenda for Europe: Europe 2020 Strategy. (2016). Retrieved from <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/europe-2020-strategy>

- Dogramaci E., & Radcliffe D. (2015). Digital News Report: How Turkey Uses Social Media. Reuters Institute for the Study of Journalism. Retrieved from <http://www.digitalnewsreport.org/essays/2015/how-turkey-uses-social-media/>
- EC Digital transformation. (2013). *The EU Internet Handbook: Information Providers Guide*. Retrieved from http://ec.europa.eu/ipg/basics/web_rationalisation/index_en.htm
- European Commission Turkey Report. (2013). Retrieved from http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2013/package/brochures/turkey_2013.pdf
- European Commission Turkey Report. (2015). Retrieved from http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2015/20151110_report_turkey.pdf
- European Union Communication Strategy. (2014). Republic of Turkey Ministry for EU Affairs. Retrieved from http://www.ab.gov.tr/files/5%20Ekim/iletisim_stratejisi_eng_kapak_eklenmis.pdf
- Hanganu, A. (2014). Interview: David Tunney, Head of Social Media for the EEAS. *Digital Diplomacy*. Retrieved from <http://digitaldiplomacy.ro/interview-david-tunney-head-social-media-eeas-traditional-diplomacy-transformed-social-media-online-communication/?lang=en>
- Hansen, D., Shneiderman B., & Smith M. A. (2010). *Analyzing social media networks with NodeXL: Insights from a connected world*. Morgan Kaufmann.
- Internet World Stats: Usage and Population Statistics. (2015). Retrieved from <http://www.internetworldstats.com/stats9.htm>
- Kaplan, G. (2014). The European Union Online: An Analysis of the European Commission's Online Political Communication
- Karantzeni, D., & Gouscos, D. (2013). eParticipation in the EU: Re-focusing on social media and young citizens for reinforcing European identity. *Transforming Government: People, Process and Policy*, 7(4), 477-500.
- Karkin, N., Koseoglu, O., & Sobaci, M. Z. (2015). Social Media Policy in Turkish Municipalities: Disparity Between Awareness and Implementation. In *Social Media for Government Services* (pp. 97-113). Springer International Publishing.
- Kim, S. K., Park, M. J., & Rho, J. J. (2015). Effect of the Government's Use of Social Media on the Reliability of the Government: Focus on Twitter. *Public Management Review*, 17(3), 328-355.
- Koskinen, K. (2013). Social media and the institutional illusions of EU communication. *International Journal of Applied Linguistics* 23(1), 80-92.
- Lilleker, D., & Koc-Michalska, K. (2013). MEPs online: Understanding communication strategies for remote representatives.
- Lister, M. (2009). *New media: A critical introduction*. Taylor & Francis.
- Michailidou, A. (2008). Democracy and new media in the European Union: communication or participation deficit?. *Journal of Contemporary European Research*, 4(4), 346-368.
- OECD. (2016). The Governance of Inclusive Growth: An Overview of Country Initiatives.
- Owens, K. (2016). Putting the Social Back in Social Media. *European Association of Communication Directors*. Retrieved from <http://www.eacd-online.eu/insights/blog/putting-social-back-social-media>
- Podkalicka, A., & Shore, C. (2010). Communicating Europe? EU Communication policy and cultural politics. *Public Communication in the European Union: History, Perspectives and Challenges* Cambridge: Cambridge Scholars Publishing, 93-112.
- Roginsky, S. (2014). Social networking sites: an innovative communications on Europe? Analysis in the European Parliament, the European Commission and the European Council. *Media and Communication on Europe*, 91-112.
- Sarıtaş, A., & Aydın, E. E. (2015). Elections and Social Media. *Public Affairs and Administration: Concepts, Methodologies, Tools, and Applications*. Chapter 15. 314-328.
- Social Media Guidelines for all European Commission Staff. (2016) European Commission. Retrieved from http://ec.europa.eu/ipg/docs/guidelines_social_media_en.pdf
- Spanier, B. (2012). Europe, anyone?. Nomos Verlagsgesellschaft mbH & Co. KG.
- Taşkıran, H.B. (2016). Government Public Relations in Turkey: Social Media Usage of Turkish Ministries in Relationship Building. *Online Journal of Communication and Media Technologies*. 6/1: 48-63.
- Turkey's New European Union Strategy: "Determination in the Political Reform Process, Continuity in Socio-Economic Transformation, Effectiveness in Communication" (2014) Retrieved from http://www.ab.gov.tr/files/5%20Ekim/turkeys_new_eu_strategy.pdf
- Unwin, T. (2012). Social media and democracy: Critical reflections. *Background Paper for Commonwealth Parliamentary Conference, Colombo*.

- Uysal, N., Schroeder, J., & Taylor, M. (2012). Social media and soft power: Positioning Turkey's image on Twitter. *Middle East Journal of Culture and Communication*, 5(3), 338-359.
- Vesnic-Alujevic, L. (2013). *Members of the European Parliament Online: The use of social media in political marketing*. Wilfried Martens Center for European Studies.
-

BUSINESS

Asimetrik Bilgi ve Sinyal Teorisi: Temettü ve Kazanç İlişkisinde Panel Nedensellik Yaklaşımı

Asymmetric Information and Signaling Theory: Panel Causality Approach on the Relationship between Dividends and Earnings

Yunus KILIÇ¹

Gaziantep Üniversitesi

Mehmet Fatih BUĞAN²

Gaziantep Üniversitesi

B. Dilek ÖZBEZEK³

Gaziantep Üniversitesi

Özet

Şirketlerin piyasa değerinin en üst düzeye çıkarılabilmesi amacıyla firmalarda elde edilen karların ne kadarının, hangi oranlarda, hangi yöntemlerle ve nasıl dağıtılacağı önemli bir tartışma konusu olmaktadır. Firmanın hissedarlarına dağıtacağı kar payları kuşkusuz ilgili dönemde ortaya çıkan karlılık durumuna bağlıdır. Ancak dağıtılan kar payları aynı zamanda şirketin gelecekteki kazançları hakkında da güvenilir bilgiler sağlamaktadır. Bu nedenle temettü ve kazançlar arasındaki kısa ve uzun dönemli ilişkinin iki yönlü değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu çalışmada hisse başına kazanç ve temettü ilişkisi 1990-2014 dönemi için iki farklı panel nedensellik testi ile incelenmiş ve asimetrik bilgiye dayalı sinyal etkisi şirket bazında analiz edilmiştir. Yapılan testler sonucunda, temettü değişiklikleri ile şirketlerin gelecekteki kazançları arasında zayıf da olsa bir nedensellik ilişkisine rastlanmıştır. Elde edilen bulgular, şirketlerin büyük bir kısmında kazançların gelecek dönemlerdeki kar paylarını belirlemede daha etkili olduğunu göstermiştir.

Anahtar Kelimeler: Sinyal Teorisi, Hisse Başına Kar, Temettü, Panel Nedensellik Testi

Abstract

It has been long debated how, with what methods, to what extent, and how much should the earnings obtained in companies be distributed so as to maximize the market value of companies. The extent of the dividends any company would distribute to its stakeholders undoubtedly depends on the profitability situation of the relevant period. However, the distributed dividends provide reliable information concerning the future earnings of the company. For this reason, the short- and long-time relationship between dividends and earnings should be evaluated in a bidirectional way. In this study, the relationship between dividends and earnings per share for the period between 1990 and 2014 has been studied using two different panel causality tests and the asymmetric-information-based signal effect has been analyzed for individual companies. As a result of the tests conducted, a weak causality relationship has been detected between changes in dividends and companies' future earnings. Obtained findings have pointed out that, in most companies, earnings are more effective in identifying future dividends.

Keywords: Signaling Theory, Earnings per Share, Dividends, Panel Causality Test

Giriş

Finans politikaları içerisinde önemli bir yere sahip olan temettü politikaları, şirketlerin gelecekteki karlılık beklentileri ile ilgili olmaktadır. Belirlenen kar hedefine ulaşmış veya istikrarlı kar elde eden şirketlerin daha düzenli bir kar dağıtım imkânına sahip olduğu bilinmektedir. Bu nedenle temettü

¹ Dr., Gaziantep Üniversitesi, İİBF İşletme Bölümü, yunuskilic@gaziantep.edu.tr

² Araş. Görevlisi, Gaziantep Üniversitesi, İİBF İşletme Bölümü, mfbugan@gantep.edu.tr

³ Doktora öğrencisi, Gaziantep Üniversitesi, İİBF İşletme Bölümü, dilekozbezek@gmail.com

politikalarındaki değişikliklerin şirketin elde ettiği ve edeceği kazançların dikkate alınması sonucunda uzun vadeli olarak değerlendirilmesi gerekmektedir.

İşletme sahipleri genellikle uzun vadeli planlar dahilinde elde edilen karın işletmede alıkonulup yatırımların finansmanında kullanılmasını tercih etmekte iken; işletme ortakları daha kısa vadeli planlarla karın dağıtılmasını ve düzenli temettü ödenmesini isteyebilmektedir. Bu nedenle işletme yöneticilerinin, işletme çıkarları ile hissedarların beklentileri doğrultusunda uygun bir temettü politikası tercihinde bulunmaları gerekmektedir. İşletmelerde elde edilen kazancın, kar payı şeklinde dağıtılması veya işletme bünyesinde bırakılmasının, piyasa değeri açısından herhangi bir öneminin bulunmadığını belirten Miller ve Modigliani (1961), şirketlerin yatırım ve finansman kararlarının temettü politikalarından bağımsız olduğunu belirtmişlerdir. Ancak temettünün firma değerine etkisinin olmadığını ileri sürseler de, şirketin gelecekteki karlılığı ve nakit akımları hakkında bilgi içeriğine sahip olduğunu kabul etmektedirler.

Temettünün bilgi içerdiği görüşü ilk kez Lintner (1956) ve daha sonra Miller ve Modigliani (1961) tarafından ileri sürülmüştür. Temettünün bilgi içerdiği görüşü daha sonra Bhattacharya (1979), John ve Williams (1985) ve Miller ve Rock (1985) tarafından "sinyal teorisi" olarak adlandırılmıştır. Allen ve Michaely (2003: 3) son 40 yılda yapılan araştırmaların önemli bir kısmının firmaların temettü politikalarını belirlemeye yönelik olduğunu belirtmişlerdir. Bu kapsamda, farklı çalışmalarda firmaların temettü davranışları ile ilgili farklı görüşler ortaya atılmıştır. Bunlar arasındaki en baskın görüşlerden birisi sinyal teorisi yaklaşımıdır (Li ve Zhao, 2008: 673). Sinyal teorisi, temettüdeki değişikliklerin firmaların gelecekteki kazançları hakkında bilgi içerdiğini savunmaktadır. Bu yaklaşıma göre, şirketlerin temettü ödemelerinde bir değişiklik yapması halinde bu değişiklik şirketin gelecekteki kazançları hakkında bilgi sağlar. Yöneticiler temettü ödemelerini şirketin gelecekteki karlılığı ve nakit akımları hakkında yatırımcılara bilgi vermek amacıyla kullanmaktadır.

Şirketlerin dağıttığı kar payları, mevcut dönemdeki ve gelecekteki kazançlar hakkında güvenilir bilgi kaynağıdır. Çünkü mükemmel olmayan piyasalarda, firmaların finansal yapıları hakkında yatırımcılar ile yöneticiler arasında bir bilgi asimetrisi mevcuttur. Şirketin dağıtmış olduğu yüksek tutardaki kar payları, yatırımcılar tarafından gelecekteki kazançların işareti olarak algılanmaktadır. Bu durum piyasada şirketin hisse senetleri fiyatlarının artışına neden olmaktadır. Bir başka ifadeyle, temettü ödemeleri belli olan firmalar için, temettülerde yapılacak olan bir değişiklik genellikle yöneticilerin gelecek kazanç beklentileri (Wansley ve Lane, 1987: 425) ve nakit akışları ile ilgili bir sinyal aracı olarak işlev görmektedir (Chen ve diğ., 2009: 63). Temettü değişiklikleri şirketin gelecekteki kazançları ve nakit akışları hakkında yeni bilgileri piyasaya ilettiği için hisse senedi getirilerini artırmaktadır (Nissim ve Ziv, 2001: 2111; Howatt ve diğ., 2009: 552). Yani, temettü artışları öncelikle firmaların hisse senedi fiyatında pozitif anormal getiriler ile sonuçlanmaktadır. Bu durum piyasanın, firmanın gelecekteki kazançları ile ilgili olumlu bir sinyal olarak temettü artışlarını dikkate aldığı anlamına gelmektedir (Choi vd., 2011: 870).

Sinyal teorisi ve asimetrik bilgi yaklaşımı birbirinden çok uzak hipotezler değildir. Yöneticiler yatırımcıların sahip olmadığı bir bilgiye sahiplerse, bu özel bilgiyi bir sinyal olarak temettü değişikliklerinde kullanabilir ve böylece asimetrik bilgi azaltılabilir. Buna karşılık, yatırımcılar bir firmanın hisse senedi fiyatını değerlendirmek için bilgi olarak temettü duyurularını kullanabilir (Baker ve Powell, 1999: 20). Asimetrik bilgiden yola çıkarak temettü kararlarını açıklamaya çalışan modellerin en önemli çıkarımlarından birisi temettü değişikliklerinin daha sonraki karlılık değişiklikleri (kazanç büyüme oranı ya da aktif karlılığı) ile aynı doğrultuda olması gerektiğidir (Grullon vd., 2002: 387).

Faaliyetlerini sürdürebilmeleri için amaçları kar elde etmek olan şirketlerin her birinin temettü algısı ve tutumları da farklılık gösterebilmektedir. Her yöneticinin temettü algısı değişken bir kavram olduğu için piyasa verileri ile ilgili bu konuda kesin yargılar oluşturmak zordur. Bu nedenle çalışmada, asimetrik bilgi ve sinyal teorisi yaklaşımları doğrultusunda, şirketlerin yapmış oldukları temettü ödemelerinin gelecekteki kazançlar üzerinde bir etkisinin olup olmadığının belirlenmesi amacıyla hisse başına kazanç ve temettü ilişkisi nedensellik testleri yardımıyla analiz edilmiştir.

Literatür Taraması

Özellikle Lintner'in (1956) çalışmasından sonra, temettü politikaları ile ilgili hem teorik hem de ampirik olmak üzere temettü politikaları ile hisse senedi kazançları arasındaki ilişkiyi inceleyen birçok çalışma yapılmıştır. Lintner'in (1956) çalışması, yöneticilerin kazançlarda beklenmedik ve kalıcı

değişikliklere inandığında öncelikle temettülerde değişiklik yaptıklarını ve böylece temettü değişikliklerinin firmanın geleceği hakkında önemli bilgileri ilettiğini göstermiştir (Benartzi ve diğ., 1997: 1007; Hsu ve diğ., 1998: 173; Baker ve Powell, 2000: 30; Kirkulak ve Kurt, 2010: 38). Sinyal teorisinin temelini oluşturan bu görüş, Miller ve Modigliani (1961), Bhattacharya (1979), Miller ve Rock (1985), John ve Williams (1985) tarafından yöneticilerin gelecekteki kazanç beklentileri için temettüleri sinyal olarak kullandıklarını belirttikleri hipotezler ile destek görmüştür.

Temettüler ile kazançlar arasındaki ilişkiyi araştıran literatürdeki ampirik çalışmaların sonuçları karmaşıktır ve bu ilişkinin doğası tam olarak bilinmemektedir (Koch ve Sun, 2004: 2094). Temettü politikaları ile hisse senetleri arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalarda genellikle, temettü değişikliklerinin hisse senedi fiyatları üzerindeki bir etkisinin olup olmadığı ve temettü değişiklikleri ile kazançlar arasındaki ilişkinin nasıl olduğu araştırılmaktadır (Mougoue ve Rao, 2003: 442; Tse, 2005: 13).

Asimetrik bilgi ve sinyal teorisi konusunda yapılan çalışmalar temettü politikalarını iki şekilde test etmektedir. Birincisi, temettü ile gelecekteki kazanç ilişkisinin analiz edilmesidir. Temettünün bilgi içeriği konusunda yapılan ilk ampirik çalışmalardan olan Watts (1973) beklenmedik temettü değişiklikleri ile gelecekteki kazançlar arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Çalışma, beklenmedik temettü değişiklikleri ile gelecekteki kazançlar arasında zayıf da olsa bir ilişkiyi ortaya koymuştur. İkincisi ise temettü kararının açıklamasının normalüstü getiriye, diğer bir ifade ile fiyat değişikliğine neden olup olmadığının incelenmesidir. Ang (1975) ve Gonedes (1978) beklenmedik temettü değişikliklerinin zayıf da olsa hisse senetleri fiyatları üzerinde açıklama etkisi olduğunu belirtmişlerdir.

Temettü değişikliği duyurularının hisse senedi fiyatları üzerinde bir etkisinin olduğu Campbell ve Shiller (1988), Aharony ve Swary (1980), Kalay ve Loewenstein (1986), Hsu ve diğ. (1998), Charitou ve diğ. (2011) tarafından yapılan çalışmalarda kanıtlanmıştır. Bu çalışmaların temel sonucu, yatırımcıların firmanın gelecekteki kazançları hakkında olumlu bir sinyal olarak temettü artışlarını dikkate almaları ve böylece firmanın hisse senetlerinin değer kazanmasıdır.

Temettü değişikliği duyuruları ile hisse başına kazanç arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalarda; Aharony ve Dotan, (1994), Healy ve diğ. (1997), Nissim ve Ziv (2001), Koch ve Sun (2004), Howatt ve diğ. (2009), Charitou ve diğ. (2010), Consler ve diğ. (2011), Chaudhry ve diğ. (2015) temettü değişikliği ile kazanç arasında pozitif bir ilişki olduğunu tespit etmişlerdir. Ancak DeAngelo ve diğ. (1996), Benartzi ve diğ. (1997), Grullon ve diğ. (2002), Chen ve diğ. (2002), Grullon ve diğ. (2005), Ashiq ve Urcan (2012) ise temettü ve kazanç arasında herhangi bir ilişkinin olmadığını belirtmişlerdir. Tablo 1. temettüler ile kazançlar arasındaki ilişkiyi inceleyen bu çalışmaları özetlemektedir.

Tablo 1.'de görüldüğü gibi önceki çalışmalar daha ziyade temettü politikalarındaki değişikliklerin hisse senedi fiyatları üzerindeki etkisini incelemeye yönelik olup bu çalışmalarda kümülatif anormal getiri ile regresyon analizinin sık sık kullanıldığı gözlemlenmektedir. Lee (2010), temettü ile kazanç arasındaki ilişkinin belirlenmesinde kullanılan regresyon yönteminin iki türlü noksanlığının olacağından bahsetmiştir. İlk olarak, temettü ve kazanç serilerinin durağan olmama ihtimalinin göz ardı edildiğini ve bu durumun yanıltıcı sonuçlar ortaya çıkarabileceğini belirtmiştir. İkinci eksikliğin ise EKK regresyonun değişkenler arasındaki ilişkinin doğasıyla ilgili tatmin edici olmayan ön tahminlerde bulunarak değişkenler arasındaki olası içselliği (endogeneity) göz ardı ettiğini öne sürmüştür (Lee, 2010: 269-270).

Goddard ve diğ. (2006: 495), temettü ve kazanç arasındaki olası dinamik ilişkilerin tespiti için Granger nedensellik testinin uygun bir model olduğunu belirtmişlerdir. Granger nedensellik testi yardımı ile temettü ve kazanç arasındaki ilişkiyi inceleyen Farsio ve diğ. (2004) bu iki değişken arasında bir nedensellik ilişkisine rastlamamışlardır. VAR ve Granger nedensellik testi kullanan Goddard ve diğ. (2006) 137 İngiliz firmasını örneklemelerine dahil etmişlerdir. Çalışmada, temettüler ile kazançlar arasında sinyal teorisini destekler nitelikte anlamlı bir nedensellik ilişkisine rastlanmıştır.

Tablo 1: Temettü Politikası ve Hisse Başına Kazanç ile ilgili Literatür Özeti

Yazarlar	Dönem	Yöntem	Örneklem	Sonuç (İlişki)
Aharony ve Dotan, (1994)	1963-1991	CAR, Regresyon	NYSE-149 firma	Var
DeAngelo ve diğ.(1996)	1980-1987	CAR, Regresyon	NYSE-145 firma	Yok
Benartzi ve diğ. (1997)	1979-1991	Regresyon	NYSE ve AMEX-1025 firma	Yok
Healy ve diğ. (1997)	1976-1985	CAR, Regr., Lojistik Reg.	Compustat-181 firma	Var
Nissim ve Ziv (2001)	1963-1998	Regresyon	NYSE ve AMEX-100.666 gözlem	Var
Grullon ve diğ. (2002)	1967-1993	CAR, Regresyon	NYSE ve AMEX-7.642 temettü değişim gözlemi	Yok
Chen ve diğ. (2002)	1994-1997	CAR, Regresyon	SHSE ve SZSE (Çin Borsaları)- 1.232 gözlem	Yok
Koch & Sun (2004)	1983-2001	CAR, Regresyon	NYSE, AMEX ve NASDAQ- 1.682 firma	Var
Grullon ve diğ. (2005)	1963-1997	Regresyon	NYSE ve AMEX 2.778 firma	Yok
Howatt ve diğ. (2009)	1981-2001	Normal approximation to the binomial dağılımı	NYSE, AMEX ve NASDAQ- 6.170 firma	Var
Charitou ve diğ. (2010)	1986-2005	EKK Regresyon	Compustat-4.873 firma	Var
Consler ve diğ.(2011)	2000-2006	Linear Mixed Effects Model	CRSP ve Compustat-1.902 firma	Var
Ashiq ve Urcan (2012)	1963-2000	Regresyon	NYSE ve AMEX- 2.712 firma	Yok
Chaudhry ve diğ. (2015)	1992-2011	Hata Düzeltme Modeli (ECM)	DOW-28 firma	Var

Singapur piyasasında temettü ile hisse başı kar arasındaki ilişkiyi inceleyen Lee (2010), VECM ve Granger nedensellik testini yöntem olarak kullanmışlardır. Çalışmanın bulguları, temettü ödemelerindeki ani bir artışın gelecekteki kazançlarda kalıcı bir artış ortaya çıkardığını göstermiştir. Analiz sonuçları ayrıca kar dağıtım oranının hisse başı karın Granger nedeni olduğunu ortaya koymuştur. Kointegrasyon ve nedensellik testlerini kullanan Mougoue ve Rao (2003), firma bazında temettü ile kazanç arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Bulgular, firmaların büyük bir kısmında kazançların gelecek dönemlerdeki kar paylarını belirlemede etkili olduğunu göstermiştir.

Veri

Çalışmada, Borsa İstanbul’ da işlem gören firmaların 1990-2014 dönemi için yıllık hisse başına temettü (HBT) ve hisse başına kar (HBK) verileri kullanılmıştır. Ancak analiz dönemi kapsamında verisi süreklilik gösteren firmalar analize dahil edilmiştir. Analizde kullanılan firmaların ticaret ünvanları ve tanımlayıcı istatistikleri Tablo 2’de gösterilmiştir. Analiz kapsamında değerlendirilen firmalardan AKBNK mali kuruluşlar, ENKAI inşaat ve bayındırlık, diğerleri ise imalat sanayii sektörlerinde faaliyet göstermektedir. Firmalara ait söz konusu veriler Finnet veri tabanından elde edilmiştir (finnet.com.tr).

Tablo 2: Firmaların Ticaret Ünvanları ve Tanımlayıcı İstatistikler

Kodu	Adı	HBT		HBK	
		Ort.	SS	Ort.	SS
ADANA	Adana Çimento Sanayi T.A.Ş.	0.918	2.562	2.546	6.766
ADBGR	Adana Çimento Sanayi T.A.Ş.	0.915	2.563	1.811	4.811
ADNAC	Adana Çimento Sanayi T.A.Ş.	0.911	2.565	0.251	0.668
AKBNK	AKBANK T.A.Ş.	0.328	0.333	0.970	0.532
ARCLK	Arçelik A.Ş.	0.421	0.366	0.954	0.506
AYGAZ	Aygaz A.Ş.	0.587	0.538	1.172	0.732
BAGFS	Bagfaş Bandırma Gübre Fabrikaları A.Ş.	1.832	2.534	5.021	7.550
BOLUC	Bolu Çimento Sanayii A.Ş.	0.221	0.158	0.345	0.180
BRISA	Brisa Bridgestone Sabancı Lastik Sanayii ve Ticaret A.Ş.	2.342	2.288	3.697	3.098
BUCIM	Bursa Çimento Fabrikası A.Ş.	0.689	0.797	1.190	1.342
CIMSA	Çimsa Çimento Sanayi ve Ticaret A.Ş.	0.929	1.417	1.542	2.145
ENKAI	Enka İnşaat ve Sanayi A.Ş.	0.290	0.192	0.928	1.089
FMIZP	Federal-Mogul İzmit Piston ve Pim Üretim Tesisleri A.Ş.	4.904	8.307	6.344	10.135
IZOCM	İzocam Ticaret ve Sanayii A.Ş.	0.740	0.544	1.107	0.630
KARTN	Kartonsan Karton Sanayi ve Ticaret A.Ş.	2.841	7.312	5.526	4.103
KONYA	Konya Çimento A.Ş.	3.549	4.871	6.921	7.655
MRDIN	Mardin Çimento Sanayii ve Ticaret A.Ş.	1.217	1.251	1.498	1.406
PNSUT	Pınar Süt Mamüller Sanayii A.Ş.	0.583	0.448	0.876	0.701
SARKY	Sarkusyan Elektrolitik Bakır Sanayi ve Ticaret A.Ş.	0.509	0.507	1.182	1.102

Not: Araştırma kapsamında 309 firma incelenmiş ve 1990’dan itibaren devamlı temettü dağıtımı gerçekleştiren 19 firmaya ulaşılmıştır.

En yüksek hisse başına temettü ve hisse başına kar FMIZP, KONYA ve KARTN firmalarına ait olup, volatilité açısından da en fazla hareketlilik bu firmalara aittir. Hisse başına en düşük temettü sırasıyla BOLUC, ENKAI ve AKBNK firmalarında, hisse başına en düşük karlılık ise sırasıyla ADNAC, BOLUC ve PNSUT firmalarında görülmüştür. Karlılık ve temettü dağıtımı anlamında en istikrarlı firmaların BOLUC, ARCLK ve AKBNK olduğu görülmektedir.

Yöntem

Granger nedensellik genel anlamda, bağımlı değişkenin (Y) gelecek değer tahmininde bağımsız değişkenin (X) geçmiş değerlerinin faydalı bilgi sağlaması durumudur. Panel veri analizinin zaman serileri analizine göre pek çok üstün yanı bulunmakla beraber, çalışmada özellikle zaman kesiti kısıtlı olduğundan tercih edilmiştir. Panel nedensellik analizinde göz önünde bulundurulması gereken önemli hususlardan birisi birimler arası yatay kesit bağımlılığı, diğeri ise heterojenliğin varlığıdır (Kar vd., 2011). Yatay kesit bağımlılığı, birimlerden birisinde meydana gelen şokun diğer birimleri de etkilemesi durumu olarak özetlenebilmektedir. Birimler arası yatay kesit bağımlılığın varlığı durumunda, en küçük kareler (OLS- Ordinary Least Squares) yöntemine kıyasla görünüşte ilgisiz regresyon (SUR- Seemingly Unrelated Regression) yöntemini kullanmak daha etkin sonuçların alınmasını sağlamaktadır (Kar ve diğerleri, 2011). Çalışmada, birimler arası yatay kesit bağımlılığının varlığını test etmek amacıyla Breusch ve Pagan (1980) tarafından geliştirilen LM testi ve Pesaran (2004) tarafından geliştirilen LM testi kullanılmıştır. Breusch ve Pagan (1980), LM testi için öncelikle panel regresyon modeli kurmuşlardır;

$$y_{it} = a_i + \beta'_i x_{it} + u_{it} \quad (1)$$

i yatay kesit boyutunu ($i = 1, 2, \dots, N$), t zaman kesit boyutunu ($t = 1, 2, \dots, T$) temsil etmektedir. LM testinde, yatay kesit bağımlılığının bulunmadığına dair kurulan temel hipotez $H_0 : Cov(u_{it}, u_{jt}) = 0$ (tüm t ve $i \neq j$ için), alternatif hipoteze $H_a : Cov(u_{it}, u_{jt}) \neq 0$ (en az bir $i \neq j$ için) karşı sınanır. Test istatistiği;

$$LM = T \sum_{i=1}^{N-1} \sum_{j=i+1}^N \hat{p}_{ij}^2 \quad (2)$$

şeklinde elde edilir. $\hat{p}_{ij}$, her birim için kurulan OLS sonucu elde edilen hataların korelasyon katsayısını temsil etmektedir. LM test istatistiği, $N(N-1)/2$ serbestlik derecesinde asimptotik ki-kare dağılımı göstermektedir.

Pesaran (2004) ise LM test istatistiğini:

$$CD = \sqrt{\frac{1}{N(N-1)}} \sum_{i=1}^{N-1} \sum_{j=i+1}^N (T\hat{p}_{ij}^2 - 1) \quad (3)$$

şeklinde elde etmiştir.

Geleneksel panel nedensellik testlerinde, temel hipotez birimlerin tamamında nedensellik ilişkisinin olmadığı üzerine kurulmuş ve bütün birimlerde nedensellik ilişkisinin varlığına dair kurulan alternatif hipoteze karşı sınanmıştır. Bu durum, birimlerin en az birinde nedensellik ilişkisinin bulunması durumunda, tüm birimlerde nedensellik olduğuna dair kurulan alternatif hipotezin kabul edilmesini beraberinde getirmektedir. Panel alt birimlerinin heterojen olması durumunda, heterojenliği göz önünde bulunduran panel nedensellik yaklaşımlarının benimsenmesi gerekmektedir. Çalışmada, birimler

arasındaki homojenliğin varlığını tespit etmek amacıyla Pesaran ve Yamagata (2008) tarafından geliştirilen Slope Homogeneity Testi kullanılmıştır. Yatay kesit bağımlılığı ve homojenlik testi sonuçları Tablo 3’de özetlenmiştir.

Tablo 3: Yatay Kesit Bağımlılığı ve Homojenlik Testleri

	HBT	HBK
CD_{LM} (Breusch ve Pagan, 1980)	401.612***	433.907***
CD_{LM} (Pesaran, 2004)	12.470***	14.216***
Δ		23.314***
Δ_{adj}		24.788***

Not: *** 1% düzeyinde anlamlılığı ifade etmektedir.

Yatay kesit bağımlılığının varlığı, yatay kesitlerden birinde meydana gelen şokun diğer yatay kesitleri de etkilemesi durumudur. Çalışmada kullanılan panel veride yatay kesit bağımlılığının ve heterojenliğin olduğu Tablo 3’de görülmektedir. Buna göre firmaların elde etmiş oldukları karlar ve dağıttıkları temettülerde meydana gelen şokların diğer firmaları etkilediği anlaşılmaktadır. Tablo 3’de yer alan bulgular, araştırmada hem yatay kesit bağımlılığını hem de heterojenliği dikkate alan panel nedensellik testlerini kullanmanın gerekliliğini ortaya koymuştur. Bu doğrultuda, çalışmada Konya (2006) tarafından geliştirilen SUR temelli panel nedensellik yaklaşımı benimsenmiştir. Ayrıca, Emirmahmutoglu ve Köse (2011) tarafından geliştirilen LA-VAR (Lag Augmented Vector Autoregressive) temelli yaklaşım da sonuçların kuvvetlendirilmesi (robustness) açısından uygulanmıştır.

Konya (2006) Panel Nedensellik Testi

Konya (2006), geliştirmiş olduğu panel nedensellik yaklaşımında birimlerin teker teker OLS yöntemi ile modellemek yerine, yatay kesit bağımlılığı ve heterojenliği dikkate alan SUR yöntemini kullanmıştır. Elde edilen Wald test istatistikleri için kritik değerler bootstrap yöntemiyle elde edilmiş, bu sayede veri setine durağanlık ve eşbütünleşme gibi ön testlerin uygulanması gerekliliğini ortadan kaldırmıştır. Dolayısıyla, panel veri serileri düzey değerleri ile analize dahil edilmiş ve durağanlığın sağlanması ve diğer ön testler neticesinde veriye uygulanması muhtemel manipülasyonlar önlenmiş olmaktadır. Konya (2006) bootstrap panel nedensellik yaklaşımı şu şekilde formüle edilebilir;

$$\begin{aligned}
 y_{1,t} &= a_{1,1} + \sum_{i=1}^{l_{y_1}} \beta_{1,1,i} y_{1,t-i} + \sum_{i=1}^{l_{x_1}} \delta_{1,1,i} x_{1,t-i} + \varepsilon_{1,1,t} \\
 y_{2,t} &= a_{1,2} + \sum_{i=1}^{l_{y_1}} \beta_{1,2,i} y_{2,t-i} + \sum_{i=1}^{l_{x_1}} \delta_{1,2,i} x_{2,t-i} + \varepsilon_{1,2,t} \\
 &\vdots \\
 y_{N,t} &= a_{1,N} + \sum_{i=1}^{l_{y_1}} \beta_{1,N,i} y_{N,t-i} + \sum_{i=1}^{l_{x_1}} \delta_{1,N,i} x_{N,t-i} + \varepsilon_{1,N,t}
 \end{aligned} \tag{4}$$

ve

$$\begin{aligned}
x_{1,t} &= a_{2,1} + \sum_{i=1}^{l_2} \beta_{2,1,i} y_{1,t-i} + \sum_{i=1}^{l_2} \delta_{2,1,i} x_{1,t-i} + \varepsilon_{2,1,t} \\
x_{2,t} &= a_{2,2} + \sum_{i=1}^{l_2} \beta_{2,2,i} y_{2,t-i} + \sum_{i=1}^{l_2} \delta_{2,2,i} x_{2,t-i} + \varepsilon_{2,2,t} \\
&\vdots \\
x_{N,t} &= a_{2,N} + \sum_{i=1}^{l_2} \beta_{2,N,i} y_{N,t-i} + \sum_{i=1}^{l_1} \delta_{2,N,i} x_{N,t-i} + \varepsilon_{2,N,t}
\end{aligned} \tag{5}$$

y , hisse başına temettüyü, x hisse başına karı, l ise gecikme uzunluğunu temsil etmektedir. Uygulama sonucunda bir firma için (i), $\delta_{1,i}$ katsayılarının tamamı sıfıra eşit değil ve $\beta_{2,i}$ katsayılarının tamamı sıfıra eşit ise x ten y ye doğru tek yönlü nedensellik ilişkisinin; $\beta_{2,i}$ katsayılarının tamamı sıfıra eşit değil ve $\delta_{1,i}$ katsayılarının tamamı sıfıra eşit ise y den x e doğru tek yönlü nedensellik ilişkisinin; $\delta_{1,i}$ ve $\beta_{2,i}$ katsayılarının tamamı sıfıra eşit değilse çift yönlü nedensellik ilişkisinin varlığı kabul edilecektir. Ancak $\delta_{1,i}$ ve $\beta_{2,i}$ katsayılarının tamamının sıfıra eşit olması durumunda ise nedensellik ilişkisinin bulunmadığı sonucuna ulaşılabacaktır.

Emirmahmutoğlu ve Köse (2011) Panel Nedensellik Testi

Emirmahmutoğlu ve Köse (2011), Granger nedenselliğinin heterojen panel analizinde kullanılabilmesi için Toda ve Yamamoto (1995) tarafından geliştirilen LA-VAR yaklaşımını, Fisher (1932) tarafından geliştirilen Meta analiz yöntemi ile genişletmişlerdir. Toda ve Yamamoto (1995), zaman serisi analizinde durağanlık ve eşbütünlük gibi ön testlere ihtiyaç duyulmadan Granger nedenselliğinin geleneksel asimptotik ki-kare dağılımına sahip bir LA-VAR modelden elde edilecek genişletilmiş Wald (MWALD) test istatistiği ile test edilebileceği önerisini getirmişlerdir. Buna göre VAR modeli, p gecikme uzunluğunu ve d max maksimum eşbütünlük derecesini temsil edecek şekilde $p + d$ max olarak kurulmalıdır. Fisher (1932)' in geliştirmiş olduğu Meta analiz yöntemi, aynı hipotez testlerine ait birden fazla olasılık (p) değerini kombine ederek yeni bir test istatistiği elde etmeye yarayan istatistiksel bir yöntemdir. Emirmahmutoğlu ve Köse (2011), panel veride birimlere ait LA-VAR modeli ile elde etmiş oldukları MWALD test istatistiklerini, Meta analiz yöntemi ile kombine ederek heterojen bir panel grup test istatistiği (Fisher test istatistiği) elde etmişlerdir;

$$\lambda = -2 \sum_{i=1}^N \ln(p_i) \quad i = 1, 2, \dots, N \tag{6}$$

p_i , yatay kesitlerden elde edilen Wald test istatistiklerine ait olasılık değerlerini temsil etmektedir. Fisher test istatistiği, $2N$ serbestlik derecesinde ki-kare dağılımına uygunluk göstermektedir. Ancak yatay kesit bağımlılığının varlığı durumunda, bu dağılım geçerliliğini yitirmektedir. Bu nedenle Emirmahmutoğlu ve Köse (2011), kritik değerleri bootstrap metodolojisini kullanarak elde etmişlerdir.

Yatay kesitlere ait bireysel test istatistikleri $k_i + d$ max, VAR modeli kurularak elde edilmiştir;

$$\begin{aligned}
x_{i,t} &= \mu_i^x + \sum_{j=1}^{k_i+d \max_i} A_{11,ij} x_{i,t-j} + \sum_{j=1}^{k_i+d \max_i} A_{12,ij} y_{i,t-j} + u_{i,t}^x \\
y_{i,t} &= \mu_i^y + \sum_{j=1}^{k_i+d \max_i} A_{21,ij} x_{i,t-j} + \sum_{j=1}^{k_i+d \max_i} A_{22,ij} y_{i,t-j} + u_{i,t}^y
\end{aligned}
\tag{7}$$

y , hisse başına temettüyü, x hisse başına karı, $d \max_i$ maksimum eşbütünleşme derecesini temsil etmektedir.

Bulgular

Panel nedensellik analizinde Konya (2006) yaklaşımının benimsenmesi ile beraber kritik değerler, bootstrap yöntemiyle elde edildiğinden birim kök ve eşbütünleşme gibi ön testlere ihtiyaç duyulmamıştır. Uygun gecikme uzunluğunun belirlenmesi amacıyla, Konya (2006)'nın geliştirmiş olduğu prosedür 1., 2. ve 3. gecikme için uygulanmış ve en küçük Schwarz bilgi kriterinin 1. gecikmede sağlandığı görülmüştür. 1 gecikmeyle elde edilen wald test istatistikleri ve bootstrap kritik değerleri Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4: Konya (2006) Bootstrap Panel Nedensellik Testi Sonuçları

	HBT $\Rightarrow$ HBK				HBK $\Rightarrow$ HBT			
	W_i	Bootstrap Kritik Değerler			W_i	Bootstrap Kritik Değerler		
		1%	5%	10%		1%	5%	10%
ADANA	51.157	1702.347	550.197	256.988	180.913**	432.961	51.447	31.395
ADBGR	51.443	1703.165	550.653	256.965	190.146**	423.404	52.214	31.241
ADNAC	48.667	1686.784	551.218	256.048	199.228**	416.313	52.726	30.753
AKBNK	1.583	153.590	73.414	48.536	5.384	155.892	74.521	48.598
ARCLK	1.791	128.182	61.903	41.797	0.167	130.035	56.523	37.618
AYGAZ	1.206	130.105	59.931	39.786	1.852	107.468	51.911	32.643
BAGFS	0.897	112.806	46.576	28.428	1.133	122.720	50.339	31.252
BOLUC	1.169	109.359	50.719	33.459	0.129	132.742	62.240	40.406
BRISA	0.124	90.9986	42.067	27.291	5.885	116.662	55.139	35.488
BUCIM	21.747	116.928	51.383	31.148	8.694	124.514	56.707	35.215
CIMSA	132.997*	644.934	141.065	71.658	60.091*	398.381	101.296	53.993
ENKAI	1.952	109.602	54.231	34.721	20.464	188.866	70.150	40.657
FMIZP	17.505	156.058	65.091	40.914	50.668*	167.139	75.546	48.550
IZOCM	18.157	146.332	66.641	43.957	0.045	189.552	83.987	51.213
KARTN	14.871	189.191	63.962	35.108	0.006	131.090	62.366	41.970
KONYA	0.019	222.533	101.933	67.016	2.553	155.288	64.861	40.013
MRDIN	8.654	127.157	56.512	35.415	0.705	107.122	49.078	29.986
PNSUT	3.384	137.304	69.304	44.633	0.996	147.589	65.119	40.901
SARKY	40.559*	92.281	45.043	29.717	0.022	136.982	67.965	45.016

Not: ***, ** ve * sırasıyla 1%, 5% ve 10% düzeyinde anlamlılığı ifade etmektedir. W_i , wald test istatistiğini temsil etmektedir.

Tablo 4'e göre HBT'den HBK'a doğru iki firmada, HBK'dan HBT'ye doğru ise beş firmada nedensellik ilişkisinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir. CIMSA firması için çift yönlü nedensellik ilişkisi görülürken diğer firmalarda ilişkinin tek yönlü olduğu görülmektedir. Bu durum, hisse başına temettü ve hisse başına kazanç arasındaki nedenselliğin çok zayıf olduğunu ortaya çıkarmıştır. Bu nedenle temettüler ile kazançlar arasında sinyal teorisini destekler nitelikte anlamlı bir nedensellik ilişkisine rastlanmamıştır. Hisse başına kardan hisse başına temettüye doğru nedenselliğin daha güçlü olması kısa vadede karlı olan şirketlerin daha yüksek temettü ödemeye razı olmalarından kaynaklanmaktadır. Elde edilen bulgular, şirketlerin büyük bir kısmında kazançların gelecek dönemlerdeki kar paylarını belirlemede daha etkili olduğunu göstermiştir.

Tablo 5: ADF Birim Kök Testi Sonuçları

	HBT			HBK			$d \max_i$
	Düzye	Birinci Fark	İkinci Fark	Düzye	Birinci Fark	İkinci Fark	
ADANA	-34.422***			-38.383***			0
ADBGR	-34.140***			-38.383***			0
ADNAC	-33.685***			-38.383***			0
AKBNK	-1.780	-4.397***		-2.366	-5.469***		1
ARCLK	-3.737**			-3.650**			0
AYGAZ	-4.136***			-4.103***			0
BAGFS	-3.990***			-3.931***			0
BOLUC	-4.157***			-3.597**			0
BRISA	-3.040**			-2.500	-5.913***		1
BUCIM	-5.023***			-5.555***			0
CIMSA	-3.879***			-3.470**			0
ENKAI	-1.154	-6.005***		-4.136***			1
FMIZP	-1.635	-9.969***		-1.447	-8.396***		1
IZOCM	-0.852	-3.434**		-1.900	-4.601***		1
KARTN	-4.478***			-2.250	-6.008***		1
KONYA	-3.057**			-3.148**			0
MRDIN	-7.461***			-4.111***			0
PNSUT	-1.647	-9.945***		-1.258	-1.072	-5.403***	2
SARKY	-1.316	-1.233	-4.257***	-1.174	-6.044***		2

Not: ***, ** ve * sırasıyla 1%, 5% ve 10% düzeyinde anlamlılığı ifade etmektedir. $d \max_i$, maksimum eşbütünleşme sayısını temsil etmektedir.

Emirmahmutoğlu ve Köse (2011) metodolojisinin uygulanabilmesi için serilerin maksimum eşbütünleşme seviyesinin ($d \max_i$) belirlenmesi gerekmektedir. Bu bağlamda öncelikle serilere ADF birim kök testi uygulanmış ve sonuçlar Tablo 5'te özetlenmiştir. Firmalara ait değişkenlerin her ikisinin de düzey değerinde durağan olduğu durumlarda $d \max_i$ 0 olarak, herhangi bir serinin birinci farkta

durağanlığı sağlaması durumunda 1 olarak, ikinci farkta durağanlığı sağlaması durumunda ise 2 olarak belirlenmiştir.

Birim kök testi yardımıyla belirlenen $d \max_i$ 'lara ilaveten uygun gecikme uzunlukları firma bazında belirlenmiş ve nihayet k_i gecikme uzunluğu ile kurulan model Tablo 6'da gösterilmiştir. Tabloda birimlere ait Wald test istatistikleri ve olasılık değerleri ve grup test istatistiğini temsilen Fisher test istatistiği yer almaktadır. Fisher test istatistiğine ait kritik değerler bootstrap yöntemiyle tespit edilmiştir.

Tablo 6. Emirmahmutoğlu ve Köse (2011) Panel Nedensellik Testi Sonuçları

Firmalar	k_i	HBT $\Rightarrow$ HBK		HBK $\Rightarrow$ HBT	
		W_i	p_i	W_i	p_i
ADANA	1	3.775	0.052*	3.865	0.049**
ADBGR	1	3.811	0.051*	4.165	0.041**
ADNAC	1	3.748	0.053*	4.655	0.031**
AKBNK	1	0.100	0.752	3.443	0.064*
ARCLK	1	0.810	0.368	0.412	0.521
AYGAZ	1	1.399	0.237	0.057	0.811
BAGFS	1	0.126	0.722	0.225	0.636
BOLUC	1	0.739	0.390	0.016	0.899
BRISA	1	0.072	0.788	2.952	0.086*
BUCIM	1	4.696	0.030**	1.648	0.199
CIMSA	1	10.790	0.001***	13.310	0.000***
ENKAI	1	2.618	0.106	3.050	0.081*
FMIZP	1	2.336	0.126	3.670	0.055*
IZOCM	1	6.492	0.011**	0.443	0.506
KARTN	1	3.118	0.077*	0.329	0.566
KONYA	1	0.063	0.801	0.032	0.859
MRDIN	2	0.696	0.706	0.456	0.796
PNSUT	2	0.159	0.924	3.226	0.199
SARKY	3	5.101	0.165	9.340	0.025**
Fisher Test İstatistiği		74.688*		77.000*	

Not: ***, ** ve * sırasıyla 1%, 5% ve 10% düzeyinde anlamlılığı ifade etmektedir. k_i , gecikme uzunluğunu ve W_i , wald test istatistiğini temsil etmektedir.

Tablo 6'ya göre HBT'den HBK'a doğru yedi firmada, HBK'dan HBT'ye doğru ise dokuz firmada nedensellik ilişkisinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir. ADANA, ADBGR, ADNAC ve ÇİMSA firmaları için çift yönlü nedensellik ilişkisi görülürken diğer firmalarda ilişkinin tek yönlü olduğu görülmektedir. Fisher test istatistiğine göre ise tüm panel için %10 anlamlılık düzeyinde HBT ile HBK

arasında çift yönlü nedensellik ilişkisinin varlığından söz edilebilir. Bu nedenle, beklenmedik temettü değişiklikleri ile gelecekteki kazançlar arasında zayıf da olsa bir nedensellik ilişkisinden bahsetmek mümkündür. Şirketlerin dağıtmış olduğu kar payları, yatırımcılar tarafından gelecekteki kazançların bir işareti olarak algılanmaktadır. Çalışma sonucunda, özellikle ÇİMSA firmasında, temettü ödemelerindeki ani bir artışın gelecekteki kazançlarda kalıcı bir artış meydana getirdiğini söylemek mümkündür. Bu durum, yatırımcıların firmanın gelecekteki kazançları hakkında olumlu bir sinyal olarak temettü artışlarını dikkate aldıklarını göstermiştir.

Sonuç ve Tartışma

Finansal piyasalarda yatırımcılar ile şirket yöneticileri arasında asimetrik bilgiye dayalı bilgi eksikliğinden dolayı, şirketlerin dağıtmış oldukları kar payları mevcut ve gelecek dönemlerdeki kazançlara ilişkin en güvenilir bilgi kaynağı olmaktadır. Böylece şirketler tarafından yapılan yüksek tutardaki temettü ödemeleri yatırımcılar tarafından yüksek tutarda elde edilen ve gelecekte elde edilebilecek kazançların bir göstergesi olarak kabul edilmektedir.

Şirketlerin ortaklarına dağıtacağı kar payları kuşkusuz ilgili dönemde ortaya çıkan karlılık durumuna bağlı olmaktadır. Ancak istikrarlı bir karlılık durumunun söz konusu olmaması firmada dağıtılacak kar paylarını olumsuz etkilemektedir. Şirket ortakları temettü kazançlarının sermaye kazançlarından daha risksiz olması nedeniyle, gelecekteki sermaye kazançları yerine bugünden temettü almayı tercih edebilmektedir. Bu nedenle temettü politikaları ile kazanç arasındaki kısa ve uzun dönemli ilişkilerin analiz edilmesi gerekmektedir.

Bu çalışmada sinyal teorisi yaklaşımının geçerliliğinin test edilmesi amacıyla Borsa İstanbul'da işlem gören şirketlerin kar dağıtım politikalarındaki değişikliklerin mevcut ve gelecek dönemlerdeki kazançlar üzerinde bir etkisinin olup olmadığı incelenmiştir. Bu doğrultuda 1990'dan 2014 yılına kadar düzenli kar payı dağıtımını gerçekleştiren şirketlerin pay başına temettü ve kazançları arasındaki nedensellik ilişkisi test edilmiştir. Uygulanan metodolojinin güncel ve güçlü olması göz önünde bulundurulmuş ve elde edilen bulguların kuvvetlendirilmesi (robustness) bakımından iki ayrı test uygulanmıştır.

Şirketler bazında yapılan analizler sonucunda elde edilen bulgular, hisse başına temettü ve hisse başına kazanç arasındaki nedenselliğin çok zayıf olduğunu ortaya çıkarmıştır. Bu nedenle temettü ile kazançlar arasında sinyal teorisini destekler nitelikte anlamlı bir nedensellik ilişkisine rastlanmamıştır. Hisse başına kardan hisse başına temettüye doğru nedenselliğin daha güçlü olması kısa vadede karlı olan şirketlerin daha yüksek temettü ödemeye razı olmalarından kaynaklanmaktadır. Bu durum, şirketlerin büyük bir kısmında kazançların gelecek dönemlerdeki kar paylarını belirlemede daha etkili olduğu göstermiştir. Tüm örneklem için elde edilen bulgular ise, beklenmedik temettü değişiklikleri ile gelecekteki kazançlar arasında zayıf da olsa bir nedensellik ilişkisinin varlığına işaret etmektedir. Şirketlerin dağıtmış olduğu kar payları, yatırımcılar tarafından gelecekteki kazançların bir işareti olarak algılanmaktadır. Analize dahil edilen şirketler içerisinde özellikle ÇİMSA firmasında, çift yönlü bir nedensellik ilişkisinin yanı sıra, hisse başına temettüden hisse başına kara doğru nedenselliğin güçlü olması, temettü ödemelerindeki ani bir artışın gelecekteki kazançlarda kalıcı bir artış ortaya çıkardığını göstermektedir. Bu durum, yatırımcıların firmanın gelecekteki kazançları hakkında temettü artışlarını olumlu bir sinyal olarak kabul ettiklerini ifade etmektedir.

Kaynakça

- Aharony, Joseph ve Swary, Itzhak (1980), "Quarterly Dividend and Earnings Announcements and Stockholders' Returns: An Empirical Analysis", *Journal of Finance*, 35, 1-12.
- Aharony, Joseph ve Dotan, Amihud (1994), "Regular dividend announcements and future unexpected earnings: an empirical analysis" *Financial Review*, Vol. 29, No. 1, 125-151.
- Allen, F. ve Michaely, R. (2003). Payout policy. *Handbook of the Economics of Finance*, 1, 337-429.
- Ang, J. S. (1975). Dividend policy: Informational content or partial adjustment? *The Review of Economics and Statistics*, 65-70.

- Ashiq, Ali ve Urcan, Oktay (2012), "Dividend increases and future earnings", *Asia-Pacific Journal of Accounting & Economics*, 19:1, 12-25.
- Baker, Kent H. ve Powell, Gary E. (1999), "How Corporate Managers View Dividend Policy", *Quarterly Journal of Business and Economics*, Vol. 38, 17-35.
- Baker, Kent H. ve Powell, Gary E. (2000), "Determinants of Corporate Dividend Policy: A Survey of NYSE Firms", *Financial Practice and Education*, Vol. 10, 29-40.
- Benartzi, Shlora, Michaely, Roni ve Thaler, Richard (1997), "Do changes in dividends signal the future or the past?", *Journal of Finance*, Vol. 52, No. 3, 1007-1034.
- Bhattacharya, S. (1979). Imperfect information, dividend policy, and "the bird in the hand" fallacy. *Bell Journal of Economics*, 10(1), 259-270.
- Breusch, T. S. ve Pagan, A. R. (1980). The Lagrange multiplier test and its applications to model specification in econometrics. *The Review of Economic Studies*, 47(1), 239-253.
- Campbell, John Y. ve Shiller, Robert J. (1988), "Stock Prices, Earnings, and Expected Dividends", *The Journal of Finance*, Vol. 43, No. 3, 661-676.
- Charitou, Andreas, Lambertides, Neophytos ve Theodoulou, Giorgos (2010), "The effect of past earnings and dividend patterns on the information content of dividends when earnings are reduced", *Abacus*, 46, 153-87.
- Charitou, Andreas, Lambertides, Neophytos ve Theodoulou, Giorgos (2011), "Losses, dividend reductions, and market reaction associated with past earnings and dividends patterns", *Journal of Accounting, Auditing & Finance*, 26, 351-82. doi:10.1177/0148558X11401220.
- Chaudhry, Mukesh K., Boldin, Robert J., Affaneh, Ibrahim ve Tickell, Geoffrey (2015), "Dividend policy and earnings: a study of short- and long-term causality", *Applied Economics*, 47:50, 5445-5459.
- Chen, G., Firth, M., ve Gao, N. (2002). The information content of concurrently announced earnings, cash dividends, and stock dividends: an investigation of the Chinese stock market. *Journal of International Financial Management & Accounting*, 13(2), 101-124.
- Chen, Dar-Hsin, Liu, Hsiang-Hsi ve Huang, Cheng-Ting (2009), "The Announcement Effect of Cash Dividend Changes on Share Prices: An Empirical Analysis of China", *The Chinese Economy*, 42(1), 62-85.
- Choi, Young M., Ju, Hyo K. ve Park, Young K. (2011), "Do dividend changes predict the future profitability of firms?", *Accounting and Finance*, 51, 869-891.
- Consler, John, Lepak, Greg M. ve Havranek, Susan F. (2011), "Earnings per share versus cash flow per share as predictor of dividends per share", *Managerial Finance*, Vol. 37 Iss 5 pp. 482-488.
- DeAngelo, Harry, DeAngelo, Linda ve Skinner, Douglas J. (1996), "Reversal of fortune dividend signaling and the disappearance of sustained earnings growth", *Journal of Financial Economics*, 40, 341-371.
- Emirmahmutoglu, F. ve Kose, N. (2011). Testing for Granger causality in heterogeneous mixed panels. *Economic Modelling*, 28(3), 870-876. doi:10.1016/j.econmod.2010.10.018
- Farsio, F., Geary, A., ve Moser, J. (2004). The relationship between dividends and earnings. *Journal for Economic Educators*, 4(4), 1-5.
- Fisher, R. A. (1932). Statistical methods for research workers. Edinburgh: Oliver and Boyd, 1925. Fisher Statistical Methods for Research Workers 1925.
- Goddard, J., McMillan, D. G., ve Wilson, J. O. (2006). Dividend smoothing vs dividend signalling: evidence from UK firms. *Managerial Finance*, 32(6), 493-504.
- Gonedes, N. J. (1978). Corporate signaling, external accounting, and capital market equilibrium: Evidence on dividends, income, and extraordinary items. *Journal of Accounting Research*, 26-79.
- Grullon, Gustavo, Michaely, Roni ve Swaminathan, Bhaskaran (2002), "Are dividend changes a sign of firm maturity?", *Journal of Business*, 75, 387-424.
- Grullon, Gustavo, Michaely, Roni, Benartzi, Shlomo ve Thaler, Richard H. (2005), "Dividend changes do not signal changes in future profitability", *Journal of Business*, 2005, vol. 78, no. 5, 1659- 1682.
- Healy, Joanne, Hathorn, John ve Kirch, David (1997), "Earnings growth and the differential information content of initial dividend announcements", *Accounting Enquiries*, 6(2), 187-220.

- Howatt, Ben, Zuber, Richard A., Gandar, John M. ve Lamb, Reinhold P. (2009), "Dividends, earnings volatility and information", *Applied Financial Economics*, 19(7), 551-562, DOI: 10.1080/09603100802345397.
- Hsu, Jumming, Wang, Xu-Ming ve Wu, Chunchi (1998), "The role of earnings information in corporate dividend decisions", *Management Science*, Vol. 44, No. 12, Part 2 of 2, December, 173- 191.
- John, K., ve Williams, J. (1985). Dividends, dilution, and taxes: A signalling equilibrium. *The Journal of Finance*, 40(4), 1053-1070.
- Kalay, Avner ve Loewenstein, Uri (1986), "The Informational Content of The Timing of Dividend Announcements", *Journal of Financial Economics*, 16, 373-388.
- Kar, M., Nazlıoğlu, Ş. ve Ağır, H. (2011). Financial development and economic growth nexus in the MENA countries: Bootstrap panel granger causality analysis. *Economic Modelling*, 28(1-2), 685-693.
- Kirkulak, Berna ve Kurt, Guluzar (2010), "Are Dividends Disappearing or Shrinking?" Evidence from the Istanbul Stock Exchange, *Emerging Markets Finance and Trade*, 46:2, 38-52.
- Koch, Adam S. ve Sun, Amy X. (2004), "Dividend Changes and the Persistence of Past Earnings Changes", *Journal of Finance* Vol. 59, No. 5, 2093-2116.
- Kónya, L. (2006). Exports and growth: Granger causality analysis on OECD countries with a panel data approach. *Economic Modelling*, 23(6), 978-992. doi:10.1016/j.econmod.2006.04.008
- Lee, K. F. (2010). An empirical study of dividend payout and future earnings in Singapore. *Review of Pacific Basin Financial Markets and Policies*, 13(02), 267-286.
- Li, Kai ve Zhao, Xinlei (2008), "Asymmetrie Information and Dividend Policy", *Financial Management*, Winter, 673-694.
- Lintner, J. (1956). Distribution of incomes of corporations among dividends, retained earnings, and taxes. *The American Economic Review*, 46(2), 97-113.
- Miller, M. H., ve Modigliani, F. (1961). Dividend policy, growth, and the valuation of shares. *The Journal of Business*, 34(4), 411-433.
- Miller, M. H. ve Rock, K. (1985). Dividend policy under asymmetric information. *The Journal of Finance*, 40(4), 1031-1051.
- Mougoué, M., & Rao, R. P. (2003). The information signaling hypothesis of dividends: evidence from cointegration and causality tests. *Journal of Business Finance & Accounting*, 30(3-4), 441-478.
- Nissim, Doron ve Ziv, Amir (2001), "Dividend Changes and Future Profitability." *Journal of Finance*, Vol. 56, No. 6, 2111-2133.
- Pesaran, M. H. (2004). General diagnostic tests for cross section dependence in panels. http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=572504 adresinden erişildi.
- Pesaran, M. H. ve Yamagata, T. (2008). Testing slope homogeneity in large panels. *Journal of Econometrics*, 142(1), 50-93. doi:10.1016/j.jeconom.2007.05.010
- Toda, H. Y. ve Yamamoto, T. (1995). Statistical inference in vector autoregressions with possibly integrated processes. *Journal of Econometrics*, 66(1), 225-250.
- Tse, Chin-Bun (2005), "Use Dividends to Signal or Not: An Examination of the UK Dividend Payout Patterns", *Managerial Finance*, 31(4), 12-32.
- Wansley, J. W., ve Lane, W. R. (1987). A financial profile of the dividend initiating firm. *Journal of Business Finance & Accounting*, 14(3), 425-436.
- Watts, R. (1973). The information content of dividends. *The Journal of Business*, 46(2), 191-211.

Çatışma Yönetimi İle Örgütsel Destek Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Research on the Relationship Between Conflict Management and Organizational Support

Fuat OKTAY¹

Öz

Bu araştırmanın amacı, THY Teknik A.Ş. çalışanlarının çatışma yönetimi tarzları ile algıladıkları örgütsel destek arasındaki ilişkiyi belirlemektir. İlişkisel tarama ve betimsel tarama modellerine göre yürütülen araştırmanın örneklemini 1443 THY Teknik A.Ş. çalışanları oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama araçları olarak Aflazur (1992) tarafından geliştirilen ve Boz (2012) tarafından Türkçeye uyarlanan 28 maddelik Çatışma Yönetim Tarzı Ölçeği ile Eisenberger, vd. (1986) tarafından geliştirilen ve Boz (2012) tarafından Türkçeye uyarlanan 8 maddelik Algılanan Örgütsel Destek Ölçeği kullanılmıştır. Araştırmada ilişkileri belirlemek amacıyla Pearson korelasyon katsayısı hesaplanmış; çatışma yönetim tarzlarının örgütsel desteği yordama düzeyini belirlemek için ise regresyon analizi yapılmıştır. Araştırmanın sonuçları, THY Teknik A.Ş. çalışanlarının algıladıkları çatışma yönetim tarzlarına yönelik puanlarının orta düzeyde olduğunu göstermektedir. Çalışanların örgütsel desteğe ilişkin algılarını gösteren puanların da orta düzeyde olduğu görülmektedir. Araştırma sonuçlarına göre çalışanların çatışma yönetim tarzları ile algıladıkları örgütsel destek arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ve çatışma yönetim tarzları, algılanan örgütsel desteği yordayan boyutlardan biridir. Alanyazına katkı sağlaması açısından benzer çalışmaların farklı kurum ve kuruluşlarda çalışan bireylerle gerçekleştirilmesi önerilmektedir.

Anahtar kelimeler: Örgüt, çatışma yönetimi, örgütsel destek

Abstract

The purpose of the present study is to determine the relationship between Turkish Technic Inc. employees' conflict management styles and perceived organizational support. The sample of the study which was conducted with correlational and descriptive survey models consisted of 1443 Turkish Airlines employees. A 28-item Conflict Management Style Scale, which was developed by Aflazur (1992) and adapted to Turkish by Boz (2012) and an 8-item Perceived Organizational Support Scale, which was developed by Eisenberger, vd. (1986) and adapted to Turkish by Boz (2012) were utilized as the data collection instruments. Pearson correlation coefficient was used to determine the relationship between the variables and regression analysis was carried out in order to determine to what extent conflict management styles would predict organizational support. The results demonstrated that both the score on perceived conflict management styles and the score on perceived organizational support of Turkish Technic Inc. employees were at medium level. It was indicated that there was a significant relationship between employees' perceived conflict management styles and perceived organizational support. Conflict management styles was found to be one of the dimensions that predicted perceived organizational support. Similar studies are recommended with individuals employed at different institutions and organizations for further research in the area.

Keywords: Organization, conflict management, organizational support

Giriş

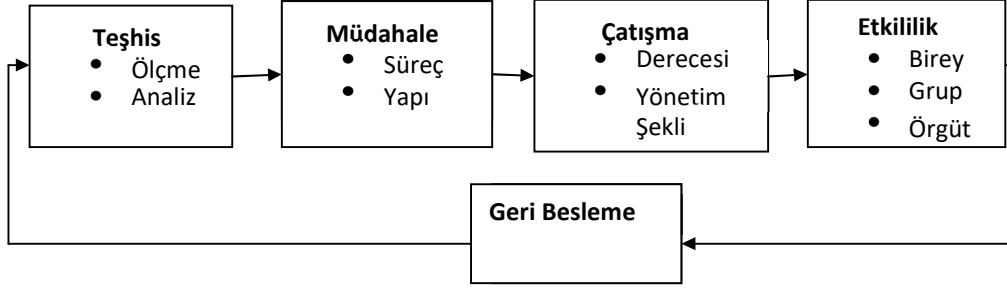
Çatışma Yönetimi Kavramı

Örgütsel çatışma kavramı ile çatışmanın örgütün etkinlik ve verimliliğini artıracak bir biçimde yönetilmesi sorunu, örgüt paydaşları arasında artan bir ilgiye sahiptir. Araştırmalarda, yöneticilerin öncelikli işlerinin içerisinde çatışma yönetiminin yedinci sırada olduğu ve yöneticilerin zamanlarının %21'ini çatışmalarla ilgili mesaiye ayırdıkları saptanmıştır (Boz, 2012).

¹ Dr., e-posta: oktayf.ozm@gmail.com

Genel olarak örgütlerde çatışma, düşük düzeyli çatışmalardan, yüksek düzeyli çatışmalara kadar yaşanabilmektedir. Çatışma yönetiminde önemli olan husus, çatışmayı örgütlerde optimum düzeye getirerek yapıcı bir forma sokmaktır. Bunun için çatışma nedenlerinin iyi bir şekilde anlaşılıp, analiz edilmesi gerekir. (Üngüren, 2008).

Rahim (2002), çatışma yönetiminin, çatışmadan kaçınma ve çatışmayı azaltma olmadığını, örgütteki etkinliği ve öğrenmeyi geliştirmek için çatışmanın zararlı yönlerini azaltıp olumlu yönlerini artırarak makro seviyede etkili stratejiler geliştirmek olduğunu ifade etmiştir.

Şekil 1: Çatışma Yönetim Süreci. Kaynak: Rahim, M.A., "Toward a Theory of Managing Organizational Conflict", The International Journal of Conflict Management, Vol.13, 2002, s.222.

Rahim'e göre (2002), çatışma yönetim süreci, şekilde de görüldüğü gibi çatışmanın teşhis edilmesi ile başlayıp, etkililik süreci ile tamamlanmaktadır.

Çatışmayı çözme ile yönetme farklı hususlardır. Çatışmayı çözme, çatışmayı yönetme usullerinden biridir. Çatışmayı çözme ile yönetme arasındaki temel farklılıklar şunlardır (Rahim, 1992, s. 423):

- Çatışmayı çözme, çatışma yönetiminin bir parçasıdır. Yönetici, içinde bulunulan duruma göre çatışmayı çözme yolunu seçebilir.
- Çatışmayı çözme, çatışmanın tamamıyla ortadan kaldırılmasını savunurken, çatışma yönetimi, bazı durumlarda makul ve ılımlı bir çatışma düzeyinin, örgütün verimliliği ve sürekliliği açısından gerekli olduğunu savunur.
- Çözme faaliyetlerinde müdahalenin amacı, bir sorun olarak nitelendirilen çatışmayı minimize etmektir. Buna karşılık çatışma yönetiminde müdahale, çatışmanın miktarını arttırmak ya da azaltmak suretiyle örgütsel başarı açısından arzu edilen sonuçlara ulaşmayı hedefler.

Örgütlerde Çatışma Yönetiminde Kullanılan Stratejiler

Çatışma yönetimine farklı yaklaşımların ortak stratejileri dört grupta toplanabilir. Çatışma yönetiminde kullanılan söz konusu stratejiler; iletişimin iyileştirilmesi, yapısal ve örgütsel ilişkilerde değişiklik yapmak, üst hedefler belirlemek ve üçüncü tarafın müdahalesinden oluşmaktadır (Türkel, 2000; Koçel, 2005; Akatay, 2003).

Çatışma yönetimine ilişkin en çok öne çıkan yöntemler, Blake ve Mouton'un çatışma yönetim.) modelinde çatışma yönetimi tarzlarını oluşturan unsur, üretime yönelik ve insana yönelik ilginin yüksek ya da düşük olmasıdır (Boz, 2012). Thomas (1976) ise modelini daha çok davranış şekli üzerine kurmuştur. Thomas, bireyin çatışma yönetiminde "işbirliği etme" (cooperativeness) ve "otoritesini zorla kabul ettirme" (assertiveness) olmak üzere iki davranıştan yola çıkarak çatışma yönetimi tarzının geliştiğini savunmaktadır. Buna dayalı olarak Thomas, beş çatışma yönetim tarzı geliştirmiştir: "uyum gösterme" (accommodating), "kaçınma" (avoiding), "işbirliği" (collaborating), "rekabet etme" (competing), ve "uzlaşma" (compromising) (Zhenzhong Ma,(2007).

Günümüzde çok yaygın olarak kullanılan çatışma yönetimi modellerinden birisi de F. Rahim'in modelidir. Rahim, (Rahim Organizational Conflict Inventory-II veya ROCI-II) olarak isimli çatışma yönetimi modeli ölçeğini de geliştirmiştir. Bu model kişinin kendisine yönelik ilgisi ve başkalarına yönelik

ilgisi olmak üzere iki boyutludur. Boyutlardan biri kişinin kendisine yönelik ilgisinin yüksek ya da düşük olmasını göstermektedir. Diğer boyut ise başkalarının ilgi ve ihtiyaçlarına verilen önemin düşük ya da yüksek olması halidir. Bu iki boyut birlikte düşünüldüğünde çatışma yönetiminde tarafların kullanacağı tarzlar beş tanedir. Bunlar bütünleştirme/problem çözme (integrating/problem solving), uyma/Ödün verme (accommodating), uzlaşma (compromising), hükmetme/baskın olma (forcing/dominating) ve kaçınma (avoiding) olarak ifade edilmektedir (Rahim, 2002).

Rahim'in çatışma yönetim tarzları modeli

"Bütünleştirme" (problem çözme) çatışma yönetim tarzı. Bireyin, hem kendisinin, hem de karşı tarafın ilgi ve ihtiyaçlarına yönelme derecesinin yüksek olduğu çatışma yönetim tarzıdır. Her iki tarafın da kabul edebileceği etkili bir çözüme ulaşabilmek için taraflar arası farklılıkların incelendiği, bilgi alışverişi ve açıklık davranışının ağırlığını hissettirdiği bir çatışma yönetim tarzıdır (Psenicka ve Rahim, 2002)

"Uyma" (ödün verme) çatışma yönetim tarzı. Bu tarzda taraflardan birisinin taraflar arasındaki farklılıkları yok sayma ve sürekli ortak çıkarları vurgulama davranışı göstermesi, kendi ilgi ve ihtiyaçlarından ödün vermesi sonucu kaybetmesi ve buna bağlı olarak karşı tarafın kazanmasını sağlaması söz konusudur. Bu tarz "kazan-kaybet" olarak ifade edilmektedir. Bireyin kendi ilgi ve ihtiyaçlarına yönelme derecesi düşerken, karşı tarafın ilgi ve ihtiyaçlarına yönelme derecesi yüksektir (Psenicka, Rahim, 2002). Bu çatışma yönetim tarzını gösteren kişiler, karşı tarafla pozitif ilişkilerini sürdürülebilir pahasına, kendi amaçlarından çok karşı tarafın isteklerine uymanın en iyi yol olduğunu düşünmektedir (Baykal ve Kovancı, 2008, s.25).

"Kaçınma" çatışma yönetim tarzı. Çatışmanın varlığı durumunda, yönetici her zaman bu çatışmaya karşı aldığı tutumu net bir şekilde ortaya koymayabilir. Taraflar arasında ciddiye alınmayan bir durum gibi görülen bu çatışmalar, büyütülmeden önlenemez. Ancak bu yöntemin de, ciddiye alınmama, katılım eksikliği gibi istenmeyen ve yeni çatışma alanları açan sonuçları olabilir. Kaçınma çatışma yönetim tarzı, tarafların hem kendi hem de karşı tarafın ilgi ve ihtiyaçlarına önem verme derecesinin düşük olduğu tarzıdır. Bu durumda taraflar, geri çekilme, kazanmama ve sorumluluğu üzerinden atma gibi davranışlar içindedir. Sonuçta her iki tarafında kaybettiği bir durum ortaya çıkar. Bu durum "kaybet-kaybet" şeklinde ifade edilmektedir (Psenicka, Rahim, 2002). Genel olarak kaçınma çatışma yönetim tarzı, yöneticilerin çalışanlar arasındaki çatışmayı bilmezlikten gelme tutum ve davranışını gösterdikleri bir yöntemdir. Zaman içinde, çalışanların kendi problemlerini kendilerinin çözeceği düşünülür ve çatışma ile ilgili kararlar geciktirilebilir (Koçel, 2005).

"Hükmetme" çatışma yönetim tarzı. Hükmetme çatışma yönetim tarzı, bireyin kendi ilgi ve ihtiyaçlarına yönelme derecesinin yüksek, karşı tarafın ilgi ve ihtiyaçlarına yönelme derecesinin düşük olduğu çatışma yönetim tarzıdır. Bu çatışma tarzı "kazan-kaybet" şeklinde ifade edilmektedir (Psenicka, Rahim, 2002). Hükmetme çatışma yönetim tarzı, daha çok büyük örgütlerde başvurulan bir yöntemdir. Çatışmaların çözümünde büyük işletmelerdeki yöneticilerin söz konusu tarzı yaygın olarak kullanmakta olduğu, özellikle ast-üst arasındaki ilişkilerde üstlerin, kolay bir yöntem olarak bu yöntemle başvurduğu bilinmektedir (Baykal ve Kovancı, 2008).

"Uzlaşma" Çatışma Yönetim Tarzı. Tarafların hem kendi, hem de karşı tarafın ilgi ve ihtiyaçlarına gösterdikleri önemin orta derecede olduğu bir durumdur. Tarafların karşılıklı olarak kabul edilebilir bir karar almasına yönelik "verme ve alma" ve bazı şeylerden vazgeçme davranışı üzerine kurulu bir çatışma çözme tarzıdır. Taraflardan hiçbirinin tercih ettikleri sonuçları elde edemedikleri, kazanan veya kaybeden tarafın bulunmadığı, kısaca "kaybeden-kazanan yok" olarak açıklanan bir durum söz konusudur (Psenicka, Rahim, 2002).

Örgütsel destek kavramı

Örgütün çalışanların emeklerinin karşılığı olarak verdiği değer olarak özetlenebilen Örgütsel destek teorisinde Eisenberger vd (1986) örgütün çalışanların göstermiş oldukları çabalarına değer vermesi ve onların mutluluklarını önemseme derecesine göre çalışanların çalıştıkları kuruma yönelik genel inançlar oluşturduklarını belirtmişlerdir. Bu teoride çalışanlar açısından bakıldığında, örgüt faaliyetlerinin kendileri için faydalı olduğuna duydukları inanç ile eşdeğer bir şekilde bağlılık ve performans artışı gösterdikleri ifade edilir (Rhoades ve Eisenberger, 2002). Kraimer ve Wayne (2004) algılanan örgütsel destek kavramını üç boyutta sınıflandırmışlardır. Bu boyutları; uyum sağlama örgütsel destek algısı, kariyer örgütsel destek algısı ve maddi örgütsel destek algısı şeklinde belirtmişlerdir: **Uyum sağlamada örgütsel destek algısı:** "Çalışanın örgütte bir bölümden başka bir bölüme ya da

bölgeye transferi sonucunda çalışanın işine uyum sağlaması için, örgütün gösterdiği ilgi" olarak tanımlanmıştır. **Kariyer geliştirmede örgütsel destek algısı:** "Çalışanların kariyer ihtiyaçları ile bağlantılı örgütün gösterdiği ilgi" olarak tanımlanmıştır. **Maddi örgütsel destek algısı:** Çalışanların maddi-finansal ihtiyaçlarına örgütün gösterdiği ilgidir. Çalışanın yaptıkları katkıların karşılaştırılarak ödüllendirilmesini kapsamaktadır.

Algılanan örgütsel desteğin dayandığı temel kuramlar ve özellikleri

Örgütsel desteğin açıklanması çeşitli teorilere dayandırılmaktadır. Örgütsel desteği açıklayan teorilerin en önemlilerinden biri sosyal değişim teorisidir. Çalışanlar örgütlerine sadık olarak, örgütleri için emek harcayarak ve çaba göstererek; yöneticiler de çalışanlarını bunun karşılığında ödüllendirerek kaynak sağlamaktadırlar. Karşılıklı kaynağın değiş-tokuşu sonucunda sosyal değişim ilişkileri oluşmaktadır (Zagenczyk, 2001). Blau (1964) tarafından geliştirilen bu kuram ihlal edildiğinde örgütte olumsuz sonuçlar doğuracağını fakat kurama uygun davranıldığında ve çalışanlar bunu doğru bir şekilde algıladığında sosyal değişimi başlatıp devam etmesini sağlayacağı varsayılmaktadır (Turunç ve Çelik, 2010). Bu teoriye göre örgütte verimliliği, başarıyı ve güveni sağlamada önemli olan örgütsel destek çalışanlarda duygusal bir zorunluluk yaratacağı varsayılmaktadır. Çünkü çalışanlar örgütsel destek ile önemsendiğini ve değer verildiğini hissettiği için sosyal ihtiyaçlarının karşılanmasını da sağlamaktadır (Rhoades ve Eisenberger, 2002).

Algılanan örgütsel desteği etkileyen faktörler

Algılanan örgütsel desteği, örgütsel ve kişisel boyutta incelemek mümkündür. Aşağıda söz konusu faktörler açıklanmıştır.

Örgütsel faktörler: Algılanan örgütsel desteği etkileyen örgütsel faktörler, örgütsel adalet, yönetici desteği, örgütsel koşullar, ödüllendirme ya da cezalandırma sistemlerinden oluşmaktadır. Çalışanlar örgütlerinden belirtilen bu faktörler konusunda beklenti içine girmektedir. Algılanan örgütsel desteğin gelişimi bu faktörlerin pekiştirilmesiyle oluşmaktadır (Boz, 2012).

Örgütsel adalet: Örgütsel desteği en fazla etkileyen faktör örgütsel adalettir. Çalışanlardaki örgütsel adalet algılarının şekillenmesindeki psikolojik süreçleri ilk olarak ortaya çıkaran teorilerden biri, olan Adams'ın (1965) Eşitlik Teorisine (Equity Theory) göre, çalışanlar kendilerine adil davranılıp davranılmadığını belirlerken ilk olarak örgüte sağladıkları girdiler (çaba, zaman, bilişsel kaynaklar vb.) ile elde ettikleri çıktılar (ücret, terfi, gelişme için tanınan olanaklar vb.) arasındaki farkı diğerleriyle karşılaştırma yaparak girdi-çıkı oranına göre belirlemektedirler (Cropanzano vd. 2001).

Yönetici desteği: Örgütsel destek algısını etkileyen bir diğer önemli örgütsel faktör, yönetici desteğidir. Çalışanlar, örgüt katkılarına değer verildiğine dair genel inançlar oluşturdukları gibi yöneticilerin onların mutluluğu ile ilgilenmesi ve onların katkılarına değer vermesiyle ilgili olarak da genel görüş geliştirirler. Bir örgütün yöneticisi olan kişi ya da liderin, örgütün çalışanlar tarafından temsilcisi olarak kabul edilmesi nedeniyle davranışları örgütsel destek algısını etkilemektedir (Eisenberger, vd. 2002). Algılanan örgütsel destek ve algılanan yönetici desteği arasında pozitif bir ilişkinin bulunması genellikle algılanan yönetici desteğinin algılanan örgütsel desteği etkilediğinin göstergesi olarak yorumlanmaktadır (Eisenberger vd., 2002). Dawley vd. (2008) göre yönetici desteğinin güçlü ya da zayıf olmasının çalışanı farklı şekilde etkileyebileceğini belirtmiştir. Örneğin yönetici desteği güçlü olduğunda tükenmişlik ve işten ayrılma niyetinde bir azalma olacağı ifade edilmiştir. Dolayısıyla çalışanları yönetici desteklediğinde örgüte karşı olumlu duygular geliştirmesi sebebiyle örgütsel destek algısında yükselecektir.

Örgütsel ödüller ve iş koşulları: Örgütsel ödüller ve iş koşulları, örgütsel desteği etkileyen faktörler arasında görüle de, özellikle örgütsel ödülleri, bir anlamda örgütsel destek ekipmanı olarak da görülebilir. İş koşulları da, örgütsel desteğin algısını yönetmede önemli alanlardan birisidir. Çalışma hayatını etkileyen önemli değişkenlerden biri olarak ödüller ve iş koşulları, özellikle ücret düzeyi yetersizse çalışanların performanslarında olumsuzluklar görülecektir. Bu durum aynı zamanda örgütte çatışmaları da artıran bir faktör olarak görülmektedir. Yöneticinin tarzı bu durumu yumuşatıp performansa pozitif katkı sağlayabilecektir (Costley ve Todd,1991).

Kişisel faktörler: Yapılan araştırmalar incelendiğinde algılanan örgütsel destek ile yaş arasındaki ilişki değişkenlik göstermektedir. Bu araştırmalardan bir kısmı yaş ilerledikçe çalışanın örgütsel destek algısının arttığını (Rhoades ve Eisenberger, 2002; Selçuk, 2003) Hizmet süresi ile örgütsel destek arasındaki ilişkilere bakıldığında, deneyim arttıkça algılanan örgütsel desteğin yükseldiğini gösteren çalışmalar yer alırken (Rhoades ve Eisenberger, 2002) bazıları da bu ilişkinin negatif olduğunu bulgulamışlardır (Loi vd., 2006; Yoshimure, 2003) .

Kişilik ile örgütsel destek algısı farklılık göstermektedir. Bir kişilik özelliği olarak güven eğilimi değerlendirildiğinde; güven eğilimi yüksek kişilerin algılanan örgütsel desteği daha yüksek algıladığı görülmektedir (Eser, 2011) . Algılanan örgütsel destek kişilik özelliklerinden vicdanlılık ile pozitif, olumsuz ruh hali ile negatif ilişkili olduğu bulunmuştur (Rhoades ve Eisenberger, 2002).

Friedman ve diğerleri (2000) çatışma yönetimi davranışlarına yönelik daha kapsamlı ve karmaşık bir kavramsallaştırmadan bahsetmektedir. Buna göre Thomas ve Kilman (1978) ve Rahim (1983b) gibi kuramcıların öne sürdüğü geleneksel açıklamaların aksine çatışma yönetimi tarzları yalnızca durağan olan bireysel eğilimlerle belirlenmemektedir. Aksine çatışma yönetimi davranışları kısmen yatkinlikle ilişkilidir. Diğer bir ifadeyle, çatışma yönetimi yaklaşımı, var olan duruma uyum sağlamak için tercih edilmektedir, bu nedenle bu yaklaşımları durağan özellikler olarak ele almamak gerekmektedir (Friedman, vd., 2000). Friedman ve diğerleri (2000) ayrıca görev ve ilişki çatışmasından bahsetmektedir. Genel olarak işle ilgili çatışma olarak tanımlanan görev çatışmasıyla karşılaşıldığında çalışanların işle ilgili farklılıklardan kaynaklanan sorunları çözebilme yeteneği etkili olabilmektedir. Diğer yandan ilişki (yani kişilerarası) çatışması genellikle ters etki yaratmakta ve odak noktasını konudan uzaklaştırıp kişisel bir husumet haline getirmektedir (Friedman vd., 2000). Görev çatışması ilişki çatışmasına neden olabilmektedir (Friedman vd., 2000). Diğer bir ifadeyle çalışanlar arasındaki işle ilgili konulardaki görüş ayrılıkları kişisel olarak algılanabilir ve böylelikle görev çatışması ilişki çatışmasına dönüştürülebilir. Friedman ve diğerlerine göre kişinin uyguladığı çatışma yönetimi tarzı işyerindeki sosyal çevresini şekillendirebilir, yaşanan çatışmanın düzeyini ve dolayısıyla stres düzeyini de etkileyebilir. Kısacası çatışma yönetimi tarzı çatışmanın öncülü olarak görülebilir. Örneğin, kişinin hem kendisine hem de başkasına ilgi gösterdiği bütünleştirici çatışma yaklaşımı, her bir tarafın ilgilerine yönelik daha bütüncül bir anlayış ortaya koymaktadır. Böylelikle kabul edilebilir bir çözümün bulunması mümkün hale gelerek daha az stres ve çatışmanın olduğu bir ortam sağlanabilir (Friedman, vd., 2000). Öte yandan kaçınma çatışma yönetimi tarzını kullanan bireyler, çatışmaları çözmeye kalkışmadıkları için daha fazla çatışma yüklü bir çalışma ortamı göreceklerdir. Böylelikle stres düzeyi de artacaktır (Friedman, vd., 2000). Özetle, kuramcılara göre çatışma yönetimi tarzı kişinin başkalarına olan ilgisi ve kendisine olan ilgisi olmak üzere iki boyuttan oluşmaktadır (Friedman vd., 2000; Rahim, 1983; Thomas ve Kilman, 1978). Kendilerine olan ilgileri yüksek olan bireyler kişisel içsel kaynaklara sahiptir ve acil ihtiyaçlar ortaya çıktığında çıkarlarını koruma konusunda başarılıdır (Friedman, vd., 2000; Rahim, 1983b). Sonuç olarak bu bireyler daha az mesleki stres yaşamaktadır (Friedman, vd., 2002). Diğer yandan Friedman, vd. (2002) kendilerine olan ilgileri düşük olan bireylerin ise kişisel içsel kaynaklardan yoksun olduklarını ve kendi çıkarlarını korumada yetersiz olduklarını belirtmektedir. Bu durum, bu bireylerin başkalarının daha yüksek düzeyde mesleki strese neden olan eylemlerinin pasif alıcısı olmalarını sağlamaktadır. Çatışmaya karşılık olarak çatışma yönetimi tarzlarından birinin kullanılması etkili çatışma çözümüyle sonuçlanabilir veya çatışmayı tırmandırabilir (Freidman, vd., 2000; Sportsman ve Hamilton, 2007). Başka bir deyişle kullanılan çatışma yönetimi tarzı, çatışmanın sonucunun stresi artıracakını veya azaltacağını belirleyebilir (Deutsch, 1973; Montoro-Rodriguez ve Small, 2006; Sportsman ve Hamilton, 2007; Vivar, 2006). Bu nedenle çatışma yönetimi tarzı acil servis hemşirelerindeki mesleki stresin önemli bir belirleyicisi olabilir (Deutsch, 1973; Laschinger et al, 2008).

Algılanan Örgütsel Desteğin Arabulucu Rolü: Algılanan örgütsel destek kuramcıları, algılanan örgütsel desteğin iş stresi etkenlerini azalttığını belirtmektedir. Bu durumun sebebi algılanan örgütsel desteğin çalışanların iş çatışması gibi stres etkenleriyle başa çıkabilmelerine yardımcı olmak için dış çalışma alanını fiziksel ve duygusal kaynaklarla desteklemesidir. Ayrıca kuramcılara göre algılanan örgütsel destek sadece doğrudan mesleki stresi azaltmamakta, aynı zamanda başkalarına olan ilgileri yüksek olan kişiler tarafından kullanılan çatışma yönetimi tarzının, yani mesleki stresten kaçınma tarzının olumsuz etkilerini azaltmaktadır (Laschinger, vd., 2006; Laschinger, vd., 2008). Deutsch'a (1973) göre başkalarına adil ve saygılı davranma gibi işbirlikli (destekleyici) değerlerin desteklendiği ortamlarda çalışan bireyler, yapılandırmacı çatışma yönetimi davranışlarını daha fazla göstermektedir. İşbirlikli (destekleyici) çalışma ortamları; etkili ve açık iletişim, yardımseverlik, başkalarına adil ve saygılı

davranma ve kazan-kazan çözümlerini kolaylaştıran ortak hedeflere ulaşmak için işbirliği yapma özelliklerini barındırmaktadır. Laschinger, vd. (2008) ise profesyonel hemşirelik uygulamalarını destekleyen hastanelerin yapılandırmacı çatışma yönetimi davranışlarını pekiştirdiğini belirtmektedir. Bu nedenle algılanan örgütsel destek, yüksek mesleki strese yol açan çatışma yönetimi tarzlarının etkilerini hafifletebilir veya azaltabilir. Mesleki stres, gerginliğe neden olan içsel ve dışsal baskıların çatışma halinde olduğu durumda ortaya çıkan zararlı fiziksel ve duygusal tepkiler olarak tanımlanmaktadır. Kuramcılara göre algılanan örgütsel desteğin, danışman desteği, adalet, bilgi paylaşımı, örgütsel ödüller ve istendik iş koşulları sağlama yoluyla stresi azalması beklenmektedir (Cameron, vd., 2003; Patrick ve Laschinger, 2006; Rhoades ve Eisenberger, 2002). Kuramcılar aynı zamanda çatışma yönetimi tarzının mesleki stresle ilişkili olduğunu öne sürmektedir. Buna göre bu ilişki karmaşık bir yapıya sahiptir. Bazı kuramcılara göre çatışma yönetimi tarzı mesleki stresle doğrudan ilişkilidir. Başka bir ifadeyle kendilerine olan ilgileri yüksek olan bireyler, kişisel içsel kaynaklara sahiptir, çıkarlarını korumada daha başarılıdır ve daha düşük düzeyde stres yaşayabilirler (Friedman, vd., 2000; Rahim, 1983). Aksine başkalarına olan ilgisi yüksek olan ve kişisel içsel kaynaklardan yoksun olan bireyler daha yüksek düzeyde stres yaşayabilirler (Friedman, vd., 2002). Diğer kuramcılar ise çatışma yönetimi tarzı ve mesleki stres arasındaki doğrudan ilişkiye ek olarak görev ve ilişki çatışması üzerinden bu kavramlar arasında dolaylı bir ilişki bulunduğunu da belirtmektedir. Konuyla ilgili yapılan bir çalışmada çatışma yönetimi tarzları ile mesleki stres arasındaki doğrudan ilişkiler araştırılmış ve beş çatışma yönetimi tarzından özellikle mesleki stresle ilgili olan dördü (bütünleştirme, hükmetme, uzlaşma ve kaçınma) incelenmiştir. Kuramcılara göre kendine olan ilginin yüksek olduğunu belirten tarzları uygulayan bireyler, bütünleştirme ve hükmetme çatışma yönetimi tarzlarını kullanmakta ve daha düşük düzeyde stres yaşamaktadır. Tersine başkalarına yüksek düzeyde, kendilerine ise düşük düzeyde ilgi gösteren bireyler çatışmayla karşılaştığında uzlaşma ve kaçınma çatışma yönetimi tarzlarını kullanmakta ve daha yüksek düzeyde stres yaşamaktadır (Friedman, vd., 2000). Ayrıca, kuramcılar algılanan örgütsel desteğin sadece mesleki stresi doğrudan azaltmadığını, aynı zamanda çatışma yönetimi tarzlarının mesleki stres üzerindeki etkilerini hafifletmektedir (Friedman, vd., 2000; Laschinger, vd., 2008).

Bu bağlamda çalışanların başvurdukları çatışma yönetimi tarzları ile algıladıkları örgütsel destek arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmaların sınırlı sayıda olduğu görülmektedir. Buna yönelik yapılacak araştırmaların, çalışanların çatışma yönetiminde daha etkili bir strateji geliştirmelerine ve örgütsel desteğin sağlanmasına ilişkin yapılabilecek düzenlemelere katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu nedenle bu araştırmanın amacı THY Teknik A.Ş. çalışanlarının çatışma yönetimi tarzları ile algıladıkları örgütsel destek arasındaki ilişkiyi belirlemektir. Araştırmanın amacına uygun olarak belirlenen problem cümlesi "THY Teknik A.Ş. çalışanlarının çatışma yönetimi tarzları ile algıladıkları örgütsel destek arasındaki ilişki nasıldır?" şeklindedir. Buna bağlı olarak araştırmada aşağıdaki alt problemlere cevap aranmıştır:

1. Çalışmaya katılan kamu kurumunun en sık başvurdukları çatışma yönetimi tarzı nedir?
2. Çalışmaya katılan kamu kurumunun çalışanlarının algıladıkları örgütsel desteğin düzeyi nedir?
3. Çalışmaya katılan kamu kurumunun çalışanlarının çatışma yönetimi tarzları ile algıladıkları örgütsel destek arasında ilişki var mıdır?
4. Çalışmaya katılan kamu kurumunun çalışanlarının çatışma yönetimi tarzları algıladıkları örgütsel desteği ne kadar yordamaktadır?

Yöntem

Araştırmada ilişkisel tarama ve betimsel tarama metodları kullanılmıştır. Tarama modelleri; araştırmaya konu olan olay, birey veya nesneyi kendi koşulları içinde, herhangi bir değiştirme ve etkileme yapmaksızın olduğu gibi betimlemeyi amaçlar. İlişkisel tarama modelleri ise, "iki veya daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişim varlığını ve/veya derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelleridir" (Karasar, 1999). İlişkisel tarama modellerinde değişkenler arası ilişkiler korelasyon türü ve karşılaştırma türü olmak üzere iki şekilde elde edilebilmektedir. Korelasyon türü ilişkisel taramalarda, değişkenlerin birlikte değişip değişmedikleri birlikte değişim söz konusu ise bunun nasıl olduğu saptanmaya çalışılırken; karşılaştırma türü ilişkisel tarama modellerinde en az iki değişken bulunup bunlardan birine (sınanmak istenen bağımsız değişkene) göre gruplar oluşturularak öteki değişkene (bağımlı değişkene) göre aralarında bir farklılaşma olup olmadığı incelenir.

Araştırmanın örneklemini, 1154'ü erkek 289'ü kadın olan THY Teknik A.Ş. çalışanlarından oluşmaktadır. Araştırmada örneklem seçimi random yöntemi ile belirlenmiştir. Araştırma örnekleminin kurumdaki pozisyonlara göre dağılımı da şu şekildedir: Mühendis 95 (%6,6), Teknisyen 97 (%6,7), Uzman 110 (%7,6), Yönetmel 231 (%16,0), Diğer 910 (%63,1), Total 1443 (%100,0).

Bu araştırmada, çalışanların "çatışma yönetim tarzı" algıları ile, "örgütsel destek" algıları arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Araştırmada çatışma yönetim tarzları ile örgütsel destek arasındaki ilişki Pearson çarpım korelasyon ile analiz edilmiş, ardından da çoklu regresyon analizi ile çatışma yönetim tarzlarının örgütsel desteği yordama potansiyeli incelenmiştir. Araştırmada ilişkiler aşağıdaki model ile incelenmiştir.

Yordayan	Yordanan
Çatışma Yönetim Tarzı	Örgütsel Destek

Araştırmada, Çatışma Yönetimine ilişkin verileri Rahim F. Aflazur (1992) tarafından geliştirilmiş ROCI II olarak isimlendirilen ve Boz (2012) tarafından Türkçeye çevrilen 28 maddelik çatışma yönetim tarzı ölçeği kullanılarak toplanmıştır. 5'li likert tipi ölçeğin Boz (2012) tarafından yapılan güvenilirlik analizi sonucunda Cronbach Alpha katsayısı 0,871olarak tespit edilmiştir.

Araştırmada, örgütsel destek verilerini toplamak içinse Eisenberger v.d. (1986) tarafından geliştirilen ve Boz (2012) tarafından Türkçeye çevrilen 8 maddelik Algılanan Örgütsel Destek ölçeği kullanılmıştır. 5'li likert tipi ölçeğin Boz (2012) tarafından yapılan güvenilirlik analizi sonucunda Cronbach Alpha katsayısı 0,861 olarak tespit edilmiştir.

Çatışma yönetim tarzı ölçeği tek boyutlu olup, 28 sorudan oluşan 5'li likert tipi bir ölçektir. Örgütsel Destek ölçeği tek boyutlu olup, 8 sorudan oluşan 5'li likert tipi ölçektir.

Ölçekler 5'li likert tipi olduğu için puan aralıkları şu şekilde tanımlanmıştır: 1,00-1,80: Çok düşük düzey, 1,80 -2,60: Düşük düzey, 2,61 -3,40 : Orta düzey: 3, 41-4,20: Yüksek düzey, 4, 21-5,00: Çok yüksek düzey

Bulgular

Temel İstatistik Bulguları

Tablo 1: Çatışma Yönetim Tarzı Ölçeğine Ait Alt Faktörlerin Ortalama Değerleri

<i>Madde</i>	<i>N</i>	<i>Min</i>	<i>Max</i>	<i>X_{ort}</i>	<i>Sh_x</i>	<i>SS</i>
Çatışma Yönetim Tarzı	1443	1,00	5,00	3,22	0,02	0,62

Tabloda görüldüğü gibi, THY Teknik A.Ş. çalışanlarının çatışma yönetim tarzına ilişkin algıları, 3,22 (ss=0,62) puanlar orta düzeydedir.

Tablo 2: Örgütsel Destek Ölçeğine Ait Alt Faktörlerin Ortalama Değerleri

<i>Madde</i>	<i>N</i>	<i>Min</i>	<i>Max</i>	<i>X_{ort}</i>	<i>Sh_x</i>	<i>SS</i>
Örgütsel Destek	1443	1,00	5,00	3,01	0,02	0,70

Tabloda görüldüğü gibi, THY Teknik A.Ş. çalışanlarının örgütsel desteğe ilişkin algıları, 3,01 (ss=0,70) puanlar orta düzeydedir.

İlişkilere İlişkin Bulgular

Tablo 3: Çatışma Yönetim Tarzı İle Örgütsel Destek Arasındaki İlişkileri İncelemek İçin Yapılan Pearson Çarpım Moment Korelasyon Tablosu

		ÇATIŞMA YÖNETİM TARZI	ÖRGÜTSEL DESTEK
Çatışma Yönetim Tarzı	r	1	,583**
	p		,000
	N	1443	1443
Örgütsel Destek	r	,583**	1
	p	,000	
	N	1443	1443

Tabloda görüldüğü gibi, çatışma yönetimi puanları ile örgütsel destek puanları arasında, $p < 0,001$ düzeyinde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. İlişkilerin yönü ve yordama güçlerini sınamak için basit regresyon analizi yapılmış ve sonuçları aşağıda sunulmuştur.

Tablo 4: Çatışma Yönetim Tarzının, Örgütsel Destek Puanlarını Yordama Gücü İçin Yapılan Regresyon Analizi Sonuçları

Yordayan	Yordanan	R	R ²	Rche	Fche	p
Çatışma Yönetim Tarzı	Örgütsel Destek	,583a	0,340	0,340	743,187	,000b

Çatışma yönetim tarzı değişkeninin, örgütsel destek puanlarını yordama gücü için yapılan çoklu regresyon analizi sonucunda; çatışma yönetim tarzı puanlarının, örgütsel destek puanlarını yordamasına dair regresyon modeli $p < 0,001$ düzeyinde uygun bulunmuştur. Çatışma yönetim tarzı puanlarının, örgütsel destek puanlarını yordama gücü, %34 olarak tespit edilmiştir ($R^2 = 0,340$ $F_{che} = 743,187$ $p = ,000$).

Tablo 5: Çatışma Yönetim Tarzı ile Örgütsel Destek Arasındaki Bağılanım İlişkisi Tahminleri

Değişken	B	Sh	Standartlaştırılmış			
			β	t	p	
Sabit (Constant)	,913	,078		11,635	,000	
Çatışma Yönetim Tarzı	,653	,024		,583	27,261	,000

Tabloda görüldüğü gibi çatışma yönetim tarzı puanlarının, örgütsel destek puanlarını yordamasına ilişkin yapılan basit regresyon analizi sonucunda örgütsel destek puanı, çatışma yönetim tarzı puanı kullanılarak %58 oranında tahmin edilebileceği ve bunun $p < 0,001$ düzeyinde anlamlı olduğu tespit edilmiştir.

Tartışma ve Sonuç

Araştırmanın birinci alt problemine ilişkin olarak çalışanların çatışma yönetim tarzına yönelik algılarını gösteren puanların orta düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmanın ikinci alt problemine ilişkin bulgularda ise çalışanların örgütsel desteğe yönelik algılarına ait puanların orta düzeyde olduğu görülmektedir. Örgütsel destek kuramı örgüt içerisinde çalışan bireylerin göstermiş oldukları emeğe karşılık verilen değerle ilişkilidir. Bu anlamda örgüt çalışanlarının değer görmesi örgüte yönelik olumlu inançlarını pekiştirerek aidiyet duygularını olumlu yönde geliştirmektedir (Eisenberger vd., 1986). Çalışanların aidiyet duygularının olumlu yönde geliştirilmesi sonucunda bireylerin örgüte olan bağlılığı ve sergiledikleri performans daha etkili hale gelmekte ve örgütün başarısını artırmaktadır (Rhoades ve Eisenberger, 2002). Bu araştırmada

çalışanların örgütsel desteğin orta düzeyde olduğunu algılamaları görülmüştür. Bu bakımdan çalışmanın sonucunun alanyazınla aynı yönde olmadığı ve çalışanların örgütsel desteği daha yüksek düzeyde hissetmelerine ihtiyaç duydukları söylenebilir. Bu bağlamda örgütsel desteğin artırılmasına yönelik düzenlemelerin yapılmasının önemli olduğu düşünülmektedir.

Araştırmanın üçüncü ve dördüncü alt problemine ilişkin sonuçlar, çatışma yönetim tarzları ile örgütsel destek arasında anlamlı bir ilişki bulunduğunu göstermektedir. Ayrıca çatışma yönetimi tarzlarının, örgütsel destek değişkenini yordayan değişkenlerden birisi olduğu görülmektedir. Benzer şekilde Laschinger vd. (2006; 2008) çalışmalarında algılanan örgütsel desteğin kaçınmacı çatışma yönetimi tarzının olumsuz etkilerini en aza indirdiği sonucuna ulaşmışlardır. Deutsch (1973) ise örgütsel desteğe ait değerlerin bulunduğu çalışma ortamlarında görevini sürdüren bireylerin yapılandırmacı çatışma yönetimi davranışlarını sergilediğini ve çatışma yönetimini etkililiğini artırdığını ifade etmektedir. Yürütülen diğer bir çalışmada algılanan örgütsel desteğin olumsuz durumlara sebep olabilecek çatışma yönetimi tarzlarının etkilerini hafifletebileceği vurgulanmaktadır (Laschinger, vd., 2008). Bu bağlamda çatışma yönetimi olumsuz etkileyebilecek durumların ortadan kaldırılmasında örgütsel desteğin önemli bir rol oynadığı görülmektedir (Friedman, vd., 2000). Yapılan çalışmalar değerlendirildiğinde bu araştırmanın sonuçlarının alanyazındaki çalışmaların bulgularıyla örtüştüğü ve alanyazını desteklediği söylenebilir.

Bu çalışma kamu sektöründe yer alan bir kurumun katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Özel sektörde kendini gösteren farklı kurum ve kuruluşların çalışmaya katılması ilgili alanyazına katkı sağlayabilir.

Kaynakça

- Akatay, A. (2003). Çatışma yönetimi ve örgütsel çatışma yönetimi teknikleri. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Aralık 2003, 55-75.
- Baykal, K. ve Kovancı A. (2008). Yönetici ve astlar arasındaki anlaşmazlıkların çözümüne yönelik bir araştırma. *Havacılık ve Uzay Teknolojileri Dergisi*, 3, 21-38.
- Boz, İ. T. (2012). Yöneticilerin çatışma yönetim tarzı ile çalışanların role dayalı performansı arasındaki ilişki ve algılanan örgütsel desteğin rolü. *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Doktora Tezi*. İstanbul.
- Cameron, S., Armstrong-Stassen, M., Bergeron, S. ve Out, J. (2003). Recruitment and retention of nurses: Challenges facing hospital and community employers. *Canadian Journal of Nursing Leadership*, 17, 79-92.
- Costley, D. L. ve Todd, R. (1991). *Human Relations in Organizations*, West Publishing Company, New York.
- Cropanzano R., Byrne Z.S., Bobocel R. ve Rupp D.E. (2001). Morale virtues, fairness heuristics, social entities, and other denizens of organizational justice. *Journal of Vocational Behavior* C, 58, 173-174.
- Dawley D. Davis, Andrews M.C. ve Bucklew N.S. (2008). Mentoring, supervisor support, and perceived organizational support: what matters most. *Leadership & Organization Development Journal*, 29, 235-247.
- Deutsch, M. (1973). *The resolution of conflict: constructive and destructive processes*. London, UK: Yale University Press.
- Eisenberger R., Huntington S., Hutchison ve Sowa, D. (1986). Perceived Organizational Support. *Journal of Applied Psychology*, 71, 1986, 500-507.
- Eisenberger, R., Stinglhamber, F., Vandenberghe, C., Sucharski, I. L., ve Rhoades, L. (2002). Perceived supervisor support: contributions to perceived organizational support and employee retention. *Journal of Applied Psychology*, 87, 565-573.
- Eser, G. (2011). Güven eğiliminin algılanan örgütsel destek üzerindeki etkisi. *Marmara Ü. İ.İ.B.F. Dergisi*, Sayı 1, 2011, 365-376.
- Friedman, R., Tidd, S., Currall, S., VE Tsai, J. (2000). What goes around comes around: The impact of personal conflict style on work conflict and stress. *The International Journal of Conflict Management*, 11, 32-55.
- Karasar, N. (1999). *Bilimsel araştırma yöntemi: kavramlar, ilkeler, teknikler*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Koçel T., (2005). *İşletme Yöneticiliği*, 10. Basım. İstanbul, 2005, Arıkan Yayın.

- Kraimer, M.L. VE Wayne, S.J., 2004. "An Examination of Perceived Organizational Support as A Multidimensional Construct in The Context of An Expatriate Assignment", *Journal of Management*, 30(2), 2004, s. 209–237.
- Laschinger, H., Purdy, N., Cho, J., ve Almost, J. (2006). Antecedents and consequences of nurse managers' perceptions of organizational support. *Nursing Economics*, 24, 20-27.
- Laschinger, H., Siu, H. ve Finegan, J. (2008). Nursing professional practice environments. *The Journal of Nursing Administration*, 38(5), 25-257.
- Loi R., Hang-Yue N., Foley S. (2006). Linking employees' justice perceptions to organizational commitment and intention to leave: The mediating role of perceived organizational support , *Journal of Occupational and Organizational Psychology*. Mar 79, 2006, 101-120.
- Montoro-Rodriguez, J., ve Small, J. (2006). The role of conflict resolution styles on nursing staff morale, burnout and job satisfaction in long-term care. *Journal of Aging and Health*, 18, 385-406.
- Patrick, A. ve Laschinger, H. (2006). The effect of structural empowerment and perceived organizational support on middle level nurse managers' role satisfaction. *Journal of Nursing Management*, 14, 13-22.
- Psenicka, C., ve Rahim, M. A. (2002). A model of emotional intelligence and conflict management strategies: a study in seven countries. *The International Journal of Organizational Analysis*, 10, 302-326.
- Rahim, M. A. (2002). Toward a theory of managing organizational. *International Journal of Conflict Management*, 13, 2002.
- Rahim, M. A. (1983). A measure of styles of handling interpersonal conflict. *The Academy of Management Journal*, 26, 368-376.
- Rahim, M.A. (1992). *Managing conflict in organizations*, praeger publishers. Second Edition.
- Rhoades, L., ve Eisenberger, R., 2002. Perceived Organizational Support: a review of the literature. *Journal of Applied Psychology*, 87, 698-714.
- Sportsman, S. & Hamilton, P. (2007). Conflict management styles in the health professions. *Journal of Professional Nursing*, 23, 157-166.
- Thomas, K.W., ve Kilmann, R.H. (1978). Comparison of four instruments measuring behavior. *Psychological Reports*, 42, 1139-1145.
- Turunç, Ö. ve Çelik M. (2010). Çalışanların algıladıkları örgütsel destek ve iş stresinin örgütsel özdeşleşme ve iş performansına etkisi. *Yönetim Ve Ekonomi* , 17, Celal Bayar Üniversitesi İ.İ.B.F. Manisa.
- Türkel, A. (2000). Grup dinamiği ve çatışma yönetimi. Türkmen Kitapevi.
- Üngüren, E. (2008). Örgütsel çatışma yönetimi üzerine konaklama sektöründe bir araştırma. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1, 880-908.
- Vivar, C. G. (2006). Putting conflict management into practice: a nursing case study. *Journal of Nursing Management*, 14, 201-206.
- Zagenczyk, T.J. (2001). *A social influence analysis of perceived organizational support*. Doctor of Philosophy, University of Pittsburgh
- Zhuang, G. (2010). Power, conflict, and cooperation: the impact of guanxi in chinese marketing channels. *Industrial Marketing Management*, 39, 137-149.